MUZAFFER İLHAN ERDOST

NEFES ALAMIYORUM

ONUR YAYINLARI

BİRİNCİ BASKI
KASIM 2012

NEFES ALAMIYORUM

MUZAFFER İLHAN ERDOST

ONUR YAYINLARI
ANKARA 2012

ISBN: 978-975-351-042-4

İÇİ

7 Biriki not
9 Yeniden İlhan Erdost Parkında
12 İnsanlığımızın Gülümseyen Yüzü

BİRİNCİ BÖLÜM
KONTRGERİLLA DİKTATÖRLÜĞÜ
15 -71

15 Kontrgerilla Diktatörlüğü
20 Ulusal Olamamak Dindar Olmak
27 Teokratik Faşizm ve Ulusal İstenç
34 "Yeni Anayasa" ve Şifresi
38 Dindar mı? Laik mi?
42 Hangi Kağıttan Kaplan!
45 Dünyada Savaş Yurtta Savaş
49 Cumhriyeti Koruma Görevi
55 Uluslaşma, Demokratikleşme, Kürtler ve Ayrılıkçı Kürtler

İKİNCİ BÖLÜM
TABUTLARA SIĞMADI
72-123

72 2 Temmuz / Sivas - Tabutlara Sığmadı Zamana Sığdırıldı

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
UYGARLIK VE SANAT
124-133

124 Ankara Işıklarından Uygarlık Projesine
128 Kahkaha Kırıklarıyla Gülüyor Cemal...

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
"NEFES ALAMIYORUM"
İBRAHİM OĞLU YUSUF OĞLU İLHAN
134-220

134 Mamak'ı Pirince Dökmek
139 Kardeşim İlhan'ın Son Beş Günü
175 İlhan'ın Mezarı Başında - 7 Kasım 2002
179 "Nefes Alamıyorum..."
183 İlhan'ın Mezarında - 7 Kasım 2005
188 İlhan'la İlhanlarla...
192 Onlar Öldürüldüler
198 Bugün İlhan'ın Mezarında - 7 Kasım 2009
203 30 Yıl Sonra İlhan'la... - 7 Kasım 2010
210 Tanilli ile Ankara'da İlhanilhan Kitabevi'nde
212 Çelenksiz Çelenk - Şekibe Çelenk için Bir Kolaj

BİRİKİ NOT

Daha önce de yazdım. 7 Kasımdan 7 Kasıma yazdığım yazıları bir kitapta yayınlıyorum. Kitapların adları genel olarak içeriğini somutlaştıran adlar olmuyor. "*Türkiye'nin Kararan Fotoğrafları*" gibi. Ya da kitabın içersinde oylumuyla öne çıkan yazının adını taşıyor. Örneğin, görenlerin, bilenlerin, yaşayanların dilinden 2 Temmuz (1993) Sivas katliamını sergileyen "Hiç Ölmedim Ben" adlı uzunca çalışmamın kitabın adı olması gibi. "Hiç ölmedim ben", Sivas'ta yakılarak boğulan şair Uğur Kaynar'ın şiirinden bir dize. Şiiri ben de bulamadım. Dizeyi Zeynep Oral'ın bir yazısından aldım. Yazıma, sonra kitabıma ad oldu. Sivas'ın ölmez ölülerine gönül borcuyla yüklü bir selam oldu. Ama, okur, "*Hiç Ölmedim Ben*"in, yani kitabın, 2 Temmuz / Sivas'la birebir ilişkili bir kitap olduğunu bilemedi.

Sivas katliamı sanıklarından Cafer Erçakmak ile altı sanığın davalarını zamanaşımından düşüren mahkeme

kararını eleştirdiğim ve bu kitaba aldığım "Tabutlara Sığmadı Zamana Sığdırıldı" oylumlu yazım nedeniyle, kitabın adını "Tabutlara Sığmadı" olarak düşünmüştüm. Nefes Alamıyorum daha kucaklayıcı geldi.

"Nefes alamıyorum!" İlhan'ın son sözleri.

İlhan'ı da içersine alan, ulus ölçeğinde, insanlık ölçeğinde bir nefes alamamak bu. Yazıların başlıklarını okurken bile ben nefes alamıyorum. Okurun da nefes almakta zorlanacağını biliyorum.

İlhan'ın alamadığı nefesi insanlık olarak alabilmek için.

29 Ekim 2012, Ankara

YENİDEN İLHAN ERDOST PARKINDA

İlhan Erdost Parkı, Yüzüncüyıl'da, işçi konutlarının dört yanından çevirdiği geniş bir alanda, 30 Mart 1991'de Doğan Taşdelen başkanlığında Çankaya Belediyesi tarafından açılmıştı. Bülent Tanık'ın başkanlığında, Çankaya belediyesi, parkı yeniden düzenledi ve 12 Ekim 2012 günü akşam üzeri ikinci kez açılışı yapıldı. Parkın ilk açılışında yaptığım konuşmayı ve daha sonra bu parkta, gerçekleştirilen "Sanata Evet" programında yaptığım "İnsanlığımızın Gülümseyen Yüzü" başlığıyla yayınlanan konuşmanın son bölümünü okuyarak sundum. Denk düştü, Ankara'nın başkent olduğu günün öncesiydi, ertesi gün 13 Ekimdi.

İLHAN ERDOST PARKININ AÇILIŞINDA KONUŞMA

Türküler'i dinledik birlikte. "*Haydi ver elini / Kardeşliğe*

uzat elini" diyen dizelerde.

Bu park, kardeşliğe uzanan el olsun.

o

Bugün, burada, bu parkta onurlanan, yaşamın öldürülemezliğidir. Yaşam gelecektir, ilericidir, devrimcidir.

Bugün, bu parkta yargılanan, öldürümdür, öldürümcülerdir. Onlar çürümekte olandır, ölmekte olanlardır.

o

Daha önce de yazdım, kangüdücü olmadım diye.

Yani İlhan'ıöldürenleri öldürmeyi bir yöntem olarak benimsemedim.

Ama öldürenleri bağışlamadım. Bağışlayamayız da.

Biz, miskin derviş değil, özgürlük kavgacısıyız.

Ne var ki, insanlığın ve insanlaşmanın yöntemi öldürmek mi olmalı?

İlhan'ı öldürenleri değil, öldüren ve öldürten düşünceyi öldürmek kavgasıdır bizim kavgamız.

o

İlhan, burada, simgesel bir ad yalnızca.

Özgürleşme savaşımında, göğ ekinken biçilen, al at iken kırılan canlarla birlikteyiz burada. Vedat Demircioğlu'ndan, Doğan Öz'den, Akın Özdemir'den, Serdar Alten'den, Sıddık Bilgin'e değin nice canla canız şimdi.

Onlar, burada, akşamdan sabaha, ilkyaz güneşinin sofrasında, dostların arasında, ağaç boyu çiçek olup açacak gibi.

Onlar, burada, yarın ve her gün, çocukların gülüşlerini ışıtan güneşle yaşama akacak gibi.

o

Bu parkın adında, kitaba ve düşünceye vurulu zincir kırılıyor.

Bu parkın adı, baskı bitsin diye çığlıklanıyor.

Bu parkın adı, işkence bitsin diye çığlıklanıyor.

30 Mart 1991 / 12 Ekim 2012

Doğa, doğa olarak oluşurken insan yoktu. Doğa, doğalaşırken, ilk ve ilkel canlı da, çoğala büyüye, evine devine, insana yükseldi. Doğa insanlaştı. Ama insan insanlaşmamıştı daha.

Yine de doğal varlık olan insandan, insanlığın kendi tarihinin ve kültürünün ürünü olan bugünkü insana varmak için nice değişimlerden, dönüşümlerden geçti insan. İnsanın özgürleşmesinin tarihi, sürüden topluluğa ve bağımlı bireyden özgür bireye evriminin tarihidir. İlkel özgürlükten çağdaş köleliğe evriminin tarihi de denilebilir.

Yani her özgürleşme, yeni bir köleleşmenin de başlangıcı oldu. İnsanın özgürleşme süreci, aklın özgürleşme süreciyle içiçe gelişti. Aklın her özgürleşmesi de, aklın köleleşmesiyle içiçe yumaklaştı. Akıl köleleşmekle kalmadı, köleleştirdiği aklın da kölesi oldu insan. Köleleşmiş aklın kölesi olanlar,

gün oldu üstümüzde durdular, insanın insanlaşan gülüşüne tükürdüler, yani sanatımıza. Yüzümüze tükürür gibi.

*

Başlarken yineledim: Doğa, doğa olurken, insan yoktu diye. Doğa, doğal insana yükselirken sanat da yoktu. Şiir yoktu, ezgi yoktu, resim yoktu. Heykel de.

Çünkü insan, doğaya, ezgiyle, şiirle, resimle, heykelle gelmedi. Tümünü insan üretti, insanlaşma sürecinde. Mırıldandı, sözü sesle ezdi. Ezgiledi, dizgeledi. Uçan kuşu çizdi balçığa. Taşa oydu yabanıl boğayı. Zihnin derinliğine, sanatın ince damarlarından iniverdi insan. Böyle çıkmaya başladı yabanıl karanlığından. Sürüden topluluğa yönelen insan, topluluktan topluma, özgür bireye böyle evrimleşti.

*

Hangi küçük kaynaktan doğmuş olursa olsun, bir türkü, bir şiir, bir deyiş, bir oyun, bir nakış, kendi yerel özelliğinin içinde, insanın evrensel özelliğini de kucakladı. Yerel olanda, yöresel olanda, evrensel olanın tohumu filizlendi. İnsan insanla böyle kucaklaştı. İçiçe geçen damarları saran kollara sanat dendi

Yerel kültürlerin evrensel özüyle ne denli yoğrulduysa ulusal kültür, o ölçüde insanlığa çiçek açtı.

Ulusal kültürde, biz, insanlığı sarıp kucakladık. Ulusal boyutta evreni kucaklar gibi... Çünkü insanı evrenselleştiren bilincidir. Bilinç, toplumsal bilincin üretildiği değerlerle evrenselleşebilir. Sanatla, estetikle, bilgiyle, bilimle. Sanatın ilk devindireni ve sürekli devindireni, *özgürleşmiş akıl*'dır. Köleleştirilmiş aklın, özgürleşen akla "pala" sallamasıdır, sanatın yerlerde sürüklenmesi.

*

Bağımsızlığımızın başkenti olarak doğdu Ankara. Sel-

çuklu egemenliği, Moğol sultası altında pörsümeye başladığı zaman, Ankara, kimi tarihçilerin "ahi cumhuriyeti" olarak adlandırdıkları bir halk yönetimi dönemi yaşadı.

Selçuklu ile Osmanlı arasında, kente, "ahi" örgütü diye ünlenen esnaf ve zanaat loncası egemen oldu.

Yani sultanın, şahın, padişahın kenti olmadığı gibi, mollaların, şeyhlerin, dervişlerin yönettiği kent de değildi Ankara. Zanaatçıların, emekçi esnafın, ekip-biçen halkın yönettiği bir kentti.

Mustafa Kemal'i, Ankaralıların coşkuyla karşılamasının ardında, nasıl ki, "ahi cumhuriyeti" geleneği yatıyorduysa, onun da, cumhuriyeti kurmak için başkent olarak Ankara'yı seçmiş olmasının ardında, bir zamanlar, burada, bir "cumhuriyet" döneminin yaşanmış olmasının bilinci saklıydı.

Ankara, cumhuriyetin, yani bağımsızlaşmanın başkentidir.

Özgürleşmemizin ve devrimcileşmemizin de başkenti Ankara'dır.

*

Özgürleşme ve devrimcileşme yolunda nice acılar çektin Ankara. Nice kızlarının, oğullarının çarmıha gerili çığlıkları silinmedi sesinden.

Nice gencinin ip altındaki gülüşleridir gülüşün. Tanklar ezdi öğrencilerinin kitaplarını. Panzerler çiğnedi bağımsızlık türkülerini. Sevgili ve anne, gül ve ekmek, sürüklendi senin "çağdaş" bulvarlarında. Ama boğdurmadık gericiliğin karanlığına seni. Faşizmin darağaçlarına yenik düşmedin.

Ne denli yaşamış olsan da, zorbalığa yenik düşmedin. Susmadın. Çığlıklandın en gür sesinle özgürlüğü.

Çünkü aydınlık kafalarımızda, üreten ellerimizde, özgürlüğün ve geleceğin başkentisin sen. Adının sonu gibi tarihinin bir yanı "kara" olmuş olsa da, şiirin dizelerinde, sesin ezgisinde, sanatın renginde ve biçiminde, insanlığımızın gülümseyen yüzüsün Ankara.

Cumhuriyet, 8 Nisan 1995

KONTRGERİLLA DİKTATÖRLÜĞÜ

Başlığı "*Kontrgerilla Diktatörlüğü*" olarak belirledim. Bu, sanırım ilkti. "Diktatörlüğü" anlamak için Talat Turan'ın kitaplarına, İlhan Selçuk'un *Ziverbey Köşkü*'ne bakmak yeter. Ben bir çizgi çizmekle yetindim, çünkü Kontrgerilla Diktatörlüğünün üstüne "anarşist-isyankar" gençlik ile "modern dindar" gençlik oturtuldu. Atatürk'ün Gençliğe Hitabesini, Necip Fazıl'ın İstiskal mahkemesinde yargılayacak kadar kirletmeye yöneldiler.

12 Eylülün Büyük Babaları'nda yazdım. Özetleyeyim:

Başkan Truman'ın önerisiyle, ABD Kongresi, İkinci Dünya Savaşı sonrasında, 1947'de, Türkiye ve Yunanistan'a, bu ülkelerin *ulusal bütünlüklerini korumaları* ve *özgür ulus olarak varlıklarını sürdürmeleri* için yardım kararı almış, 22 Mayıs 1947'de Yunanistan'a ve Türkiye'ye Yardım Yasası kabul edilmişti. 12 Temmuz 1947'de Türkiye'ye 100 milyon dolarlık Yardım Andlaşması imza edilecek ve yürürlüğe ko-

nacaktı.

1957'lı yıllarda, Rockefeller grubunun Başkan Eisenhower'e gönderdiği gizli mektubunda, Asya'da ve Ortadoğu'da ABD'nin pozisyonunu sağlamlaştıracak askeri paktların ana görevi, "*herhangi bir komünist saldırısını ve ulusal hareketleri önlemek*" olarak özetlenebilirdi. Aynı mektupta yardım yapılacak ülkelere genişletilmiş yardımın "*bağımsızlık eğilimini arttıracağı*" ve "*mevcut askeri paktları zayıflatacağı*" ileri sürülerek, *Türkiye gibi ülkelere doğrudan yapılacak ekonomik yardımın* ABD'ye bağlı ve bağımlı hükümetleri iktidarda tutacak ve ABD'ye düşman muhalif hükümetleri zararsız bırakacak biçim ve miktarda olması gerektiği ABD Başkanına dikte ettirilmişti.

Yardım ulusal bütünlüğümüzü korumak ve özgür ulus olarak varlığımızı sürdürmek için yapılacaktı. Rockefeller'in mektubuna göre, Türkiye'ye yapılacak yardım genişletilirse, *bağımsızlık eğilimi ve ulusal hareketler* artacak, askeri paktlar zayıflayacaktı.

"Birleşik Devletler Askeri Kuvvetlerine mensup sınırlı sayıda *şahısların*", "*müşavir olarak* bu ülkelere yardımla görevlendirileceği", "müşavir olarak görevlendirilen "asker" şahısların bu ülkelerin personeline eğitim ve öğretim sağlayacağı" ise, Türkiye'ye yardım yasasında yer alan maddelerin bazılarıydı.

Yardım Andlaşmasında okuduğumuz, müşavir olarak Türkiye'de yardımla görevlendirilecek askeri şahıslar, Türkiye'nin personeline eğitim ve öğretim sağlayacaktı. Bu askeri şahıslar, Amerikan Askeri Yardım Heyetini oluşturacak askeri şahıslardan başkası olmamak gerekirdi, bu askeri şahısların eğitip öğreteceği personel, kısaltılmış adıyla JUSMATT ile aynı binada bulunacak olan "personel"di, adı Seferberlik Tetkik Kurulu olarak açıklanmıştı. JUSMATT ile birlikte faaliyete başlamış olmalıydı. 1965'lerde, Cevdet Sunay'ın Genelkurmay başkanlığı döneminde Başkan Johnson'ın azgelişmiş bağımlı ülkelerde başlattıkları "yeni bir örgütlenme" ile birlikte, Özel Harp Dairesi adını alacaktı.

Seferberlik Tetkik Kurulu, 1. *Düşmanın yurdun bir bölümünü işgal etmesi durumunda, o bölgede yeraltı direniş örgütü kuracak,* 2. *Yurt içine sızacak düşmanı bertaraf edecek,* (...) 4. *yurt içinde düşmanla işbirliği yapmaya kalkışacak grupları etkisiz bırakacaktı.*

Türkiye, NATO'ya girdikten sonra NATO Ek Protokolünü imzalayacak, Gizli Ordu kurulmasını kabul edecek, ABD askeri tarafından kurulan gizli orduya, Seferberlik Tetkik Kuruluna, NATO kaskı giydirilecekti. Kürecik'te ABD'nin kurduğu Radar Üssünün NATO kuruluşu olması gibi.

1965 yılında, Cevdet Sunay'ın Cumhurbaşkanlığı sırasında, ABD Başkanı Johnson'ın açıkladığı gibi 47 ülkeye 344 ekibin gönderildiği ve "yeni bir örgütlenme" içersine girildiği süreçte Seferberlik Tetkik Kurulu, Özel Harp Dairesi adını alacak, "gizli ordu", Özel Harp Dairesi adıyla aynı yerde faaliyetine devam edecekti. Ulusal bir ordumuz vardı: Türk Silahlı Kuvvetleri. İki ordumuz olacaktı. Biri ulusal ordu, öteki NATO ile korunan sistemin, yani bizi kemiren emperyalist sistemin mahalle bekçisi NATO'nun ordusu.. Şimdi NATO ordusu kaskı içinde bir de gizli ordumuz olacaktı ve bu NATO gizli ordusu 12 Eylül öncesinde ülkeyi iç savaşa götürecek cinayet, sabotaj, suikastları uygulayan orduydu. Orda kalmayacak, Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra, evre evre ulusal orduyu teslim alacaktı.

Amerikalı askerler özel savaş yöntemlerini öğretmek için Türkiye'ye geliyor, Türkiye'den bazı subaylar Amerika'ya gidiyor ve orada suikast, sabotaj, katliam, iç savaş gibi özel savaş / kontrgerilla taktiklerini öğreniyorlardı.

Bu dönem, aynı zamanda Vietnam'da test edilen "yeni örgütlenme" dönemiydi. Yani yeni özel savaş yöntemlerinin uygulanmaya başlandığı dönemdi. Yurtlarını savunan Vietnamlılar, diri diri helikopterden atılacak, canlı canlı yakılacak, yetmeyecek toplu işkence yapılacaktı. Bir başka deyişle, ABD, dolaylı saldırı bahanesiyle, bir ülkeyi şu ya da bu şekilde işgal etmiyor, o ülkenin halkını kendi halkına kırdırtıyordu. "Vietnam kasabı" olarak bilinen Commer'in

devrimci gençliğin coştuğu dönemde, ABD Büyükelçisi olarak Ankara'ya gelmesi de, Vietnam'da uygulanmaya başlanan yöntemlerin Türkiye'ye taşındığını duyumsatıyordu. Commer'in arabasının ODTÜ rektörlük binası önünde korumasız bırakılması, bir "Vietnam" tuzağı mıydı, araştırmak gerekirdi.

Ama şu kesindi: Gerek 12 Marta (1971) uzanan süreçte, gerek 12 Eylül döneminde ve daha sonra işlenen cinayetler, suikastler, katliamlar, NATO zırhı içinde ABD'li uzmanların işiydi, NATO şemsiyesi altında, planlıyor, tertipliyor ve uygulatıyorlardı.

Türkiye'de işlenecek cinayet ve katliamları, cumhurbaşkanı, başbakan dahil, bazı makamlar biliyor, (Ecevit hariç), ama müdahale edemediği gibi, önleyemiyordu da. Truman doktrininde "bilgi"nin açıklanması, sızdırılması, açıklayanların öldürülmesinin gerekçesiydi, bu, NATO gizli orduları yasasıydı.

Kısacası, Beyaz Saray, TBMM'nin iradesini, 1947'lerden bu yana dönem dönem, kademe kademe hileyle devralmış, kendi üstüne geçirmişti. Bugün, Beyaz Saraya devredilen irade, ulusun iradesini "vekaleten" kullanan TBMM'nin iradesidir. Mart 1959'da Dulles ve Zorlu arasında imzalanan "Dolaylı Saldırı" anlaşmasıyla, ABD'ye, müdahale hakkı tanınmış, müdahale konusunda takdir hakkının ABD'ye ait olduğu, Zorlu tarafından Yassıada duruşmalarında açıklanmıştı. Bir başka deyişle Meclis'in iradesi ABD'ye yani Beyaz Saraya devredilmişti. Zorlu'nun, Menderes'in ve Bayar'ın idam kararlarının diplomatik gerekçesi Anayasaya aykırı olarak Tahkikat Komisyonunun kurulmasıydı. Aslı ise, ulusun TBMM'ye devrettiği egemenlik iradesinin, bunlar tarafından ABD'ye devredilmiş olmasıydı. Bu irade devrinden ve sonuçlarından bihaber olan Erdoğan, egemenliğin millette değil Allah'ın kendisinde olduğu inancıyla, yalnız "kefen"i görmekte, ülkeyi ve ulusu satıp savmakta, ulusun kendisine devrettiği iradesini Beyaz Saraya bağlamakta bir sakınca görmemektedir.

"Kontrgerilla Diktatörlüğü"ne gelince, "diktatörlük" nitelemesi için Talat Turhan'ın anlatımını aktarmakla yetineceğim.

Topçu Yarbay Talat Turhan İstanbul'da Ziverbey'de kaldığı günleri en ayrıntısına kadar yazıya döktü, ciltler halinde yayınladı. Başlangıcı şöyle:

"İstanbul Erenköy'deki işkence köşkünde MİT Sorgu Timi şefi emekli subay Eyüp Özelkuş'un işkence timi gözlerime gözbağı taktıktan sonra ellerimi ve kollarımı bağladı. Sonra bana, "Artık ordu üst yönetimi emrinde, Anayasa ve yasalardan bağımsız faaliyet gösteren bir kontrgerilla biriminin ellerinde olduğumu söyledi. Bana, beni bir savaş esiri gibi gördüklerini ve ölüme mahkum edildiğimi söylediler."

Bu, aynı zamanda Doğan Öz'ün, İpekçi'nin, Türkler'in öldürülmesi kararının nereden verildiğini, niçin katillerin yakalanmadığını, yakalananların korunup kurtarıldığını da açıklıyor bize.

ULUSAL OLAMAMAK
DİNDAR OLMAK

1. *Ulusal Olamamak*

12 Temmuz 1947'de Türkiye'ye, Amerikan Yardımı Andlaşmasıyla birlikte giren Yardım Yasasının (ki, bunu, Truman Doktrini olarak da adlandırıyoruz) içeriğine uyarlı olarak "Fulbright Anlaşması" çerçevesinde oluşturulan "Türkiye'de Birleşik Devletler Eğitim Komisyonu" kurulacak, Truman doktrinine uyarlı olarak kurulmuş bulunan bu komisyon, "ulusal bütünlüğümüzü korumak" ve "özgür ulus olarak varlığımızı sürdürmek" doğrultusunda, demokratikleşmenin ve uluslaşmanın temelini oluşturan laik eğitimi özünden değiştirmeyi birincil amaç edinecekti.

Köy Enstitülerinin özsel niteliğinin tağşiş edilerek sıradan öğretmen okullarına dönüştürülmesi, din okulları olan imam-hatip okullarının açılması, Boratav-Berkes-Boran gibi "sol" sayılan öğretim üyelerinin Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesinden alınması, "Türkiye'de Birleşik Devletler Eğitim Ko-

misyonu"nun kararının ürünüdür. Truman doktrinine uyarlı olarak, bu komisyon, karşılaşacağı engellerin kaldırılmasında, gerektiğinde yeni yasal düzenlemeye gidilmesini önerebiliyordu. Bunun için, Milli Eğitim Bakanlığının ya da müdürlerin değişmesi gerekiyorsa, değiştiriliyor, yeni bir yasa isteniyorsa, bu yasa, Meclisten çıkarılıyordu.

Örneğin Boratav, Berkes ve Boran, Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesinden alınmalarına itiraz etmişler, Danıştay kararıyla kürsülerine dönmüşlerdi. Türkiye Büyük Millet Meclisinde çıkarılacak bir yasayla bu öğretim üyelerinin kürsüleri kaldırılmış, Boratav Fransa'da, Berkes ABD ve Kanada'da, Boran ABD'de bilimsel çalışmalarını sürdürmüşlerdi.

Niçin görevden alınmışlar, niçin kadrolarının kaldırılması için yasa çıkartılmıştı? Yanıtı yalındı: Özgür ulus olarak varlığımızı sürdürebilmemiz için. Çünkü, Truman Doktrini, Türkiye'yi, düşmanı olan Sovyetlerin işgalinden koruyor, ulusal bütünlüğümüzü korumak için "komünist" üniversite üyelerini kürsüleriyle birlikte alıyor, onları "demokratik" ülkelerin kalelerine prangalıyorlardı.

Geçtiğimiz sürede bu "komisyon"un birkaç kez ad değiştirmiş olacağı düşünülebilir. Ama, bugün nasıl ki, Truman Doktrini olarak anılan 12 Temmuz 1947 günlü (5/23 sayılı) "Türkiye'ye Yardım Andlaşması" yürürlükteyse, Fulbright Andlaşması (27 Aralık 1949) çerçevesinde oluşturulan komisyonlar da yürürlükte olmak gerekir. Ulusal bağımsızlığın simgesi Cumhuriyet Bayramının "törensel" iptali, Ulusal Kurtuluş Savaşının ilk ateşinin yakıldığı 19 Mayıs Spor ve Gençlik Bayramının açık alanlardan okul içi salonlara kapatılması, Kutlu Doğum Haftasıyla üstü örtülen Büyük Millet Meclisinin açılışının simgesi 23 Nisan Çocuk ve Egemenlik Bayramı, "gece sabaha karşı top ateşleriyle başlayacak" Büyük Zaferin, ve ulusal kurtuluşu simgeleyen, halifeliğin değil ulusun ordusunun simgesi Başkomutanı temsil eden komutandan alınıp sözde hilafeti temsil eden cumhurbaşkanının kimliğinde kutlanması, bütün bunların "ulusal bütünlüğümüzü korumanın", "özgür ulus olarak varlığımızı sürdürme-

nin" ara basamakları ve "dindar" renkleridir.

Bu komisyonların niteliği, 1956'lı yıllarda Rockefeller Grubunun Eisonhower'e gizli mektubunda belirttiği gibi, eğitim ve öğretimde *bağımsızlık eğilimini ve ulusal hareketleri önlemekti.*

Fulbright Anlaşmasıyla oluşturulan eğitim ve öğretime ilişkin komisyon kararları da, aynı şekilde, bağımsızlık eğilimlerini arttıracak, ulusal hareketleri güçlendirecek nitelikte olmamalıydı. Dilin perdesi altında saklı duran bakla ise "komünizm"di. "Komünist saldırıları ve ulusal hareketleri" önleyeceği ifadesinde örtük duran ise askeri paktların temel amacının bağımsızlıkla bütünleşen ulus-devletin ulusal kimliğinin özsel içeriğinin eritilmesi, çözüştürülmesidir. Din kutsal kimliğinden soyulmakta, özüne karşıt siyasal hizmetçi konumuna düşürülmektedir. Emperyalist sistemin paktlarını zayıflatacak hareketlerin ulusal hareketler olduğu bilinmekle birlikte, burada, ulusallık ile komünizmi özdeşleme, bir bakıma karalama hilesi olduğu açıktı.

Bu nedenledir ki, eğitim sözkonusu olduğunda, Tayip Erdoğan'ın ve yardımcılarının dilinde, "ulusal", ulusal olarak değil, anarşist, isyancı, isyankar, ateist ya da tinerci olarak söylemleşiyor.

Bir internet sitesinde (*toplumsalbilinc.org*) şunları okuyoruz:

"Türk hükümetinin himayesinde, her türlü Türk denetiminin dışında, Türk eğitimi hakkında araştırma yapması, bilgi toplaması, gerekli Amerikan memurlarını uzman ve araştırmacı olarak okul, üniversite ve Bakanlıklara yerleştirilmesi ve benzeri faaliyetlerini kolaylaştırmak amacını sağlamak için oluşturulmuştur."

"Türk hükümetinin, bu komisyonun çalışmalarını kontrol ve denetleme hakkı yoktur.

"Bugün, örneğin okul programları, toplumun ve ülkenin gerçek gereksinimlerinden ve ulusal çıkarlara uygunluktan alabildiğince uzaklaşmıştır. 1962 yılında Amerikalı uzmanlarla geliştirilen, 1968 yılında aynı uzmanlarla bir kez daha

gözden geçirilen "İlkokul Müfredat Programı"nın örnek olarak verildiği sayfalarda şunları okuyoruz: "Eski programdan "bağımsızlık", "devletçilik", "laiklik", "devrimcilik", "Fransız devrimi", "reform hareketleri", "halkın aydınlatılması", "ulusal ekonomi", "devletin vatandaşlara karşı görevleri"... gibi konular çıkarılmış, yeni programa, UNESCO, NATO günü, demokrasi, dinsel bayramlar gibi konular eklenmiş, Amerikayla ilgili konular çoğaltılmıştır.

2. "*Dindar*" *Olmak*

Fulbright Anlaşmasına uyarlı olarak, imam hatiplilerin katıldığı komisyonlarda alınan ve Türkiye'ye dikte ettirilen kararlar, siyasal gündeme, siyasal erkin kararları olarak açıklanıyor, istim arkadan geliyor:

1 Şubat 2012: Tayip Erdoğan Genişletilmiş İl Başkanları toplantısında: "Benim ifademde dindarlar, dinsizler diye bir ifade yok. Dindar bir gençlik yetiştirme var. Ak Partiden ateist bir nesil yetiştirmemizi mi bekliyorsun!"

21 Şubat 2012: Modern dindar bir gençlikten bahsediyorum. *Dininin, dilinin, beyninin, ilminin, ırzının, evinin, kininin, kalbinin* davacısı bir gençlikten bahsediyorum.

1 Mart 2012: 4+4+4 darbesi. "İslam inancına göre, "mükellefiyet" çağına giren kız çocuklarını "yatılı okul", "karma eğitim" ve "türban" yasağına takılmalarını kısmen engelleyecek ve imam-hatip okullarına başlama yaşını 10'a düşürecek yasa önerisi. Alt komisyonda bazı değişiklikler yapıldıysa da, Erdoğan, bugün (6 Mart) yaptığı konuşmada, 4+4+4'ün Meclisten hiçbir değişikliğe uğramadan geçeceğini söyleyecekti.

2 Mart 2012: Bir haftadır köşelerinde yazanlara sesleniyorum: Bu gençliğin *tinerci* olmasını mı istiyorsunuz! Bu gençlik *tinerci* mi olsun? *İsyankar bir nesil* mi olsun?

2 Mart 2012:

Hüseyin Çelik (Ak Parti Genel Başkan Yardımcısı):

"Gençliğe Hitabe"nin kaldırılması konusunun tartışılması lazım. Ayet mi bunlar?"

Ek olarak hemen söyleyelim. "Yabancılar, "Biz Türk değiliz, Türkiye'de yaşayoruz ve çocuklarımız Türk okullarına gidiyor. Her sabah çocuklarımızı sıraya geçiriyorsunuz ve onlara and içiriyorsunuz?" dediler. İnsani mi bu peki, doğru bir şey mi?" diyor Çelik.

Yabancılar ise: Bodrum'da yaşayan İngilizler, Alanya'da oturan Almanlar. Türkiye'de oturan ve çocuğunu devlet okuluna gönderen bir İngiliz ailesinin çocuğunun "Türküm" demesi insani değil! Bunu, yabancılara toprak satışını yasaklayan Kemal Atatürk'ün yasasını değiştiren AKP yöneticileri söylüyor. AKP sayesinde sahilleri paylaşan İngilizler ve Almanlar söylüyor. "Andımız" vardı ama, İngilizler İngiliz olarak, Almanlar Alman olarak yoktu. Hepsi Türkiye Cumhuriyeti yurttaşıydı ve bu nitelikleriyle Türktüler. Şimdi Türk değil Alman, Türk değil İngiliz. Bir başka şey müslüman değil hıristiyan. İngiliz ortodoks, Alman katolik üstelik. Sormak gerekir: siz onları din dersi adı altında, müslüman anlamında dindar olmaya zorluyorsunuz. Bu insani mi?

1 Şubatta, Erdoğan'ın, dindar bir gençlik yetiştirecekleri sözlerini, "ateist bir gençlik yetiştirmemizi mi bekliyorsunuz?" sorusu, ateist gençlik sorusunu, 4+4+4 ile darbesi izliyor.

1 Martta, Meclisin, Milli Eğitim alt komisyonunun "4+4+4" önerisini, ilköğretimi 5-13 yaş aralığına indiriyor, İslam inancına göre *mükellefiyet* çağına giren kız çocuklarının "yatılı okul", "karma eğitim" ve "türban yasağı"na takılmalarını kısmen engellemek, imam-hatip okullarına başlama yaşını 10'a düşürmek amaçlanıyor. Bütün bunlar, akla şu soruları getiriyor:

İlki şöyle: "4+4+4" önerisi yeni bir Anayasa'yla birlikte tasarlanan "İslam Cumhuriyeti" tasarımının bir parçası mı?

Kürecik'te kurulan Radar sistemiyle mi ilgili? Yani tasarıyı kim ya da hangi komisyon hazırladı?

Öteki soru: İmam Hatip Liseleri Mezunları Derneği (ÖNDER), TBMM Milli Eğitim Komisyonunda oluşturulan alt komisyona sunduğu raporda niçin Doğu ve Güneydoğu'da, ve

niçin farz, gelenek, inanç ve vicdani yönelim dolayısıyla İslam inancına göre *mükellefiyet* çağındaki kız çocuklara, niçin karma eğitim yerine, kız ve erkek öğrencilerin ayrı ayrı okuduğu okulların açılması öneriliyor?

Dolayısıyla, niçin geçen yıl, *melle*'lere maaş bağlandığı doğunun geleneksel özellikleri gerekçe gösterilerek, kız çocukları için örtünme, çocuk yaşta Kuran hıfzı ve imam-hatip ortaokulları kapısı açılıyor?

Gerekçesi, ateist, isyankar, tinerci gençlik yetişmesini önlemek mi? Bazı cemaatler için özerk bölgeler oluşturmak mı?

Dini mi kurtarıyorsunuz, dini mi kullanıyorsunuz!

Din için mi, hangi din için?

Erdoğan'ın İstanbul Belediye Başkanlığı döneminde, Graham Fuller'in açtığı kulvardan "Başbakanlığa" uzanacak erkliğin "Manifesto"sunu, Siirt'te yaptığı bir konuşmayla dosta düşmana sunduğu bilinir. Ben çok sonra okudum. "Siirt Konuşması ve Beş Kriteri" başlıklı bir yazım yayınlandı *Cumhuriyet*'te (10 Temmuz 2007). Buraya son kriteri almak istedim. Konumuzla örtüştüğü için. İşte *Beşinci Kriter*:

> *Beşinci kriter:* Erdoğan'a "Sen Rizelisin. Sen Lazsın." demişler. Erdoğan'dan aktaralım:
>
> "Baba yahu, demiş Erdoğan, biz Laz mıyız, Türk müyüz, neyiz?
>
> Babam da çok küçükken büyük dedeme sormuş:
>
> "Dede, demiş, biz Laz mıyız, Türk müyüz? demiş. Babasının dedesi de, "Torunum, yarın öleceğiz, demiş, Allah bize soracak:
>
> - *Men Rabbuke*
> - *Vemen nebiyyüke*
> - *Ve ma dinüke*
>
> Torunum, Allah bize –*vema kavmüke*- diye bir soru sormayacak!" demiş. Ne demek bu? Yarın öleceğiz. Allah bize *"Rabbin kim, Nebin kim, dinin ne?"* Bunları soracak. Ama bize kavmin nedir diye bir soru sormayacak. Torunum sana sordukları zaman, *"Elhamdülillah müslümanım"* de, geç demiş. Olay bu kadar basit."

Evet, insan bu kadar basit olursa, olay da bu kadar basitleşir. Muhammed'in yüzyılının kavramları ve kurumları açısından bakarsak, ne ulus var, ne de ırk biliniyor. Ne ulusal var, ne de ulus-devlet. Ne anayasa var, ne cumhurbaşkanı seçimi. Ne siyasi parti var, ne siyasal erk. Ne sermaye var, ne bugünkü gibi sınıflar. Ne BOP, ne küreselleşme. Ne Irak, ne petrol. Çuval bile yok başa geçirilecek. Çuvallanan da.

Onun için küçük torun Erdoğan'a, Allah, "niçin sattın ülkeni" diye sormayacak. Niye sattın ülkeni toprağıyla, suyuyla, havasıyla diye de sormayacak. Niye sattın ulusun kanını, damarlarını, sinirlerini, bankasını, fabrikasını, niye verdin limanlarını, hava alanlarını, PTT'nin T'sini, P'sini, öteki T'sini diye sormayacak Allah. Kaç torba altının var, bankalarda neyin var, kimin ortağısın, kimsin sen, zorun ne diye sormayacak Allah. Yalnızca kavmini değil, ulusunu/milletini de sormayacak Allah Erdoğan'dan. Sorarlarsa "Elhamdülillah müslümanım" deyip geçecek Erdoğan.

İşte soru: Geçebilecek mi?

Irak'ta çoluk çocuk binlerce müslümanı öldüren ABD askerinin bir tekinin bile ülkesine tabut içinde dönmemesi için dua eden Erdoğan'a, Allah, "Ve ma dinüke" diye sorduğu zaman, Erdoğan, "Elhamdülillah müslümanım" diyebilecek mi ki, geçiversin.

12 Mart 2012, Ankara

TEOKRATİK FAŞİZM
ULUSAL İSTENÇ
(MİLLİ İRADE)

1. *Ulusal İstenç*

Cumhuriyet, feodal-devletin ulus-devlete, teokratik devletin laik-devlete devrimci dönüşümünü simgeler.

Egemenlik/hakimiyet, saltanat ve hilafetten doğrudan ulusa geçmiş; ulus, ulus olarak istencini/iradesini, Türkiye Büyük Millet Meclisinde gerçekleştirmiştir.

"Egemenlik"in ulusun kendisinde olmasını, egemenliğin salt saltanat makamından onun ümmetine geçmiş olmasıyla birlikte düşünmek gerekir.

Dolayısıyla egemenliği belirleyen istenç/irade, tebaa olarak saltanata, ümmet olarak hilafete (ya da dinsel kurumlara) bağlı ve bağımlı olan bireyin, etnik, dinsel ya da mezhepsel istenci değil, özgürleşen bireyin ulusal istencidir.

Ulusal/milli istenç, ulusun, siyasal olan istencidir. Cemaati/tebaayı yurttaş yapan da, yeni ekonomik ve siyasal birlik olan ulusun kendisidir. Bunun temsil edildiği kurum, Türki-

ye Büyük Millet Meclisidir. Türkiye Büyük Millet Meclisi, ulusun en üst siyasal kurumudur, dinsel bir kurum değildir. Bu kurumu, dinsel bir kurum gibi algılamak, dinsel bir kuruma dönüştürmeyi istemek, Cumhuriyetin temel ilkeleriyle oynamak demektir. Çünkü, dinsel istencin, siyasal istençle özdeşleştirilmesi, ve giderek dinsel istencin siyasal istencin yerine konması, siyasal erki, kaçınılmaz olarak demokratik olmayan girdaplara sürükler.

2. *Siyasal Erk ve Yetkileri*

Ulusal istencin, ulusun siyasal istenci olduğunun belirtildiği yerde, "genel oy"un niteliğinin de salt siyasal olduğu burada belirtilmek gerekir. Seçmen, verdiği oy ile, (oy verdiği kişi ya da kişilere) *kendisinin yurttaş olarak sahip olduğu siyasal yetkisini*, belirlenen süre için devretmiş sayılır. Seçilen kişi ve kişilerin kullandıkları yetki, seçen kişilerin onlara devrettiği yetkidir, bu da siyasaldır. Bu yetki, sınırsız bir yetki de değildir, seçen açısından olduğu gibi seçilen açısından da, Anayasayla ve özellikle de Anayasanın değiştirilemez maddeleriyle/ilkeleriyle sınırlandırılmış bir yetkidir.

Bunun, hukuk dilinde yetkin söylemini, dönemin Cumhurbaşkanı Sezer, 19 Mayıs (2004) mesajında açıklığa kavuşturmuştu. Sezer, mesajında, "*devletin siyasal, sosyal, hukuksal, ekonomik hiçbir alanının din kurallarıyla düzenlenemeyeceğini*" belirtmiş, "egemenlik hakkı" ile "milletin verdiği yetki"nin mutlak (sınırsız) bir yetki olmadığını açıklama gereğini duymuştu.

3. *Anayasal Laiklik ve Sınırları*

Cumhurbaşkanı olarak Sezer, 12 Nisan 2006'da, Harp Akademileri Konferansında, "irtica tehdidinin kaygı verici boyutlara ulaştığı" uyarısında bulunacak, laiklik ilkesinin, "*dinin toplumsal, siyasal ve hukuksal bir güç düzenleyici olmasını önleyen temel ilke*" olduğunun altını çizecekti. Sezer,

laikliği, salt din ve inanç özgürlüğü olarak tanımlamanın, (1) Anayasada açımlanan laiklik ilkesinin saptırılmasına, (2) laikliğin sınırlarını aşan din ve inanç özgürlüğünün, devletin ekonomik, sosyal, siyasal ve hukuksal temel düzenini din kurallarına dayandırma özgürlüğü olarak algılanmasına ve (3) *bizzat laiklik ilkesinin, laiklik adı altında kendi karşıtına dönüştürülmesinin bir aracı olarak kullanılmak istenmesine yol açacağına* dikkat çekmişti.

Genel oy ve çok partili parlamenter sistem, ulusun egemenliğini gerçekleştirmesinin ve yaşama geçirilmesinin araçlarıdır. Nasıl ki, Büyük Millet Meclisi, egemenlik yetkisini, ulusun tek tek bireylerinin birleşen ve bütünleşen siyasal iradesinden alıyorsa, Milletvekilleri de, namaz kılıp oruç tutmak için değil, ulusun siyasal temsilcileri olarak bulunuyorlar Mecliste. Onların kendilerine ulusun geçici olarak devrettiği egemenlik, Kemal Atatürk'ün önsözünde açımlanan egemenliktir, yani ulusun kendisindeki egemenliktir.

Sorunun cahili kalmamak için belirtelim ki, Türkiye Büyük Millet Meclisi salonunda "duvar"daki egemenlik ulusundur söylemindeki "egemenlik" kavramıyla, Tayyib'in milletin kendisinde olacak dediği "egemenlik"in anlamlarının birbirinden farklı ya da karşıt kavramlar olduğunu bilmek de gerekiyor. Çünkü biri, duvarda yazıldığı gibi "ulus"un egemenliğini, öteki "Allah"ın egemenliğini amaçlıyor.

Tayyib'in, "milletin kendisinde olacak" dediği egemenlik, ulusal egemenlik değil, onun dinsel inancında ifadesini bulan islami inancına göre ifade edilen egemenliktir. İslami inanca göre egemenlik ise, ulusun değil, Allah'ındır. "*Egemenlik Allah'ındır*" inancında olanlar, egemenliğin halka/ulusa ait olduğunu öngören çağdaş siyasal anlayışı, "**şirk**" olarak nitelerler. "**Şirk**" ise, "günahların en büyüğü"dür.

Başbakan Erdoğan'ın "Egemenlik Allah'ındır" inancını, 1994'te Ümraniye'de dile getirdiğini burada anımsatalım. Şöyle demişti Erdoğan: "... 'Ben müslümanım' diyenin bir de 'aynı zamanda laikim' demesi mümkün değil. Niye? Çünkü *müslümanın yaratıcısı Allah* kesin hakimiyet sahibidir.

"Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir' koskoca bir yalan. Egemenlik kayıtsız şartsız Allah'ındır." Bu sözler, gene Erdoğan'ın 1994'te dile getirdiği "Elhamdülillah şeriatçıyız" sözlerinin başlık yapıldığı 17 Kasım 2005 günlü *Cumhuriyet*'te yinelenecekti.

Tayyip Erdoğan, imam-hatip öğrencisi olarak "günahların en büyüğü" olan, egemenliğin halkın/ulusun olduğu görüşüne karşıt olan "*Egemenlik Allah'ındır!*" inancında olabilir. İmam kimliği ve anlayışıyla "duvar"daki egemenliğin, bir "şirk", "büyük bir günah" olduğu inancını taşıyabilir. Ama, ulusun/milletin ona devrettiği yetki, Anayasanın yurttaşlarına tanıdığı, Anayasa ile belirlenen ve sınırlanan yetkidir. İnançlarına göre değil, "milletvekili" olarak, "başbakan" olarak, Anayasanın belirlediği ve sınırladığı siyasal görev ve sorumluluklara bağlı ve bağımlıdır. Çünkü onun, başlangıçta seçilmek için belirlediği istenç, milletvekili olarak edeceği yeminle belirlenmiş ve sınırlanmıştır. Siyasal erkin başı olarak, o, Anayasanın kendisine verdiği görevle görevlendirilmiş ve sorumluluklarla sınırlandırılmıştır.

Laiklik ilkesinin "tağşiş" edilerek, laik cumhuriyetten dindar cumhuriyete "vites değiştirilerek" geçilmek istenmesinin arkasında gizlenen amacı da bilmek gerekiyor.

Tayyib'in partisi, genel seçmenin %25, oy veren seçmenin %34 oyuyla ve Mecliste %70 sandalyeyle temsil edilmeye başlandığı zaman, Korkut Özal, bir televizyon konuşmasında, onun "seçilmiş kişi" olduğunu söylüyor; yani seçilmeden önce, "o, seçilmiş kişidir" diyordu.

"Seçilmiş kişi" sözüyle, o kişinin Allah tarafından seçilmiş olduğunun dile getirildiğini belirtelim. Bu seçilmiş kişilerin her yüzyılda bir Kuran'ın yenileyicisi olarak görevlendirildiğine, ve bunun, Kuran'ın "gaybi bilgileri" arasında bulunduğuna inanıldığını da ekleyelim.

Bu "seçilmiş kişiler"den biri olduğunu, Kuran'ın gaybi bilgileri arasında kendi kendine bulgulamış olan Saidi Nursi, "*kendisinden sonra gelecek mübarek zat*"ın, yani "*seçilmiş kişi*"nin, vazifeleri arasında, "*şeriatı icra ve tatbik etmek*" ol-

duğunu, "*hilafet-i islamiyeyi ittihad-ı islama bina ederek İsevi ruhanileriyle ittifak edip, din-i islama hizmet edeceğini*" buyurmuştu!

Huntigton'un, Osmanlıları örnekleyerek ve tarihi anımsatarak, Türkiye'yi laik bir ülke olarak değil, modern ve demokratik bir ülke olarak, islamın liderliğine, dünyaya ve islama büyük bir model olmaya çağırdığı süreçte, Başkan Bill Clinton, Endonezya'da bir camide, "İslamda hilafet düzeninin yeniden kurulmasını" önerecekti: "İslam dünyasının bir başı (halifesi) yok. Hıristiyanlığın Papa gibi bir kurumu var. ... İslam dininin gerçek bir lideri (Halifesi) olsa, onu Beyaz Saraya çağırır, diyalog başlatırdık." diyecekti. Türkiye'ye geldiği zaman Clinton, o zaman başbakan olan Tansu Hanımın elini sıkarak "hilafet"i ne zaman oluşturacaklarını soracak, Parlamento'da ise, "Atatürk olmasaydı şimdi biz burada olmazdık" diyecekti.

"Halife"yi olmasa da, halifeliğe "seçilmiş kişi" olarak kendini namzet gösteren Tayyip Erdoğan'ı Beyaz Saraya çağırma mutluluğuna Başkan Bush (II) erecektir! Şöyle ki, Tayip Erdoğan, 3 Kasım (2002) seçimlerinden bir yıl önce, "Amerika'dan kendisini çağırmasını istemiş", gazetecilere verdiği iftar yemeğinde, "demokrasinin İslam ülkelerine de gelmesi gerektiğini" yinelemişti. Huntington'ın, "Türkiye'nin, islama ve dünyaya büyük bir model olacağı" sözlerini yineler gibi, Tayip Erdoğan da, "Türkiye model görevi üstlenebilir!" diyecekti.

Yineleyelim: Erdoğan bu sözleri basına verdiği bir iftar yemeğinde söylemişti; yani mesajın ileticileri, alıcı adresi de açıklıyordu!

5.

ABD Dışişleri Bakanı Powell'in, Türkiye'yi bir "İslam Cumhuriyeti" olarak nitelediği günler anımsanabilir.

Powell'ın Türkiye ve Pakistan'daki İslam Cumhuriyetleri gibi, Irak'ta da bir İslam Cumhuriyeti olacağını, ve bu İslam

Cumhuriyetinin anayasal çerçevesini, şeriat hukukunun belirleyeceğini söylediği (*Cumhuriyet*, 20 Haziran 2004) günler de anımsanabilir.

Bunlar, bir dil sürçmesi değil, AKP ile başlayan iktidar döneminin, "laik cumhuriyet" yerine, "islam cumhuriyeti"nin geçirilmiş olduğunun somut söylemidir. 1950'lerden günümüze, Türkiye'nin, parlamentodan siyasal erke, Çankaya'ya değin, devletin kadrolarıyla, fiilen, "şeriat hukukuna" uyarlı bir cumhuriyete dönüştürüldüğü, bir gerçektir. Bu şeriat hukukuna uyarlanmış cumhuriyetin anayasasını gerçekleştirmek için genel seçimlere gidilmişti. Erdoğan "Balkon" konuşmasında, seçimlerde yüzde elli oya ulaşarak, halkın kendisine laik cumhuriyetin yerine ikame edilecek şeriat hukukuna uyarlı bir anayasa yapma yetkisini verdiği mesajını vermiş, Cemil Çiçek, bunu "bizim anayasamız" olarak açıklamıştı. Laik devletten din devletine dönülmesinin anayasası değildi bu, bu anayasa, fiilen gerçekleşmiş olan din devletinin anayasası olacaktı.

Hiç kimse şaşırmasın... Cumhuriyet törenlerine getirilen kısıtlama, 19 Mayıs Spor ve Gençlik Bayramının okulların bahçelerine çekilmesi birer başlangıç değil, birer sonuçtu. Türkiye'nin siyasal ve yönetsel kadrosu Powell'in 2004'te söylediği gibi, Kuran hükümlerine ve şeriat kurallarına göre yapılanmıştı. Genel seçimler, bu yapılanmaya uyarlı bir Anayasanın "demokratik" göstergesi olması amacıyla yapılmış, ve bu nedenle yüzde elli oy hedeflenmişti.

1947 Truman Doktriniyle ve bu doktrine uyarlı Fulbright Anlaşmasıyla, Türkiye'de, mezhep ayrımcılığını başlatan, ulusal ve bağımsızlıkçı eğilimleri ve yönelimleri mahkum eden, ideolojik, etnik, mezhepsel ve dinsel farklılıkları ayrımcılığa dönüştürerek ulusu ve ulus-devleti çökerten, bir dinin (islam dininin) bir mezhebinin (sünni mezhebinin) içinden öne çıkan tarikat ve cemaatlerin egemenliğinin kadrolaştığı ve yapılaştığı altmış yıllık bir süreci geride bıraktığımızı, emperyalist egemenliğe, küresel faşizmin bilincine varmadan teslim olduğumuzu, ulusal bağımsızlıkçıların yalnızca tutuk-

lu olanların değil, hepimizin bir tutsak olduğumuzu, hiç olmazsa şimdi, şu anda bilelim.

Doğal ki, yargının, adalet kurumlarının, *negatif anlamda*, en modern silahlardan daha güçlü bir silah olarak da kullanılabildiğinin de bilincine varalım. Bütün bunların A'dan Z'ye, siyasal erkin ve basının değil, Meclis Başkanının ve Çankaya'nın değil, ulusal bütünlüğümüzü korumayı, özgür ulus olarak varlığımızı sürdürmeyi güvencesi altına alan Truman doktrinine uyarlı, *ulusal ve bağımsızlıkçı eğilimleri mahkum eden Eisenhower kurallarıyla* örtüşen ve 12 Eylülle perçinlenen bir sistemin karşılıklı anlaşmalarla oluşturulmuş bugün kökü dışarıda bir kadro tarafından belirlendiğini ve uygulandığını bilelim.

Bilelim, bilincine varalım.

Not: "Adalet ve Demokrasi Haftası"nda,
29 Ocak 2012 günü, TİHAK tarafından düzenlenen
"Teokratik Faşizm ve Ulusal İstenç (Milli İrade)" konulu
"Açık Oturum"u, açış (Sunum) konuşması.

"YENİ ANAYASA" VE ŞİFRESİ

Yurdumuz, derinleşen bir kaosun karanlığında.

Birilerinin elinde Sevr kalemi, Türkiye'ye yeni haritalar çiziliyor. Kimilerinin elinde matkap, orasından burasından ülkenin kalbi oyuluyor. Kimilerinin elinde makas, ülkeye yeni kefenler biçiliyor.

23 Nisan 1920'de temeli atılan ve 29 Ekim 1923'te çatısı tamamlanan Cumhuriyet, bugün, "cumhuriyet" olarak kan kaybediyor. Ulusal bağımsızlık Balyoz'la dövülüyor, özgürlük ve haklar, Silivri şişlerine dizilmiş, ateşte pişiriliyor. Ülke yalnız kan kaybetmiyor, kendini kaybediyor.

"Balkon" konuşmasında Erdoğan'ın "Beyaz gömleğimizi giydik, öyle çıktık yola!" sloganı, keyifli alkışlarla kanatlanıyor. Bu alkışlar, Ulusal Savaş'ın en zorlu günlerinde, Zile'den Yozgat'a, Düzce'den Adapazarı'na, Kuvayı Milliye'nin varlığına kasteden şereatçı çetelerin yenilgisinin intikamını almakla özdeş alkışları anımsatıyor. Belirtelim ki, Sevr Ant-

laşması imzalandığı zaman, Anadolu'da yayılan ulusal hareketin önlenmemesi durumunda, Sarayın ve dolayısıyla Hilafet Makamının İstanbul'dan çıkarılacağı telkin edilmiş, "Şeriat" yanlısı çeteler, "Kongracı"lara karşı ayaklandırılmıştı.

Ertesi sabah, televizyonda, Çiçek, "Bu anayasa bizim anayasamız olacak!" diye konuşuyor, bundan önceki anayasaların kendilerinin anayasası olmadığını da ekleyerek.

Milletvekili seçmek için genel seçim mi yapılmıştı, yoksa bu "bizim" diyecekleri anayasayı meşrulaştıracak belirli bir oy oranını tutturmak için mi yapılmıştı seçim! Soru, yanıtını bulamıyor!

Tasarlanan ve misyonları olarak hedefe konan "Anayasa"nın önündeki "Ergenekon" gibi, "Balyoz" gibi engeller, CIA ve Pentagon patentli buldozerler tarafından "temizlenmiş", CIA kalemşorlarının sözleriyle "bertaraf" edilmiş, ve "yeni anayasa"nın *şifre cümlesini* deşifre etmekte, yeni Büyük Millet Meclisi Başkanı Cemil Çiçek gecikmemişti.

Çiçek: "Yarın istediği cümleyi bu anayasada göremeyenlerin, bu anayasayı vatan haini ilan edeceklerini" seslendirmiş ve eklemişti: "Bizim de hain olmaya niyetimiz yok!". (*Aydınlık*, 23 Ocak 2012.)

Yeni anayasa dedikleri anayasa ortada yok, ama anayasada yer alması, AKP yönetimine dayatılan "cümle" var.

"Yarın", anayasada yer alması istenen cümle bugün bilinmezse, bunu kimin istediği bilinmezse, istenen "cümle"nin yer almadığı anayasayı, kimin ve niçin "vatan haini" olarak ilan edeceğini bilebilir miyiz?

Bu anayasa, yalnızca Cemil Çiçek'in ve "onların" değil, bizim, hepimizin, yani ulusun anayasası olacaksa, anayasada yer almasını istedikleri o cümlenin ne olduğunu, şimdi, hemen şimdi bilmek istiyoruz. Bu "cümle"nin anayasada yer almasını, "kim" istiyor, "kimler" istiyor, bilmek istiyoruz. Vatan hainliğiyle damgalanmamak için, salt bu nedenle anayasaya koyacağınızı söylediğiniz bir cümle mi bu, yoksa uğruna kefen giyip yola çıktığınız bir cümle mi? Bilmek istiyoruz.

Çünkü, o cümlenin yerine konacak cümlenin anayasada

olduğunu biliyoruz! Bir başka deyişle o cümleyi koymak için anayasadan atacağınız cümlenin ne olduğunu biliyoruz. Evet, "vatan hainliği" değil, ama değiştirilemeyecek bir cümle olduğunu da konuşmadan çıkarıyoruz. Yeni bir anayasa yapmaktaki hedefin o cümleyi değiştirmek değil, çıkarıp atmak anlam ve amacını içinde taşıdığını da biliyoruz. Bunun, hileyle, anayasayı tağgir, tebdil demek olduğunu da biliyoruz. *"Biz" olmayan "siz" biliyorsanız, "siz" olmayan "biz"de biliyoruz.*

O kim, kim istiyor o "meçhul" cümleyi anayasaya koymanızı... Şu cemaat, şu tarikat, bu cemiyet olabilir. Bir örnek vermek gerekirse, seçimlerden bir süre önce *tutukluluk süreleri* dolduğu savıyla salınan, ertesi gün haklarında verilen mahkumiyet kararları kesinleşen Hizbullah İlim Grubunun böyle bir istekte bulunduğunu yayınladıkları bildirilerden çıkarabiliriz.

Şöyle de somutlaştırabiliriz:

Hizbullah'ın lideri Hüseyin Velidedeoğlu'nun öldürüldüğü Üsküdar'daki evin değişik yerlerine gömülmüş bulunan 10 ceset, bu örgütün işkence yöntemlerini ve öldürme biçimlerini açıklayacak özellikteydi. İşkence edildikten sonra kafaya çivi çakmak; el ve ayakları kesilmek ya da el ve ayakları balyozla kırılmak; boyunları, elleri ve ayakları bağlanıp çuvala konulup diri diri gömülmek; domuz bağıyla bağlanıp, dizler kırılıp, çukura atılıp, ölmeden üstünü betonla kaplamak, uygulanan işkence yöntemlerinden bazılarıydı, ve öldürdüklerini, yemek yedikleri masanın altı dahil, evin her yerine gömmüşlerdi.

Hizbullah'ın iç düşmanları yanında, dış düşmanları vardı. Dış düşmanları, Atatürkçüler, yani ulusalcılar, laik sosyal hukuk devletini savunanlardı.

Hizbullah'ın ele geçirilen 100 bin sayfalık dokümanından çıkartılan bir rapora göre, 4 bini silahlı militan ve tetikçi olmak üzere yaklaşık 20 bin Hizbullahçı ülke geneline yayılmıştı. Altı bin kişi üye olmak için örgüte özgeçmişlerini göndermişti. İki bin kişi ise ölüme hazır olduklarını, intihar sal-

dırılarında görev alabileceklerini bildirmişlerdi.

TBMM Başkanı Cemil Çiçek'in, "yarın istediği bu cümleyi anayasada görmek isteyenler" arasında, Hizbullah, Hizbullah gibi diğer cemaat ve tarikatlar varsa, bunları, sade yurttaşlar olarak bilmek istiyoruz.

Bizim sorumuz şu:

Hizbullah yandaşlarının, öteki ve benzer-benzemez tarikat ve cemaatlerin militanlarının, sempatizanlarının oylarıyla temsil edilecek "irade", milli irade mi olacak, ulusun iradesinin iradesi mi olacak, ya da Erdoğan'ın sık sık yinelediği "halk ne isterse, o olur" sözünde saklı olan "halkın isteği" olarak mı nitelenecek. Yani bu oylar, Atatürk'ün üstünü betonlamanın ve Anayasada yer alan ve değiştirilmesi önerilemeyecek olan "laik sosyal hukuk devleti" ilkesinin yerine teokratik/şeriat düzeni koymanın "ulusun iradesi"ni belirleyen oylar olarak mı nitelenecek! Bunları bilmek istiyoruz.

1 Şubat 2012, Ankara
Cumhuriyet, 16 Şubat 2012

"AK Partiden ateist bir nesil yetiştirmemizi mi bekliyorsunuz?" diye nicedir kükremeli Tayyip Erdoğan. "Ateist bir gençlik" değil "dindar bir nesil" yetiştirecekmiş! Ateist mi, tinerci mi, yoksa isyankar mı? "Bu gençliğin tinerci olmasını mı istiyorsunuz! Bu gençlik tinerci mi olsun? İsyankar bir nesil mi olsun?" diye de kendisini eleştirenleri sorgulamış!

1924 Eğitim Birliği Yasasıyla birlikte, aklın ve bilimin egemenliğinde yapılandırılan ulusal, laik ve çağdaş eğitimin, tinerci, isyankar ya da ateist yetiştirmeye göre planlandığını, demek ki,Tayyip Erdoğan, on yıla yaklaşan iktidarında, yeni görüyor; tinerci, ateist, isyankar nesil yerine, "modern dindar" bir nesil yetiştireceğini dayatıyor. "Modern dindar nesil" ise, Necip Fazıl "üstad"ının Hitabesinde açımlanıyor: "Dininin, dilinin, ilminin, ırzının, evinin, kininin, kalbinin davacısı" bir gençlik!

Dinin toplumsal yaşamda kutsal değer olmaktan siyasal

"sopa" olmaya başladığı süreç, geleneksel ve statik bir kurum olan dinin, dinamik ve modern sermayenin hizmetine sunulduğu süreçle de örtüşür. Üstelik bu süreç, dinin, ulus-devleti ve ulusallığı tahrip için, dindar gençliğin, emperyalist gericiliğin aleti olmaya başladığı süreçle de örtüşür.

Burada, 1. dinsel ayrışma, 2. mezhepsel ayrışma, 3. etnik ayrışma, uluslaşma sürecini tamamlamamış ulusu ayrıştırmanın; (1) bağımsızlaşma, (2) özgürleşme, (3) uluslaşma, ulusal bütünleşmenin ve özgür ulus olarak varlığını sürdürmenin öğeleri ve özneleri olduğunu belirtelim.

Tayyip Erdoğan'ın, Huntington'ın, "Büyük Ortadoğu Projesi"ne uyarlayarak, Türkiye'nin, laik olmadan da "modern" olabileceği savının, "modern dindar" bir ülke olarak algılamış olmasını, bir kastın değilse, bir bilisizliğin sonucu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Çünkü, Huntington, "laik" cumhuriyetin, laik olarak dindar olacağını değil, "laik"lik ile kazanılan "modern"liğin, "laik" olmadan da sürdürülebileceğini söyler. Türkiye'nin islam ülkelerinin birliğini sağlamasının engeli ise "modern" ülke olması değil, "laik" ülke olmasıdır. Bunun için laik olmadan da bir ülkenin modern ve demokratik islama liderlik yapabileceği ileri sürülüyor, islamın liderliği için *Türkiye ve Erdoğan planlanıyordu.*

o

Burhan Dodanlı'nın yenileyin yayınlanan "*Hepiniz Suçlusunuz!*" kitabının kapağında, Deniz Gezmiş'in savunmasından alınmış iki cümlecik son yüzyılın tarihine ışık tutuyor:

"*... bizi bağımsız bir ülkenin çocukları olmaktan mahrum eden* bir kuşak olarak, mahkeme heyeti olan sizler dahil hepiniz suçlusunuz! Asıl suçlu sizler ve sizler gibi emperyalizme gözyumanlardır."

Deniz Gezmiş'i idama götürecek olan bu çığlıkta, kuşkusuz "dindar gençlik" yok, ama tinerci, isyankar, ateist bir

gençlik de yok. "Anarşist" derseniz o da yok. İki şey var: *bağımsızlık ve ulusallık.* Tek özlem: *bağımsız bir ülkenin çocukları olmak* ve tek hedef: *bizi soyarak boğan, boğarak "kurtaran" emperyalizm.*

Rockefeller'in sağ elinin işaret parmağını tehdit edercesine gözümüze soktuğu Sam Amca var, Tayyip yeğenin "amcası". Kargısını ulusal ve bağımsız kimliğe yöneltiyor, hedef tahtasına ise, tinerciyi, isyancıyı, ateisti koyuyor.

o

Cevdet Sunay'ın "laik okullar anarşi yuvası haline geldi", "devletin kilit mevkilerini imam-hatip okullarından yetişenlere vereceğiz" sözlerinde gizlenen dinsel ve özellikle mezhepsel ayrımcılık, Erdoğan'ın, 4+4+4 darbesiyle, eğitimin tümüne yayılıyor, yaşı zihinsel buluğa ermemiş çocuklara değin indiriliyor.

Unutmayalım ki, gençler arasında imam-hatip okullarıyla başlatılan alevi-sünni ayrışması giderek düşmanlığa dönüşmüş, Ümmedi Muhammedi cihada çağıran "Tanrıdağı kadar Türk – Hıradağı kadar Müslüman" tinerciler, isyancılar, ateist allahsızlar, sol partilere oy veren alevileri, Sivas'ta, K. Maraş'ta, Çorum'da, komünistler olarak katletmişlerdi.

Şunu da ekleyelim ki, kimse, bizi, imam-hatip okullarına kem gözle bakmakla karalamaya çalışmasın! Ama hiç kimse de, imam-hatiplileri, Erdoğan'ın şeriat ordusunun başıbağlı askerleri olarak önümüze çıkarmasın!

Eğitim ve öğretimin temeline dini (teokrasiyi) yerleştirerek, Saidi Nursi'nin sözleriyle, aklın ve bilimin anarşizme, ateizme, komünizme, siyonizme götürdüğü safsatasını, Nursi'nin yolundan gidenler kendilerine saklasın, ulusa bu deli gömleğini giydirmeye kalkışmasın! Saidi Nursi'ye uyarak, aklı ve bilimi, "dinin ve vahyin" emri ve denetimi altına alması için, tasarı önermeye soyunmasın! Gene Saidi Nursi'nin görüşü olarak, "funun-u ilmiye"nin, yani fizik, kimya

gibi fen bilimlerinin, sosyoloji, antropoloji gibi beşeri bilimlerin, "ecnebi ilimler" olduğu, zararlı ve kokuşmuş bir membadan kaynaklandığı safsatasıyla, meşayih (şeyhler) tarafından "şeriat süzgecinden" süzülerek alınmasını istemeye kalkışmasın!

Ulus-devlette, devlet, üyelerini, belirli bir yaştan başlayarak eğitmekle yükümlüdür. Teokratik ve feodal bir devlet olarak Osmanlı İmparatorluğunun eğitim ve öğretim kurumlarının teokratik ve feodal esaslara göre düzenlenmesi doğası gereğidir. Ama teokratik-feodal devlet, laik-cumhuriyete devrimleştiği ya da evrimleştiği zaman, temel eğitim bir yandan zorunlu hale gelir ve öte yandan bu eğitim bir dinin, bir etnisitenin, bir mezhebin değil, ulus-devletin belirlediği zorunlu, *ulusal eğitime evrimleşir ve devrimleşir.*

Çünkü, etnik, dinsel, mezhepsel farklılıklar fark olarak kalmakla birlikte, tümü, ulus potasında eşitlenmiş, ulusun eşit üyelerine dönüşmüştür.

Aklın ve bilimin ışığında, akla ve bilime dayalı eğitim, toplumun olduğu kadar, devletin kurumlarını dinsel esaslara göre düzenleyen bir eğitim olamaz. *Laik bir devlet de, eğitim ve öğretimi dinselleştiremez. Laik eğitim bir inanç sistemi dayatırsa, kendisi laik eğitim olmaz.* Eğitim dinselleşirse, yasamadan yürütmeye, devletin siyasal, ekonomik, hukuksal, toplumsal bütün kurumlarının, dinsel esaslara göre düzenlenmesinin koşulları oluşur.

Erdoğan'ın talimatıyla meydanları dolduran ve emri doğrultusunda oy veren robotlaştırılmış bir kitle, ve bu kitlenin "iradesi", ulusal / özgür irade olabilir mi?

Aklın ve bilimin açtığı aydınlıkta özgürleşen çocuk, özgür bir kimliktir. Dindar olmaya zorlanan çocuk kendinde özgür olamaz. Sorun da budur. *Modern köleler olurlar. Köle, modern olamaz.*

12 Mart 2012
Cumhuriyet, 18 Mart 2012

HANGİ KAĞITTAN KAPLAN!

CHP Genel Başkan Yardımcısı Süheyl Batum'un, "Koca bir askeri yıktılar. Meğer Kağıttan kaplanmış. Biz bunu asker zannedermişiz. Meğer ABD içini oymuş. O koca ağacı hop diye yıktılar!" sözleri, AKP yöneticilerini kükretmişe benzer. "Darbe", "Ergenekon", "Balyoz", gene ortalığa darı gibi saçılıverdi, AK "güvercin"e gün doğdu.

Biz, "kağıttan kaplan" söylemini, devrim dalgasının kabardığı 60'lı yıllarda sık işitir olmuştuk. Mao Çe-tung'un sözüydü, "emperyalizmi" "kağıttan kaplana" benzetmişti.

Emperyalizm, Çin için, önce Japonya, sonra Amerika "kağıttan kaplan"dı, doğruydu. Ama Türkiye için doğru olabilir miydi? Bizim kaplanlarımız, Amerika'nın, "Vietnam-modeli"nde, türlü tevir işkence yöntemleri öğretilerek eğittiği askerlerdi. Onlar, ilerici, ulusalcı, devrimci kim varsa hepsini, bir çuvala doldurur gibi, "kontrgerilla" hücrelerine tıkamış, deyim yerindeyse her birinin ayrı yöntemlerle

analarını ağlatmışlardı.

Örneğin, devrimci gençliğin "gözde"si İlhan Selçuk'u kollarından ve ayaklarından zincirleterek prangaladığı yatakta kurt köpeğiyle dalaştıran "albaylar"ı, "kağıttan kaplan" olarak niteleyebilir miydik? Omzunda "korgeneral" apoleti, Erenköy'de şeyhinin ayakları dibine dizleri üzerinde sürünerek yaklaşmış olan ve her biri ayrı rütbede kurmay subay olan Talat Turhan'a, Celil Gürkan'a, Numan Esin'e ağır işkence yaptıran Orgeneral Faik Türün'e "kağıttan kaplan" demek doğru olur muydu?

22 Temmuz 2007 seçimlerinde, AKP, yeniden tek başına iktidara geldiğinde, bunu, Türkiye-AB Karma Parlamenter Komisyonu eşbaşkanı Lagendik. "Türk ordusunun yüzüne atılan Tokat" olarak (*Zaman*, 23 Temmuz 2007); *Financial Times* ise "laiklerin ve ordunun dişlerine atılmış bir yumruk" olarak nitelemişlerdi.

O zaman birbirleriyle kendi aralarında gülüşen AKP'liler, şimdi, Süheyl Batum'un "kağıttan kaplan" sözüne, yılana sarılır gibi, sarılmış görünüyorlar.

Şu da eklenmeli ki, Türk Silahlı Kuvvetleri için "kağıttan kaplan" söylemi daha önce "dış basın"da dillendirilmişti:

"28 Şubat" (1997) kararlarının yıldönümüne beş kala, 22 Şubatta (2010) "dördü muvazzaf 17 general ve amiral gözaltına alındığı" zaman, bu "Balyoz Operasyonu"nu, *Newsweek*, AKP'nin "en büyük rakibi olan ordunun kağıttan kaplan olduğunu ortaya koyduğunu" yazmıştı. "Balyoz" darbesini "AKP'nin ordu karşısında elde ettiği zafer" olarak niteleyen *Newsweek*, askerin gücünün azaltılması ile, (1) laiklik'in daha demokratik biçimde tanımlanacağı, (2) Kürt azınlığın özerklik taleplerinin açık bir biçimde ele alınacağı vurgusunu yapıyordu.

The Times'in "Balyoz" operasyonunu yorumu ise farklıydı: "Türkiye'nin bugün bir felaketin eşiğinde olduğu" yazılıyor, "Tayyip Erdoğan'ın ılımlı islamcı hükümetiyle ordu arasındaki mevcut gerilimin bir darbeyi tetikleyeceğini ya da siyasi ve dini şiddeti teşvik edeceğini" savlıyordu.

Şeyhinin huzuruna dört elle sürünerek çıkan, ABD hesabına vatan kurtaran bu aslanlara Süheyl Batum, nasıl olur da, "kağıttan kaplan" diyebilirdi! Deniz'i-Yusuf'u-Hüseyin'i asanlar onlar değil miydi? Vatanı, ABD hesabına, asa asa, kese kese, biçe biçe kurtarmışlar, bizi, bugün Müslüman Kardeşlerin kelepçesi AKP'ye kelepçelememişler miydi?

Ulusal Kurtuluş geleneğini sürdüren asker çoğunlukta değil miydi o zaman! Ve bugün, orda burda, "Biz Mustafa Kemal'in askeri değiliz!" diye şişinen Gülen'in "kaplan"ları karşısında sinenler, "kağıttan kaplan" değildi de, kurşun asker miydi?

8 Şubat 2011, Ankara
Cumhuriyet, 10 Şubat 2011

DÜNYADA SAVAŞ YURTTA SAVAŞ

1 Eylül Dünya Barış Günü. Bugünü ananlar Kemal Atatürk'ün"barış" çığlığı atanlar, bugün "işgal"in şaşkınlığını yaşıyorlar. Evet "şaşkın" gibiler, bu işin bu kadar kolay olmasının şaşkınlığı bu!

Doğal ki, Gaziantep vahşetinden değil, bombalı saldırıda öldürülenlerin tabutları önünde "kaygıyla" birbirine sokulmuş "devletin zirvesi"nden sözediyorum. Her gün onlarca şehit cenazesi kaldırılıyor bu yurdun camilerinden. Bir imam, bir komutan, az ya da çok yöre halkı. Ama burada, verilen görüntü tekti, imam değil, komutan değil, halk değil, devletin zirvesiydi.

"Gaziantep'in merkezinde birçok evin cephanelik haline getirilmiş olduğunu" söyleyen AKP Gaziantep Milletvekili Şamil Tayyar ise, "İstihbarat zaafı olduğunu düşünmüyorum. Burada başka ve derin bir problem var." diye yazmıştı. "Derin"in anlamı, anlamından derindi.

Aynı gün *Cumhuriyet*'te görmüştüm.. İlker Başbuğ, lütfen bağışlasın, Kuzey Irak'ın temizlenmesini, yani sınır-ötesi operasyon önermişti. Ardılı Genelkurmay Başkanının, birkaç gün önce, Kandil'e operasyonun ABD'nin iznine bağlı olduğunu söylemiş olmasına, negatif bir yanıtı mıydı Başbuğ'un cezaevinden yaptığı açıklama, çıkaramadım. Ama notlarımı karıştırırken, Başbuğ'un (Kuvvet Komutanıyken) "ABD Irak'ta Türkiye'yi oyalıyor. Kürdistan projesini yürütüyor!" sözlerini buraya almak istedim. Bu proje o günden bugüne de yürüyor. Engel olanların, Cengiz Çandar'ın, aynı yıllarda, Brzezinski'den aktardığı biçimiyle, "bertaraf edildikleri" biliniyor. Ama bu "bertaraf edilecekleri" açıklamaya yetmiyor.

"Sınır-ötesi operasyon" dendiğinde, ilk akla gelen, 20 Mart 1995'te, Irak'ın kuzeyine düzenlenen "Çelik 1" harekatı olmak gerekir.

ABD Dışişleri Bakanlığının finanse ettiği bir dergide, "Kuzey Irak'ta özerk bir Kürt devletinin kurulmasına razı olmadığı, üstelik Kürtlere karşı sınırdaki önlemleri sıklaştırdığı" için, "Türkiye'nin haddini aştığı, ABD'nin sabrının taştığı" "Türkiye'nin istikrarsızlık durumunun daha da ağırlaştırılacağı" yazılıyordu. 20 Mart 1995'te başlayacak sınırötesi operasyonu durdurmak, ve Irak sınırına yığılan birliği İran'daki PKK kamplarına yöneltmek amacıyla, alevilerin giderek yoğunlaştığı Gazi'de bir iç savaş başlatılmak istenmiş, çoğu özel timin kurşunlarıyla 21 kişi yaşamını yitirmişti. Gazi ve Ümraniye olaylarını, CNN World ve ABD basını "Türkiye'de sünni-alevi savaşı başladı", "Ilımlı müslüman alevilere aşırı dinci sünnilerin saldırısı" biçiminde duyurmuştu. Ne var ki, tertip yayılamamış, 12 Eylül 1980 öncesi, Malatya, Sivas ve yoğun olarak K. Maraş ve Çorum'da olduğu gibi, bir sünni-alevi iç savaşına dönüştürülememişti. 20 Martta (1995), 35 bin değil, 50 bin kara askeriyle, Çelik 1 harekatı gerçekleştirilmiş, sınırdan 219 kilometre derinliğe inilmiş, 40 kilometrelik alan işgal altına alınmıştı.

ABD, "çekil" diyecek, Türkiye'ye silah sevkini durduran Almanya Başbakanı Kohl'a, Cumhurbaşkanı Demirel, "Çe-

kiç güç'ün altından yılanlar çıktı!", PKK'yı imleyerek, "Biz ellerinden alıyoruz daha modern silahlarla çıkıyorlar karşımıza!" diye yazacaktı.

Sınırdışı operasyonları, 14 Nisan 1997'de Çekiç harekatı, onu 25 Eylül 1997'de Şafak harekatı izleyecekti.

Dağlıca'da (eski adıyla Oramar'da), köprüden geçen askeri birlik tuzağa düşürülüp 17 şehit ve kayıp verdirildiği zaman, Başbakan Erdoğan, uluslararası hukukun tanıdığı meşru hakkı olan sınırötesi takip yerine, kameralarda izlediğimiz kadarıyla, boş dağlara doğru, terörü ergeç bitireceğini haykırmıştı.

Katar'da, ABD Dışişleri Bakanı Bayan Clinton'la Başbakan Erdoğan'ın "çok detaylı ve ayrıntılı bir görüşme" yapmasının ardından "sınır-ötesi harekat" yerine, *Radikal*'in "Bu da savcının Balyoz'u" manşetiyle verdiği ve 17 general ve amiralin gözaltına alındığı sınır-içi harekatını, ABD Dışişleri sözcüsü Crowley, "Türkiye'deki siyaset ve toplumun evrimi" sözleriyle açıklamıştı.

Bu siyaset ve evrimin somutlaşmış ruhunu, BDP lideri Selahattin Demirtaş'ın 1995 Çevik 1 operasyonuna misilleme olabilecek açıklamasıyla noktalayalım:

"Şemdinli-Çukurca arasındaki 300-400 kilometrelik alan örgütün denetiminde. Asker bu bölgede karadan operasyon yapmıyor. Ordu sadece havadan karakollara lojistik destek yapıyor. Karadaki denetim PKK tarafından ele geçirilmiş durumda. Bunu saklamak için manikülatif açıklamalar yapılıyor." (*Sözcü*, 29 Ağustos 2012.)

Yunanlı gazetecinin yazdığı gibi, Silahlı Kuvvetlerin profili, ulusal bağımsızlıkçı komutanların tutuklanarak tasfiyesiyle düşmüş olsa da, bu, Başbakan Erdoğan'ın deyişiyle "tek taşını bile vermeyeceği" ülke topraklarının ulusun elinden alınarak etnik bir gruba bırakılmasının inandırıcı nedeni olamazdı.

Soru şu: Verdiniz mi ABD'ye? Sözünü mü verdiniz, kendisini mi? PKK'ya ya da etnik ayrılıkçı Kürtlere değil, ABD'ye verdiniz mi, vermediniz mi?

İkinci soru şu: PKK, elinde kalırsa, Nesturi temel kilisesi Derareş'in (Karakilise'nin) bulunduğu Şemdinli'yi (Nehri dahil), Sevr Antlaşmasında yazıldığı ve İstanbul Konferansında İngiliz delegenin dile getirdiği gibi, Nesturi özerk bölgesi olarak, ABD'ye bırakacak mı?

30 Ağustos 2012, Ankara
Cumhuriyet, 1 Eylül 2012

27 Ekim 1918 günü saat 9.30'da, Mondros Limanına demirlenmiş İngiliz Agememnon savaş gemisinde başlayan toplantıya, Akdeniz Bölgesi İngiliz Başkomutanı Oramiral Calthorpe, daha önce hazırladıkları 24 maddelik sözleşme taslağını Osmanlı heyetinin önüne koymuştu. İlk dört maddenin virgülünün bile değiştirilmeyeceği dayatmasıyla.

28 Ekim akşamına kadar yapılan üç oturumda görüşmeler sona erecek, Osmanlı heyeti, "mütareke şartlarının gayet ağır ve durumun son derece elim" olduğunu belirterek, "derhal imza etmek veya dönmek zorunda olduklarını" Babıali'ye ikinci kez iletecekti, Amiral Calthorpe'un koyduğu saate kadar yanıt gelmemesi üzerine, heyet, Ateşkes Sözleşmesini imzalayarak Mondros Limanından ayrılacak, Mudanya'da karaya çıktıkları zaman, Saraydan bekledikleri yanıtı alacaklardı: "Mütarekename"nin imzalanması buyuruluyordu.

Mondros Ateşkes Sözleşmesinin ilk maddesine göre Ça-

nakkale ve İstanbul boğazları itilaf gemilerine açılacak, Çanakkale ve İstanbul kaleleri işgal edilecekti. Türk ordusu derhal terhis edilecek (m.2); Türk karasularında ve Türkiye'nin işgalindeki sularda bulunan bütün savaş gemileri itilaf devletlerine teslim edilecek (m.6); Müttefiklerin güvenliğini tehdit edecek bir durumda herhangi bir stratejik noktayı işgal hakkı olacak (m.7); Türk işgali altında bütün limanlar ve demirleme yerlerini İtilaf gemileri özgürce kullanacak (m.8); Bütün Türk limanlarına ve tersanelerine itilaf gemileri girecek (m.9); Toros tünel sistemi itilaf kuvvetleri tarafından işgal edilecek (m. 10); Bütün telsiz telgraf ve kablo istasyonları müttefiklerce denetim altına alınacak (m.12); Bütün demiryolları üzerine Müttefik Denetleme görevlileri yerleştirilecek (m.15); Hicaz'da, Asir'de, Yemen'de, Suriye'de ve Irak'da bütün garnizonlar en yakın müttefik komutanına teslim olacak, bütün birlikler Kilikya'dan çekilecek (m.16); Türkiye'nin (Hükümet-i Osmaniye'nin) Merkez devletlerle (Merkezi Hükümetler'le) bütün ilişkiler kesilecek (m.23); Altı Ermeni ilinde (Vilayat-ı Sitte'de) karışıklık çıkarsa, müttefiklere, bu illerin herhangi bir bölümünü işgal hakkı tanınıcaktı (m.24).

Ateşkes Sözleşmesinin dördüncü maddesine göre, müttefik savaş tutsakları ile gözaltındaki ya da tutsak Ermenilerin tümü İstanbul'da toplanarak hiçbir koşula bağlı olmaksızın Müttefiklere teslim edilecek; yirmiikinci maddesine göre de Türk tutsaklar Müttefik Devletler buyruğunda tutulacaktı.

"Müttefikler ile Türkiye arasındaki eylemlerin 31 Ekim 1918 Perşembe günü, yerel saatle öğleden sonra kesilecektir" koşuluna karşın, silahları elinden alınan bir ülkeyi, ve istedikleri yeri işgal etmekte, duraksamıyacaklar, İstanbul, İzmir, Musul, İskenderun, Adana, Ayıntap, Maraş ve Urfa'yı hile ve entrikayla, olmazsa silahla işgal edeceklerdi.

Ateşkes sözleşmesinin yürürlüğe girdiği saatte, 31 Ekim 1918'de, Yıldırım Orduları Grubu Komutasını alan Mustafa Kemal Paşa, İngiliz ve Fransızların İskenderun'u ve Kilikya'yı doğrudan işgale hazırlandığını iletecek, Genelkurmay

Başkanlığı şifreli telgrafında, "İskenderun'un işgaline dair mütarekede bir kayıt ve şart olmadığından engel olunması gerekir. Şayet ısrar ve cebirle girmeye kıyam ederlerse, üzerinize ateş etseler dahi tarafımızdan katiyen ateş edilmeyecek şehre girmelerine izin verilecek" yanıtı verilecekti. 9 Kasım 1918'de, tek kurşun atılmadan 15 kişilik bir İngiliz kıtası tarafından İskenderun işgal edilecek, aynı gün, Mustafa Kemal Paşa, "yaradılışı" müsait olmadığından "kumandanlığı hemen teslim etmek istediğini" iletecek, 10 Kasım 1918 günü akşamı Adana'dan trenle İstanbul'a hareket edecekti.

İngilizler, 1 Ocak 1919'da Antep'i, 22 Şubatta Maraş'ı, 24 Martta Urfa'yı işgal edecek, 15 Eylül 1919 günlü İngiliz-Fransız anlaşmasıyla, Fransızlar, Sykes-Picot anlaşmasıyla Fransızlara bırakılan Musul üzerindeki haklarını İngilizlere devredecek, İngilizler de, ateşkesten sonra işgal ettiği Urfa, Antep ve Maraş sancaklarını, Fransızlara bırakacaktı.

Ateşkes sözleşmesinin 16. maddesi uyarınca Türk askeri Kilikya'dan çekilecek, İngiliz Amiral Calthorpe'un "Kilikya ile Adana'yı amaçladıklarını ve Adana'yı işgal etmeyeceklerini" Osmanlı heyetine sözle iletmesine karşın, 11 Aralık 1919'da Fransız subayların idaresinde 400 yerli Ermeniden oluşan bir Fransız taburu Dörtyol'a gelecek, 12 Türk evi basılacak ve soyulacak, Jandarma ve memurlar kasabadan sürülecekti. 17 Aralık 1918'de çoğu Ermeni olmak üzere 1500 Fransız askeri Mersin'e çıkacak, müfrezeler halinde Tarsus, Adana, Misis, Mısır-İngiliz Kuvvetleri Komutanının emriyle işgal edilecekti. İşgal edilen yerler, "Büyük Ermenistan"a bitişik eski yerleşim yeri Kilikya'ydı ve özerk Ermenistan olarak planlanmıştı.

Irak cephesinde durum farklı değildi. Ateşkes sözleşmesi imzalandığı zaman Musul Türklerin elindeydi. İngiliz general, 1917 tarihli bir Alman askeri haritasında, Mezopotamya'nın (Osmanlıca metinde Irak'ın) Fırat ve Dicle'nin akım yolları arasında kalan bölge olduğunu, Mezopotamya'nın (Irak'ın) kuzey sınırının Siirt – Batman – Piran – Gerger olduğunu ileri sürerek, bu alanda ve dolayısıyla Musul'da bu-

lunan 6. Ordunun teslim olmasını dayatıyordu.

Genelkurmay Başkanlığı, "Ateşkes Sözleşmesi gereğince, İngiliz Irak Ordusu Kumandanlığının ne Musul'u işgale ve ne de Irak'ı istediği gibi tefsire yetkisi olmadığını" belirtmekle birlikte, "üzerimize ateş etseler dahi tarafımızdan katiyen ateş edilmeyerek, şehre girmelerine müsaade edilmesi" buyruğu verilecek. 6. Ordu, 15 Kasım 1918'e kadar Musul'u bırakarak Diyarbakır'a çekilecekti.

Mondros Ateşkes Sözleşmesiyle, itilaf devletleri, İmparatorluğun sonunu belirlemekle kalmıyor, anayurdu paylaşma ve paylaştırma gizli amacını da içinde taşıyordu.

– ve, *Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı*'nda şunları okuyacaktık.

"Çanakkale Boğazı, itilaf devletlerinin önce denizden (18 Mart 1915), sonra karadan (25 Nisan 1915-9 Ocak 1916) büyük kuvvetlerle yaptıkları taarruz ve çıkarmalarla Çanakkale boğazına giremeyen itilaf devletleri, mütarekenin imzalandığı sırada, boğazın her iki yakasında bulunan çeşitli çapta 273 topla, 11 mayın hattı ve kirletilmiş sahada 403 mayın, 2 denizaltı ağı, üç kovanlı bir torpito bataryası ve 16 ışıldak teslim alacak, Boğazın savunulması için tahsis edilmiş olan 49, 55 ve 60'ıncı Tümenler Gelibolu Yarımadası içinde ve civarında, 61'inci Tümen Anadolu yakasında olmak üzere dört tümenlik bir kuvvet" çekilecek, "9 Kasım 1918 günü İngilizler 200 kişilik bir kuvveti Seydülbahir'e, 400 kişilik bir kuvveti de Kumkapı'ya çıkararak, Çanakkale boğazını işgal edeceklerdi. İşgalden önce Müstahkem Mevki Komutanı, birliklerine boşaltma ve devr-i teslim için verdiği emrin sonlarında, "... *memleket menfaat ve selametinin gerektirdiği bu ağır ve elemli vazifeyi de sükunet ve vakarla yapacaklarına güvendiğini*" söyleyecekti.

9-12 Kasım 1918 günleri arasında itilaf harp gemilerinin, İstanbul'a doğru, Çanakkale boğazından geçişleri devam edecek, 12 Kasım akşamına kadar Boğaz'dan İstanbul'a doğru İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan harp gemileri 15 Muharebe gemisi, 11 Kruvazör, 20 muhrip ve 6 denizaltı geçecek, 15

Kasım 1918 gününe kadar itilaf harp gemilerinin sayısı 167'ye yükselecek, 13 Kasım 1918 günü akşamına kadar çoğu piyade, bir kısmı süvari ve topçu olmak üzere İstanbul'a, 3.500 kişilik bir kuvvet çıkarılacaktı.

İtilaf bayrakları, özellikle Yunan bayrağı çeşitli binalara asılıyor, Türk subayları sokak ortalarında tevkif edilerek götürülüyor, Türk evlerine giriliyor, İngiliz üniformalı Ermeni ve Rum erler, Türklerin onurlarını zedeleyen davranışlar sergiliyordu.

Millet yoksulluk ve çaresizlik içinde harap ve bitkin düşmüştü.

Bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili düşmanlar, memleketin her köşesini fiilen işgal etmiş, cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmıştı. Bütün bu şartlardan daha elim ve daha vahim olmak üzere, memleketin dahilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalalet ve hatta hıyanet içindeydiler. Hatta iktidar sahipleri şahsi menfaatlerini, çıkarlarını, müstevlilerin, yurdumuzu işgal edenlerin siyasi emelleriyle birleştirmişti.

Mustafa Kemal, hitabeye başlamadan önce, "birtakım şeyhlerin, dedelerin, seyitlerin, çelebilerin, babaların, emirlerin arkasından sürüklenen, kaderlerini ve hayatlarını, falcılara, büyücülere, üfürükçülere, muskacıların ellerine bırakan insanlardan meydana gelmiş bir topluluğa bir millet gözüyle bakılabilir mi?" diyor, "Milletimizin kendisine has niteliğini yanlış şekilde gösterebilen ve yüzyıllarca göstermiş olan bu gibi unsurlar ve kuruluşlar, yeni Türk Devletinde Türkiye Cumhuriyet'inde varlıklarını sürdürebilmeli miydi?" diye soruyordu.

Daily Telgraph'ın (22 Ekim 1927 günlü) manşeti şöyleydi. "*Mustafa Kemal En Larmes*" ("Mustafa Kemal gözyaşları içinde"). Metin "Ey Türk Gençliği" diye başlamıştı. Okudukça sesi buğulanıyor; sözcükler dudaklarından dökülürken gözyaşları da yanaklarından süzülüyordu..."

Metnin altında da, İngiltere'nin Ankara Büyükelçisi Sir

G. Clerk'in İngiltere Dışişleri Bakanı Austen Chamberlaine'e raporunda şu bilgi notu vardı: "Mr. Helm'in bildirdiğine göre, toplantının sonuna doğru Gazi'nin sesi neredeyse duyulmaz oldu. Ama O, bitirmek için kendine hakim olarak, ülke gençliğine seslendi. Onlara işgalcilerle karşılaşsalar bile *Cumhuriyeti koruma görevini* verdi. Ve bu (sözler) dinleyicileri ve kendisini öylesine etkiledi ki, Gazi ve dinleyenlerin çoğu gözyaşlarını tutamadılar."

Mustafa Kemal, gençliğe seslenirken, niçin gözyaşlarını tutamamıştı? Bana öyle geliyor ki, 18 Mart 1915'te denizden, 25 Nisan 1915'te karadan başlayan saldırılar karşısında, Mehmet Akif'in dizesiyle, "Tek dişi kalmış canavar" karşısında, "Size ölmeyi emrediyorum!" komutunda, binlerin, onbinlerin, vurulmuş bedenlerinden vatan için ördükleri kalelerden akan kan, yalnızca ve yalnızca saltanat ve hilafet makamının muhafazası uğruna ve tek bir imzayla, tek tek düşerken, Mustafa Kemal'in gözünden akan yaş olacaktı.

Hitabe, gençliği, yalnızca Mondros Ateşkes Sözleşmesiyle yüzyüze getirmekle yetinmiyor, Conkbayır'da babalarının, dedelerinin döktüğü ve kendilerine can verdiği kandan kan aldıklarını da çığlıklanıyor. Çünkü o kan, öz yurdunu, saltanat ve hilafet için sebil edecek "soylu"ların soyunun kanı değil, yurdunu koruyarak dinini, dilini, evini, ırzını korumak için döktüğü memedin kanıydı.

12 Mart 2012, Ankara.

ULUSLAŞMA DEMOKRATİKLEŞME KÜRTLER VE AYRILIKÇI KÜRTLER

1. *Ulus ve Uluslaşma*

Ulus, Uluslaşma, Demokratikleşme, benim bir yazımın adı. Haziran 1990'da yazmışım. Şubat 1991'de, aynı adla yayınlanan kitapçığımın ilk yazısını oluşturuyor. Yazılıp ve yayınlanış tarihleri açısından bakıldığında, Sovyetler Birliğinin çözülme ve dağılma süreçleriyle örtüşüyor. Ama ben, burada, etnik ayrılıkçı hareketler ile ulusal ve ulusal bağımsızlık hareketleri arasındaki örtüşme ve ayrışmayı, sosyalist öğreti açısından çözümlemeye çalıştım.

Ulus, Uluslaşma, Demokratikleşme'yi, hiçbir kaynak göstermeden deneme biçiminde yazmıştım.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla örtüşüyor yayın tarihi. Kürt ulusu, Türk ulusu adlandırması dillerdeydi. Güncel olarak konuşma dilinden hareketle halk ağzıyla Oğuz ulusu, Kürt ulusu, Türk ulusu deniyorsa bir şey demem. Ama mo-

dern toplumda tarihsel süreç içinde oluşmuş, modern toplumlara özgü yeni bir toplumsal biçimlenmedir ulus. Ulus kavramı öyle her anlama gelen bir kavram değil, bilimsel bir kavram olarak alınmak gerekir.

Okurlar için de burdaki ulus tanımını yinelemekte yarar var diye düşünüyorum. Biliyorsunuz, Stalin, Bauer'in "ulus" tanımını eleştirdiği *Marksizm ve Ulusal Sorun* adlı irdelemesinde, ulusu bir ırk ya da aşiret topluluğu değil, tarihsel olarak oluşmuş insanlar topluluğu olarak niteler. Ulusun ayırıcı özellikleri olarak da "dil birliği"ni, "toprak birliği"ni, "iktisadi yaşam birliği"ni, "kendi kültür ortaklığında dile getiren ruhsal biçimlenme birliği"ni ulusu oluşturan temel öğeler olarak alır ve şu tanımı yapar: "Ulus, tarihsel olarak oluşmuş, kararlı bir dil, toprak, iktisadi yaşam ve kendini kültür ortaklığında dile getiren ruhsal biçimlenme birliğidir."

Stalin'in metninin Lenin'in onayından geçtiği söylenir. Yazıldığı tarihte, 1914'te, Batı Avrupa'dan Doğu Avrupa'ya doğru ilerleyen bir uluslaşma süreci yaşandığı bilinir. Tek uluslu devletler ile Doğu Avrupa'daki çok uluslu devletler içiçe girer. Ulusal hareketin ilerici niteliğini vurgulayan Stalin, Ekim devriminden sonra her ulusal hareketin ilerici olmadığını yazacaktır. Ekim devrimiyle birlikte, sosyalist ve emperyalist iki dünya sistemi arasında, emperyalist gericiliği güçlendiren ulusal hareketlerin "gerici" niteliğine vurgulama yapılır. Örnek de verir: Mısır'da burjuvazi önderliğindeki ulusallaşma, İngiliz emperyalizmiyle bağdaşık bir hareket olduğu için gerici bir hareket olarak, Afgan kralının İngiliz sömürgeciliğine karşı bağımsızlık hareketini ise feodal niteliğine karşın ilerici bir hareket olarak niteler. Hareketin sınıfsal niteliğinden çok, emperyalizmi güçlendiren ya da zayıflatan özelliği ön plana çıkarılır.

Bunun genel anlamı, ulusal hareketlerin ilerici ve gerici niteliğidir. Yalnızca ulusal değil, ulus-öncesi ve uluslararası hareketler için de geçerlidir bu.

Marx ve Engels, 1850'lerde, Türkiye Üzerine yazdıkları Yazılarda, Avrupa'da, biri, "Rusya ve Mutlakiyetçilik", öteki

"Devrim ve Demokrasi", iki kuvvet olduğunu yazdılar. Mutlakiyetçi olarak Rusya'nın, İstanbul'u, Çarlığın başkentinden biri yapmasına, "Devrim ve Demokrasi"nin izin vermeyeceğini yazarken, yalnızca bölge olarak değil, küresel anlamda da gerici olmaya karşı ilerici olanı savundular.

Günümüzde, emperyalizmin güdümündeki Kürt ayrılmacı hareketini, marksist açıdan çok iyi değerlendirmek gerekir. Bunun gibi, ABD emperyalizmiyle sürekli ittifak aramış olan, ABD'nin kimi zaman ortamını sağladığı, kimi zaman yolunu açtığı, kimi zaman modern silahlarla donattığı, resmi dilde "terörist" olarak, Pentagonun ve Beyaz Sarayın güdümündeki sivil örgütlerin diliyle "kurtuluş savaşı veren örgüt olarak" nitelenen PKK eylemlerini bu açıdan değerlendirmek gerekir.

İşte benim, *Ulus, Uluslaşma, Demokratikleşme* adlı denemem bu açıdan önem taşır. Stalin "ulus"u tanımlar. Benim yazımda "uluslaşma" sürecinin açılımı ağırlıklıdır. Ulus-öncesi dönem ile uluslaşma arasındaki toplumsal yapıdaki değişme ve dönüşüm, burada, ulusun tanımında ön plana çıkar. Benim tanımım, yeni-sevrcileri tedirgin etmiş, sorunu tartışmaktan yoksun kimileri başıma çuval geçirmeye kalkışmışlardı...

Şu biliniyor ki, Kürt "realitesi"ni / gerçeğini, en somut bir biçimde, 1965'te ben yazdım ve ilk kez 1966'da yayınlanan *Şemdinli Röportajı* adlı kitabımda ben koydum. Gene şu biliniyor ki, 12 Eylül öncesi yazılarımda (ki 12 Eylülden önce de sonra da yargılandım) Kürtlerin demokratik haklarının tanınması savaşımını, Kürtçülük yapılmasına karşı çıkarak, ben verdim. İHD Ankara Şube Başkanlığım sırasında bunu daha somut planda sürdürdüm. Ama, Ulus, Uluslaşma, Demokratikleşme yazımı yayınladıktan birkaç yıl sonra okumuş olan biri, "Kürtçü Kürt"lerin bana karşı niçin savaş açmadıklarını sorarak, rahatsızlığını dile getirdiğini de belirteyim.

Ulus tanımı, *Ulus, Uluslaşma, Demokratikleşme*'de özenle, idealist kavramlardan soyutlanarak ve toplumsal değişim

ve dönüşüm süreci içersinde netleştirilmeye çalışılmıştı. Ulusu orada şöyle tanımladım.

"*Ulus bireylerin, belirli sınırlar içersinde, boy gibi, kabile ve aşiret gibi birliğe kan bağıyla bağlı olmaktan; köleci ve feodal birliğe bedensel bağlılıktan (bağımlılıktan); tarikat, mezhep, din gibi bir birliğe inançsal bağlarla bağımlı bulunmaktan, toplumsal ölçekte kurtulmalarının, yani özgür bireyler haline gelmelerinin maddi temelini oluşturan ekonomik bütünleşme üzerinde, siyasal olarak örgütlendiği birliktir.*"

Geçenlerde Ali Nejat Ölçen, *Türkiye Sorunları* adlı derginin son sayısını getirdi. "Emperyalizmin Panzehiri Ulusalcılık" yazısında Ölçen, *Ulus, Uluslaşma*'dan şu paragrafı aktarmıştı.

"*Bugün 'ulus' birliği olarak yaşayan topluluk içinde, ırk gibi, dil, din, mezhep gibi farklılıkları, geriye doğru derinleştirerek karşıtlığa ve dolayısıyla düşmanlığa dönüştürmek de, bu farklılıkları, geçmişten gelen özellikler ve zenginlikler olarak algılayarak insanlığın gelişmesinin dinamiğine dönüştürmek de olanaklı.*"

Başından sonuna değin, özellikle de İHD'de görev üstlendiğim zaman, ırk, din, mezhep gibi farklılıkları, "insanlığın gelişmesinin dinamiğine" dönüştürmeye çalıştım. Bu görüşler, farklılıkları, geriye doğru derinleştirerek karşıtlığa dönüştürmek isteyenlerin yukarıdan ve aşağıdan kıskacı içinde, kuşatılmış yazılar olarak kaldı.

Bilginin olmadığı yerde "bilisizlik" (cehalet) sezinlenemez, ama bilginin yoğunlaştığı, derinleştiği yerde, cehalet azgınlaşır ve bilgiyi yokumsayarak ve saldırganlaşarak kendisini koruyan bir zırh oluşturur. Bu süreci yaşıyoruz.

Bu satırlar *Edebiyat ve Eleştiri*'ye verdiğim yanıtlardan alındı.

Yaşadıklarımız, insanlık adına korkunçtur. İnsanlar, insanları öldürerek insanlaşacaklarsa, hiç insanlaşmasalar daha iyi olurdu.

Yukarda ayraç içinde, "Gene şu biliniyor ki, 12 Eylül öncesi yazılarımda (ki 12 Eylülden önce de sonra da yargılandım), Kürtlerin demokratik haklarının tanınması savaşımını, Kürtçülük yapanlara karşı ben verdim!" söylemi, oldukça kaba bir böbürlenme. Ama şu belirtilmeli: 12 Eylülden önce, *Yeni Ülke*'nin Temmuz-Eylül 1978 / 4. sayısında "M. E." imzasıyla yayınlanan "SAVAK ve Kürt Hareketleri Üzerine Bazı Düşünceler" yazım dolayısıyla Ankara Toplu Basın Mahkemesinde dava açılmış, dava uzun sürmüştü. İkinci olarak, *Şemdinli Röportajı*'nın kitap olarak yayını üzerine İstanbul'da, iki ayrı dava açılmıştı. Birinden bir yıllık hapis cezası verilmiş, Yargıtaydan dönmüştü. Üçüncü olarak 12 Eylülden (1980) sonra Eylül 1996'da yayınlanan "*Türkiye'nin Yeni-Sevre Zorlanması Odağında Üç Sivas*" adlı kitabımda yer alan aynı başlıklı yazım dolayısıyla yargılandım. Birinin üzerine İlhan'ın gölgesi düştü, zamanaşımına uğradı. Biri için bir yıl hapis cezası verildi. Yargıtay'dan döndü, beraat ettim; üçüncüsü bir yıl aldı, Ecevit iktidardaydı, yasa değişti, silindi cezam.

Ülke'de 1978'de yayınlanan yazım "bazı Öneriler" ile bitiyordu. "Kürt" sorununda o gün ne yazdıysam, bugün de düşüncemi değiştirmedim, ya da düşüncem değişmedi, ama geliştirdim ve pekiştirdim. O zaman (1978'de) şöyle yazmıştım:

"Sonuç olarak söylemek gerekirse, emperyalizmin güdümündeki Kürt ulusal hareketinin, Türkiye devrimci hareketini ezmenin bir manivelası rolünü göreceği, bu nedenle de gerici bir niteliği olacağı, akıldan çıkarılmamalıdır. Türk ve Kürt emekçileri arasındaki kardeşliği, devrimci savaşım birliğini, bütünlüğünü engelleyecek herhangi bir hareket, ne denli "ilerici", ne denli "devrimci" görünürse görünsün, onun "gerici" niteliğinin vurgulanmasında duraksamak, doğru bir tutum olamaz. Türkiye devrimci hareketinin ezilmesine, bölgede emperyalizmi güçlendirmeye yarayacak eğilimlere karşı uyanık olma zorunluluğu vardır."

"Bazı öneriler" arabaşlığında da, "*Kürt halkı kendi dilinde yayın yapmak, kendi dilinde okumak, kendi dilinde kültürünü ve dolayısıyla kendini geliştirmek*" diye yazmıştım. 1978'in son aylarıydı. Salt bu sözlerimden dolayı "bölücülük" yaptığım savıyla Toplu Basın Mahkemesinde açılan dava, Ankara İkinci Ağır Ceza Mahkemesinde zamanaşımından düşürülene değin, koşuşturup durmuştum. O zaman yazdığım "Bazı Öneriler"i birlikte okuyalım.

"Burada, bir burjuva demokrasisinin bu konuya ilişkin olarak atması gereken asgari demokratik adımları şöyle özetlemek mümkündür: 1. İmparatorluktan devreden, ve sonuçları bakımından İmparatorluğu parçalamaktan başka bir işe yaramamış bulunan *özümleme* politikası ciddi olarak terkedilmelidir. Yol ve benzeri ulaşım ve iletişim araçlarının, tek başlarına, insanları, insan onuruna kavuşturmayacağı kavranmalıdır. Kürt halkı ile kardeşlik, yol ve benzeri ulaşım ve iletişim araçları ile pekiştirilmiş jandarma baskısıyla, yani bir tarafın zorlayıcı isteğiyle gerçekleştirilemez, tarafların gönüllü rızasıyla gerçekleştirilir. Kürt halkı üzerinde özümleme baskısını sürdürerek, bir kardeşlik duygu ve düşüncesi yaratılamaz. Gerçeklerden yeni hükümet *korkmamalıdır. Kürt halkının kendi dilinde yayın yapma, kendi dilinde kültürünü geliştirme hakkı, onun doğal hakkıdır; bu halkın önündeki engelleri hızla eritmekte, İmparatorluktan devreden şoven-ulusalcılığı hızla terketmekte duraksanmamalıdır.* Eğer bu bölgenin, sürekli olarak, dış emperyalist güçlerin olduğu kadar iç gerici güçlerin faaliyet alanı olması istenmiyorsa, eğer *bölge halkının geleceğinin acılı ve ıstıraplı bir yol izlemesinin önüne geçilmesi isteniyorsa, eğer bu bölgenin sürekli olarak faşizmin kalesi durumuna getirilmesinin önüne kesin olarak geçilmek isteniyorsa, bu bölge halkı demokratik haklarına kavuşturulmalı, Kürt halkı kendi dilinde yayın yapabilmeli, kendi dilinde okumalı, kendi dilinde kültürünü ve dolayısıyla kendini geliştirmelidir. Bunun bir parçalanma değil, parçalanmayı önleyen çağdaş, ilerici bir çözüm olduğunu görmek için,* hükümetlerin gözlerini bir kez

olsun komşularına çevirmesi yetecektir. 2. CENTO, Birleşik Devletler'in maddi desteğindeki eski İngiliz sömürgeci siyasasının modern uygulama örgütüdür. CENTO kanalıyla, Türkiye'de, ilerici hareketlerin, CIA, İngiliz Entilijans Servisi ve SAVAK tarafından denetlenmesi doğrultusunda, bu ülkelere, önemli bir yetki verilmiş, ve ülkede, faşist kadroların oluşturulmasında, CENTO, bir manivela rolü oynamıştır. Yeni hükümet, faşizme ciddi bir darbe indirmek istiyorsa, CENTO'nun, başlangıçtan beri sürdürdüğü "yıkıcı faaliyetlerle mücadele" örtüsü altındaki tüm faaliyetlerine bir neşter vurmak ve bugünkü faaliyetlerini de sona erdirmek zorundadır."

3. *Kürtçe Yasağı*

Bu yazı yayınlandığı zaman, Basın Savcılığına çağrılmış ifadem alınmış, dava açılmıştı. PKK ise ufukta görünmüyordu. Ufukta dalgalanacak olan ve Diyarbakır Cezaevinin bayrak direğine çekilecek olan "Türkçeden Başka Dillerde Yapılacak Yayınlar Hakkında Kanun" Danışma Meclisinden geçmişti.

Türkçeden Başka Dillerde Yapılacak Yayınlar Hakkında Kanun'da (yayın tarihi 19.10.1983); (1) "Türk vatandaşlarının anadilinin Türkçe olduğu" hükmü yer alıyor; (2) Türk devleti tarafından tanınmış bulunan devletlerin *resmi dilleri* dışındaki bir dille düşüncelerin açıklanması, yayılması ve yayınlanması" yasaklanıyor, (3) "Türkçeden başka dillerin anadili olarak kullanılmasına ve yayılmasına yönelik her türlü faaliyette bulunmak" yasaklanıyordu. 1961 Anayasasında yeralan "Türkiye devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. *Resmi dil Türkçedir.*" yerine, "Türkiye devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. *Dili Türkçedir.*" biçiminde düzenleniyor.

Yasa bu, su borusu değil, Türkiye vatandaşlarının anadilinin Türkçe olduğunu bileceksin, Türkiye devletlerinin tanıdığı devletlerin resmi dillerinden başka bir dille düşünce

açıklayamayacaksın, Türkçeden başka bir dille fırından ekmek isteyemeyeceksin. Anadilinin Türkçe olduğunu bilecek, Türkçeden başka bir dille konuşamayacak, türkü çığıramayacaksın.

Diyarbakır Askeri Cezaevinin kapısında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı analar, yasaya göre anadilleri olan Türkçe konuşamadıkları için oğullarıyla görüşemediler. Ahmet Kaya ve niceleri anadillerinde türkü çığıramadılar, anadillerinde türkü çığırdıkları zaman ya göğsünde serseri bir kurşun, ya bileklerde kelepçe cezaevlerini boyladılar. Toplu taşıtta, yolda, alışverişte anadilleri olan Türkçeyi konuşamadıkları için, Kürtçe konuşmak zorunda kaldılar, o zaman da, kendilerini, laik demokratik sosyal hukuk devletinin Cumhuriyet Savcısının karşısında bulacaklardı! Doğal ki karakolda birkaç gün gecelemedilerse.

Ama şu da vardı:

4. *Lozan'a Aykırı*

"Türkçeden Başka Dillerde Yapılacak Yayınlar Hakkında Kanun"da yer alacak olan "Türk vatandaşlarının anadili Türkçedir." ibaresinin ardından "Türkçeden başka dillerin anadili olarak kullanılmasına (...) yönelik her türlü faaliyette bulunmayı" özel ve ticaret ilişkilerinde ve yayın konuları ile açık toplantılarda Kürtçeyi yasaklayan bu yasa, Lozan Andlaşmasının, "Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk uyrukları"ndan ayrı olarak, "*Herhangi bir Türk uyruğunun*, gerek özel ve gerekse ticaret ilişkilerinde, din, basın ya da bir çeşit yayın konularıyla açık toplantılarında, *dilediği bir dili kullanmasına karşı* hiçbir kısıtlama konulmayacaktır." koşulunu çerçeveleyen 39. maddesine aykırıydı. Kürtçeyi yasaklayan yasa yürürlükten kaldırılmış olmakla birlikte, 12 Eylül yönetiminin Lozan Andlaşmasına aykırı olarak günlük yaşam dilinde Kürtçeyi yasaklaması sorgulanmak gerekirdi.

Bu sorgulanmadığı gibi, Kürtçenin konuşma dili olarak

yasaklanmasından dolayı yüzlerce insan ya vurulmuş, ya karakolda işkence görmüş, ya da cezaevlerinde aylarını, yıllarını çürütmüştü. Türk-Kürt düşmanlığını derinleştirerek çatışmaya dönüştürenlerin amaçları doğrultusunda, ulusal bütünlük, onarılması derin bir yara alacaktı.

Kürt sorunu, sorun olarak, uluslararası sermayeye kumanda eden güçlerin küresel egemenlikleri yolunda, petropolitiğe endeksli bir Kürt hareketi olarak gündemimize oturuyordu. *Ulusal bütünlüğümüzü koruyanlar* ve *özgür ulus olarak varlığımızı sürdürmemiz için* "kolları sıvamış" olanlar tarafından yöneltilen ve yönlendirilen petropolitiğe endeksli bir hareketti Kürt ayrılıkçı hareketi.

Ama farklı düşünenler vardı. Benim yazılarımı çöpe atanlar, onların heykellerini yapmaya kalkışmışlardı. Bugün de durum çok farklı değil. Yukarda 1978'de *Yeni Ülke*'de yayınlanan "Savak ve Kürt Hareketleri" üzerine yazımdan aldığım pasajların karşıtı görüşleri, *Üç Sivas*'ta okuyacak olan DGM Savcısı Hamza Keleş, "Sen de Artovalıymışsın, İsmail Beşikçi gibi meşhur mu olmak istiyorsun?" demiş, Öcalan'dan, Beşikçi'den yazıma aktardığım pasajlarını, görüşlerini, benim görüşlerim olarak doldurmuştu iddianamesine.

İddianame karar olacak, karar onanacak, Ceza-Daireleri Genel Kurulunda bir kez daha onanacak, bana, kasaba cezaevlerinde yaşıma uygun bir yer bulmak gerekecekti.

Kesinleşen hapis cezasını dört ay erteleme hakkımı kullanıyordum. İlk iki ay dolmuş, son iki ay için izin almaya gitmiştim ilgili savcılığa. Yanımda Avukat Nurten Çağlar vardı. Doldurulan bazı kağıtların işlenmesi için Savcının odasından ayrılırken, Savcı beni durdurdu. Kayıt işlemini avukatın yapmasının doğru olacağını söyledi. Yalnız kalmıştık. Savcı, *Yargıtay Kararları* dergilerinin sıralandığı rafa yöneldi. Eğildi baktı. Birini aldı, sayfaları karıştırdı. Yanıma yaklaşarak, Ceza Daireleri Genel Kuruluna başkanlık eden Kuban Mater'in *Üç Sivas*'la ilgili genel Kurulunun sonuna düştüğü karşı oy yazısını bana seslendirerek okudu. Şunlar alınmıştı *Üç Sivas*'tan karşı oy yazısına:

"Çünkü, Cumhuriyet, tüm Türklerin ya da müslüman toplulukların ya da tarikatların birliği değil, Misakı Milli sınırları içersinde kalan ve dili, dini, ırksal kökeni ne olursa olsun tüm halkın siyasal bağımsızlığını ve yasal eşitliğini temel alan modern uluslaşma sürecini başlatan bir yönetim biçimi olarak yaşama geçmiştir. Burada, tarihten kaynaklanan farklı düşünceler olacağı gibi, geleceğin belirlenmesi açısından da, farklı düşünceler olması doğaldır. Bu düşüncelerin farklılığı, kimi tarihsel ve geleneksel siyasal oluşuma bağlı olarak, kimi etnik kökenden ve kimi dinsel belirlenişten kaynaklanmaktadır. Ama cumhuriyeti belirleyen irade egemen olmuş, Cumhuriyetle birlikte modern bir ulusun oluşum süreci başlamıştır.

"... Bugün Kürtlerin boyun eğmeye zorlandıkları baskının, "cumhuriyetin" kendisinde değil, emperyalist politikaların uzantısı olan faşist uygulamalarda ve militer baskıcı politikalarda olduğunu, sorunun çözümünün ise, Türkiye'nin yıkılışında değil, demokratikleşmesinde ve devrimcileşmesinde olduğunu görmektedirler."

Bunlar benim elli yıldır yinelediğim görüşlerdi.

Başka düşünceler, görüşler ise ilgi görüyordu. İnsan aklını peynir ekmekle mi yemişti! Anlamak zordu. "Ben Türkiye Cumhuriyetini dağıtacağım, Türkleri Anadolu'dan alıp süpüreceğim!" diyor, ben de, bunu söyleyenlerin kıçında kuyruk oluyorum.

Gene *Üç Sivas*'tan okuyalım. Mahkemenin, Yargıtayın, Ceza Daireleri Genel Kurulu'nun, "benim görüşlerim" olarak kabul edeceği görüşlerin, benim değil, ilki Öcalan'ın, Beşikçi'nin görüşleri olduğunu:

5. *Etnik Ayrılıkçılık*

Sosyalist Alternatif (Ağustos 1995) ve *Özgür Halk* (Mayıs 1996) sayılarında:

"Kürdistan'ın bağımsızlığı Türkiye Cumhuriyetinin yıkılmasına" endekslenmişti. Türkiye Cumhuriyeti yıkıldığı za-

man ise, "Kürdistan halkı bağımsızlaşacak" ve "Anadolu halkları da demokrasi ve özgürlüğe kavuşacak"tı. Bir başka deyişle bu örgüt, yalnızca Türkiye Kürtlerinin değil, dahası yalnızca "Kürdistan halkı"nın bağımsızlığı için değil, Anadolu halklarının demokratikleşmesi ve özgürlüğü için de savaştığını ileri sürmekteydi ve "egemen Türklüğü" bu coğrafyadan süpürüp atacaktı. Kemalizmle özdeşleştirilen "egemen Türklüğün" bu coğrafyadan atılmasıyla, Sivas'ta (4 Eylül 1919) "soluk borusu tıkanan halklar", yani Ermeni, Arap, Türkmen (alevi-Türk), Laz, Çerkez ve Gürcü özgürleşecek, "soluk almaya başlayacak"tı!

Sivas'ta "düğümlenen" savaşın, Türkiye Kürtlerinin "büyüklüğü"nü aşan bir hedefi olduğu açıktır. Bu hedefe ulaşılması için, kazanılmak istenen kentlerin, coğrafi alanların, yolların, dağların, "Kürt halkı"yla olduğu kadar "Anadolu halkları"yla da *sınırlı olmadığı* açıktır. Bu savaş, açıklananlardan çıkarıldığı kadarıyla, Kafkaslardan Basra Körfezine, Ege Denizinden Orta Asya cumhuriyetlerine, yer altı zenginliklerini ve pazarları ele geçirmek isteyen emperyalist devletlerin yeniden paylaşımı amacına endekslenmiş bir savaş olarak kendini duyumsatmaktaydı. (*Özgür Halk,* 25 Mayıs 1996, sayı: 65.) Ben de *Üç Sivas*'ta bunları yazmıştım.

6. *Petro-Politiğin Gölgesinde Kürt Oyunu*

Rusya'da yayımlanan haftalık *Novore Vremya* muhabiri Makarinko Vadim'le görüşmesinde, "PKK Genel Başkanı Abdullah Öcalan", "TC'nin (Türkiye Cumhuriyeti'nin) çöküşünün Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesine bağlı olduğunu" söyleyecek ve ekleyecekti:

"Kürdistan Ortadoğunun kördüğümüdür. Bu sorun çözülürse birçok sorun günışığına çıkacaktır. Stratejik bir rol oynayacaktır. Eğer önümüzdeki bu adımda başarılı olursak, Ortadoğuda büyük rol oynayabiliriz. Amerika bu durumdan derin endişeler duyuyor (...) ve şimdi "Kürt sorunu çok büyük bir sorundur" diyor. Dünya, ağırlıklı olarak dikkatlerini

bu sorun üzerine çekmiştir. Çünkü petrol, su ve üç halkın kilit noktasını Kürt sorunu oluşturuyor. (...) Petrol ve su sorunu sadece Ortadoğunun değil, dünyanın başlıca sorunudur." (*Özgür Halk*, Kasım 1995, yıl 6, s. 34.)

Alman televizyonu ARD ile yapılan görüşmede Öcalan'a soruyor ARD muhabiri, "Petrol boru hattının Güneydoğudan geçmesi sözkonusu. Planlamalar, projeler, görüşmeler buna yönelik. Bu konuda herhangi bir tavranız olacak mı?"

Yanıt şöyle: "Petrol, su yolu Kürdistan'dan geçmektedir ve kaynağının çoğu da Kürdistan'dadır. En az, adı geçen devletler kadar, bu yol hattı üzerinde bizim de etkinliğimiz, giderek otoritemiz gelişmektedir. Açık söylüyorum, (...) ne su meselesinin, ne petrol meselesinin tek taraflı olarak halkımızın çıkarları aleyhine kullanılmasına izin vermeyeceğiz, hatta engelleyeceğiz. Yapılması gereken, en az diğer devletler kadar bizim de muhatap kabul edilmemiz ve bu yolların emniyetinin nasıl sağlanacağına dair buna anlaşmalarda yer verilmesidir." (*Özgür Halk*, yıl: 6, sayı: 56, 27 Haziran 1995.)

Bu görüş şöyle de özetlenebilir:

"Ortadoğu'nun kördüğümü Kürdistan" ve "Kürdistan'ın düğümü Sivas ve Sivas kavşağı"dır.

Şunları yazıyorum *Üç Sivas*'ta:

Bu kavşakta teslim alınan, öldürülmeye, mezara konulmaya çalışılan Anadolu halkları, kendilerini teslim alan Türkiye Cumhuriyeti'nden bu kavşakta kopacak, Türkiye Cumhuriyeti "siyasal parçalanışını ve tükenişini", "hem siyasal, hem kültürel ve hem de dinsel bir kavşak" (*Sosyalist Alternatif*, Ağustos 1995, s. 42.) olan bu bölgede yaşayacaktır.

Dili, etnik kökeni, dini farklı da olsa, tüm halkın birlikte oluşturduğu Türkiye Cumhuriyetini, demokratikleşme ve devrimcileşme doğrultusuna yönlendirmek ve demokratik ve devrimci bir ülke konumuna getirmek yerine, bu Cumhuriyeti içinden dağıtmaya çağrının, yalnızca Türkiye'den ayrılmak isteyen ya da Türkiye'den "toprak" talebinde bulunan uluslaın, ulusal-toplulukların (milliyetlerin) ya da etnik grupların istemlerini kapsadığı kadar, aynı zamanda, bölgede çıkarları

olan devletlerin çıkarları doğrultusundaki istemleri kapsayacağını da düşünmek gerekir. Çünkü bu bölgeye stratejik yeni bir rol yükleyen, bu bölgede bulunan etnik grupların kendileri değil, yeniden paylaşım savaşında yeralan uluslar arası sermayenin temsilcileri devletlerdir. Bu devletlerin çıkarları "büyüklüğü"nde, bölgeye stratejik bir önem verildiği de bilinmektedir. Bölgeye yüklenen stratejik rolün omurgasını değilse de, ana damarlarını petrol (ve ikincil damarlarını su) oluşturduğu ölçüde, çatışma ve çelişkilerin devinim (hareket) noktası da petrol (ve su) olacaktır. (*Üç Sivas*, s. 50-51.)

Petro-politiğe endeksli Kürt Sorunu, kuşku yok ki ABD'nin başını çektiği gelişmiş Batılı ülkelerin sorunudur. Ayrılıkçı Kürtler, bunu, kendi sorunları gibi algılıyorlar. Beşikçi ise, Kürt sorununu, bir bütün olarak Sevr'e endekslemiş durumdadır. Öcalan geleceğe oynuyor, Saddam'ın elinde ne kaldıysa, Öcalan'ın elinde o da kalmayacak, dünya biliyor bunu. Zavallı Beşikçi ise, Kürt sorununu, Sevr Modeli içinde çözüyor. İlkinde Kürdistan'la birlikte Ermenistan gündemde. Okuyalım *Üç Sivas*'a aldığım pasajlarından:

Garo Sasuni'nin *Kürt Ulusal Hareketleri ve 15. yy'dan Günümüze Ermeni Kürt İlişkileri* adlı kitabının Türkiye'de yayınlanmasının ardından, Beşikçi'nin Kürtler ve Kürdistan'la ilgisi, "Kürt-Ermeni ilişkileri"yle yeni bir boyut kazanmışa benzer. Sevr'e hazırlık konferanslarında, Kürtlerin ve Ermenilerin istemlerini, birbirlerinin "topraklarını" içeren istemler olarak eleştiren Sasuni'den sonra, Beşikçi de aynı görüşleri yineler. Ermenilerin kimi Kürdistan topraklarını ve Kürtlerin de kimi Ermenistan topraklarını istemiş olmalarını eleştirel bir söylemle yazacak olan Beşikçi, Sasuni gibi Kürt-Ermeni çelişkisinden yararlanan Kemalistlerin, "Batı Ermenistan" ile "Kürdistan"ı "ilhak" ettiğini de ekler: "Kemalistler ... Kürdistan'ı ve Batı Ermenistan'ı ilhak etmeyi kesin olarak planlamışlar, temel bir amaç olarak benimsemişlerdir. Kürdistan'ı ve Ermenistan'ı ilhak edecekler, Kürtleri ve öteki milliyetleri boyunduruk altında tutacaklardır." Beşikçi yazıyor bunları. Ben yargılanacağım bu sözlerden.

Çünkü Beşikçi'ye göre, "Türk ulusal kurtuluş savaşı" denilen savaş, anti-emperyalist bir savaş değil, işgalci "ilhak" savaşıdır. "Doğudaki Türk-Ermeni savaşları, Batıdaki Türk-Yunan savaşları, Koçgiri'de Kürtlere karşı yürütülen soykırım" ya da "Türk-Kürt savaşları" birer ilhak savaşıdır.

Beşikçi, sürgüne gönderilen Rumların mallarına elkoymuş olan Türklerin, Ege'de işgale karşı olmak amacıyla değil, bu malları elden çıkarmamak amacıyla Yunan askerine karşı çıktıklarını, kırk dereden su getirerek kanıtlamaya çalışırken, bir başka yazar, bu kapalı söylemi, Yunanlıların anavatanlarını kurtarmak savaşı olduğunu yazarak açıklığa kavuşturur. Yunanlıların "anavatanlarının bir parçası olarak gördükleri Asya parçasını kurtarmak için" "Ege'ye girdikleri" yazılmıştı. Çünkü "Türklerin bin yıllar önce Orta Asya'dan gelip yerleştikleri toprakların bir kesimini Yunanlılar anavatanları saymaktadırlar."; "Sözkonusu olan Osmanlı sömürgeciliğine karşı olan savaş"tır.

Beşikçi'ye göre de, "Osmanlı İmparatorluğunun parçalanmasından sonra, Türklük, Araplık, Rumluk, Ermenilik, Kürtlük sorunlarının nasıl çözümlenmeye çalışıldığı, ne gibi öneriler ileri sürüldüğü, yine üzerinde durulmaya değer bir konudur. *10 Ağustos 1920'de imzalanan Sevr Andlaşması bu kapsamın içinde ele alınmalıdır.*" (İsmail Beşikçi, *Kürdistan Üzerine Emperyalist Bölüşüm Mücadelesi*, 1915-1925, s. 189, 199, 333)

Sanırım bu alıntılar, ortak amacı belirlemeye yetecektir:

Türkiye'nin bugün içerden ve dışardan sıkıştırılmasının nedeni, etnik sorunun uluslaşma sorununu belirlediği Sevr Andlaşmasının üstünü betonlayan, etnik sorunun uluslaşma potasında eritileceği Lozan Barış Konferansının geçersizliğini kanıtlamaktır. Beyrut'ta 1974 yılı başında yayınlanan ders kitabında (*Ermeni Sorunu ve Devletler Hukuku*) Amerikan Üniversitesi Devletler Hukuku profesörünün belirttiği gibi "geçerli olan Sevr'dir. Lozan değil." görüşünü uluslararası politikaya taşımıştı. (*Üç Sivas*, s.68-69)

Patika'nın sorusuna verdiğim yanıtı da eklemek gerekiyor buraya:

Patika Dergisinin *Kan ile Kardeş*'te yayınlanan 12 Eylülü eleştiren yazım üzerine sorduğu sorulara yanıtlarım şöyleydi:

1) 12 Eylülle birlikte, sınıfsal siyasallaşmanın önünün etnik ve dinsel siyasallaşma ile kesildiğini,

2) 12 Eylülün Türkiye devrimini ve devrimcisini kanserleştirdiğini,

3) Marx'ın "Din afyondur!" sözünü bütünselliğinden koparıp anlamını anlamsızlaştırdığımı,

4) "Ulusların kaderlerini tayin hakkı"nın yanlış yorumlandığını söylediğimi, soru olarak soruyorsunuz.

Tam da "kanserleştirici" bir dizi soru. Çünkü:

12 Eylülün, sınıfsal siyasallaşma önüne etnik ve dinsel siyasallamayı koyması ile ulusların geleceklerini belirleme hakkı arasına bir eşitlik ya da karşıtlık konulabilir mi? Çünkü, biri ulus, ötekiler etnik ya da dinsel topluluk.

12 Eylülün Türkiye devrimini kanserleştirmesiyle, "din afyondur"u birbiriyle özdeşleştirmek olanaklı mı?

Marx, dinin halkın afyonu olduğunu ne zaman ve ne için söyler?

Afyon, ağrı ve acı dindiricidir. Bu söz, bilisiz halk yığınlarının afyonla uyutulması anlamında yorumlanmıştır. Marx'ın amacı ise, halkın acı ve ağrılarını, dine sığınarak dindirmesidir.

Şeyh Bedrettin soruları sorandır. Köylüler ayaklanması çağıdır. Avrupa'da ve Balkanlar'da, köylülerin ayaklanmasına karşı hıristiyan aristokratlar, yani beylikler, Sultan ile, köylü ayaklanmasına karşı bağlaşmışlardır. Yarin yanağından gayri bütün zenginliklerin ortak olduğunu söyler Bedrettin, Serez Çarşısı elleriyle yüzünü kapayacaktır. Afyon, burada, Serez Çarşısının yüzünü kapatan "eller"dir. Paul Wittek, Bedrettin ayaklanmasının ardından, Hacı Bayram Ve-

li'nin yoksullara yardım çağrısıyla, Anadolu'da köylülüğün "devrimci" direnişini ayaklanma dürtüsünü pörsüttüğünü ve söndürdüğünü vurgular. Afyon, burada yoksullara yapılan yardımdır. Günümüzde kömür ve makarna ile gecekondulaın devrimci kabarışının pörsütülerek oyların dinsel partilere kaydırılması gibi. Burada, afyon, kömür ve makarnadır.

Etnik ve dinsel ayrımcılığın, ulusların yazgılarının belirlenmesiyle ne ilgisi var? Ulus, etnik ya da dinsel toplulukların bir birliği değil ki. Ulus, aşiretlerin, cemaatlerin, tarikatların koalisyonu da değil. Bunlar, ulus birimlerinin altında, alt kimliklerdir, uluslaşma ağır bastığı, yani demokratikleşme egemen düzeye geldiğinde, alt kimlikler, özellikle etnik kimlik, etnik kimlik olarak uluslaşmış olmaz ki, etnik kimlik, giderek yaşamın doğal özelliği olarak kalır. Etnik kimlikten bir ulus çıkarmak, sığırdan kısrak doğurtmak gibi bir şeydir.

Ulus, kapitalistleşme ile başlar. Nasıl ki, kapitalistleşme, emek sahibi ve sermaye sahibi sınıf ve katmanların oluşumuyla örtüşürse, yani geleneksel ilişkilerden yeni ilişkilere geçiş aynı zamanda mülkiyetin, üretimin ve sınıfların niteliğinin değişmesiyle karakterize edilirse, ulus da bu değişim ve dönüşümlere koşut olarak oluşur. Burdan, dinin, tarikatın, cemaatin ve özellikle de etnik toplulukların, dinsel ya da etnik kimlikleriyle ulusu oluşturduğu anlamını çıkarmak olanaklı olabilir mi? Ulus, dinsel ve etnik kimliklerin üstünde, bu kimliklerden farklı bir birimdir. Ulusları birbirinden ayıran tek özellik, dillerin farklılığıdır, ama bu, her farklı dilin ayrılma, ayrı ulus olmasının nedeni olamaz. Etnik topluluklar arasından birinin, ulusun oluşumunda, geçmişten gelen tarihsel kazanımları dolayısıyla, belirleyici rol oynamış olması, bu öncü rol oynayan etnik topluluğa, ulus içinde, öteki etnik toplulukları ezme, baskılama hakkı vermez, veremez. Bizim sorunumuz budur. İnsan hakları olarak konumuz bu ayrımcılıktır, etnik baskıdır.

Ama emperyalist saldırının hedefinde ya da kendi eğilimleri doğrultusunda, yani dışardan ve içerden, ulusu, etnik ya

da dinsel topluluklara bölmek sözkonusu olduğunda, ulusun oluşumunda öncü rol oynamış olan etnik kimliğin (diyelim Türk kimliğin), öteki kimliklerden çok, ulusun bölünmesini, Emperyalizme, dinsel gericiliğe yem olmasını önlemek gibi daha büyük bir sorumluluk üstlenmesi doğası gereğidir. Ama etnik ayrımcılığı önlemek için etnik baskıya yönelindiği zaman, burada, demokrasiden değil, faşizmden sözetmek doğru olur. Türkiye'de geçmişten günümüze varolan ayrılma yanlılarının, demokratik olmayan yöntemlerle baskılanarak, bu ayrımcılığı tetiklemiş oldukları gözardı edilmemek gerekir. Sorun ayrılma değil, demokratikleşme sorunudur, siyasal açıdan olduğu kadar ekonomik açıdan da tam eşitlik ve özgürlük sorunudur. Özgürlüklerin, ayrılma özgürlüğü olarak kullanılması, bir oyunda hile yapmaya benzer. Demokratikleşmenin anahtarı, etnik ya da dinsellikte değil, sınıfların kendisindedir. Ve demokratikleşmeyi sağlayacak sınıflar, demokratik toplumun sınıflarıdır, bu da, günümüzde, emekçi sınıf ve katmanların birliğiyle sağlanabilir. Emekçi sınıf ve katmanları, etnik ve dinsel konumlarına göre bölerek demokratikleşilemeyeceği gibi, modern anlamda sınıfsallaşmamış, aşiret yapılanmasına yargılı emekçilerin işi de değildir demokratikleşme.

Sınıfların (burjuva toplumun modern sınıflarının) siyasallaşmasıyla, ideolojik anlamda sınıf siyasetiyle gerçekleşir demokratikleşme. Etnik siyasallaşma, etnik özelliklere ve gruplara göre ulusu bölme, aşiretleri egemen duruma getirme; dinsel siyasallaşma, tarikatların siyasal yaşama egemen olması, yani ulema ve şeyhler tarafından yönetilme, bunlar, çağdışı, gerici, ilkel siyasalardır.

Bunu, ulusların geleceklerini belirleme hakkının yadsınması olarak nitelemek doğru değil. Etnik toplulukları ve aşiret birliklerini ulus olarak nitelemek ne denli yanlışsa, etnik ayrımcılığı, ulusların geleceklerini belirleme hakkı olarak nitelemek de o denli yanlıştır, çağ karşıtlığıdır. PKK bunun dışında değil.

2 TEMMUZ / SİVAS
TABUTLARA SIĞMADI ZAMANA SIĞDIRILDI

1."*Taksirat*" *ve* "*Siyasal Servis*"

Cuma namazını Aks camisinde kılan Başbakan Erdoğan, namaz çıkışında, "Sivas davasının zamanaşımına uğradığı çok doğru değil! Beş kişinin davası zamanaşımına uğradı." diyecekti.

Sivas'a gittiğinde de birçok kez "18 yaşında, 19 yaşında, 15 yaşındaki kız çocukların babalarının *hiçbir taksiratı* olmadığı halde idama mahkum oldukları için hüngür hüngür ağladıklarını" dillendirmiş ve eklemişti: "Bunları gözardı etmek suretiyle burada tek tarafa ben siyasi servis yapmayı doğru bulmuyorum!".

Başbakan Erdoğan, Mahkemenin kararı karşısında, kızlarını, oğullarını Madımak'ın külleri arasında arayan anaları, babaları teskin etmeyi de (!) ihmal etmemiş: Ankara Adliyesi önünde kararı protesto edenleri, "ideolojik yaklaşım",

"belli bir fraksiyonun ideolojisinin borazanlığını yapmak" olarak karalamıştı.

"Yakılanları" değil, yakanları, sarmaş dolaş çocukları yakanları, kucaklaşmış kardeşleri yakarak boğanları, vahşeti, "dinsiz-imansız allahsızları", din ve Allah adına ne güzel bir sahiplenme bu!... *Menekşe* 14 yaşındaydı, kardeşi *Koray* 12 yaşında. Semah dönmüşler. Mahalleleri, evleri basılır diye ellerinden tutmuş getirmişlerdi Madımak otele. Başbakan Tansu Çiller'in sözleriyle "*bütün gayretlere rağmen*" kurtarılamamışlardı! *Huriye* 22, kardeşi *Yeşim* 20 yaşındaydı. *Yasemin* 19 yaşındaydı, kardeşi *Asuman* 16 yaşında, kardeş kardeşe yakıldılar, sarılarak yandılar. *Nurcan* 19, kardeşi *Özlem* 17 yaşında, *Handan* 20, kardeşi *Sait* 20 yaşındaydılar. Bülent Ecevit'in dizeleriyle: "*Eylemleri sözdü / Silahları sazdı / Orman gibi yanan / Otuzyedi candı*" onlar.

2. *Namaz ve Cenaze*

Başbakan Tansu Çiller:

2/3 Temmuz / Sivas'ın ilk "cenaze namazını", o gece etekli imam Tansu Çiller kıldırmıştı. Yananlar, yanarak boğulanlar morglara taşınırken, gece saat 2.30'da, Başbakanlığın kapısında bekleyen basına, "Alınan tüm önlemlere rağmen, 31 vatandaşımız Allahın rahmetine kavuşmuştur. Kendilerine sabır diliyorum." diyecekti. Yanlış anlamadınız. "Allahın rahmetine kavuşmuş olanlara", "sabır dilemişti" Başbakan.

O sabah Meclis'teydi Çiller:

3 Temmuz / Meclis: "Sivas'ta üzücü bazı olaylar olmuştur. Devlet oradadır. Otelin etrafını saran vatandaşlarımıza hiçbir biçimde zarar gelmemiştir. Onlardan ölen ya da yaralanan kimse yoktur. Dolayısıyla olay, bir otelin yakılması ve içinde olan vatandaşların ölmesi ile ortaya çıkmıştır.

3 Temmuz / Meclis: Bugün aldığımız bilgilerden, bu otelin yanmasında ve çok değerli vatandaşlarımızın hayatlarını kaybetmesinde, yakalanan bir sanık vardır. Bu, otelin sahiplerinden ve ortaklarından bir tanesidir. (Bir ay kadar önce,

Van'da, sabotaj sonucu yakılan turistik bir otel ile Madımak otelin yakılmasını karıştırıyor.)

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel:

2 Temmuz: Sivas katliamının "Nafile Namazı"nı kılacak olan Demirel, olaylar giderek kitleselleşirken, "Fevkalade hassas bir konu. Devlet güçleriyle halk karşı karşıya getirilmemeli!" diyecek, Sivas halkını "katliam şenliğine" seyre çağıracaktı.

3 Temmuz: "Olay münferittir. Ağır tahrik var! Ortada halkla halkın çatışması yok. Bir otelin yakılmasından dolayı kayıp vardır."

4 Temmuz: "Bunlar yavaş yavaş durulur, kaybolur gider canım. Hangi mesele kaybolup gitmedi ki!"

5 Temmuz: Yapanların hepsinin Allah cezasını versin!"

Necmettin Erbakan (Refah Partisi Başkanı):

Meclis'te, 3 Temmuzda: 2 Temmuz vahşetini "Büyük bir tahrike karşı halkın galeyanı!" olarak niteleyen Erbakan, iki gün aradan sonra, "...Olay birtakım provokatörler tarafından şiddete dönüştürülmüştür, Provokatörler geliyor, benzini döküyor, kibrit çakıyor, perdeleri tutuşturuyor. Bunları yapanlar gene bulunmaz. Çünkü arkasından CIA çıkar. Tıpkı Uğur Mumcu cinayetinde olduğu gibi, katilleri bulamazlar!" diyecekti.

Ne var ki, Erbakan da, olayları, olayların içinden "izleyen" partisinden bir milletvekilinin verdiği bilgilerin esintisiyle, "*tahrike karşı halkın galeyanı*" olarak açıklamıştı ama, daha sonra, üzerine bütün ağırlığıyla çökecek olan ikiyüze yakın çocuk, yaşlı, kadın-erkek insanı yakarak öldürmek iştiyakıyla tutuşanları ve otuz üç "ölü"yü, partisinin üstünden atmak kaygısıyla, "İslam"ı katliamlarına alet olarak kullanmakta deneyimli ve başarılı gizli ve gizil bir gücün oyununa getirildiğini kavrayacak, "Bunları yapanlar gene bulunmaz. Çünkü arkasından CIA çıkar! Tıpkı Uğur Mumcu cinayetinde olduğu gibi katilleri bulamazlar!" diyecekti. Uğur Mumcu'yu kimin, niçin öldürdüğünü ya da öldürttüğünü Uğur'un yakın dostları o dönemin Genelkurmay Başkanı Doğan Gü-

reş, Başbakan Süleyman Demirel bilmiyor muydu! Ama bilen değil bilmeyen Erbakan dillendiriyordu. Daha önce de konuşmuş, Çekiç Güç'ün pilotlarının (bir kısmının da olsa) İsrail pilotları olduğunu söylediği zaman, ertesi gün "Başbakanlık"tan olmuştu.

Soru şu: "Çünkü arkasından CIA çıkar, Uğur Mumcu cinayetinde olduğu gibi katilleri bulamazlar." ayracı içersinde, yakılarak öldürülen 33 kişinin katili olarak idam cezasıyla cezalandırılan 33 kişi, Erbakan'ın, "bulunamaz" dediği 33 kişi miydi, yoksa, Tayip Erdoğan'ın, "hiçbir taksiratları" olmadığını söylediği, "psöydö" (sahte) katiller mi? Oteli yakmak için poşetle benzin taşıyan, olmadı bidonla benzin taşıyan, yetmedi, otel önündeki arabaları ters çevirip depolarından boşalttıkları benzinle oteli yakmaya çalışan ve yakanlar, mahkeme kararıyla "katil" oldukları tescilli, Erbakan'a göre "sonradan ortaya çıkmış provokatörler", Erdoğan'a göre "hiçbir taksiratları olmayan" mağdurlar olmuştu.

Abdi İpekçi'nin katillerinden Ağca'yı nasıl anlı-şanlı, davulla-zurnayla beş yıldızlı otele taşıdılarsa ve ertesi gün "Sovyetler Birliğini dağıtan" baş-kahraman olarak Ağca'yı, 1 Nolu Devlet Televizyonunda, Başbakan Erdoğan'ın "şimdi özgürlük var" sözlerinin şemsiyesi altında, aklın, bilimin, mantığın taşkesildiği noktada, İpekçi katilleri ve katliam onurlandırıldığı gibi, Sivas katliamının mahkemece tescilli katillerinin de, kaskatı, donmuş, taşkesilmiş Müslümanlar olarak "günah işlemedikleri" söyleniyordu, söylenebiliyor da..

Anadolu İslamının insanlık değerleri yüksektir. Kendini geçmişte boğazlamış olanlarla, örneğin Rumlarla, Bulgarlarla, Ermenilerle kardeşçe bir arada yaşayacak denli "insan"dır. Etnik, dinsel, mezhepsel farkı ve farklılığı bilmiş, ama düşmanlığı bilmemiştir. Hileyi hurdayı, ikiyüzlülüğü, satılmışlığı bilmemiştir. Ama bunlar kendi kardeşlerini, diri diri toprağa gömen "hizbullah" müslümanları. Hizbullah, sahnede görünmeden önce de, suikast, sabotaj ve katliamla eğitiliyorlardı. "Derin" yöntemlerini Vietnam'da geliştirmiş-

lerdi. Vietnamlıları Vietnamlılara kırdırarak. Yöntemlerini Türkiye'ye taşıdılar. Panama kıyılarında kurdukları okullarda, vahşeti, acımasızlığı ders olarak öğrettiler. Anadolu insanının tanımadığı, bilmediği, tasavvur edemediği vahşeti, Malatya'da, Sivas'ta, ve en ağır boyutlarıyla K. Maraş'ta, Çorum'da yaşadı Anadolu insanı. Sivas (1993), Gazi (1995) bunların devamı oldu.

Bahçelievler katliamının (Ekim 1978) "baş failleri"nin cezaevlerinden -herhalde alkışlarla olmalı- salındığı günlerle örtüştüğü için belirtelim, "kullanılmış" kimliklerden olan Haluk Kırcı'nın elyazısıyla yazdığı ve duruşma tutanağına kaydedilen sayfalardan okuyalım:

"... Dedim ki, bunları tek tek baygınken boğalım. Yerde yatan birini orda duran askıyla boğmaya kalktım. Çok zor oluyordu, beceremedim. Çocuğun boğazından hırıltı geliyordu. Baktım olacak gibi değil, yerde bulunan havluyu alarak ağzına ve burnuna sıkıca bastırdım. Böylece biriki dakika geçti. Çocuk ölmüştü. (...) Sedirin üzerinde duran dört kişiye sırayla ateş etmeye başladım. Yakın mesafeden kafalarını hedef alıyordum. (...) İnandığım bir uğurda mücadele ettim. Ve BUNDAN GURUR DUYUYORUM. Allah Türk milletini korusun." (*12 Eylülün İki Yüzü*, s. 156-157.)

Şimdi "yıkama" sırası Sivas'a yaklaşıyor.

Sivas'ta da, CIA, kendi deterjanıyla kendini yıkıyor. Abdi İpekçi'nin katilini yıkayarak, cinayetleri yıkadıkları gibi, 33 insanı yakarak öldürdükleri için "hiç taksiratı olmayanlar"ı yıkamaya hazırlanıyorlar. "Alet" ise konuşuyor.

2 Temmuzda, İçişleri Bakanı olan Mehmet Gazioğlu, Sivas olaylarının Mecliste görüşüldüğü gün yaptığı konuşmada: (1) "Madımak otelini çeviren kalabalığın içerdekileri yok etmeye azimli ve kararlı olduğunu", (2) insanlık-dışı saldırı ve katliamı hangi nedenle ve gerekçe ile olursa olsun izah etmek ve mazur göstermeye çalışmanın imkansız ve mantık ölçülerinin dışında olduğunu" söylemişti.

İçişleri Bakanının "insanlık-dışı ve utanç verici" olarak nitelediği katliamı, Cumhurbaşkanı Demirel, *kınamayacak*,

Basın Danışmanı Cüneyt Arcayürek'in "Açıklama yapacak mısınız?" sorusuna, "Hayır, yapmayacağım!" yanıtını verecekti. Açıklama yapmamıştı. Sivas katliamını tertipleyen odağın, bir hafta geçmeden, Başbağlar'da, Sivas'ta olduğu gibi 33 kişiyi, ellerini bağlatıp, cami önüne getirerek kurşuna dizmeleri ve öldürmelerini ise, aynı Cumhurbaşkanı, sıcağı sıcağına lanetleyecek, bunu "Büyük insanlık suçu!" olarak niteleyecekti.

Süleyman Demirel'in şişinerek dillendirdiği onbeşbin kişinin "seyirci" olarak katıldığı, yüzlerce figüranın rol aldığı, yüze yakın görevlendirilmiş militanın kullanıldığı, görevli olanların ise kaşlagöz arasında görevsizleştirildiği, kışkırtıcıların, yığınları çığırtan ve sonra Meclis Araştırma Komisyonunun banal sağını yönlendirecek olan gazetecinin yedibuçuk saat yönettiği, "Kahrolsun laiklik, yaşasın şeriat" söyleminde özetlenen planlı, programlı, kanlı, yangınlı, önü açık, arkası zifiri karanlık bir kalkışmadır 2 Temmuz.

3. *Örgütsüz "Örgüt"*

Bunlardan ayrı olarak, Terörle Mücadele Yasasına muhalefetten, altı sanıkla ilgili Kayseri DGM Savcılığınca açılan dava, bu altı sanık gibi "kaçak" olan, Cafer Erçakmak'ın dosyasıyla birleştirilmişti.

Kayseri Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığının bu altı sanık hakkında düzenlediği (16.06.1994 günlü) iddianamede "... 2.7.1993 günü Sivas'ta "Müslüman Kamuoyuna" başlıklı ve "Müslümanlar" imzalı bildirilerin dağıtılıp, kendine "*Müslümanlar*" adını veren *örgütün propogandasını yaptıkları* gerekçesiyle, "Terörle Mücadele Yasasına muhalefet" suçundan dava açılmıştı.

Sivas Emniyet Müdürü Doğukan Öner, Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Komisyonunun sorularına verdiği yanıtta, Çarşamba ve Perşembe günleri dükkanların kapılarının altından atılan iki ayrı bildiriyle ilgili olarak bu bildirilerden birinden haberleri olduğunu söyleyecek, "Hayır efen-

dim, diyecekti, Perşembe günü dağıtılan bildiriden haberimiz yok!" 1 Temmuz (1993) Perşembe günü dağıtılan bildiri ise, "İslam'a yapılan saldırılara izin vermeyelim" başlığını taşıyordu. Bu bildiride, ilk bildiri gibi "Ahzab" suresinden ayetle başlıyordu. İlk bildiri daktilo ile yazılmıştı, "Müslümanlar" imzalıydı, ikinci bildiri bilgisayar yazısıydı ve "Türkiyeli Müslümanlar" imzasını taşıyordu.

Her iki bildiri de, Nisa Suresinden alınan aynı ayetle bitiyordu: "Gün, Allah'ın Vahyi Kuran-ı Kerim'e, Allah'ın meleklerine, Allah'ın elçisi Hz. Muhammed'e, onun ailesine ve sehabına yöneltilen çirkin küfürlerin hesabının sorulma günüdür! Ve gün, Müslümanların, mukaddesatı hususundaki İslami duyarlılıklarını en fazla göstermeleri gereken gündür! İnananlar Allah yolunda savaşırlar." İkinci bildiri 30 Haziranı 1 Temmuza bağlayan gece atılmıştı, Aziz Nesin bu ikinci bildiri dağıtılırken otelde uyuyor olmalıydı. Toplantı nice sonra başlayacak, daha sonra konuşacaktı Aziz Nesin... Yani istim, tahrik, yığınlar tahrik edildikten sonra gelecekti! Tahrik de –Tanrım- ne tahrikti! Diyesiymiş ki Aziz Nesin, "Ben bir Kuran yazdım, elinizdekine değil, benim yazdığıma inanın!" Yani "tahrik" yoktu, ama tahrikin binbir çeşidi çarşıya, pazara dökülmüştü.

30 Haziran ve 1 Temmuzda elaltından dağıtılan bildirilerin, 2 Temmuz olaylarının önceden planlanmış organize bir saldırı olduğunun kanıtı olmak gerekirken, bu bildirilerin nerede hazırlandığı, kimin/kimlerin düzenleyip tertiplediği hiçbir zaman araştırma konusu olmadı. Birtakım eller bir şeylerin üstünü örttü. Birtakım ayaklar oraya buraya çekildi. Birtakım gözler kendini görmedi. Soran da olmadı. Ne denli gülünç ki, bu bildirilerden birini, "Müslümanlar" imzalı bildiriyi dağıttıkları için (dağıtılıp dağıtılmadığına ilişkin dosyada bilgi yok) değil, olaylar sırasında saptanan "sloganları" atarak "Müslümanlar" isimli örgüte katıldıkları ve "bu örgütün yürüyüş sırasında sarfettikleri sloganlarla örgütün propogandasını yaptıkları" için ayrıca altı kişi hakkında da, Terörle Mücadele Yasasına muhalefetten dava açılmıştı.

Bu altı kişi kimdi, "Müslümanlar" imzalı bildiriyle bu altı kişinin ilgisi neydi? Bir gün önce dağıtılan bildiri ile ikinci bildiri arasında tam bir anlatım ve amaç birliği vardı, ama iki bildiriyi hazırlayanlar arasında maddi bir ilişki var mıydı? Bilemeyecektik.

Sivas olaylarından üç yıl kadar sonra, o da özel olarak, elaltından binbir güçlükle edineceğimiz bildiri/ilan, bildirilerin adresinin olduğu kadar, "tertip komitesi"nin tüzel kadrosunu açıklamaktaydı.

İlki *Pir Sultan Abdal Dergisinde*, "Faili Belli, İradesi Meçhul" yazımda, sonra *Cumhuriyet*'te "*Hiç Ölmedim Ben*" yazı dizisi içinde, sonra *Hiç Ölmedim Ben* kitabımda üç bildiri arasında yayınlanan ilan/bildiri, *Bizim Sivas* gazetesinde 30 Mayısta (1993), Kurban Bayramının ilk günü yayınlanmıştı, ama Sivas davası dosyasına bile girmemiş, Sivas davasında sözü edilmemişti.

Eski yazı ile ve besmeleyle başlayan bildiri ilan bir ay sonra yayınlanacak olan "Müslümanlar" imzalı bildirilerde olduğu gibi, *Bizim Sivas* gazetesinde yayınlanan ilan/bildiride de "Ahzab" suresinden alınan ayet vardı. Metin özünde aynıydı, biraz kısaltılmıştı, ama "Müslümanlar" ya da "Türkiyeli Müslümanlar" imzalarının olduğu yerde 101 (yüzbir) imza vardı. Kişi adı yoktu, kurum adları vardı. Daha sonra "Müslümanlar" ve "Türkiyeli Müslümanlar" imzasıyla yayınlanacak bildirilerin anası sayılmak gerekirdi.

Refah Partisi eğilimli *Bizim Sivas*'ta yayınlanan ilan/bildirinin altında, "*Bizim Sivas*" ilk addı, bunu, SİMTAŞ, Sivas Milli Gençlik Vakfı, Sivas Kültür Derneği, Hukukçular Dergisi, Fecr Yayınları, Mazlum-Der, Hukukçular Birliği Vakfı, İslami Düşünce Dergisi, Giz Ajans, Etkin Ajans, Azim Dağıtım, İmza Dergisi, Risale, Tohum Neşriyat, Bilim-Sanat Vakfı, Çınar Kitabevi, Yeni Ufuklar Neşriyat vb. 101 kuruluşun adı izliyordu. Dolayısıyla, daha sonra "Müslümanlar" imzasıyla "Müslüman Kamuoyuna", "Türkiyeli Müslümanlar" imzasıyla "İslama Yapılan Saldırılara İzin vermeyelim" başlıklı ve elaltından dağıtılan bildiriler, bu ilan/bildiride yer alan

imzaların ürünü olduğu açıktı. Ne var ki, bu bildiri/ilan, ne Cumhuriyet Savcılığının soruşturma konusu olmuştu, ne de burada adları yazılı kuruluşların katliamın planlanıp uygulamasındaki rolü olup olmadığı araştırılmıştı. Ama, bu bildirilerle nasıl bir bağı olduğu belli olmayan, ya da belirtilmeyen altı kişi hakkında, Kayseri Devlet Güvenlik Mahkemesinde, "Müslümanlar" imzalı bildirileri dağıtıp, kendilerine "Müslümanlar" adını veren örgüte katıldıkları ve bu örgütün propogandasını yaptıkları savıyla dava açılmıştı. İddianameden okuyalım:

"2.7.1993 günü Sivas'ta "Müslüman Kamuoyu"na başlıklı ve "Müslümanlar" imzalı bildirilerin dağıtılıp, "Allahuekber", "Sivas Aziz'e mezar olacak", "Kafirler içerde onları yakacağız", "Laiklik gidecek, şeriat gelecek", "Laikliğe son, laik düzen yıkılacak", "Yaşasın şeriat, şeriat isteriz!", "Asker dinsize siper olmaz", "Kuran'a uzanan eller kırılsın", "Kanımız aksa da zafer islamın" sloganlarını atarak kendilerine "Müslümanlar" adını veren örgütün propogandasını yaptıkları, böylece Terörle Mücadele Yasasına muhalefet suçunu işlemiş olan altı sanıkla ilgili Kayseri Devlet Güvenlik Mahkemesinin 16.06.1994 günlü iddianamesiyle Ankara'ya gönderilen dosya, 765 sayılı Ceza Yasasının 516/7, 517, 522, 516/7, 517, 522, 450/5-6 ve 450/6 sayılı maddeleri uyarınca (ayrı ayrı 45 kez) cezalandırılması istemiyle kamu davası açılmış bulunan Cafer Erçakmak'ın dosyasıyla birleştirilecekti.

Cafer Erçakmak, Cafer Erçakmak'tı... Halkın, itfaiyenin yangın merdiveninden inmekte olanın, "polis" değil, "Aziz Nesin" olduğunu görünce, "Öldürün şu şeytanı!", "Asıl öldürülecek şeytan o!.." diye üzerine saldırdığı anın fotoğraflarından tanıdığı Cafer Erçakmak'tı.

Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi 1 Nolu Kararında, "Sanık Erçakmak'ın bugüne kadarki tüm aramalara rağmen bulunamadığı, hakkında gıyabi tevkif kararı çıkartılmasına rağmen mahkememize hazır edilmediği anlaşılmakla, bu sanıkla ilgili davanın mevcut davanın esasından tefrik edilerek yeni bir esasa kaydının yapılmak suretiyle *zamanaşımına*

kadar adı geçen sanığın takibinin yapılmasına" karar verilecek, savcılık kararı temyiz edecek, ama "tefrik kararı" temyiz konusu olamayacağından elde kalacaktı.

Altı sanık, Sivas'tan Kayseri Devlet Güvenlik Mahkemesine, Kayseri'den Ankara'ya Başsavcılığın (16.06.1994 günlü) İddianamesiyle gönderilmiş, ama ana davaya katılmamış, ana-davadan tefrik edilecek olan Cafer Erçakmak dosyasıyla birleştirilmiş ve Ahsab-ı Keyf gibi "keyf uykusuna" yatırılmıştı.

Erbakan'ın söylediği gibi, "katiller gene bulunamayacaktı", "çünkü arkasından CIA çıkardı."

Bakalım "Karar"ın altından ne çıkacaktı!

4. *Yargılama Süreçleri / Sonuçları*

"İnsanlığa Karşı Suçlar"ın iç hukukta, ilk kez, 1 Haziran 2005'te uygulanmaya konan yeni Ceza Yasasının 77. maddesinde düzenlendiğini, bir kez daha yineleyelim. "Uluslararası suçlar" arasında yer alan *zamanaşımı* işlemeyen suçlar olarak ulusal suçlardan ayrılan insanlığa karşı suçlar, "siyasal, felsefi, ırki veya dini saiklerle toplumun bir kesimine karşı bir plan doğrultusunda sistemli olarak işlenen suçlardır. Bu suçlar, (a) kasten öldürme, (b) kasten yaralama, (c) işkence eziyet ve köleleştirme, (d) kişi hürriyetinden yoksun kılma, (e) bilimsel deneylere tabi kılma, (f) cinsel saldırıda bulunma, çocukların cinsel istismarı, (g) zorla hamile bırakma, (h) zorla fuhşa sevketme fiillerinin işlenmesi, insanlığa karşı suç sayılmış ve insanlığa karşı suçlar, "soykırım" suçu gibi "zamanaşımı işlemeyen" suçlar olarak yeni ceza yasasında düzenlenmiştir.

2 Temmuz katliamı sanıklarının "anayasal düzeni zor yoluyla değiştirmeyi" cezalandıran eski ceza yasasının 146. maddesinden yargılanmaları ise, yalnızca 146. maddede yazılı suçlardan dolayı değil, Terörle Mücadele Yasasında tanımlanan "terör" suçlarını içeren ceza maddeleri arasında bu maddenin de yer almış olmasından dolayıdır.

1991'de, Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın telkini ve talebi doğrultusunda, düzenlenen Terörle Mücadele Yasasının geçici maddeleriyle komünist örgütlenmeyi ve propogandayı yasaklayan 141 ve 142. maddeler ile dinsel örgütlenmeyi ve propogandayı yasaklayan 163. maddeler yürürlükten kaldırılmış, yani düşünce ve inanç özgürlüğünün önü açılmış, buna karşılık devletin varlığına ve ülkenin bütünlüğüne, laik cumhuriyete karşı örgütlü şiddet eylemleri "terör" suçu olarak kabul edilmiştir. Terörle Mücadele Yasasında, "terör" "baskı, cebir ve şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit" olarak tanımlanmış ve bu yöntemlerden biriyle, *Anayasada belirtilen cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzenini, değiştirmek*, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla *bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü eylemler* "terör" suçu olarak tanımlanmış, ve Türk Ceza Yasasının 125, 126, **146**, 147, 148, 149, 156, 168, 171 ve 172'ci maddelerde yazılı suçlar, terör suçları olarak kabul edilmişti!

2 Temmuz katliamı sanıklarının, son olarak Ceza Yasasının 146. maddesinden yargılanmış ve bu maddelerden ceza verilmiş olmasının eksikleri vardı, çünkü laik düzenin yıkılması, teokratik bir düzenin kurulması dayatılmakla birlikte, aynı zamanda ağır insanlık suçu işlenmişti; fazlaları vardı, çünkü, öldürülenler, devletin ve cumhuriyetin temsilcileri ve koruyucuları değil, insanlığa karşı suçların tanımına giren dinsel, siyasal ve felsefi anlamda, aleviler, laikler ve sol siyasal eğilimli yazarlar, sanatçılardı.

Ana-dava dışında kalmış altı sanık hakkında Kayseri Devlet Güvenlik Mahkemesi Başsavcılığının iddianamede yinelediği gibi, "*Kafirler orada onları yakacağız*!" / "*Laiklik gidecek şeriat gelecek / Müslüman Türkiye Yaşasın Şeriat / Şeriat isteriz / Tek yol İslam / Asker dinsize siper olamaz / Kah-*

rolsun laiklik" ve benzeri sloganlarda somutlaşan laik anayasal düzenin yıkılması, yerine teokratik düzenin ihyasıydı amaç. Uygulanan şiddet insanları yakarak öldürmek, bir yanıyla Terörle Mücadele Yasasında tanımlanan "terör" suçlarını kapsamındaydı, anayasal laik düzeni zor yoluyla değiştirmek suçlarını karşılıyordu 146. madde; bir yanıyla da tam bir insanlık suçu işlenmişti. Yeni ceza yasasında "insanlığa karşı suçlar" olarak düzenlenen "siyasal, dinsel, etnik, ideolojik" nedenlerle ve bu kasıtla yakılmış yok edilmişti insanlar.

Şu da var ki, insanlığa karşı işlenen suçların, doğrudan iç hukukta (ceza yasasında) düzenlenmemiş olması, katliamın, nedenleriyle ve amaçlarıyla, genişliği ve derinliğiyle, geleceğe yönelik hedefleriyle hem uluslararası hukuk ve hem de ulusal hukuk açısından araştırılmamış, soruşturulmamış, polisin yer yer kasıtlı olarak "ellenmiş" video kasetleri üzerinden ve yalnızca fotoğrafa giren yüzüyle yetinilmiş, başlangıçta sanıkların, ayrı ayrı suçlardan, ayrı ceza maddelerinden ve ayrı mahkemelerde yargılanması Cumhuriyet savcılığı tarafından kararlaştırılmıştı.

Ama bu, nitelik bakımından birbirinden farklı suçların değil, nedeni ve amacı aynı, birbiri ardına sıralanmış, birbiri içine geçmiş onlarca, yüzlerce tehdit ve şiddetten oluşan tek bir suçun aşamaları, parçaları, öğeleriydi.

Sivas'ın "şeriat" tarafından demokratik yerel seçimler yoluyla, gizli işgaliyle başlayan ve sürdürülen bir sürecin patlaması ve günışığına çıkmasıdır 2 Temmuz. Paşa Camisinin önünde, efendisini simgeleyen Amerikan bayrağının yakılmasıyla başlatılan ve yanmış, kavrulmuş, soluksuz bırakılmış otuzüç bedenin morgların önüne yığıldığı ana kadar uzanan içiçe geçmiş, birbirine eklenmiş aşamalarından oluşmuş bir katliamdır 2 Temmuz. "*Türkiye'de PKK / Dünyada Amerika*" yazılı pankartı, Paşa Camisinin duvarlarına gerenlerin, 4 Eylül Müzesi önünde bulunan ve "put" olarak niteledikleri Atatürk büstüne, Pir Sultan etkinliğini düzenleyenlerin koydukları çelenkleri, "Atatürk'e" vurarak parçalayanlar,

Ozanlar Anıtını put diye kazmayla parçalayanlar, "Kafirler içerde onları yakacağız!", "Şeriat isteriz!" diye çığıran çığırtkanların tümü, tek bir suçun ayrı ayrı aşamaları, ayrı ayrı parçalarıydılar.

Sivas Başsavcılığının, günboyu sürecek olayların ve katliamın amacını gözardı ederek, birbirlerinden ayrı suçlar gibi değerlendirmesi, ayrı ayrı mahkemelerde dava açması, katliamı (hukuk cephesinde) katletmek gibi bir şey olacaktı.

Otuzüç insanın yakılarak ve boğularak öldürüldüğü, 98 kişinin yaralandığı kanlı katliam nedeniyle, 156 kişi gözaltına alınmış, 132 kişi hakkında yasal işlem başlatılmıştı. Sivas Başsavcılığı, haklarında yasal işlem yapılanların *bir kısmı* hakkında, "bildirisi" var "kendisi" yok, "Müslümanlar!" adlı terör örgütüne katılmaktan, "kafirleri yakacağız", "laiklik gidecek, şeriat gelecek" ve benzer sloganlarla bu örgütün propogandasını (!) yapmaktan, Kayseri Devlet Güvenlik Mahkemesinde – bu, bir karagüldürüydü; *bir kısmı* hakkında adam öldürmek, yangın çıkarmak, mala zarar vermekten Sivas Ağır Ceza Mahkemesinde – bu, tam bir trajediydi; *bir kısmı* hakkında Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Yasasına aykırı davranmaktan Sivas Asliye Ceza Mahkemesinde – bu, bir komediydi, dava açılacaktı.

Bu, yargılamanın birinci etabıydı.

Yargılamanın ikinci etabında, davaların Ankara'ya alındığını, Yargıtayın birleştirme kararı doğrultusunda, dosyaların birleştirildiğini görüyoruz. Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesinde, dosyalar birleştirilmekle birlikte, aynı davada, sanıklar, ayrı ayrı suçlardan yargılanacaktı. Birleşme, biçimsel bir birleşmeydi.

Mahkeme, 26.12.1994 günlü kararıyla, yargılanan 124 sanıktan 17'si hakkında *bina yakarak adam öldürmekten* idam cezası verecek, suçu iştirak halinde işledikleri için idam cezası 20 yıla, Aziz Nesin'in Müslüman halkı haksız şekilde tahrik ettiği gerekçesiyle idam cezaları 15 yıla indirilecekti. 9 sanığı, faili bilinmeyecek şekilde yangın çıkararak adam öldürmekten 20 yıla, haksız tahrik gerekçesiyle 15 yıla; 60 sa-

nık da. Gösteri Yürüyüşleri Yasasına aykırılıktan 3'er yıla mahkum edileceklerdi.

Yargıtay kararı ikinci kez bozacak, sanıkların, anayasal düzeni zorla değiştirmeye yönelik eylemleri cezalandıran 146. maddeden yargılanmalarını kararlaştıracaktı.

Yargılamanın üçüncü aşamasında, sonuçta, bu kez tek bir suçtan, Terörle Mücadele Yasasında tanımlanan "terör" suçuyla bağlantılı olarak, anayasal düzeni zorla değiştirmek suçunu düzenleyen ceza yasasının 146. maddesinden hüküm verilecek, 33'ü idam cezası olmak üzere, 38 sanık hakkında 146/1'den ve 38 sanık hakkında 146/3'ten ceza verilecekti.

5. *İnsanlığa Karşı Suç İşlendi*

Otuzüç canın yakılarak ve boğularak öldürülmesi, insanlığa karşı suçların ceza yasasında düzenlenmediği bir dönemde, anayasal düzeni zor kullanarak değiştirmek suçundan yargılanmış ve mahkum olmuş olmaları, hukuksal söylemiyle insanlığa karşı suç işlendiği gerçeğini ortadan kaldırmaz, bu suçu işlemiş olan, insanlığa karşı suç işlemiş olma sorumluluğundan kendini kurtaramaz. İnsanlığa karşı suçlar ceza yasasında düzenlenmediği için, salt bu nedenle, anayasal düzeni değiştirmek suçundan ceza verilmiş olması, bu katliamın hedefinde anayasal laik düzeni yıkma amacı taşıdığını gözardı etmeden belirtelim ki, insanlığa karşı suç işlenmediği anlamına gelmez. Anayasal düzeni değiştirmek suçuyla sınırlı olarak ceza verilmiş olması, bu, insanlığa karşı işlenmiş suçları kapsadığı anlamına da gelmez. Anayasal düzeni zor yoluyla değiştirmenin yanında, aynı zamanda insanlığa karşı suç işlenmiş olacağı için, kararda yazılmamış olsa da, insanlığa karşı suç işlenmiş olması anlamında bu suçlara zamanaşımı uygulanamaz.

Çünkü, suç, insanlığa karşı işlenmişti, insanlığa karşı suçlar, her ne kadar 1982 Anayasasında yasa hükmünde kabul edilen uluslararası sözleşmelerin başında yer almış olmakla birlikte, ceza yasasında yer almadıkları için ve ceza

yasasında yer almadıkları bir dönemde, insan haklarını ihlalden ceza verilmemiş ya da verilememiş değil, uluslararası sözleşmelerde ceza belirlenmediği için ulusal yasalardan ceza verilmesi yoluna gidilmiştir. Çünkü, cezalar, uluslararası kuruluşların belirlediği sözleşmelere göre değil, cezayı belirleyen yasalara göre verilir. Ne var ki, bu suçlar, yasa olarak düzenlenmemiş olsa da uluslararası hukuka göre zamanaşımı işlemeyen suçlardandı. Zamanaşımı işlemeyen insanlığa karşı suçların düzenlenmediği bir ceza yasasından ceza verilmiş olmasını, ceza yasasında insanlığa karşı suçların düzenlendiği süreçte, eski ceza yasasından ve zamanaşımından davanın düşürülmesi, olsa olsa, hukuksal anlamda bağışlanamaz bir mantık çarpıtması olarak açıklanabilirdi.

Örneğin, yeni Ceza Yasasında düzenlenen insanlığa karşı suçların başında yer alan "kasten öldürme", terör suçları arasında sayılan hemen bütün ceza maddelerinde vardı. Burada fark, öldürme ediminin amacında yatıyordu. Siyasal, felsefi, ırki veya dini saiklerle öldürülmüşlerdi, kısacası, bu suçlar, aynı zamanda, zamanaşımı işlemeyen insanlık suçlarıydı. Zamanaşımı işlemeyen insanlığa karşı suçların düzenlenmediği bir ceza yasası üzerinden karar verilmiş olmasını, insanlığa karşı suçların düzenlendiği yeni ceza yasasından sonra, gene insanlığa karşı suçların düzenlenmediği ceza yasası emsal alınarak zamanaşımından davanın düşürülmesi, hukuksal anlamda doğru olabilir miydi?

2 Temmuz Sivas katliamından yargılananların Terörle Mücadele Yasasında tanımlanan "terör" suçundan, ve katliamın özellikleriyle örtüşen eski ceza yasasında yer alan anayasal düzeni zor kullanarak değiştirmek suçundan yargılanmış ve ceza almış olmaları, kuşku yok ki, 2 Temmuz Sivas katliamının insanlığa karşı işlenmiş suçlardan olmadığı anlamına alınmamak gerekir.

Birleşmiş Milletler Uluslararası Hukuk ilkelerine göre, "*uluslararası hukuka göre suç oluşturan bir eylem için iç hukukun ceza öngörmemesinin, bu eylemde bulunan kimseyi uluslararası hukuka göre sorumluluktan kurtarmayacağı*" gi-

bi, alevi ve laik oldukları için (evet, esas belirleyici neden alevi ve laik olmalarıdır) 33 canın yakılarak ve boğularak öldürülmelerini, yani insanlık suçu işlenmesini, yani uluslararası suçları, anayasal düzeni zor kullanarak değiştirmek suçuyla, yani ulusal suçlarla özdeşleştirilemeyeceği de anlaşılır bir şeydi. Burada ulusal olan ile uluslararası olanın birbirine karşı konulmadığını, ikisinin birbirini tamamladığını belirtelim. İki ceza yasasından da, anayasal düzeni değiştirmek ve insanlık suçu işlemekten idam cezası / ağırlaştırılmış ömürboyu hapis cezası verilecekti, tek fark, ya da eksiklik, uluslararası hukuka göre zamanaşımı işlemeyen suçlardan olan insanlık suçuna uygulanmayan zamanaşımının uygulanmış olmasıydı.

2 Temmuz 1993 katliamı sırasında, uluslararası hukukun özünü oluşturan "İnsanlığa Karşı Suçlar", iç hukukta, yeni Ceza Yasasında olduğu gibi henüz doğrudan düzenlenmemişti. Gene iç hukukta, 1926'lı yılların Medeni Yasasıyla yaşıt, 2 Temmuzda 765 sayılı Ceza Yasası yürürlükteydi, bu yasada, İkinci Dünya Savaşının bitiminde oluşturulacak olan temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası hukukun yer almamış olması da doğaldı.

"Uluslararası Suçlar" başlığı altında toplanan "soykırım", "savaş suçu", "insanlığa karşı suçlar", Nazilerin yargılandığı Nürnberg Uluslararası Askeri Mahkemesi Andlaşmasında (8 Ağustos 1945) tanımlanan suçlardı. Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun *11 Aralık 1946* günlü kararıyla onaylanan "Savaş ve İnsanlık Suçlarına Zamanaşımı Uygulanamayacağı Sözleşmesi" uluslararası suçların ilk sırasında yer almıştı.

"Savaş ve İnsanlık Suçlarına Zamanaşımı Uygulanamazlığına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi"nin konumuz açısından önemi, işlendikleri tarih ne olursa olsun, savaş suçlarına, insanlığa karşı suçlara ve soykırım suçuna zamanaşımı uygulanamayacağı hükmünü içeren ilk sözleşme olmasıydı.

İddia Makamı ve Mahkeme, 2 Temmuz katliamında devre dışı kalmış altı sanığın davasında ve katliamdan 19 yıl sonra, ilk kez, "zamanaşımı işlemeyen" insanlığa karşı suçla-

rın düzenlendiği yeni Ceza Yasasının buyuran hükmüyle karşı karşıyaydı. Ne var ki, "zamanaşımı işlemeyen" suçların düzenlendiği yeni Ceza Yasasının buyurucu hükmüne karşın, kamu davasının/davalarının eski Ceza Yasasına göre, zamanaşımından düşürülmesinin uğraşısı içinde olmuşlardı.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 10 Aralık 1948'de ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde belirlenen insan hakları ve özgürlüklerinin hemen her yerde ve etkin olarak tanınması ve uygulanması amacıyla yürürlüğe konan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin, denebilirse, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin yasası ya da "anayasası" olduğu bilinir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin, Türkiye'ye 28 Ocak 1987 tarihinden sonra meydana gelen olaylar ve bu olaylara dayalı kararları kapsayan olgular için, bireysel başvuru hakkını tanıdığı dikkate alınırsa, bu tarihten sonra, insanlığa karşı işlenen suçları, insanlığa karşı suçları düzenleyen Ceza Yasasından değil de, insanlığa karşı suçların düzenlenmediği ceza yasasının herhangi bir maddesinden yargılama yapılmasını, Avrupa Mahkemesinin insanlığa karşı suçlar açısından yargılaması görevi gereğidir ve Avrupa Mahkemesinin temel işlevi de bir bakıma budur..

Birleşmiş Milletler üyesi ve Avrupa Konseyi hükümetleri arasında yeralmış bulunan ve Birleşmiş Milletler ve Avrupa Sözleşmelerini onaylamış ve kanun hükmünde kabul etmiş olan Türkiye'yi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin, 2 Temmuz katliamını insanlığa karşı suçlar açısından yargılaması kaçınılmaz olacaktır. Doğal ki, Avrupa Mahkemesinin yoluna, gecikmeli ve Anayasaya ters düşen kararlarıyla ana işlevini önemli ölçüde yitirmiş olan Anayasa Mahkemesi taşı konmamış olursa.

6. *Mütala*

(a) Zamanaşımı

Mütalaya göre "fail", Mahkemeye göre "sivil", iddianame-

ye göre "açık kimlikleri yazılı", ama iddianamede yalnız adları yazılmış olan "altı" sanık ile mahkemede bulundurulamadığı için ana-davadan dosyası ayrılarak, altı sanığın dosyası ile birleştirilmiş Cafer Erçakmak hakkında zamanaşımından düşürülmesi gündemiyle açılmıştı celse.

2 Temmuz katliamı, bir "aşiret kavgası" değil, Sivaslılarla Kayserililerin futbol savaşı hiç değildi. Ana-davada, sanıkların, Anayasal düzeni zorla değiştirmek suçundan aldıkları cezalar kesinleşmiş olsa da, avukatlar, yeni Ceza Yasasındaki tanımıyla, "siyasal, felsefi, ırki ve dini saiklerle toplumun bir kesimine karşı bir plan doğrultusunda sistemli olarak", "insanlığa karşı suç işlemiş olmaktan yargılanmaları gerektiğini" belirtmişlerdi. "Uluslararası Suçlar" arasında yer alan "İnsanlığa Karşı Suçlar", aynı zamanda, zamanaşımı işlemeyen suçlardı. "Uluslararası hukuk" ilkelerine göre, insanlığa karşı suç işlemiş olmaktan yargılanmaları zorunluydu, ve bu suçlar, zamanaşımı işlemeyen suçlar olarak düzenlendiği için, zamanaşımından davanın düşürülmesi hukuk açısından olanaksızdı.

Mütalada içiçe sıralanan yorum ve gerekçelerle, "zamanaşımı"nın, "maddi ceza hukuku kurumu olduğu" öznel vargısına dayanarak, dava konusu olan altı sanık hakkında, yeni Ceza Yasasında düzenlenen "İnsanlığa Karşı Suç" işlemekten yargılanmalarının cezaların yasallığı ilkesine aykırı olacağı savlanmıştı. Çünkü, yeni Ceza Yasasında, "Uluslararası Suçlar" bölümünde yer alan "Soykırım" ve "İnsanlığa Karşı Suçlar", *zamanaşımı* işlemeyen suçlar olarak düzenlenmiştir. "İnsanlığa karşı suç" işledikleri kabul edildiği takdirde, dava sonuçlanana değin, zamanaşımından dava, ve dava gibi ceza da düşmeyecektir. *Suça ve cezaya göre belirlenecek olan zamanaşımı süresi, İddia Makamının iddiasına göre, yeni bir düzenlemede, yani suçun niteliğinin değişmesi durumunda, belirleyici olacak, suça ve cezaya göre belirlenen zamanaşımı süresi, suçu ve cezayı belirleyecektir.* Bir başka deyişle, zamanaşımı süresi, suçun niteliğinin değişmesi durumunda, uzuyor ya da işlemiyorsa, bu, sanığın aleyhine ola-

cağı için, cezaların yasallığı gereği, suçun niteliği değişmeyecek, daha özlü bir deyişle, sanığın aleyhine olduğu için suçun yasada belirlenen niteliğine göre yargılama yapılamayacak.

Bu sonuçlara, İddia Makamı, (1) "Zamanaşımının maddi ceza hukuku kurumu olduğu", (2) suçun işlendiği sırada belirlenen cezaya göre belirlenecek zamanaşımı süresinden daha fazla bir zamanaşımı süresini gerektirecek yeni bir suç ve ceza belirlenmesinin, Avrupa Sözleşmesinin (AİHS'nin) "Cezaların Yasallığı"nı düzenleyen 7/1 maddesine aykırı olacağı, (3) yani suçun işlendiği sırada uygulanabilecek cezadan daha ağır bir ceza verilmeyeceği kuralına koşut olarak, gerek dava zamanaşımı süresini, gerek ceza zamanaşımı süresini uzatacak ya da zamanaşımı uygulamayacak bir suçtan yargılama ve sorgulama yapılamayacağını savlayacaktı.

Suça ve cezaya göre belirlenecek olan zamanaşımını, İddia Makamı, "maddi ceza hukuku kurumu" olarak tanımladıktan, yani zamanaşımına "yasallık" cübbesini giydirdikten sonra, yani suçun ve cezanın yeniden düzenlenmesi durumunda, suçun ve cezanın zamanaşımına göre belirleneceğini, belirlenebileceğini dayatır. Üstüne üstlük, yeni Ceza Yasasında "zamanaşımı işlemeyen", yani zamanaşımı uygulanmayan insanlık suçlarına uygulanmasını, suçun insanlık suçu olup olmadığına göre değil, zamanaşımı süresine göre yani zamanaşımı süresini uzatıyorsa, uygulanmamasının hukuksal bir zorunluluk olduğunu savlar. Suç ve ceza, "yasallık" cübbesini çıkarmış, zamanaşımına giydirmiş gibidirler. Savcı yerinde "zamanaşımı", yargıç kürsüsünde "zamanaşımı" oturmuş gibidir.

Okurun, benim gibi, hukuk terimlerinin yabancısı olması olasılığı nedeniyle, belirtelim ki, Mütalanın temeline oturtulacak olan "zamanaşımının maddi ceza hukukuna ilişkin bir kurum" olduğu vargısı, özel ve öznel bir vargıdır. Bu vargı, (Ceza Muhakemeleri Yasasının 223/8 maddesinde yer alan) "Türk Ceza Kanununda öngörülen düşme sebeplerinin varlığı soruşturma veya koğuşturma şartının gerçekleşemeyeceğinin anlaşılması hallerinde davanın düşmesine karar

verilir." koşulundan türetilmiştir.

Ceza Mahkemeleri Yasasından alınan, Mütala metninde üç nokta (...) ile gösterildiği için siyah harflerle dizdiğimiz "soruşturma ve kovuşturma şartının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması durumunda davanın düşmesine karar verilir." söyleminde "zamanaşımı" belirtilmemiş olmakla birlikte, davanın düşme nedenlerinden *birinin de* "zamanaşımı" olduğu açıktır.

Ama buradan, "zamanaşımı"nın "maddi ceza hukuku kurumu" olduğu sonucunu çıkarmak doğru olabilir mi? Özellikle de insanlığa karşı suç işlenmiş olması durumunda, yani zamanaşımı işlemeyen suçlar sözkonusuyken, zamanaşımı işliyormuş gibi, zamanaşımı süresini davanın kaidesine oturtarak, "zamanaşımı"nı, suç ve ceza gibi "maddi ceza hukuku kurumu" olarak nitelemek olanaklı olabilir mi?

"Suç"u, zamanaşımı üzerinden bir "hak" olarak, üstelik "verilmiş" değil, "kazanılmış" bir hak olarak algılamak, suçu yıkamak, hukuk adına vicdanların karartılması demek değil midir?

(b) Zamanaşımı (devam)

İddia Makamına şu sorular sorulamaz mı?

Sayın Cumhuriyet Savcısı, hangi dava olursa olsun, hangi mahkeme kararında olursa olsun, örneğin Ankara 1 Nolu Devlet Güvenlik Mahkemesinin (26.12.1994 günlü) ilk kararında, "... eylemlerine uyan TCK'nun 450/6 maddesi gereğince *İdam Cezası ile ayrı ayrı cezalandırılmalarına*" ya da "TCK"nun 65/3 maddesi gereğince *yirmişer yıl ağır hapis cezası ile cezalandırılmalarına*", ya da "18 yaşını ikmal etmemiş oldukları anlaşıldığından sanıklara verilen cezanın 1/3 nisbetinde indirilerek neticeten *onar* yıl ağır hapis cezası ile cezalandırılmalarına..."; ya da Yargıtayın bozması üzerine, aynı mahkemenin yeniden vereceği kararlarda "suç" ve "ceza" dışında hangi nedenle olursa olsun, "zamanaşımı"na yer verildiği görülmüş müdür?

Suçun işlendiği sırada, bir kısmı hakkında "Müslümanlar" adlı örgüt kurmaktan, bir kısmı hakkında adam öldürmek, yangın çıkarmak, mala zarar vermekten, bir kısmı hakkında Toplantı ve Gösteri Yürüyüş Yasasına muhalefetten dava açılmış, sonra bu dosyalar birleştirilerek, bu kez bina yakarak adam öldürmekten, yangın çıkararak ölüme neden olmaktan, daha sonra anayasal düzeni zor kullanarak değiştirmeye kalkıştıkları suçundan yargılandıkları gözönünde tutulursa, hemen hepsinde, zamanaşımı süresi değişmiş, değişmekle kalmamış üç-beş yıldan otuz yıla değin artmıştır.

Altı sanık hakkında,1994 yılında düzenlenen iddianameden, eski Ceza Yasasına göre de olsa, ancak cezanın kesinleşmesinden sonra belirlenebilecek zamanaşımı belirlenmemişken, suçun niteliğinde yasaya uygun olarak yapılması gereken bir değişikliğin, yani zamanaşımı işlemeyen insanlık suçu olduğunun kabul edilmesi durumunda, zamanaşımından davanın düşürülemeyeceği sonucuna varılarak hukuksal açıdan bunun olanaksız olduğu savlanmıştı. Suçun ceza maddesi açısından niteliğinde yapılacak bir değişiklik, zamanaşımına bağlı olarak düzenlenemezdi, çünkü zamanaşımı suç ve ceza gibi, maddi ceza hukuku kurumu değildi ve olamazdı da.

Olay sırasında Kayseri DGM Başsavcılığının düzenlediği iddianamelerde de yer alan suçlar ve karşılığı cezalar, daha sonra değişerek artmış, üçüncü kez daha çok sayıda sanığa, daha çok sayıda ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilmişti.

Yargılamaya esas alınan ceza maddelerine göre zamanaşımı süresi her aşamada artarken, 5-10 yıllık hapis cezaları idam cezasına dönüştürülürken, doğal ki, zamanaşımı işleyen cezalara göre belirlenen zamanaşımı süreleri sürekli artmış, bu süreler, eski ceza yasasına göre 20-30 yıla kadar çıkmıştı. Burada, sanıklar, ne daha ağır olan ceza maddelerinin uygulanmasından ve ne de cezaların artışı dolayısıyla artacak olan zamanaşımından dolayı, yani aleyhlerine olan bir değişiklikten dolayı, zamanaşımına bağlı olarak cezaların artırılamayacağı iddiasında bulunabilmişler miydi? Böyle bir

iddiada bulunmaya hakları olabilir miydi?

Yakılarak öldürülenlerin savunuru avukatlar, yeni Ceza Yasasında "*Zamanaşımı işlemeyen İnsanlığa Karşı Suçlar*"ın 77. maddede düzenlendiğini anımsatarak, 2 Temmuz katliam sanıkları hakkında açılmış bulunan kamu davasının zamanaşımından düşürülemeyeceğinin yasal *zorunluluk* olduğunu belirtmişler;

İddia Makamı ise, "Yargılamaya konu eylemin (iddia makamı "katliam"ı "eylem" olarak niteliyor) yeni Ceza Yasasında düzenlenen "insanlığa karşı suç" olarak kabul edilmesi durumunda bile, sanıklar yönünden suç tarihi itibariyle lehe olan 765 sayılı (eski) Ceza Yasasının uygulanması hususunun *hukuki bir zorunluluk olarak* ortaya çıktığını" savlıyordu.

Mütala'daki anlatımıyla: "sanıklar yönünden suç tarihi itibariyle lehe olan 765 sayılı (eski) Ceza Yasasının uygulanması hususunun hukuki bir zorunluluk olarak ortaya çıkması" ile anlatılmak istenen gene suçun niteliğiyle ilgili değil, "zamanaşımı" ve "zamanaşımı süresiyle" ilgiliydi.

Burada, üzerinde tartışılacak olan birbirine karşıt iki "hukuki zorunluluk" ile, bu iki hukuki zorunluluğun dayandırıldığı birbirinin ardılı-öncülü olan "iki" "Ceza Yasası" olduğunu belirtelim. Biri, Medeni Yasayla yaşıt 765 sayılı eski Ceza Yasası (Türk Ceza Kanunu), ikincisi, 1 Haziran 2005'te yürürlüğe konun 5237 sayılı yeni Ceza Yasasıdır.

Okur, mütalada yer alan "sanığın aleyhine olacak" değişikliği, başlangıçta verilmiş bir cezadan daha ağır bir ceza vermek olarak algılayabilir. Ceza ancak kararla birlikte verilir. Burada, şöyle ya da böyle bir ceza verilmesi değil, zamanaşımından davanın düşürülüp düşürülmemesi sözkonusudur. Her şey açıktır. Suçun niteliği, bizzat suçun niteliği açısından değil, birincisi, zamanaşımını uzatıp uzatmaması açısından, ikincisi zamanaşımı işleyen ve işlemeyen suçlardan olması bakımından önem taşır.

Eski Ceza Yasasında yalnızca zamanaşımı işleyen suçlar düzenlenmiştir. Yeni Ceza Yasasında zamanaşımı işleyen

suçların yanında, uluslararası hukukun kapsamında bulunan *soykırım ve insanlık suçu*, zamanaşımı işlemeyen suçlar olarak belirlenmiştir. Zamanaşımı işlemeyen suçlardan açılan davalar, ne zaman işlenmiş olursa olsun, zamanaşımından düşürülemezler. Bu suçlardan mahkum olanlara ayrıca ceza zamanaşımı da uygulanamaz.

2 Temmuz Sivas katliamı sanıkları için, ya eski 765 sayılı Ceza Yasasına göre uygulama yapılacak, zamanaşımından davalar düşecek, ya da yeni Ceza Yasasına göre, *zamanaşımı işlemeyen* insanlığa karşı suç işlemiş olmaktan yargılanacaklar, dolayısıyla, dava, karar kesinleşene değin düşmeyecek.

İddia Makamı, bu her yönüyle "meçhul" altı sanık hakkında açılmış bulunan davanın zamanaşımından düşürülmesi için zorlama yöntemler deneyecek, "zamanaşımı"na "maddi ceza hukuku kurumu" kürkünü giydirecek, hukuk alanına yeni katkılar sağlayacaktır.

Nasıl ki, ilk düzenlemede suç cezayı belirlerse, ve cezaya göre önceden belirlenmiş zamanaşımı uygulanırsa, iddia makamı, ikinci düzenlemede, zamanaşımına göre cezanın, cezaya göre de suçun belirleneceğini savlar. Mütalasını "zamanaşımı" üzerine inşa edecek olan iddia makamı, bunun için de, "zamanaşımının maddi ceza hukukuna ilişkin bir kurum" olduğunu savlar.

Eski ve yeni iki ceza yasası arasında, iki derede bir arada kalan iddia makamı, "Yeni kanunun somut olayda failin lehine sonuç doğuruyorsa uygulanmasını, aksi halde geçmişe yürüme yasağı gözetilerek uygulanmamasını" isteyecektir:

İddia Makamının "yeni kanun" dediği, 1 Haziran 2005'te uygulamaya konan yeni Ceza Yasasıydı.

Zamanaşımından davanın/davaların düşürülmesine kendilerini hazırladıkları açıkça anlaşılan İddia Makamının ve Mahkemenin görüş değiştirerek yeni Ceza Yasasında düzenlenen ve zamanaşımı işlemeyen insanlığa karşı suçlara göre karar oluşturması ne denli zorunluysa, Mahkeme de eski Ce-

za Yasasına göre ve zamanaşımından davanın düşürülmesine o denli kararlı görünüyordu.

İddia Makamı, "Sanıklara atfedilen eylemin 5237 sayılı Ceza Yasasının 77. maddesindeki "insanlığa karşı suçları" oluşturacağını, sözkonusu olayla ilgili olarak zamanaşımı süresinin işlemeyeceğine" yönelik müdahil avukatların istemlerinin reddine karar verilmesini isteyecek, hemen ekleyelim, Mahkeme de başka nedenler sıralasa da, dönüp dolaşacak, eski Ceza Yasasına göre, Mütala doğrultusunda karar verecektir: *Zamanaşımından düşürülmesine*!

(c) "Kanun Hükmünde" Olmak, Uygulanmamak

Şu da var ki, her şey, daha önceki duruşmalar kadar kolay olmayacaktı! Çünkü, bu duruşmada, karar, yargılamanın sona erdiğine ilişkin bir karar değil, şu ya da bu kadar ceza ya da aklama değil, kamu davasının / davalarının düşürülüp düşürülmeyeceğine ilişkin bir karardı verilecek olan.

İnsanlığa karşı suçların yer aldığı ve Anayasada kanun hükmünde kabul edilmiş bulunan uluslararası sözleşmelere karşın, kanun hükmünde kabul edilen sözleşmeler arasında yer alan insanlığa karşı suçlar, 2 Temmuz 1993 katliamı nedeniyle başlatılan ve sürdürülen soruşturma ve sorgulama sürecinde mahkemelerin kapıları önünde, insanlığın "gayri meşru çocuğu" olarak bekletilmişler, içeri alınmamışlardı!

Şimdi ise, İddia Makamının "Mütala"sında, "Anayasal norm olarak", Mahkemenin "Karar"ında "İç norm kuralları bakımından bağlayıcı özelliği" olduğu vurgulanan, temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmeler ve özellikle de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS), Türkiye'nin 1950'li yıllardan beri uymakla ve uygulamakla yükümlü olduğu, ama her zaman yokumsanmış, çoğu kez adlarının bile anılmadığı sözleşmeler olarak kalmışlardı. Özellikle de, soykırım, savaş suçu ve insanlığa karşı suçları kapsayan ve Türkiye tarafından herbiri ayrı ayrı onaylanmış bulunan Birleşmiş Milletler ve Avrupa Sözleşmeleri, 1982 Anayasasının yü-

rürlüğe girdiği günden bugüne yasa hükmündeydiler. 2 Temmuz 1993'te de yasa hükmündeydiler. 1 Haziran 2005'ten bu yana da yalnız yasa hükmünde değil, aynı zamanda, yeni Ceza Yasasında, "Soykırım" ve "İnsanlığa Karşı Suçlar" başlıkları altında "yasa maddesi"ydiler.

Sorun hiç de karışık/karmaşık değildi. Eski Ceza Yasası zamanaşımı işlemeyen suçları tanımamıştı. Çünkü bu suçlar, eski Ceza Yasası düzenlenirken henüz adı insanlık suçu olan bir suç belirlenmemişti. Uluslararası suçların iç hukukta düzenlenmesiyle, zamanaşımı açısından, *zamanaşımı işleyen* suçlar ile *zamanaşımı işlemeyen* suçlar olarak iki ayrı kategori oluşturulacaktı Ceza Yasasında.

Şu da var ki, "Özel Hükümler / Uluslararası Suçlar" başlığı altında düzenlenen "Soykırım" ve "İnsanlığa Karşı Suçlar" *zamanaşımı işlemeyen* suçlar olarak yeni Ceza Yasasında 1 Haziran 2005'ten günümüze yürürlükteydi.

Aynı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 7. maddesi 1 nolu paragrafında "Hiç kimseye suçun işlendiği tarihte *uygulanabilecek* olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez." düzenlenmesini, İddia Makamı, "ceza" ile "zamanaşımı"nı özdeşleştirerek, "Hiç kimseye suçun işlendiği tarihte uygulanabilecek olan zamanaşımından daha fazla zamanaşımı verilemez!" düzenlemesine dönüştürecektir.

(d) Cezaların Yasallığı

İddia Makamı, "maddi ceza hukuku kurumu" olarak nitelediği zamanaşımına "ceza" gibi yasallık gömleği giydirmek için, yarım yüzyıldır anılmayan, olay sırasında ve dava sürecinde kimsenin aklından geçirmediği Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinden destek alacaktır:

Mütalada, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 7/1 maddesinde düzenlenen ve hukukumuzda da anayasal bir norm olarak da yer verilen suçta ve cezada kanunilik ilkesinin, suç ve ceza zamanaşımı ile ceza mahkumiyetinin sonuçları konusunda da geçerli olacağı hem anayasal düzeyde hem

de Yargıtay İçtihatları kapsamında kabul edildiği" yazılır. Devam edecektir: "Zamanaşımının maddi ceza hukuku kurumu olmasının bir sonucu olarak (evet "bir sonucu olarak") yeni kanun somut olayda failin lehine sonuç doğuruyorsa uygulanmalı, aksi halde geçmişe yürüme yasağı gözetilerek uygulanmamalıdır."

Yorumdan da anlaşılacağı gibi, suçun niteliğine ve cezanın nitelik ve niceliğine göre zamanaşımı süreci belirlenirken, şimdi zamanaşımı süresine göre suçun niteliği belirlenecek. Daha kısa anlatımla, suçun niteliğine göre zamanaşımının işleyip işlemeyeceği belirlenirken, zamanaşımı süresi gözönünde bulundurularak, suçun niteliğinin değiştirilip değiştirilmemesine karar verilecek.

Suçun niteliği niçin değişecek?

Birincisi, başlangıçta, üç ayrı suçtan, üç ayrı mahkemede dava açılmış, sonra dosyaları birleştirilmiş, adi (ya da adli, sıradan) suçlardan verilen cezalar Yargıtaydan dönmüş, bu kez tek bir suçtan, anayasal düzeni zorla değiştirmekten yargılama yapılmış, verilen cezalar onanmıştı.

Şimdi dava konusu olan altı sanık için, Kayseri Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından Terörle Mücadele Yasasına muhalefetten, "Müslümanlar" adlı örgüte katılmak ve bu örgütün propogandasını yapmaktan" dava açılmış, dosya açıkta bekletilmişti. Aynı suçtan haklarında dava açılmış olanların suçları iki kez değiştirilmiş, anayasal düzeni zorla değiştirmekten hüküm verilmişti. Şimdi bu altı sanığın suçlarının, emsallerine göre değiştirilmesi gerekiyordu. Sonu, "irtica" imzalı bir katliamla noktalanacak olan "Laiklik gidecek, şeriat gelecek!" sloganlarını, "Müslümanlar" imzalı bildiriden dolayı "Müslümanlar" örgütünün *propogandası* olarak nitelemek gülünçtü.

İkincisi, İddia Makamının "Cezaların Yasallığı" başlıklı 7. maddesini, kendi görüşlerine dayanak yaptığı Avrupa Sözleşmesi, 2 Temmuz katliamı sırasında ve daha önce, 1954'te Türkiye tarafından onaylanmış ve 1982 Anayasasında "kanun hükmünde" sayılmış olmakla birlikte, soruşturma, yar-

gılama süreçlerinde anılmamış ve sözkonusu edilmemişti. Şimdi bu altı sanığın haklarında açılmış kamu davasının düşürülmesi sözkonusu olduğunda, Avrupa Sözleşmesine cezaların yasallığı (kanunilik) nedeniyle yer veriliyor, ama aynı sözleşmenin aynı maddesinde yer alan "uluslararası hukuk" es geçiliyor, yokumsanıyor, bilmezlikten geliniyor. Yetmiyor, "Savaş ve İnsanlığa Karşı Suçlara Zamanaşımı Uygulanamazlığına İlişkin Avrupa Sözleşmesi" anılmıyor, bilinmiyor bile. Bunların varlığına karşın, 2 Temmuz katliamı ana davasında, zamanaşımı işlemeyen suçları tanımamış olan eski ceza yasasına göre karar veriliyor, kesinleşiyor karar.

Ne var ki, 2005'te yürürlüğe konan yeni Ceza Yasasında "İnsanlığa Karşı Suçlar" düzenleniyor. Zamanaşımı işlemeyen suçlar bunlar. Sivas katliamı bina yakarak insan öldürmek miydi?... Evet bina yakarak içerdekiler öldürülmüştü. Ama içerdekiler niçin öldürülmek istenmişti? Alevi oldukları için. Laik aydın kişiler oldukları için. Sol eğilimli oldukları, sol siyasal partilere oy verdikleri için. Kısacası insan oldukları için öldürülmüşlerdi. İnsanlık suçu işlenmişti. Şimdi iç hukukta, yeni ceza yasasında, insanlık suçları düzenlenmiş bulunuyordu. Özellikle de, bu suçların *zamanaşımı işlemeyen* suçlar olduğu yer alıyor yeni Ceza Yasasının 77/4 maddesinde. Daha önce iç hukukta düzenlenmediği için yargının konusu olmamıştı. Ama şimdi sorgunun, yargının konusuydu. Ulusal hukukun dar kalıpları içersine kendilerini hapsedenler, statik hukuk anlayışıyla katliama bakanlar, uluslararası hukuku dışlamışlar, katliama katılanlar cezalandırılmıştı ama, suç, her şeyden önce insanlığa karşı işlenmişti. Ulusal hukukun dar kalıpları içersine kendilerini hapsedenler, klasik ve statik hukuk anlayışı açısından değerlendirme yapanlar, uluslararası hukuka "tabu" gibi bakmışlardı. 1 Haziran 2005'ten bu yana ise, zamanaşımı işlemeyen insanlığa karşı suçlar yürürlükteydi, yeni yasa, savcının da yargıcın da elini kolunu bağlıyordu. Sivas'ta insanlığa karşı suç işlenmişti, insanlığa karşı suç işlemekten yeni Ceza Yasasının 77. maddesinden yargılanacaklardı. Ama öyle olmadı. Suçun, ya-

saya göre, niteliği değiştiği ve insanlığa karşı suç işlenmiş olmaktan yargılama yapıldığı zaman, aynı zamanda zamanaşımı işlemeyen bir suçtan dolayı yargılama yapılacak, dava düşürülemeyecekti.

İddia Makamı kararlıydı, yargıçlar önceden hazırlanmışlardı, eski ceza yasasına göre, İddianamede yazılı suçun niteliği değiştirilecek, ama Yeni Ceza Yasasına göre zamanaşımı işlemeyen insanlık suçundan değiştirilmeceği için, öp babanın elini!.

Zamanaşımı işlemeyen bir suçtan yargılanmak, zamanaşımından davanın düşmesinin beklentisi içersinde olan "failin aleyhine olacağı için", insanlığa karşı işlenmiş bir suç olduğu için değil, zamanaşımı işlemeyen bir suç olduğu için, bu katliamın insanlığa karşı bir suç olduğu kabul edilse de, insanlığa karşı suçlardan yargılama yapılamayacak!

2 Temmuz katliamının insanlığa karşı işlenmiş suç olduğu kabul edilirse, bu suçlar, zamanaşımı işlemeyen suçlardan olduğu ve davanın kesin kararla bitimine kadar sürecek zamanaşımından dava düşürülemeyecek. Hem dava zamanaşımına uğramayacak ve hem de ceza zamanaşımı uygulanamayacak!

(e) "Cezaların Yasallığı" (devam)

İddia Makamı 2 Temmuz katliamı sanıklarının, yeni Ceza Yasasında düzenlenen insanlığa karşı suç işlemiş olmaktan yargılanmasını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin "Cezaların Yasallığı" ilkesine, Mütaladaki deyişiyle "kanunilik" ilkesine aykırı olacağı savıyla, reddini talep edecektir.

İddia Makamı da, Mahkeme de, Mütala ve Kararında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin "Cezaların Yasallığı" başlıklı 7/1 maddesini tam olarak yazmamış, anımsatmakla yetinmişlerdi: "*İşlendiği sırada suç sayılmayan bir fiilden dolayı hiç kimsenin cezalandırılamayacağı*" ve "hiç kimseye suçun işlendiği sırada uygulanabilecek cezadan daha ağır bir ceza verilemeyeceği" ilkelerini öne çıkararak, suçun işlendiği

sırada, Terörle Mücadele Yasasına aykırılıktan haklarında iddianame düzenlenmiş olan sanıkların insanlığa karşı suç işlemiş olmaktan yargılanmalarını, katliamın işlendiği sırada hukukumuzda insanlığa karşı suçların düzenlenmediğini, ikincisi, insanlığa karşı suç işlemiş olmaktan yargılanması durumunda, bunun, suçun işlendiği tarihte uygulanabilecek cezadan daha ağır bir ceza vermek anlamına geleceğini, cezaların yasallığı ilkesine aykırı olacağını ileri sürecek, Mahkeme, İddia Makamının talebi doğrultusunda karar verecekti.

İddia Makamı, iddiasını, "zamanaşımının" suç ve ceza gibi "maddi ceza hukuku kurumu" olduğu vargısına dayandıracak, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Cezaların Yasallığıyla ilgili 7/1 maddesine ve "kanunilik" ilkesine uyarlı olarak, sanıkların önceki düzenlemeye göre belirlenen zamanaşımı süresini aşacak bir suçtan yargılanmalarının Cezaların Yasallığı (kanunilik) ilkesine aykırı olacağını savlayacaktı. Çünkü, insanlığa karşı suç işlemiş olmaktan yargılandıkları zaman, insanlığa karşı suçlar, zamanaşımı işlemeyen suçlar olduğu için dava zamanaşımından düşmeyecek, dosya yargının elinde kalacaktı.

Oysa burada, "Cezaların Yasallığı" ilkesine göre, ne suçun işlendiği sırada suç sayılmayan bir fiilden dolayı cezalandırmak" sözkonusuydu, ve ne de "suçun işlendiği sırada uygulanabilecek cezadan daha ağır bir ceza verilmesi" sözkonusuydu! Daha doğru bir anlatımla, iddia makamının iddia ettiği gibi, sanıklara daha ağır bir ceza verilip verilmemesi sözkonusu değildi, zamanaşımı süresinin uzaması ya da işlememesiydi sözkonusu olan.

İddia Makamı, suça göre zamanaşımını belirlemek yerine, zamanaşımına göre suçu belirlemeyi dayatmıştı. Kısaca belirtmek gerekirse: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 7/1 maddesini, İddia Makamı ve Mahkeme, şöyle okuyordu: "Hiç kimse suçun işlendiği sırada uygulanabilecek zamanaşımı süresinden daha uzun bir zamanaşımı süresiyle cezalandırılamaz!"

Oysa, Avrupa Sözleşmesinin 7/1 maddesi, yani aynı mad-

de, "Hiç kimse işlendiği zaman *ulusal ve uluslararası hukuka göre* bir suç sayılmayan bir fiil veya ihmalden dolayı cezalandırılamaz." biçimindeydi. Yani, hiç kimseye, "suçun işlendiği sırada uygulanabilecek cezadan daha ağır bir ceza verilemez", hiç kimse, "işlendiği sırada suç sayılmayan bir fiilden dolayı cezalandırılamaz." ilkelerini, yineleyelim ki, İddia Makamı ve Mahkeme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin "Cezaların Yasalığı"nı düzenleyen 7. maddesinden almıştır ve İddia Makamının Mütalaasında: "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 7/1 Maddesinde düzenlenen ve Hukukumuzda da anayasal bir norm olarak yer verilen suçta ve cezada kanunilik ilkesi" olarak; Mahkeme, Kararında, "Türkiye Cumhuriyeti tarafından kabul edilen ve iç norm kuralları bakımından bağlayıcı özelliği bulunan" "kanunilik ilkesi", Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde, "önceki düzenlemede zamanaşımı sürelerinin geçmişe yürümeyeceği ve önceki dönemde düzenlenmemiş bir suçtan dolayı sanık hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılamayacağı" biçiminde yeralıyordu.

Söylemlerden çıkarılacak sonuç şudur: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, hem anayasal bir norm olarak iç hukukumuzda yasa hükmünde uygulanmaktadır, ve hem de, aynı sözleşmenin cezaların yasallığı gereği, "hiç kimse işlendiği zaman suç sayılmayan bir fiilden dolayı cezalandırılamaz" ve Cezaların Yasallığı gereği, "hiç kimse fiilin işlendiği sırada, suç sayılmayan bir fiilden dolayı" yargılanamaz, cezalandırılamaz.

Birincisi: "fiilin" ya da "suçun" işlendiği sırada, "suç sayılmayan", "suçun işlendiği sırada uygulanabilecek cezadan daha ağır ceza" söylemleri, burada, bir karikatür gibi sırıtıyor.

Çünkü, 2 Temmuz katliamı 1993 yılında yaşandı. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin yürürlüğe girdiği tarih: 3 Eylül 1952. Türkiye, Sözleşmeyi 18 Mayıs 1954'te onayladı. 1982 Anayasasının 90/son maddesinde, '82 Anayasasının yürürlüğe girdiği 7 Kasım 1982 yılından bu yana, "Usulüne göre yürürlüğe konmuş uluslararası sözleşmeler" ve ilk sırada da Avrupa Sözleşmesi "kanun hükmünde" sayılıyor.

Mütalaya ve Karara göre, Türkiye Cumhuriyeti, "Avrupa Sözleşmesini "kabul" etmemiş, onaylamıştır. Temel hak ve özgürlüklerle ilgili uluslararası sözleşmeler, 1982 yılında "kanun hükmünde" sayılmıştı, Mütalada ve Kararda, "hukukumuzda anayasal bir norm olarak yer verilen ve bağlayıcı olan" ifadesi, bu sözleşmenin, Türkiye tarafından onaylandığı günden bugüne uygulanması gerektiği halde, uygulanmadığının dolaylı açıklamasıdır. 1982 yılında Anayasanın yürürlüğe konduğu tarihte, hukukumuzda anayasal bir norm olarak kanun hükmünde kabul edilen Avrupa Sözleşmesi ve Birleşmiş Milletler temel hak ve özgürlüklerle ilgili soykırım, savaş ve insanlık suçuyla ilgili sözleşmelerin, 2 Temmuz katliamında uygulanması gerekirken uygulanmamış olmasından, fiilin ya da suçun işlendiği tarihte "suç sayılmayan bir fiil", ya da "uygulanabilecek cezadan daha ağır bir ceza" olarak nitelemek, ne ölçüde doğru olurdu?

Devamı da var: 1982 Anayasasının 90/son maddesi, yalnızca Avrupa Sözleşmesini kucaklamıyor, "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş, milletlerarası andlaşmalar"ın başında Birleşmiş Milletler tarafından 1946'dan başlayarak onaylanan insanlığa karşı suçlarla ilgili sözleşmeler de kanun hükmünde sayılıyor. Yetmiyor, 1 Haziran 2005'te yürürlüğe giren Yeni Ceza Yasasında, "uluslararası suçlar" bölümünde "Soykırım ve İnsanlığa Karşı Suçlar" düzenleniyor. Bunların tümü, "zamanaşımının maddi ceza hukuku kurumu" olduğu safsatasına kurban ediliyor.

Şu var ki, Avrupa Sözleşmesinin "Cezaların Yasallığı" ile ilgili 7/1 maddesinde "yasallık" ("kanunilik") ilkesi Mütala ve Kararda yuvarlanarak geçildiği gibi "uluslararası hukuk"un "u"su bile duyulmuyor. 7. maddenin 1. paragrafını tam olarak yazmak gerekirse: "1. Hiç kimse işlendiği zaman *ulusal ve uluslararası hukuka göre bir suç sayılmayan* bir fiil veya ihmalden dolayı mahkum edilemez. Yine hiç kimseye, *suçun işlendiği sırada uygulanabilecek olan cezadan* daha ağır bir ceza verilemez." Neye göre, "*ulusal ve uluslararası hukuka*" göre. Üstelik, "*Uygulanan* cezadan daha fazla" değil, "*uygu-*

lanabilecek" cezadan daha fazla ceza verilemez söylemi yer alıyor.

2 Temmuz katliamı sırasında, yani suçun işlendiği sırada değil, 11 Aralık 1946'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda onaylanan "Savaş ve İnsanlık Suçlarına Zamanaşımı Uygulanamazlığına İlişkin Sözleşmesi"nin Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda onaylandığı 11 Aralık 1946'dan bugüne, insanlığa karşı işlenen suçlara ilişkin yürürlüğe konan Birleşmiş Milletler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmeleri, "uygulanabilecek" yasa hükmünde uluslararası hukukun alanında yer alan sözleşmelerdi. İnsanlığa karşı suçlar, bu sözleşmelerin ön sırasında o gün de, bu gün de yer alıyor. Uygulanmamış olabilirdi, ama "*uygulanabilecek*" *kanun hükmünde sözleşmelerdi.* Uygulanmamış olması, "uygulanabilecek" suçlar yerine konabilir miydi?

Şunu eklemek de gerekiyor: Avrupa Sözleşmesinin (AİHS'nin) "Cezaların Yasallığı"yla ilgili 7. maddenin 1. paragrafında: "hiç kimse işlendiği zaman ulusal ve *uluslararası hukuka göre bir suç sayılmayan* bir fiilden cezalandırılamaz" ve "hiç kimseye işlendiği sırada uygulanabilecek cezadan daha ağır bir ceza verilemez" düzenlemesini izleyen 2. paragrafında, bu maddenin, "*işlendiği zaman uygar uluslar tarafından tanınan genel hukuk ilkelerine göre suç sayılan bir fiil veya ihmal ile suçlanan bir kimsenin yargılanmasına ve cezalandırılmasına engel olmadığı*" düzenlemesi izler.

Uygar uluslar tarafından tanınan genel hukuk ilkelerine göre, suç sayılan fiilleri, 11 Aralık 1946 günlü Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin 1. Maddesinde okumak olanaklıdır:

"*Madde 1*: İşlendikleri tarih ne olursa olsun, (a) savaş suçlarına, (b) ister savaş ister barış zamanında işlensin – insanlığa karşı suçlar ile kurumlaşmış ırk ayrımcılığı politikasından doğan insanlık-dışı eylemlere; (c) soykırım suçuna zamanaşımı uygulanmaz."

Savaş Suçlarına ve İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlara Zamanaşımı Uygulanamazlığı *Avrupa Sözleşmesi*"nde (Strasbourg, 25 Ocak 1974), Sözleşmeci Devletlerin, Birleşmiş Mil-

letler Genel Kurulunun 9 Aralık 1948 tarihli "Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi"nde tanımlanan, "soykırım, savaş suçu ve insanlığa karşı" suçların soruşturulmasında ya da bu suçlar için verilen cezaların uygulanmasında:

(1) Bu sözleşmenin yürürlüğe girdiği tarihten sonra işlenen suçlara zamanaşımı uygulanamayacağı, (2) Bu sözleşmenin yürürlüğe girmesinden önce işlenen suçlara, sözleşmenin yürürlüğe girdiği tarihte zamanaşımına uğramamış olması durumunda uygulanacağı" düzenlemesi yer almış, bir başka deyişle cezanın "geçmişe/geriye yürümesi" konusunda bir milat belirlenmiştir.

İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlara Zamanaşımı Uygulanmazlığıyla İlgili Avrupa Sözleşmesinin yürürlüğe girdiği tarih: 25 Ocak 1974.

25 Ocak 1974'ten günümüze değin işlenmiş (ve günümüzden sonra da işlenecek) insanlık suçlarına zamanaşımı uygulanamayacağı gibi, bu suçlar için geçmişe yürüme yasağı da tanınmamıştır.

Aynı sözleşmenin 2. maddesine göre ise, bu sözleşmenin yürürlüğe girdiği 25 Ocak 1974'te zamanaşımına uğramamış suçlar için geriye doğru bir tarih belirlemek gerekirse, *25 Ocak 1944'ten sonra işlenen suçlar* için de zamanaşımı tanınmamıştır, dolayısıyla bu suçlar için de geçmişe yürüme yasağı sözkonusu değildir.

*

Mahkeme, Mütala ve mütalanın çizdiği rotayı izleyecek, 2 Temmuz 1993 katliamının önüne, "geçmişe yürüme yasağı" pankartını dikerek, 1 Haziran 2005'te yürürlüğe konmuş ve zamanaşımı işlemeyen insanlığa karşı suçların düzenlendiği yeni Ceza Yasasının buyurucu hükmüne karşın, insanlığa karşı suçlardan yargılama yapılmayacak, sindikleri deliklerde zamanaşımından davanın düşmesini bekleyenleri ve Başbakan Erdoğan'ı sevindireceklerdi.

Oysa, Avrupa Sözleşmesinin "Cezaların Yasallığı"nı içeren 7. maddesinin 1. paragrafı, yalnızca "*Hiç kimse işlendiği zaman ulusal hukuka*" göre değil, aynı zamanda "*ve uluslararası hukuka göre*" suç sayılmayan bir fiil ya da ihmalden dolayı cezalandırılamayacağı" biçiminde düzenlenmiş, aynı maddenin 2. paragrafında, ulusal ve uluslararası hukuka göre suç sayılmasa da, "*uygar uluslar tarafından genel hukuk ilkelerine göre suç sayılan bir fiil ile suçlanan kimsenin yargılanmasına*" bu maddenin engel olmayacağı hükmü yer almıştır.

Soruna bir de İddia Makamının kaleminden bakarsanız, Kemal Sunal'ın deyişiyle, "Ee.. goley" dememiz de kolaylaşır. Şöyle yazılır Mütalada: "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 7/1 maddesinde düzenlenen ve Hukukumuzda da anayasal bir norm olarak da yer verilen *suçta ve cezada kanunilik ilkesinin, suç ve ceza zamanaşımı ile ceza mahkumiyetinin sonuçları konusunda da geçerli olacağı...*" ve devam edecek: "Zamanaşımının maddi ceza hukuku kurumu olmasının bir sonucu olarak yeni kanun somut olayda failin lehine sonuç doğuruyorsa uygulanmalı, aksi halde uygulanmamalıdır." Mütalaya göre: "failin lehine" değil, aleyhine sonuç doğurması ne demektir: zamanaşımı süresinin uzaması ya da zamanaşımının uygulanmaması demektir.

Oysa, 2 Temmuz 1993 katliamı, Avrupa Sözleşmesinin Cezaların Yasallığı başlıklı 7. maddesi 1. paragrafında zamanaşımı işlemeyen uluslararası suçlar arasında ve ilk sırada gene 7. maddenin 2. paragrafında, "uygar uluslar tarafından suç sayılan fiillerin" başında yer almakta, ama, bu katliam, iddia makamının "zamanaşımının maddi ceza hukuku olduğu", yasallık (kanunilik) ilkesi gereği, cezaların geçmişe yürümeyeceği" vargısıyla, uluslararası hukukun, ve uygar uluslar tarafından tanınan genel hukuk ilkelerinin potasında eritilerek bitirilmektedir.

İddia Makamı ve Mahkeme, 2 Temmuz katliamının "kalıntı" davasında ve katliamdan 19 yıl sonra, ilk kez, "zamanaşımı işlemeyen" insanlığa karşı suçların düzenlendiği Ce-

za Yasasının buyurucu hükmüyle karşı karşıyadır, ne var ki, "zamanaşımı işlemeyen" suçların düzenlendiği yeni ceza yasasının buyurucu hükmüne karşın, kamu davasının/davalarının zamanaşımından düşürülmesinin uğraşısı içinde, çabası içinde olmuşlardır. Zamanaşımı işlemeyen insanlık suçlarını tanımamış olan Cumhuriyetin ilk yıllarının eski Ceza Yasasına göre zamanaşımından düşürülmesinin uğraşısı içinde, çabası içinde olmuşlardır. İddia Makamının "kanunilik" ilkesini, hem Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinden alıp, hem de ulusal hukukla sınırlaması, ve bu ilkeye dayanarak olayın işlendiği tarihte iç hukukta yer almadığı savlanan "insanlığa karşı suçlar"ın suç sayılamayacağı vargısı bizzat "kanunilik" ilkesinin dayandırıldığı aynı sözleşmenin 7. maddesine de aykırıdır.

Aynı sözleşmenin aynı 7. maddesinin yokumsanan 2. paragrafında, "*Bu madde, işlendiği zaman uygar uluslar tarafından tanınan genel hukuk ilkelerine göre suç sayılan bir fiil veya ihmal ile suçlanan bir kimsenin yargılanmasına ve cezalandırılmasına engel değildir.*" koşulu yer alır.

İddia Makamı, 2 Temmuz katliamı sanıklarının, yeni Ceza Yasasında düzenlenen insanlığa karşı suç işlemiş olmaktan yargılanmasını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin "Cezaların Yasallığı" ilkesine, "Kanunilik" ilkesine aykırı olacağı savıyla, reddini talep etmiş, Mahkeme, sonuçta, İddia Makamının talebi doğrultusunda karar vermiş, zamanaşımından kamu davası ayrı ayrı düşürülmüştü.

İddia Makamı da, Mahkeme de, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin "Cezaların Yasallığı" başlıklı 7/1 maddesini anımsatarak, "işlendiği sırada suç sayılmayan bir fiilden dolayı hiç kimsenin cezalandırılamayacağı", "hiç kimsenin suçun işlendiği sırada uygulanabilecek cezadan daha ağır bir ceza verilemeyeceği" ilkelerini öne çıkararak, suçun işlendiği sırada, Terörle Mücadele Yasasına muhalefetten haklarında iddianame düzenlenmiş olan 2 Temmuz katliamı sanıklarının insanlığa karşı suç işlemiş olmaktan yargılanmalarını, katliamın işlendiği sırada hukukumuzda insanlığa karşı suç-

ların düzenlenmediğini kendine gerekçe yaparak, ikincisi, suçun işlendiği tarihte uygulanabilecek cezadan daha ağır bir ceza vermek olarak niteleyerek, zamanaşımı işlemeyen suçları tanımamış olan eski ceza yasası üzerinden karar verecekti.

7. *Yargı ve Karar*

(a) "Kamu Görevlisi" ve "Sivil"

Karar, her ne kadar "Biz biliyoruz!" edasıyla kaleme alınmış olsa da, ilk/eski ceza yasası, son/yeni ceza yasası, 1982 Anayasası 90/son maddesi, ulusal hukuk ile uluslararası hukuk arasında mekik dokunsa da, iddia makamının, "bir an katılan vekilleri tarafından ifade edildiği gibi yargılamaya konu eylemin 5237 sayılı yeni Ceza Yasasında (TCK'da) düzenlenen "insanlığa karşı suç" olarak kabul edilmesi durumunda bile *sanıklar yönünden suç tarihi itibariyle lehe olan 765 sayılı Ceza Yasasının (TCK'nın) uygulanması hususu hukuki bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.* Bu sebeplerle, katılan vekillerin 17.10. 2011 tarihli dilekçelerinde belirttikleri "sanıklara atfedilen eylemin 5237 sayılı ceza yasasının (TCK'nın) 77. maddesindeki "İnsanlığa Karşı Suç" oluşturacağı, bu anlamda sözkonusu olayla ilgili olarak "zamanaşımı süresinin işlemeyeceğine" yönelik itirazlarının reddine karar verilmesi gerektiği" talebine kilitlenmiş bulunan Mahkeme, kararını, İddia Makamının görüşüyle noktalayacaktı.

"Biz biliyoruz!, "Biz, biliriz!" edasıyla, uluslararası hukukun ulusal hukukun içinde eritildiği, ulusal hukukun uluslararası hukuku zamanaşımında erittiği bir karardı bu.

Karar şöyle başlamıştı:

1. Suç tarihinde yürürlükte bulunan 765 sayılı (eski) Ceza Yasasının, "İnsanlığa karşı suçları" içermediğini,

2. 1 Haziran 2005'te yürürlüğe giren 5237 sayılı yeni Ceza Yasasında, "İnsanlığa Karşı Suçlar"ın düzenlendiğini, bu suçlardan dolayı zamanaşımı işlemeyeceğinin kanunun amir

hükmü olduğunun bilindiğini,

3. Uluslararası andlaşmaları, özellikle temel hak ve özgürlüklerle ilgili Birleşmiş Milletler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmelerini "kanun hükmünde" sayan 1982 Anayasasının 90/son maddesini;

4. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin "Cezaların Yasallığı"yla ilgili 7. maddesi 1. paragrafında yer alan, "işlendiği zaman (...) suç sayılmayan bir fiilden dolayı hiç kimsenin cezalandırılamayacağını", Karar'daki anlatımıyla: "Önceki düzenlemede zamanaşımı sürelerinin geçmişe yürümeyeceğini";

5. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 7. Maddesi 1. paragrafında yer alan: "suçun işlendiği sırada uygulanabilecek olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez!" düzenlemesini, Karar'daki anlatımıyla "önceki dönemde düzenlenmemiş bir suçtan dolayı kanunilik ilkesi gereği sanık hakkında soruşturma ve koğuşturma yapılamayacağını" bildiğini, Karar'ın gerekçesine işleyen Mahkeme:

"Türkiye Cumhuriyeti tarafından kabul edilen ve iç norm kuralları bakımından bağlayıcı özelliği bulunan AİHM'nin AİHS'nin 2. maddesinde yer alan yaşama yönelik kararlarında "Yaşama hakkını ihlal ettiği iddia olunan, işkence ve kötü muamele iddiasıyla suçlanan kamu görevlilerinin af ve zamanaşımından faydalandırılmaması" gerektiği yönündeki kararları nazara alarak, uluslararası hukuka şöyle bir madde yazdıracaktır: "*Kamu görevlileri*" *zamanaşımından yararlanamaz*, "*sivil*"*ler zamanaşımından yararlanır*". - Evet. "*bu mahkeme* "*kararlarını*" nazara alan" ve "yasa" düzeyine yükselten Mahkeme, "*kamu görevlisi*" olan sanıkların zamanaşımından yararlanamayacağına, kamu görevlisi olmayan (mahkemenin terimlendirmesiyle) "*sivil*" olan sanıkların zamanaşımından yararlanacağına karar verecekti.

"Kamu görevlisi" sanık ile "sivil" sanık ayrımından Mahkemenin ürettiği ikinci özellik, "asli maddi fail" olanların zamanaşımından yararlanamayacağı, "fer'i şerik" olanların zamanaşımından yararlanacağı biçimindeydi. Birincisi yeni

Ceza Yasasına uydurulmuş (evet "uydurulmuş"), ikincisi eski Ceza Yasasına uydurulmuş (evet "uydurulmuş"), ama her iki durumda da, zamanaşımının uygulanması konusunda ne iç hukukta, ne uluslararası hukukta yeri olmayan "uydurma" ölçütler uygulanmıştır.

Kararı izleyelim:

- Sanık Cafer Erçakmak'ın, suç tarihi itibariyle Belediye Meclisi üyesi, yani *kamu görevlisi olduğu, kamu görevlisi sanığın olayın asli maddi faili olarak yargılandığı*, bu nedenle, zamanaşımı hükümlerinden istifade edemeyeceği. ...

- Sanık Yılmaz Bağ'ın *kamu görevlisi olmayıp sivil olduğu*, olayın asli maddi faili değil, fer'i şerik olarak zamanaşımından yararlanacağı, ...

- Sanıklar, Şevket Erdoğan, Köksal Koçak, İhsan Çakmak, Hakan Karaca ve Necmi Karaömeroğlu'nun *kamu görevlisi olmayıp sivil oldukları,* ayrıca sanıkların *asli maddi fail değil, fer'i şerik* olarak yargılandıkları, zamanaşımından yararlanacakları ...

= Sanık Cafer Erçakmak hakkında TCK'nun 450/6, 62. maddesi uyarınca ayrı ayrı 45 kez cezalandırılması istemiyle açılmış kamu davalarının, sanığın 10.07.2011 tarihinde, yargılama sırasında ölmüş olması nedeniyle ortadan kaldırılmasına ...

= Sanık Yılmaz Bağ'ın üzerine atılı suça ilişkin zamanaşımı süresinin 02.12.2006 yargılama süresinde öldüğü suç tarihi itibariyle lehe olan 765 sayılı Ceza Yasasının 96/1 maddesi gereğince ortadan kaldırılmasına,

= Sanıklar Ş. Erdoğan, K. Koçak, İ. Çakmak, H. Karaca ve N. Karaömeroğlu hakkında açılan kamu davasının lehe olan 765 sayılı Ceza Yasasının 102/3, 104/2 maddeleri gereği ayrı ayrı düşürülmesine oybirliğiyle karar verilecekti.

(b) "Mahkeme Kararı" mı ve Yasa Maddesi mi?

Soru: Türkiye Cumhuriyeti tarafından "kanun hükmünde" kabul edilen nedir?

Mahkemenin Karar'ından okuyoruz:

- Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası Andlaşmalardır.

Soru: Türkiye Cumhuriyeti tarafından kabul edilen ve iç norm kuralları bakımından bağlayıcı özelliği bulunan nedir?

– Türkiye Cumhuriyeti tarafından kanun hükmünde kabul edilen milletlerarası andlaşmalar/uluslararası sözleşmelerdir.

Soru: Mahkemenin Kararında: "AİHM'nin AİHS'nin 2. Maddesinde yer alan yaşama yönelik kararları..." neyin kararıdır.

– Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 2. maddesinde yeralan yaşama yönelik kararlarıdır.

Soru: Kısaltarak ifade etmek istersek:

- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararlarıdır.

Soru: Mahkeme Kararında yazılı olan nedir?

- "Yaşama hakkını ihlal ettiği iddia olunan işkence ve kötü muamele iddialarıyla suçlanan kamu görevlilerinin af ve zamanaşımından faydalandırılmaması gerektiği"dir.

"Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 2. maddesinde yer alan "Yaşama hakkını ihlal ettiği iddia olunan, işkence ve kötü muamele iddialarıyla suçlanan kamu görevlilerinin af ve zamanaşımından faydalandırılmaması gerektiği" yönündeki kararlarını nazara alacak olan Mahkeme, Kararında "...suç tarihi itibariyle Belediye Meclisi üyesi olan sanık Cafer Erçakmak'ın kamu görevlisi olduğu için zamanaşımı hükümlerinden istifade edemeyeceği"; "Sanık Yılmaz Bağ'ın "Kamu görevlisi olmayıp sivil olduğu", yaşayan sanıklar Ş. Erdoğan, K. Koçak, İ. Çakmak, H. Karaca ve N. Karaömeroğlu'nun kamu görevlisi olmayıp sivil oldukları, zamanaşımı süresi dolduğundan haklarında açılan kamu davasının ayrı ayrı düşürülmesine ..." karar verilecektir.

Mahkeme "kamu görevlisi" olan sanıkların zamanaşımı hükümlerinden yararlanamayacağına, kamu görevlisi olma-

yan "sivil" sanıkların zamanaşımı

hükümlerinden yararlanacağına karar verecek, aynı şekilde, "maddi asli fail" olan sanığın zamanaşımı hükümlerinden yararlanamayacağına, "fer'i şerik" olan sanıklara zamanaşımı hükümlerinin uygulanacağına karar verilecektir.

Kimse kusuruma bakmasın, yılların bir hukukçusu değil, bir insan hakları savunucusu olarak, bu kararı değerlendirirken, kendimi sürekli tuluat tiyatrosunda duyumsadım. Hemen söyleyeyim:

Mahkemenin kararında, "T*ürkiye Cumhuriyeti tarafından kabul edilen AİHM'nin AİHS'nin 2. maddesinde yer alan yaşama hakkına yönelik kararlarında*" anlatımından, okur, her ne kadar, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi"nden yapılmış bir alıntı izlenimi edinse de, Mahkeme'nin "karar"ına aldığı tümcenin, bir "sözleşme" maddesi değil, bir "mahkeme" kararı olduğunu da "Yaşama hakkına yönelik" "kararından" değil, "kararlarından" anlayacaktır. Söylemiyle bir genelleme izlenimi verilmek istenmiş olmakla birlikte, "karar"dan ya da "kararlar"dan alıntının yapıldığı tümcenin kaynağı, tarihi, sayısı belirtilmemiştir. "Türkiye Cumhuriyeti tarafından kabul edilen ve iç norm kuralları bakımından bağlayıcı *özelliği* bulunan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (...) kararlarında" söyleminden de anlaşılacağı gibi, tümce mahkeme kararından alınmıştır. Mahkeme kararı, "Türkiye Cumhuriyeti tarafından kabul edilmiş bağlayıcı özelliği bulunan" bir sözleşme gibi "kanun hükmünde" bir yasa maddesi olarak uygulanmıştır.

(c) "Kamu Görevlisi" ve "Sivil"

"Zamanaşımı", davanın ana konusu olmamakla birlikte, burada, "Mütalanın olduğu kadar, Kararın da belkemiğini oluşturur. Çünkü, İddia Makamı kadar Mahkeme de, zamanaşımı işleyen ve işlemeyen suçlar arasında bir tercih yapmakla karşı karşıya gelmiştir.

2 Temmuz katliamı sanıklarının zamanaşımından yarar-

lanıp yararlanmayacakları, Birleşmiş Milletler Sözleşmelerine göre değil, zamanaşımı *işlemeyen* suçlar arasında yer verilen "insanlığa karşı suçlar"ın düzenlendiği yeni ceza yasasına göre değil, hatta herhangi bir "yasa"ya göre değil, (a) sanığın "kamu görevlisi" ya da "sivil" olmasına göre, (b) sanığın "asli maddi fail" ya da "fer'i şerik" olmasına göre, zamanaşımından yararlanıp yararlanmayacağına karar verilir.

Zamanaşımı uygulanan suçlar vardır, uygulanmayan suçlar vardır. Zamanaşımı uygulanan suçlarda, suçun niteliğine ve cezanın niceliğine göre, zamanaşımı süreleri, yasada belirlenmiştir. Zamanaşımı işlemeyen suçlarda, örneğin, insanlığa karşı işlenen suçlarda zamanaşımı işlemediği için, burada genel anlamda zamanaşımı süresi olamayacağı gibi, "kamu görevlisi" ve "sivil" kişiler için, "asli fail" ve "feri şerik" için ayrı ayrı zamanaşımı uygulamasının hiçbir sözleşmede ve yasada yeri yoktur.

Yeni Ceza Yasasında, "insanlığa karşı suçlar" bölümünde, siyasal, felsefi, ırki veya dini nedenlerle toplumun bir kesimine karşı, bir plan doğrultusunda sistemli olarak kasten öldürme, kasten yaralama, işkence-eziyet-kötü muamele, zorla hamile bırakma vb. insanlığa karşı suçlar olarak tanımlanmıştır. Zamanaşımı işlemeyen bu suçları işleyenler, ister asli, ister fer'i fail olsun, ister devlet görevlisi, başbakan ya da başkan olsun, ister görevli ya da görevsiz olsun, ayrımsız zamanaşımından yararlanamazlar.

Kararlarını, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin "Cezaların Yasallığı" maddesinde açımlanan suçta ve cezada kanunilik ilkesine dayandırmış olan mahkeme, burada, "yasa" yerine, bir mahkeme kararını, "yasa" olarak, "sanki bir yasa maddesini uyguluyormuş" gibi, karar vermekte duraksamamıştır: Sanık Cafer Erçakmak gibi "kamu görevlisiyse", zamanaşımından yararlanamayacak, öteki sanıklar gibi "sivil" kişilerse zamanaşımından yararlanmalarına karar verilecektir.

İnsanlığa karşı suç işlemiş olanlar, bu suçlar zamanaşımı işlemeyen suçlar olduğu için, ister "kamu görevlisi" olsun, is-

ter "sivil" ve ister "maddi asli fail", ister "fer'i şerik" olsun, aynı suçu, yani insanlığa karşı suçları işlemiş olanlar, aynı yasaya, aynı sözleşmelere göre, ayrımsız zamanaşımı işlemeyen insanlık suçlarından yargılanırlar, zamanaşımından ayrımsız yararlanamazlar.

İşlendiği tarih ne olursa olsun, insanlığa karşı suçlara zamanaşımı "uygulanamayacağını" düzenleyen "*Savaş ve İnsanlık Suçlarına Zamanaşımı Uygulanamazlığına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi*"nin 2. Maddesinde: (Savaş suçları insanlığa karşı suçlar ile soykırım suçunun) işlenmesi durumunda, bu suçların işlenmesine *elebaşı ya da suç ortağı olarak katılan* ya da *başkalarını doğrudan kışkırtan ya da sonucu ne olursa olsun bu suçların işlenmesi için gizli anlaşmaya girişen* devlet makamlarının temsilcilerine ve özel kişilere ve *bu suçların işlenmesine gözyuman devlet yetkililerine bu sözleşmenin hükümleri uygulanır*" düzenlemesi yer alır.

Mahkemenin Kararında "maddi asli fail", Birleşmiş Milletler Sözleşmesinde "elebaşı", "başkalarını doğrudan kışkırtan" olarak, "fer'i şerik" ise "suç ortağı"dır. Mahkeme Kararında "kamu görevlisi", Birleşmiş Milletler Sözleşmesinde "Devlet makamlarının temsilcisi", "sivil" kişiler ise "özel kişiler" olarak nitelendirilebilirlerse de, zamanaşımı açısından gene de böyle bir özdeşleştirme bizi yanıltabilir. Burada belirleyici olan, kişinin, "kamu görevlisi", "sivil" kişi olması değil, insanlık suçu işlemiş olmasıdır. İnsanlık suçunun ayırdedici özelliği, soyut anlamda, işkence ya da öldürme değil, somut anlamda, yasadan okuyalım, "siyasal, felsefi, ırki veya dini saiklerle", bu kasıtla, bu amaçlarla öldürme, işkence yapma insanlık suçu olarak tanımlanmıştır.

Yeni Ceza Yasasında belirlendiği gibi, siyasal, dinsel, etnik, ideolojik nedenlerle işkence yapılması ve işkence sonucu ölüme neden olmasıdır sözkonusu olan. İnsanlık suçları, zamanaşımı işlemeyen suçlar olduğu için, bu suçları işleyenler, kamu görevlisi oldukları için değil, zamanaşımı işlemeyen suçları işledikleri için zamanaşımından yararlanamazlar.

Hem dava zamanaşımından, hem ceza zamanaşımından yararlanamazlar. Her işkence yapan ve ölüme neden olan, ya da işkenceyle öldüren, ya da öldürmek için işkence yapan, bu kişi kamu görevlisi de olsa, ama kamu görevlisi olarak değil, kişisel ya da başka nedenlerle böyle bir fiil işlemiş olsa, bu suç, ceza yasalarında belirlenen sıradan suçlara göre cezalandırılırlar, ama görevi içersinde olsun, görev-dışı olsun, siyasal, dinsel, etnik, ideolojik nedenlerle işkence yapar, yani insanlığa karşı suç işlemiş olurlarsa, bu suçlar, zamanaşımı işlemeyen suçlar olduğu için, zamanaşımından yararlanamazlar.

(d) Suç ve İnsanlık Suçu

1982 Anayasası 90/son maddesinde "kamu hükmünde" olduğu, Mahkemenin kararında da "Türkiye Cumhuriyeti tarafından kabul edildiği, iç norm kuralları bakımından bağlayıcı özelliği bulunduğu" vurgulanacak olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde, Birleşmiş Milletler sözleşmelerinde "kamu görevlisi" ve "sivil" ayrımına göre "zamanaşımı" düzenlemesine rastlamak olanaklı değildir.

11 Aralık 1946 günlü "Savaş ve İnsanlık Suçlarına Zamanaşımı Uygulanamazlığına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi"nde, insanlığa karşı suçlara zamanaşımı uygulanamayacağı düzenlemesi yer alır.

"Savaş Suçlarına ve İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlara Zamanaşımı Uygulanamazlığı Avrupa Sözleşmesi"nde (29 Ocak 1974), bu sözleşmenin yürürlüğe girdiği tarihten sonra işlenen suçlara zamanaşımı uygulanmayacağı, sözleşmenin yürürlüğe girdiği tarihte zamanaşımına uğramamış suçlara zamanaşımı uygulanamayacağı düzenlemesi esas alınmıştır.

Genel Kurul, 26 Kasım 1968 günlü (2391 / XXIII sayılı kararıyla), "Savaş Suçlarına ve İnsanlığa Karşı Suçlara Zamanaşımının Uygulanamazlığı Sözleşmesi"ni benimsemiş, bu sözleşmeyle, sıradan suçlar için zaman sınırlaması koyan iç hukuk kurallarından ayrı olarak savaş suçlarına ve insan-

lığa karşı suçlara zamanaşımının uygulanamayacağı kuralı getirilmiştir.

Birleşmiş Milletler, bu sözleşmeyle sınırlı kalmamış, Genel Kurul, 1973'te, savaş suçları ve insanlığa karşı suç işleyenlerin kovuşturulması ve cezalandırılmasını sağlama gereksinimiyle dokuz ilkeden oluşan "uluslararası işbirliği ilkeleri"ni benimsemiş ve ilan etmiştir. Bu ilkelere göre, soykırım, savaş suçlarıyla insanlığa karşı suçlar, uluslararası hukuka göre en ağır suçlardır; işlendikleri ülkede, "iç hukukun alanına görmese de, bu suçlara, uluslararası hukukun hükümleri uygulanır" hükmüne yer verilmiştir.

2 Temmuz 1993 katliamının soruşturulmasında ve yargılama sürecinde, soykırım, savaş suçu ve insanlığa karşı suçları içeren uluslararası hukukun değil esintisini, zerresini olsun bulamayız! Her şey bir yana, 17 Nisan 1978 Malatya tertibi, 3-4 Eylül 1978 Sivas katliamı, Mart 1978 Üniversite Katliamı, Ekim 1978 Bahçelievler katliamı, 11-26 Aralık 1978 K. Maraş katliamı, 28 Mayıs-4 Temmuz 1980 Çorum katliamı, özünde ve aslında iç savaşla sınırlı görülse de "alevi-komünistlere" cihad anlamında işlenmiş soykırım suçuydu, ve 12 Eylül öncesi 5.388 insanın siyasi nedenlerle ölümüyle sonuçlanmış olan tüm olaylar, bir yanıyla soykırım, bir yanıyla insanlık suçuydu. Ama yargıya intikal edebilmiş katliamlar bile, adi/sıradan suçlar olarak değerlendirildiler, zamanaşımından, af yasalarından yararlandırıldılar.

(e) "Uluslararası Sözleşme" ve "Mahkeme Kararı"

1982 Anayasasının 90/son maddesinde: "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş *milletlerarası andlaşmalar* kanun hükmündedir." düzenlemesiyle, temel hak ve özgürlüklerle ilgili Birleşmiş Milletler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmelerinin amaçlandığı bilinir.

Mahkeme Kararında, "Türkiye Cumhuriyeti tarafından kabul edildiği ve iç norm kuralları bakımından bağlayıcı özelliği olduğu belirtilen sözleşme "Avrupa İnsan Hakları

Sözleşmesi"dir.

Ne var ki, Mahkemenin zamanaşımıyla ilgili kararı, Anayasanın "yasa hükmünde" kabul ettiği "sözleşmeler"e değil, lütfen dikkat edilsin, bir mahkeme kararına dayandırılmıştır, bu mahkeme, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi olsa da.

Sorunun dramatik yanı, 1952'de yürürlüğe giren, 1954'te Türkiye tarafından onaylanan, 1982 Anayasasında "kanun hükmünde" kabul edilen, soykırım, savaş suçları ve insanlığa karşı suçları içeren ve zamanaşımı tanımayan Birleşmiş Milletler Sözleşmelerini benimsemiş olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin (AİHS) yürürlüğe girdiği tarihten 41 yıl sonra, Türkiye'nin onayından 39 yıl sonra, *insanın yakıldığı değil, insanın öznesinde insanlığın yakıldığı* 2 Temmuz 1993 katliamına uygulamaktan özellikle kaçınan yargı, zamanaşımı işlemeyen insanlığa karşı suçların düzenlendiği yeni ceza yasanın ilgili maddesini uygulamak yerine, bir mahkeme kararını bu katliamın kaçak (ya da kaçırılmış) sanıkları için açılan kamu davalarının zamanaşımından düşürülmesinin yasal dayanağı yapacaktır.

Soru şu: Yasal dayanağı yapabilir mi?

Mütala'da ve Karar'da, temel hak ve özgürlüklerle ilgili uluslararası sözleşmelerin, 1982 Anayasasında "kanun hükmünde" kabul ettiği birkaç kez vurgulanıyor, ama Türkiye'nin, 1982 Anayasasında "kanun hükmünde" kabul etmiş olmasından ayrı olarak, uluslararası hukuk alanında uygulamaya konan ve Türkiye'nin onayladığı: "Savaş ve İnsanlık Suçlarına Zamanaşımı Uygulanamazlığına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi" (11 Aralık 1946); "Savaş Suçlarına ve İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlara Zamanaşımı Uygulanamazlığı Avrupa Sözleşmesi" (*Strasbourg*, 25 Ocak 1974) gibi insanlık suçlarına zamanaşımı tanımayan sözleşmelere karşın, 2 Temmuz 1993 katliamı yargılama süreçlerinde *ke-en-lem yekün* yok sayılıyor.

1950 yılında Uluslararası Hukuk Komüsyonu, Nürnberg Mahkemesi Andlaşmasında tanınan ve Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna sunulan uluslararası hukuk ilkelerine göre:

"(1) *Uluslararası hukuka göre (soykırım, insanlık ve savaş suçu gibi) suç oluşturan herhangi bir eylemde bulunan bir kimse, bundan sorumlu olup, cezaya çarptırılır.* (2) *Uluslararası hukuka göre suç oluşturan bir eylem için iç hukukun* ceza öngörmemesi, bu tür eylemlerde bulunan kimseyi uluslararası hukuka göre sorumluluktan kurtarmaz." (Muzaffer Sencer, *Belgelerle İnsan Hakları*, 1988, s. 45) koşulu işlemiyor.

Son aşamada Mahkeme, hem bu ilkeleri bildiğini, nerdeyse davul-zurna eşliğinde, ilan ediyor, hem de sanık-suçlular aleyhine sonuçlar doğuracağı kaygısına kapıldığı zaman, duruşma sahnesine, "geçmişe yürüme yasağı" perdesi iniyor; sanık-suçlular lehine *bir mahkeme kararı* eline geçmişse, *bu mahkeme kararını, kanun hükmünde,* Anayasadaki söylemiyle, "usulüne göre yürürlüğe konulmuş *Milletlerarası andlaşma*" olarak, Karara gerekçe yapıyor.

"İç norm kuralları bakımından bağlayıcı özelliği bulunan" Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin yaşam hakkıyla ilgili kararını/kararlarını, "iç norm kuralları bakımından bağlayıcı özelliği bulunan" Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi maddesi gibi, yaşam hakkıyla ilgili bir madde gibi, Karar'ının temeline oturtuyor.

(f) Hangi "Kamu Görevlisi"?

Ölü sanıklar için olduğu kadar, kaçak durumda bulunan sanıklar için verilen kararlarda, 1982 Anayasasının 90. maddesi son fıkrası anımsatılarak, uluslararası andlaşmaların kanun hükmünde olduğu, temel hak ve özgürlüklerle ilgili uluslararası andlaşmaların üstün norm kuralı olduğu, yani ulusal hukukla çelişik bir durumun ortaya çıkmasında, uluslararası andlaşma ve sözleşmelerin esas alınacağı hükmüyle bağlantılı olarak, "*AİHM*'nin *AİHS*'nin 2. maddesinde yer alan yaşama hakkına yönelik kararları" üzerinden, yani "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararları" üzerinden, "kamu görevlisi" olmayan "sivil" sanıklar için ve "sivil" oldukları için

zamanaşımından kamu davalarının düşürülmesine karar veriliyor.

"Suç tarihi itibariyle (Sivas) Belediye Meclisi Üyesi olan Cafer Erçakmak'ın kamu görevlisi olduğu" için, "zamanaşımı hükümlerinden istifade edemeyeceği" gibi gülünç bir gerekçe sergileniyor. Gülünç, bir kere, Mahkemenin, AİHM kararından alıntıladığı tümceler içinde geçen "kamu görevlisi", siyasal, dinsel, etnik ya da ideolojik nedenlerle sorguladığı kişiye işkence yapan (ya da yaptıran), işkence yaptığı ya da yaptırdığı kişinin ölümüne neden olan kamu görevlisidir. Salt kamu görevlisi olduğu için değil, işkence ve kötü muamele sonucu adam öldürmüş olduğu için, hukuksal söylemiyle, zamanaşımı işlemeyen insanlık suçu işlendiği için, zamanaşımından yararlanmaması gerektiği ifade edilmiştir Avrupa Mahkemesi kararında. Mahkeme ise, üstüne basıyor, "*insanlık suçu işlemiş olanlar, yani zamanaşımı işlemeyen insanlık suçu işlemiş olanlar zamanaşımından yararlandırılmamalıdır*" söyleminden, zamanaşımından yararlanamayanlar kamu görevlileridir vargısına varıyor.

Kamu görevlisi, burada, siyasal, dinsel, etnik ya da ideolojik nedenlerle işkence yapan (ya da yaptıran) ve işkenceyle adam öldüren (öldürten) kamu görevlisidir.

"Belediye Meclisi" üyesi neyin kamu görevlisi sayılıyor! Sivas katliamını, Sivas Belediye Meclisi üyesi olarak mı yönlendirdi ve yöneltti, yoksa, kendi kişisel yeğlemesi, (girişkenliği) ile mi sabahtan akşama değin, canhıraş, olayların içinde ve önünde rol aldı. Gülünç, ikincisi, işkenceyle adam öldüren kamu görevlisiyse (yani ancak kamu görevlisi olanlara) zamanaşımı uygulanamayacağına ilişkin iç hukukta bir yasa, uluslararası hukukta bir yasa ya da sözleşme, andlaşma mı var? Gülünç, üçüncüsü, 765 sayılı eski ceza yasasına göre idam cezasıyla yargılananlar için zamanaşımı süresi 30 yıl, yeni ceza yasasına göre 45 yıldır. Olaydan 18 yıl sonra, Cafer Erçakmak'ın "kamu görevlisi" olduğu için zamanaşımından davasının düşürülemeyeceğine karar verilmesi bir "hilkat garibesi" değil midir? Bu, altı sanığın, "sivil" oldukları için

zamanaşımından yararlandırılmaları ön-yargısına göre düzenlenmiş şaşırtmalı bir vargı değil midir? Gülünç, dördüncüsü, 1 Nolu Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesinin 26.12.1994 günlü, Sivas katliamıyla ilgili ilk kararında, "Cafer Erçakmak'ın bugüne kadar ki tüm aramalara rağmen bulunamadığı, hakkında gıyabi tevkif kararı çıkartılmasına rağmen mahkemede hazır edilemediği anlaşılmakla, bu sanıkla ilgili davanın mevcut davanın esasından tefrik edilerek yeni bir esasa kaydının yapılmak suretiyle zamanaşımına kadar adı geçen sanığın takibinin yapılmasına" karar verilmişti. Erçakmak'ın dosyasının ana davadan "tefrik" edilmesine, savcılığın yapacağı itiraz, Başsavcılığın, "tefrik"in temyizinin yasal olarak tanınmadığı gerekçesiyle, geri çekilmişti. Eski ceza yasasına göre, "TCK'nun 516/7, 517, 522, 516/7, 517, 522, 450/5-6 maddeleri ile 450/6 maddesinden ayrı ayrı 45 kez cezalandırılması istemiyle kamu davası açılan Erçakmak'ı, olay günü akşamı İsa Mesih olup göğe göçecek olan Cafer Erçakmak'ı "Devlet" bulamamıştı. Bulduğu zaman, doğru mu eğri mi biz bilemeyiz doğal ki, bir "ölüm kağıdı"ydı.

8. *Yaşam Hakkı ve Korunması*

Mahkemenin kararında, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin "kararlarından" aktardığı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin "Yaşam Hakkı"nı düzenleyen 2. Maddesi, "Herkesin yaşam hakkının yasanın korunması altında olduğu" hükmünü içerir.

"Yaşam hakkının korunması" yasası da diyebileceğimiz bu maddeye göre, "yaşam hakkının korunması" her zaman tek yanlı ya da tek boyutlu değildir.

Mahkeme, "yaşama hakkını ihlal ettiği işkence ve kötü muamele iddialarıyla suçlanan kamu görevlisinin af ve zamanaşımından faydalandırılmaması gerektiği" yönündeki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararından, kaçmış ya da kaçırılmış sanıklar hakkında açılmış bulunan kamu davasının zamanaşımından düşürülmesine "yasal" bir dayanak

oluşturmak amacıyla, bu mahkemenin kararından "yasa" maddesi üretirken, aynı zamanda "yaşam hakkı" anlamında yaşamları ellerinden alınan 33 canı (şu ya da bu ölçüde) öldürenleri "yaşam hakkı" adına özel korumasına almış olduğu da burada belirtilmeli.

Avrupa Sözleşmesinin Yaşam Hakkıyla ilgili 2. Maddesinde, "Herkesin yaşam hakkının *yasanın koruması* altında olduğu" hükmü yanında, başka şeyler yanında, yaşamı korumak için "öldürmenin"de bir hak olduğu belirtilir: "Bir kimsenin *yasadışı şiddete karşı korunması için*, kuvvete başvurmanın kesin zorunluluk haline gelmesi sonucunda öldürme meydana gelmişse", bunun, "yaşam hakkının ihlali sayılamayacağı" hükmü de yer alır. (Madde 2, 2a.)

Yaşam hakkının yasanın koruması altında olması ne demektir? Yaşam hakkının ihlalini önleyecek yasal bir organizasyonun varlığı demektir. Fiilen korumakla görevli olanların öldürenleri öldürmeleri, yaşam hakkının toplumsal korunması biçimidir.

Yeni ceza yasasında düzenlenen zamanaşımı işlemeyen insanlık suçu işleyenlerin, eski/kadük ceza yasasında yer alan zamanaşımından davalarının düşürülmesine karar veren Mahkeme, öldürenlerin "taksiratlarını" insanlık suçuyla yıkayarak, öldürülmüş olanların kefensiz bedenleri üzerinden yaşam hakkını ihlal etmiş olanları korumuş olmuyor muydu?

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin "kararlarından", "kanun" maddeleri üretirken, yaşam hakkını ihlal edenler için "kanun hükmünde" sonuçlar üretirken (mahkeme değil, sanki Büyük Millet Meclisi) "yaşama hakkı" maddesinde yer alan, yaşam hakkını ihlal edenleri *öldürme* hakkını ihlal etmekte duraksamıyor.

Kısacası, yaşamı, yasanın koruması altına alanların, yasadışı şiddete karşı, öldürme isterisine kapılmış olanları öldürme hakkı, yaşam hakkının korunması anlamında, yasal bir haktır.

Güvenlik görevlilerinin yaşam hakkını koruması, yalnız-

ca güvenlik görevlilerinin değil, saldırıya uğrayanları öldürmeye kararlı olanları öldürme hakkı, Sivas katliamında, yaşam hakkının özünü oluşturur.

Sivas'ta, 2 Temmuz 1993'te, yedi-buçuk saat, "kafirleri" taş yağmuruna tutarak sıkıştırıldıkları otelde yakarak öldürmek için tam tam davulları çalanları öldürmek, yaşam hakkının korunmasıyken, şimdi öldürenleri, yaşam hakkıyla ilgili mahkeme kararlarına dayanarak, daha açık bir söylemle, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararlarından yasa üreterek, zamanaşımından davaların düşürülmesine karar veriliyor.

Öldürülenleri öldürenleri öldürmek yaşam hakkı, yasal haktı. Şimdi öldürenler öldürülenleri yeniden öldürmeye hazırlanıyor.

9. *Ulusal Hukuk ve Uluslararası Hukuk*

Temel hak ve özgürlükler açısından "uluslararası hukuk" ile "ulusal hukuk", birbiriyle çelişen, çatışan, birbirine üstünlük sağlayan hasım ilkeler ya da kural ve kurumlar kümesi değildir.

Uluslararası hukuk, insanı temel öğe alır; insanı, salt insan olarak insanlık açısından korur. Buna, insanın, insan olarak insana sahip çıkması da denebilir. Marx'ın "*İnsan insanın dünyasıdır*!" özlü sözüne uyarlı, "*insanın dünyası insandır*" anlayışına koşut, insanın insanlık değerlerine sahip çıkacağı, sahip çıktığı, yeni ve evrensel bir boyutudur hukukun.

Ulusal hukuk, özünde uygar ulusların kendi içlerinde paylaştığı bir hukuktur ve bir bakıma "yurttaşlık" hukukudur, insanı, yurttaşı olarak korur. *Uluslararası* hukuk, ulusların birlikte paylaştıkları hukuktur, ulusal-üstü hukuktur. Burada yurttaş, insan olarak vardır, ve insan, insan hakları korunarak korunur.

Çizmeyi aşarak, genel anlamda bir hukuk felsefesi yaptığımız sanılmasın! Bizim çabamız, ulusal ve uluslararası in-

san haklarını çerçeveleyen yasa ve sözleşmelerle ilgilidir. İnsan haklarının başında da yaşam hakkı gelir. Anayasal düzene saldırı, anayasal düzenin olduğu yerde gerçekleştirilir. Yaşam hakkına saldırı, yaşam hakkı olduğu yerde görülebilir.

Devlet, "ulus-devlet" olarak yurttaşını, yurttaşlık hakları açısından korur. Salt insan olduğu için değil, yurttaşını insan olduğu için, insanı yurttaş olduğu için korur. Bu, devletin ulusal görevidir. Devletin, insanı, insanlığın üyesi olarak koruması ise evrensel görevidir. Evrensel görev, uluslararası andlaşma ve sözleşmelerle belirlenmiş ve pekiştirilmiştir. "Zamanaşımı süresi işlemeyen", dolayısıyla geçmişe sığınmayan ve geleceğe saklanmayan, "ulusal" kalıpları uluslararası hukukun potasında çözüştüren bir hukuktur, uluslararası hukuk. Somutlaştırırsak, din, mezhep, etnik ve ideolojik farklılığını koruyarak ulus birliğini sağlaması, demokratik hukuk devletinin görevidir. Siyasal erkin ve devlet bürokrasisinin, bir dinin, bir mezhebin, bir etnisitenin, bir ideolojinin kadrolaşarak devlete egemen olması, öteki dinlerden, mezheplerden, etnik topluluklardan, ideolojik gruplardan olanlar üzerinde, dinleri, mezhepleri, etnisiteleri, ideolojileri nedeniyle baskı uygulaması, faşizmdir – ve en ağır insanlık suçlarıdır; teokratik faşizm olarak, etnik faşizm olarak, siyasal faşizm olarak faşizmdir.

1993'te Sivas'ta teokratik faşizme açılan kapı, 1978'lerde Malatya'da, Sivas'ta, K. Maraş'ta, 1980'lerde Çorum'da faşizme inşa edilen yolların birleştiği kapıydı. O zaman aleviler "kızılbaş komünistler" olarak ve sol siyasal partiye (Ecevit'in CHP'sine) oy verenler "laik-kızılbaşlar" olarak öldürüldüler. Kimler öldürdü ve niçin öldürüldüler. Yanıtı yalındır: yarım yüzyıldan fazla bir süredir "ulusal bütünlüğümüzü koruyanlar" tarafından, "özgür ulus olarak varlığımızı sürdürmemiz için" bize "yardım" elini uzatanlar tarafından... Niçin öldürüldüler? Yalındır yanıtı: Kendi evlerini, mahallelerini, köylerini "işgal etmiş" komünistler olarak ya da "Yurt içinde düşmanla işbirliği yapacakları" savıyla "düşman" olarak öl-

dürüldüler. Cinayet, suikast ve sabotajlarını, gencecik insanların kanlarıyla yıkadıkları darağaçlarıyla, işkence haneleriyle, zindanlarıyla "taçlandırdılar". Türk-Kürt kardeşliğini, Kürt-Türk düşmanlığına dönüştürerek bizi bize öldürttüler.

Dize, Namık Kemal'in miydi?

"*Uyan ey yareli şir-i jiyan bu hab'ı gafletten*!"

Nisan-Eylül 2012, Ankara.

ANKARA IŞIKLARINDAN UYGARLIK PROJESİNE

"Ankara Işıkları", Keklik Pınarından Ankara'ya bakan bir yamaçtan çekildi. Önü, ışığın karanlığı boğduğu; arkası, karanlığın ışıkla boğuştuğu iki farklı dünya. Biri kent, öteki kenti kuşatan gecekondu.

Fotoğrafları çektiğim Keklik Pınarı, Mustafa Kemal'in Ankara'ya ilk geldiği (27 Aralık 1919) yer. Her yıl 27 Aralıkta burada tören yapılır. Daha doğrusu, Atatürk'ün Ankara'ya gelişini kutlama törenleri burada başlar. Benim algılayışımda birbirini tamamlayan iki anlamı var: Biri, Ankara'nın bir "Ahi Cumhuriyeti" dönemi yaşamış olması; ikincisi, Mustafa Kemal'in Ankara'da coşkuyla karşılanışının ardındaki "Cumhuriyet" geleneği.

Kemal Atatürk, 7 Mayıs 1924 günlü *Cumhuriyet*'te yayınlanan konuşmasında, Yunus Nadi'ye, "işe memleketin şarkında, şark hududunda başladığını" söyledikten sonra ekliyor: "Sonra daha garba gelmek zaruretini hissettim. Niha-

yet Ankara'da durdum ve (...) başka bir yere gitmeye lüzum hissetmedim."

Ankara nitelemesi ise ayrı bir önem taşır: "Ben Ankara'yı coğrafya kitabından ziyade tarihte öğrendim ve cumhuriyetin merkezi olarak öğrendim. Hakikaten Selçuki idaresinin inkısamı (parçalanması) üzerine Anadolu'da teşekkül eden küçük hükümetlerin isimlerini okurken birtakım beylikler meyanında bir de Ankara Cumhuriyeti'ni görmüştüm. Tarih sahifelerinin bana bir cumhuriyet merkezi olarak tanıttığı Ankara'ya ilk defa geldiğim o gün de gördüm ki arada geçen asırlara rağmen Ankara'da hâlâ o cumhuriyet kabiliyeti devam ediyor." (*Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, I – III, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1989, s. 98)

Kemal Atatürk'ün vurguladığı "Ankara Cumhuriyeti", kimi tarihçilerin belirttiği gibi, bir "Ahi Cumhuriyeti"dir. Moğol istilası altında, Selçuklu egemenliğinin sönmeye başladığı dönemde, zanaat ve ticaret loncalarını oluşturan ahi örgütleri, ticaret ve zanaatı korumak için silahlı birlikler oluşturmuştu. Askerî Osmanlı yönetimi içinde yer alana değin, yani kent içinde ve kent ile köyler arasında zanaat ve ticaretin güvenliği Osmanlı devleti tarafından sağlanana değin, Ankara'da, zanaat, ticaret ve tarıma egemen olanlar, kentin askersel ve yönetsel egemenliğini ellerinde tutuyorlardı. Öteki beyliklerden farklı olarak, esnaf ve zanaat loncalarının yöneticileri ahiler, aynı zamanda kentin yönetimini de üstlenmişlerdi.

Ankara'da "sanatın içine tükürüldüğü" zaman yazdığım gibi, "sultanın, şahın, padişahın kenti olmadığı gibi, mollaların, şeyhlerin, dervişlerin yönettiği kent de değildi Ankara. Zanaatçıların, emekçi esnafın, ekip-biçen halkın yönettiği bir kentti."

Yunus Nadi'ye anlatımında, Mustafa Kemal, o zaman Ankara istasyonunun "ecnebi bir zabit ve askerlerinin taht-ı işgalinde bulunduğu"nu belirtir. O güne kadar da bu yabancılar (zabit ve askerler), Ankara'yı bir harabe ve Ankaralıları ölü sanıyorlardı. Mustafa Kemal, bunları belirttiği yerde,

Dikmen tepesinde (Keklik Pınarında) karşılanışını şöyle anlatıyor:

"Ankara'ya ilk kabul olunduğum gün sadece bir vatandaş, bir ferd-i millet idim. Hiçbir sıfatım, selahiyetim ve unvanım yoktu. Böyle olmakla beraber Ankara ve havalisi kâmilen çocuklarıyla, kadınlarıyla, ihtiyarlarıyla beraber Ankara şehrinden Dikmen tepesine bütün sahrayı doldurmuş ve beni istikbal etmiştir. İstasyondan hükümet dairesine kadar uzayan caddenin iki tarafı eski Türk kıyafetine girmiş, bıçakları ve tabancaları ellerinde Ankara gençleriyle dolmuştu." (s. 98)

Şu sözlerin altı çizilebilir: Yabancı subay ve askerler, Ankara'yı harabe ve Ankaralıları ölü sanıyorlardı. Kent ile Dikmen tepesi arası "sahra"ydı, yani kır ya da ovaydı. Yani boştu. Kent harabe ve kentli ölü görünümünde, kent ile Mustafa Kemal'in karşılandığı yer arası büyük kırlık bir alan. Burada, birkaç ölgün ışıktan başka bir şey bulmak olanaklı mı? Ki, bugün olduğu gibi, büyük bir ırmak gibi akan ışık selinden bir fotoğraf çekilebilsin!

Cumhuriyet, yöntem ve araç olarak bilimi ve uygarlaşmayı seçtiği içindir ki, "harabe", ancak bayındır olduğu zaman ışığa boğulacak, kırsal alan kentselleştiği ölçüde ışık denizine katılacak.

Bilimin ve uygarlığın niteliğine de değinmek gerekir. Geçtiğimiz günlerde, Avrupalı Hıristiyan Demokratlar, "Avrupa Birliği Projesi"nin bir "uygarlık projesi" olduğunu ileri sürdüler. Soruna, Avrupa Birliğine katılma ya da katılmama açısından değil, uygarlığın niteliği açısından bakmak gerekirse, şu belirtilmeli:

"Avrupa uygarlığı" ile, Avrupa'nın *ortaçağ uygarlığı* geleneği amaçlanıyorsa, bu, kuşkusuz, hanedanlarla, krallıklarla, dinlerle, mezheplerle ve bunları temsil eden kiliselerle, şatolarla, saraylarla özdeşleşmiş bir uygarlıktır. Maddi gücünü de antik çağın köle emeğinden, feodal çağın emekçisi serfin ürettiği ve karşılığı ödenmemiş değerinden almıştır. Temelinde kast sisteminin egemen olduğu bir uygarlıktır. Ama

bugün insanın siyasal özgürleşmesini, ayrımsız eşitlenmesini amacına koyan evrensel emektir, yani bilimdir, teknikbilimdir; onlarla kucaklaşan yazın ve sanattır.

İlkel insanın sanatında da, ortaçağ sanatında da varolan insanın insanlaşmasını soluyan özü, bu sanatların üretildiği çağın ilkelliğinde ya da ortaçağın karanlık zihniyetinde değil, ilkelliği aşmak, karanlıktan çıkmak isteyen sanatın evrenselliğinde aramak gerekir. Yoksa sanat olmazdı. Bugün sanatın sanatsal yani insansal işlevselliği, insanları ve toplumları, etnik, dinsel ve mezhepsel konumlarına göre ayırmak değil, insanın insanlaşan özünü de soğurması, yani evrensel niteliğini bilince çıkarması, yığınsallaştırmasıdır. Bilimin ise, doğası gereği sanat gibi, yerel, bölgesel, sınıfsal, ulusal sınırları olamaz, yoktur da. Kemal Atatürk'ün "çağdaş uygarlık" ("muasır medeniyet") dediği, Marx'ın evrensel emeğin ürünü olarak nitelediği bilim ve teknikbilim yerel ya da ulusal değil evrenseldir ve aynı biçimde sanat ve yazın evrensel olduğu ölçüde modern ve çağdaştır.

Bu, tek başına, ne Alman uygarlığıdır, ne Fransız, ne İngiliz ve ne de Amerikan uygarlığı. "Muasır medeniyet seviyesi", yani çağdaş uygarlık düzeyidir. Söylendiği günün düzeyi ile de sınırlı değildir. Ankara Işıkarı, bu anlamda, o günden bugüne uygarlığın aydınlattığı ışığı kucaklıyor. Tüm baskılara, ortaçağ karanlığının ve modern gericiliğin tüm baskılarına, çekilen acılara karşın, uygarlaşmanın simgesel açılımı elektiriği, abecesine oturtuyor. Elektiriklenmeyi sosyalizmle, yani çağdaş uygarlıkla özdeşleştiren Lenin gibi.

Özetlemek gerekirse:

Ankara Işıkları, uygarlaşmanın gizemli umudunu vurguluyor. Başkentin maddi ve manevi karalanışını dışlıyor. Yoksulluğunu, bağrında çığlıklanan acıyı, boğulan sesi, ışığın sessizliğinde umuda dönüştürüyor. Çünkü güzelliğin, estetiğin duyumsandığı yerde, geleceğin sevinci parıldar.

23-24 Mart 1997, Ankara.

KAHKAHA KIRIKLARIYLA GÜLÜYOR CEMAL...

Koşuyordum, Cemal tuttu kolumdan. "Ben öldüm!.." dedi.

Sabah kalktığımda anımsadım gördüğüm düşü, ama unutuverdim. Kitabevine biraz geç geldim. Masamda silik bir faks metni beni bekliyor gibiydi: "Dün saat 15,35'te Cemalettin'i kaybettik."

Faks, "*Aix en Provence*, 18.01.2012" bilgiliydi, bir gün sonra çekilmişti. Cumartesi günü Fransa'da toprağa verileceği notunu eklemişti Türkan.

Şaşırmadım, ama kalıverdim birden.

Bir ay bile olmamıştı. Hasta yatağında konuşurken Cemal "İkinci kitabımı bitirdim" demişti. Yazboyu düşlediği Karaburun'a, evine, ilkyazda gideceğini, üçüncü kitabını orada yazacağını da söyleyecekti.

İkinci kitap, birinci kitabı *Zor Zamanlar*'ın (2001) devamı olmalıydı ve üçüncüsünü yazmayı kurguluyordu. Aslında,

"üçüncü" kitabı, elli yıl önce tasarladığı kitaptı ve onu yazamadan ayrılıyordu yaşamdan.

o

Ben, Cemal'in ilk kez sesini tanımıştım.

Acıyla katılaşmış ve sevgiyle yumuşamış bir sesti Cemal'in sesi. Yumuşak, ama dirençli; esnek, ama kararlı. Ortaokuldaydım, son sınıfta. Tokat Lisesi yeni açılmıştı. Lise müdürüyle tartışırken, durmuş bakmıştım, "Kim bu?" diye. Yanımdan geçen arkadaşlardan biri, "İşte, komünist bu!" demişti. Niksar'dan gelmişti. Edebiyat öğretmenleri İlhan Başgöz'dü. O da yeni gelmişti Tokat'a.

o

Şiir, bizi, Cemal ile beni, kısa zamanda yanyana bulacaktı.

Orhan Şaik Gökyay'ın Halkevinden atılan *Ülkü* dergisinde okuduğum "İçlenme", amcamın ortaokul kitabında bulduğum "Han Duvarları" ezberimdeydi. Ortaokulda Rüştü Ovalıoğlu'yla ne çok paylaşmıştık Kemalettin Kamu'nun "Bingöl Çobanları"nı. Şimdi bakıyorum da, hepsinde bir İç Anadolu sıcaklığı saklıdır. Ağıtlar da öyle. Kağızmanlı Hıfzı, Bayburtlu Zihni, sesime ses katanlardı sanırım.

Bir akşam üstü, değişik bir şey oldu, okulun bahçesinde gezinirken, sonra pek ünlenecek "Sessiz Gemi"yi okudu Cemal... Okumuş, yüzüme bakmıştı. "*Sessiz bir gemi kalkar bu limandan*" dizelerinde kendi sesimi bulamamıştım. Sezgilerimi, ezgilerimi de. Donyağı gibi bir şey gelmişti bana Yahya Kemal'in şiiri. Cemal, gülerek şiirin arkasında saklanan anlamını açıklayacak ve beni şaşırtacaktı. Yeni bir kapı aralıyordu bana . Ondan alacağım şeyler olacaktı.

Ekim 1970'te Fransa. Güneyde, Akdenize yakın *Aix en Provence*'te "okutmanlık". Birkaç yıl sonra *Maitre de Conferences* olarak öğretim görevlisi. Fransız şiirinin Türk şiirine

etkileri, geçmişten günümüze Türk şiiri. İkinci Yeni hariç değil. Derslerinin ilk sırasında yer alacak olan şiir bilgisi, okul yıllarında mayalanmıştı ve düzyazıya bütün ağırlığıyla sızacak olan şiirden aldığı dildi.

o

27 Mayıstan (1960) sonra, yazı müdürü olarak haftalık Ülke'yi çıkarırken, Cemal, Ankara Makine Kimya Endüstrisi'nde (MKE'de) çalışıyordu. İstanbul'da askerliğini yedek subay olarak tamamlarken evlenmişti. *Pazar Postası*'nda yazısı yayınlanmış mıydı çıkaramayacağım. Ama *Ülke*'de, diğer şeyler yanında, birkaç sayı sürecek, Cemal'in "Mecze Kalesi" anılarını yayınlamaya başlamıştım.

"Mecze Kalesi", bizim "Mamak Askeri Cezaevi" gibi bir cezaeviydi Suriye'de.

Cemal, 1953 TKP tutuklaması sürecinde, arandığını öğrenince, Hatay üzerinden Suriye'ye geçmek istemiş, sınırda Suriye askerlerine yakalanmış, Mecze Kalesine konmuştu. Bu kaleden (cezaevinden) anılarını yazmıştı *Ülke*'ye. "Kale" anıları, 27 Mayıs öncesi öğrenci-halk gösterilerinin ortak marşına dönüşen "Gaziosmanpaşa" ve "Plevne" savunması, Cemal'i, bu savunmayı yazmaya ve araştırmaya isteklendirecekti.

Benim Şemdinli'de başlayan askerliğim Mart 1965'te sona erip Ankara'ya geldiğim zaman, Cemal Ankara'da olmalıydı. Çünkü, kimi zaman akşam iş dönüşü, yeni başladığım Sol Yayınları'nın bazı kitaplarının düzeltimini yapmış, bana yardım etmiş, zor anlarımda bana destek olmuştu. Sonra İstanbul'a taşınacak, 12 Martta, dört yıl sürecek cezaevi günlerim sona erdiği zaman Cemal'in Fransa'ya göçtüğünü öğrenecektim.

Birgün Körfez Lokantasının bahçesinde yemek yerken, Cemal, Yekta Güngör Özden'le birlikte bahçeye gelmişti. Yekta, "Muzaffer bak, demişti, sana kimi getirdim!" Ben ona, o bana, biraz şaşkın bakmıştık. Öznesi, azalan saçlarımız,

büyüyen göbeklerimizdi. Yalnızca bunlar mı?

Nice zaman sonra, Fransa'dan birkaç günlüğüne geldiği günlerin birinde, anlatıları arasında, sesinde dokulaşan "acı"yı bulgulayacaktım Cemal'in:

Niksar'dan Tokat'a, Tokat'tan Sivas'a uzanan şose yolu üzerinde, Artova'dan (Çiftlik'ten) Yıldızeli'ne doğru sürüklenen büyükçe bir kafilenin içinde, yorgun düşmüş bir ana, kucağında taşıdığı küçük kızını uzatıyor, yolda kendilerine yaklaşan birine. "Ne olacağımız belli değil!" diyor, yakarıyor, kızını alması, koruması için. Alpuderesi köyünden bir tahsildar, uzanıyor, bitkin kadının kollarından çocuğu alıyor kucağına...

Yıllar / yıllar sonra buluşacak Alpuderesi'ndeki teyzesiyle, Niksar'daki annesi Cemal'in... Yani annesi tarafından "tehcir" yaralısı Cemal...

Ne çözülebilemez çelişki bu!...

Kan dökenlerle can verenlerin kimliğinden, kan verenlere can katanların kimliğine ulaşmanın, insan olarak yeryüzüne saçılmanın dindirilemez çelişkisi bu.

o

Cemal, daha sonra da geldi Ankara'ya Türkan'la. Körfez lokantısının bahçesinde, ailece birlikte olduk. Yemekte, Plevne'ye, Gazi Osman Paşa'nın savunduğu kaleyi görmeye gidişini anlatıyor Cemal.

Validen izin alınacak. Cemal'in romanı için materyal topladığını öğrenen Vali, biraz duraksayıp düşündükten sonra, "Literatura, diyor, bir zararı olmaz, bırakın görsün!".

Cemal'e kaleyi gezdiriyorlar. Rehberler çıkışta sola yöneliyorlar, gözetleme kulesinin yerini göstermek için. Cemal biliyor, hayır sağda, diyor, bakın şurada olacak!

Bir Türk yazarın geldiği yayılmış olmalı kente. Osmanlıdan kalma bir çiftlik sahibinin konağında, bahçedeler. Uzayan bir masa, anayurt özlemiyle doluşan kadınlar, çocuklar, gençler, yaşlılar. Ateşte dönen etler. Sofrada rakı ya da şa-

rap. İlerleyen bir saatte, konağın yaşlı sahibi, kulağına eğiliyor Cemal'in, şimdi kendisine bir armağan sunacağını söylüyor. Armağan taş plakta Hafız Burhan, ya da Hamiyet ya da bir başkası. Anlatırken hafif kahkaha kırıklarıyla gülüyor Cemal...

Kaleyi, çevreyi ve coğrafyayı inceden inceye irdeledikten sonra, romanına başlayabilecek. "Mecze Kalesi"ni yazdığı günden bugüne, 1960'tan 1990'a otuz yıl sonra, Güneyde, Akdenize yakın Provence'de, masasının başına oturabilir, romanını yazabilir artık.

o

Rana, *Zor Zamanlar*'ı okuyor.

Ben akşam eve gelince, sofraya oturmadan soluksoluğa anlatmaya başlıyor okuduklarını. Diliyle, betimlemeleriyle, kurgusu ve dokusuyla, tarihin karanlığından 2000'li yılların güneşine çıkıyor Balkanlar ve Bulgaristan'da bir köy, köyde ataerkil bir müslüman evi.

Evin delikanlısı, atıyla geçerken, biraz önce evleri yeni yakılmış, annesi babası öldürülmüş, korkudan bir ağacın dibine sinmiş 13-14 yaşlarındaki Maria'yı alıyor atına, eve getiriyor. Varlıklı müslüman ağanın evinin ikinci gelini olacak Meryem. Ama Meryem'in yüreği, yoksul hıristiyan evleri için çarpacak.

Şu da var ki, sayfalar sayfaları kovalasa da, Cemal Plevne Kalesinin çok uzağında kalacak, Kale, ufukta olsun görünmeyecek. Roman bittiği zaman da. Altmış yıllık bir birikim, toprağın altında, Cemal'in anneannesi ya da annesi ya da teyzesi ve tümü soluk alacak Meryem'in soluğunda.

o

Telefonda ikinci kitabımı bitirdim diyor Cemal... Halkına ve insanlığa sunar gibi gönençli.

Ragıp Zarakolu da tutuklu. Kim basacak ikinci kitabı?

"Bakalım!" diyor Cemal.

Öyle algılıyorum ki, Cemal, Plevne Kalesine ikinci romanında da ulaşamayacak. Öyle derin ki ve her el dokunuşunda o denli derinleşiyor ki, Cemal, mitolojinin gizemli dünyasından, Sisif'in erişemediği aydınlık doruğa "iniyor" ve Plevne ve Kale hem aklının kuytusunda ve hem yüreğinin uzağında duruyor.

1 Şubat 2012, Ankara

Frankofoni, No: 24, Ankara 2012, s. xxxiii - xxxvi,
"Cemalettin Aykın İçin".
Sincan İstasyonu, 55, Mart 2012, s. 5-6,
"Cemalettin Aykın'ın Ardından / Kahkaha
Kırıklarıyla Gülüyor Cemal"

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

"NEFES ALAMIYORUM"
İBRAHİM OĞLU YUSUF OĞLU İLHAN

MAMAK'I PİRİNCE DÖKMEK

1980 sonrası, yedi yıl, İlhan'ın duruşmalarına giderken, onu, hep, Başkentin pusuya yatmış tepesinde, açılmış ağzına atılacak genç bedenleri homurdanarak bekler gibi algıladım.

İnsanın ilkel ve yabanıl gücünü kuşanan modern gerici zor'un, elsiz ve ağızsız çevirdiği, insanlaşan insanı içine emdiği, ezdiği, çiğnediği, yok ettiği derin bir mağara gibidir de Mamak.

Onun içindir ki, Mamak, devrim sancısıyla insan olma savaşımının içiçe geçtiği yerdir.

Suskundur, dışardan bakıldığında. Ama her an gizil bir çığlıktır. Yüzlerce el, kol, bacak, ayak, baş, gövde, birbirine karışır. Taş duvar içer çığlığı, gökyüzü emer. Onun için kolay duyulmaz sesi, gizi kendisine gizli kalır, uzun süre.

Bütün dönemleriyle Mamak, Türkiye'nin siyasal kimlik değiştirmesini simgeler. Başkentin değişen siyasal kimliği, onun kollaşan gövdesinde ve içinde yoğunlaşan baskılarında

yansır. Baskılar yeni biçimler alır: yemin olur, ders olur, eğitim olur, cop olur, ses bombası olur, tompsonların sultasında mahşer gününe döner. Duvarlar kan olur akar, zemin kan olur göllenir. O kanlandıkça ve acı daha derine işledikçe, ülkenin yeni siyasal fotoğrafı, geliştirme banyosunda, belirginleşir, netleşir, renkleşir.

Dev-Yol davasında verilen idamları ve müebbetleri dinlemiş, asık yüzlerle iniyorduk nizamiye kapısına. Otobüsten dışarı bakan biri, "Yeni bir müdahaleye kadar elveda!" deyiverdi.

Ne denli doğal geldi bize, "yeni bir müdahale" demek ya da bu sözü işitmek. Hatta kimi yüzlerden, esprinin gülümseyişi hafifçe geçiverdi.

Mamak adı, '50'li yıllarda, yalnızca, vadiden yamaçlara uzanan ağaçlar arasına serpilmiş sakin gecekonduların semtini çağrıştırırken, şimdi, ilkin, cezaevi olarak anımsanıyor.

Mamak, siyasal gericiliğin baskısının göstergesi olarak, daha 1960 öncesi rüşeymlenir. (Kaldığım için biliyorum) bu, kerpiç duvarlı bir koğuştu. 12 Martta, taş duvarıyla, demir parmaklıklarıyla, ön ve arka hücreleriyle kemikleşti, "tam teşekküllü" cezaevine dönüştü. Ama yetmedi, gövdesinden kollar saldı. (2 Nolu Cezaeviyle) bir kolunu garnizonun altına, (3 Nolu Cezaeviyle) öbür kolunu Dışkapı'ya uzattı.

Daha 12 Mart gündemdeyken, Havva ananın kaburgasından Adem'i "doğurması" gibi, 1 Nolu Cezaevinin sırtında da, yeni ve daha azman bir cezaevi doğdu. Bu kez kendi adı B-Blok, yenisi A-Blok oldu.

12 Eylülle birlikte, her gün ve günboyu, dış nizamiyeye taşınan insanlar, üçer-beşer, onar-onbeşer, bu azmanın ağzından içeri atılacaktır. İki büyük cezaevi, getirilenleri almaya yetmeyecek, garnizondaki er koğuşlarına uzanacaktı. C-Blok açıldı, yetmedi yanındaki koğuşlar (7 koğuş) birer birer bu bloka katıldı. Bu da yetmedi. C-Blokun karşısında yeni koğuşlar inşa edildi, D-Blok doğdu.

Mamak, gövde olarak büyürken, içerde, baskı da o denli yoğunlaştı. Dışardan bakıldığında sessizdir, giz vermez gibi-

dir. İçerde, her an acının çığlığı gökleri tutmaya hazır nöbettedir. İçerdeki insan, pik demirden dökülmüş tabutta gibidir. Copları postalların izlediği, tekmeleri gaz bombalarının izlediği, birazcık "benim" diyenin kafasının taş duvarlara vurulduğu, bedenlerin beton zeminde çiğnendiği yerdir Mamak.

Ve dışarıda, grevin, toplu sözleşmenin yasaklandığı, siyasal partilerin feshedildiği, genel seçimlerin askıya alındığı, ücretlerin demire çivilendiği, kar, rant ve faizin, yılkı atlar gibi başıboş ve gücü yettiğince coşup koştuğu günlerdir bu günler.

Niceleri gibi, ben de, 12 Martta ve 12 Eylülde, Mamak'tan geçtik. Benim (dördüncü, yani) son geçişim, kısa sürdü. Ama ikiye biçilerek geçtiğimi, bilinse de, yinelemeliyim.

Orada, yurdunun, halkının kurtuluşunu kendine sorun edinen, siyasal ve ideolojik karşıtları açısından yurduna, halkına kötülükten yargılı tutulan çoğu genç nice insan, bu azman devin dişleri arasında çiğnendi, karnında soluksuz kaldı; ambulanslar, kimi zaman yaralı diye ölü taşıdı. Kimi geceler pranga sesiyle mahşere döndü Mamak; buradan, ip altına, gencecik gövdeler taşındı.

Bir yanda, dinmek, yorulmak bilmeyen hınç, (bir çeşit) öç alma hırsı, bir yanda acının direnci daha da yükselttiği insan onurunun öldürülmezliği.

12 Martı izleyen ilk günlerde de vardı işkence. İnsan, ilk günlerin işkencelerini, bütün ağırlığına ve yeğinliğine karşın, bir çeşit kara-kucak güreşine de benzetebilir. Ne zaman ki, "kontrgerilla" kurumsal olarak işkenceye başlar, işkence sistematik bir sorgulama yöntemine dönüşür, o zaman Mamak'taki tutuklunun özgürlüğü taş ve demirle örtülür. Artık bir koğuştan ötekine gülümsemek hücre dayağının nedeni olur; göğü birkaç dakika solumak, günlerce olanaksızlaşır; bir bardak çay içmek için, on kapının kilidi açılır-kapanır.

Çünkü, işkencenin sistematik uygulanmaya başlanması, toplumu da sindirir, susturur. Toplum ne denli baskı altına alınırsa, cezaevlerindeki baskı da o denli yeğinleşir. Toplu-

mun susuşunun, sinişinin, korkusunun bedelini, içerdeki insan, gün gün bedeninde ödemeye başlar. Bedenine hiçbir şey değmese bile, kurşun tabutta soluk alır gibidir.

Şu da var: Baskı, 12 Martta esas amacına erişemeden, toplumun dili çözülmeye başlamıştır. Bu nedenle, 12 Eylül, 12 Martı, denebilirse, özel bir laboratuvarı olarak algılayacaktır.

12 Eylül siyasasının, demokratik-olmayan anayasasıyla, demokratik-olmayan yasalarla, kendini yasallaştırması, ancak toplumun baskı altına alınmasıyla, dilsizleştirilmesiyle olanaklıydı.

Yasadışı baskının ve özellikle de işkencenin yaygınlaştırılması, sistemleştirilmesi, aynı zamanda, toplumun baskı altına alınmasının, dilsizleştirilmesinin de nedenidir. Daha sonra devam edecek işkence ise, 12 Eylülün yasallaştırdığı sistemin "muhafız"ı rolü görevini yerine getirecektir.

Konudan ayrılmak pahasına da olsa, kısaca belirtmeli: İşkencelerin, cezaevlerinde işkenceyi de aşan baskıların, toplumsal amacı bellidir: Emeğin gelirini aşağı çekmek. Bunu gerçekleştirebilmek için de demokratik özgürlükleri sınırlamak ve kaldırmak. Biliyorum nice emekçi, giderek daha çok yoksulluğa yargılanmış olmaktan sızlanırken, bu işkencelere de duyarsız kaldı ya da kimileri, işkence ve baskıyı, toplumsal esenliğinin bir gereği olarak algıladı. Oylarıyla da zaman zaman yansıttı bunu. Ama şu bilinmeli ki, nice gencin bedenine binbir hücresinden ağan acı, emekçinin ücretinden her gün biraz daha parçacıklar koparmanın olanağını yarattı. Nice insanın bedeninde debelenen postal, 12 Eylülün sistem olarak yasallaşmasının önüne duran engelleri araladı.

Bunun içindir ki, Mamak, ülkenin hem siyasal değişiminin göstergesidir, hem de bu değişimi gerçekleştirebilmenin önündeki engellerin etkisizleştirilmeye çalışıldığı ön alandır.

Burada yaralansalar da, sakat kalsalar da, ölseler de onlar, özünde, demokratik-olmayan yasalar karşısına, demokrasi-karşıtı süreçler üreten politikalar karşısına, insan olmanın onurunu çıkardılar. Kazanılmış hakların, zor kullanıla-

rak alınamayacağını duyumsattılar. Alınsa da, bedelsiz alınamayacağını ve bir gün geri alınacağını algılattılar.

12 Eylülden sonra İlhan'la götürüldüğümde, İlhan'ı morga, beni boş bir koğuşa koydular. Yaralı yatırdıkları yerden avluya çıkarılanları izlerken, anladım ki, Mamak cezaevi değildi artık. Kontrgerillanın kurumsallaşmış kurumu olmuştu. Asma, kesme, biçme, vurma, öldürme, açık şubesiydi.

Cezaevi diye yazılıyor, söyleniyorsa da, bir cezaevi değildir Mamak. Çünkü, yasalarla, yönetmeliklerle, yönergelerle belirlenir cezaevi kuralları. "Benim cuntam gelseydi, hepinizi keserdi" diyenlerin yönetiminde, hiçbir kuralın tanınmadığı, vahşetin çağrısına çektiği ilkel insanı elde sopa coşturup saldırttığı, yabanıllığın doruğa çıktığı bir mağara zindanlığıdır Mamak.

Mart 1989, Ankara

Oral çalışlar'ın *12 Marttan 12 Eylüle Mamak* kitabına "Sunuş" olarak yazıldı.

KARDEŞİM İLHAN'IN SON BEŞ GÜNÜ
CANIM GÜZEL KARDEŞİM İLHAN ERDOST'UN SON GÜNLERİNE İLİŞKİN NOTLAR

1. *Emniyete Çağrılıyorum*

Cuma günüydü. Büroya inmiştim. İlhan bazı işler için dışarı çıkmıştı. O sırada, posta kutusuna bakmaya giden Ahmet geldi. Zafer çarşısında, Kitabevine, Birinci Şubeden bir polis memuru gelmiş. Bana bir not bırakmış. Telefon numarası da. Notta, 1. Şube B. Grubunda, bana ait bir evrak olduğu, gitmeme gerek olmadığı, telefon ederek öğrenebileceğim yazılıydı. Ne olduğunu öğrenmek istedim. Tanıdığım bir komser vardı. Savcılık ve benzeri işlerle ilgili çağrıları iletirdi bize. Onu aradım telefonda. Telefona çıkan biri, bu telefonda olmadığını söyledi. Adımı verdim. Bilgi istedim. "Bize kadar gelmeniz gerekiyor" dedi. Sonra da, "Sıkıyönetimin temin edilmem için yazısı olduğunu" söyledi. İçeriğini bilmediğini ekledi. Pazartesi sabahı gelebileceğimi söyledim. Telefonu kapadım. Bürodan çıktım. Ne olabileceğini düşündüm ilkin. Hiçbir nedeni olamazdı. Eve geldim. Bir iki saat sonra da İl-

han geldi. "Basımevi içindir dedi İlhan, hemen gitseydin ağbey." "İlhan dedim, önü cumartesi ve Pazar. Boşuna 1. Şubede bekletirler. Pazartesi sabahı gitmek daha kolay olur.." "Doğru, ya", dedi İlhan.. Vahap da vardı. Rana üç kadeh getirdi. Yeni rakı, beyaz peynir, yudumlamaya başladık. Oradan buradan konuştuk.

2. *Basımevinin Kapatılması*

Hiçbir şeyin kapalı kalmaması için basımevi konusunu açıklamak gerekiyor. 18 Eylül Cuma sabahıydı. İlhan'larda yatmıştım o gece. Sabah biraz geç kalktım. Kalktığımda, Gül, işe gitmiş; İlhan, Türküler'le oyalanıyordu. Sabahleyin, Ahmet'in geldiğini, Sıkıyönetimden dün akşam gelen bir ekibin basımevini arayıp mühürlediğini haber verdiğini iletti. Kapıyı kırıp içeri girmişler, bir saat kadar sonra, basımevinde kalan kitaplardan örnek alarak götürmüşler. O gün, yani 17 Eylül günü, akşama değin, basımevinde, İlhan'ın sattığı bıçağı sökmeye gelenler çalışmıştı. Sabahleyin bıçağı taşımak üzere geldiklerinde, kapıyı mühürlü görmüşler. İlhan, o gün, oğlumun kayınpederi Avukat Necati Beye bir vekaletname çıkarttı, cumartesi günü Necati Beye uğradık. Bir dilekçe hazırladık. Basımevinin çalışmasının dört ay kadar önce durdurulduğu, işçilerin tazminatlarını ödeyerek işlerine son verildiğini, ve makinelerin bazılarının satılmış olduğu, dilekçede belirtildi. Basımevinde, kurulduğu günden bugüne değin basılan kitaplardan herhangi biri hakkında, ne mahkemelerce verilmiş bir toplatma kararı, ve ne de Sıkıyönetim Komutanlıklarınca yasaklanmış bir karar bulunmadığı; ve gene bu anda basımevinde kapakları geçmediği için sahipleri tarafından alınmamış kitaplar hakkında da herhangi bir yasaklama kararı bulunmadığı belirtildi. İlhan, gerekli belgelerin fotokopilerini çıkardı. Pazartesi günü de Sıkıyönetim Komutanlığı adli müşavirliğe avukatıyla götürerek verdi. Bunu izleyen günlerde, basımevinin bulunduğu binanın sahiplerinden birinin evine gidildiğini, ve kardeşimi ya da beni aradıkları-

nı, gene basımevi binası sahibinden kardeşim telefonla konuşurken öğrenmişti. Ama, kardeşimin ev adresi, basımevindeki işyeri belgesinde yazılıydı. Bu belgeler, sonradan öğrendiğimize göre, arama sırasında alındığı halde, kardeşimi evinden aramamışlar; benim de adresim son kez 4-5 ay kadar önce evin arandığı ve bilindiği halde, ben de evden aranmamıştım. İlhan, Sıkıyönetime dilekçe verildikten ve basımevinden alınan kitaplar tetkik edildikten sonra, bizim, aranmamıza gerek görülmediğini düşünüyordu. Basımevi sahipliği ile hiçbir ilgim olmadığı halde, benim basımevinden dolayı aranmış olmama da bir anlam vermek olanaksızdı.

3. *Emniyete Gidiş*

Cumartesi günü, sanırım, İlhan, Gül'ün akrabalarından birine gidecekti. Bizim evin balkonundan, İlhan'ın oturduğu evin salonu görünür. Akşamları balkondan bakardım, geldiler mi diye. İlhan evine henüz telefon alamamıştı. Bu nedenle de telefon ile görüşmemiz olanaksızdı. Işıklar yanınca, İlhan gelmiş demekti. Kararmışsa İlhan'ın yattığını anlardım. Öyle yatardım. Cumartesi akşamı, onbir sıralarında, ışıklar yanmıştı. İlhan dönmüştü demek. Pazar günü öğleden sonra bize geldiler. Vahaplar da geldi. Birlikte rakı içtik. Konuşuldu, şakalar, yorumlar yapıldı. Ne için çağrıldığımızı hala çözememiştim. İlhan'lar ve Vahap'lar gece 11'e doğru kalktılar. Ben de bir süre sonra yattım. Sabah dokuza doğru kalktım. İlhan giyinmiş gelmişti. Sonra Vahap geldi. Rana çantamı hazırladı. Havlu, diş macunu, gömlek falan koydu. İlhan, Vahap ve ben, Emniyet sarayına gittik. İlhan'la yedinci kata çıktık. Orada tanıdık polis memurlarından birini sorduk, raporluymuş. Tam bu sırada, daha önce evimizin aranmasında tanıdığım bir komser muaviniyle karşılaştık. Kendisine Başkomser Cevdet Beyi sordum. Beni odasına götürdü. Oturttular. Sonra, bana, "İlhan yok mu?" diye sordu. "Ne o dedim, İlhan'ı da mı arıyorsunuz?." Basımevi dolayısıyla arandığımız anlaşılıyordu. Başkomser dışarı çıkıyor, giriyordu. Bir ara

Başkomser girince, beni ne zaman Sıkıyönetime göndereceklerini sordum. "Biraz işi var, senin ve kardeşinin evinde, basımevinde arama yapılması isteniyor" dedi. Biraz sonra da bir ekip oluşturdular, beni alarak eve getirdiler. Bizim evde ve İlhan'ın evinde, büroda arama yapıldı. Tutanak tutuldu. Evlerimizde ev eşyaları ve kitaptan başka bir şey yoktu. Kitapların tümünü taşımak yerine, komser muavini, sol içerikli kitapların listesini çıkarttırdı. Bunları tetkik ettirelim, yasaklanmış kitap varsa, gelir alırız, böyle kalsın dedi. O sırada kardeşimle görüşme olanağım oldu. "Ağbey ben de geleyim" dedi. "Yok dedim, ikimiz gitmeyelim, bakalım ne oluyor. İkimiz de gidersek evlere kim bakar sonra.." İlhan, "gelirsem basımevi daha kısa zamanda açılır" diyordu. Eh birkaç gün gecikmesinde de fazla bir sakınca yoktu. Gelmesine razı olmadım. Emniyete döndüğümüzde, bizi getiren komser muavini ifademi aldı. Akşam olmak üzereydi. "Bugün mü gönderelim dedi Sıkıyönetime, yarın sabah mı?" Yarın sabah gitmek daha uygun olurdu. Akşamüstü dosyayı incelemeyebilirlerdi. O gece, 6. kattaki salonda kaldım. Salon ikiye ayrılmış durumda. Ön kısımda gece nöbetçi ekibi vardı. Benim burada kalmamı söylediler. Ekip başkanı, beni getiren komser muavinine, "Şeref sözü versin, bizimle ilgili bir şey yazmayacağına, alayım" diye şakalaştı. Akşam amcam yemek getirdi. Bir de battaniye. Sabah 12'ye doğru, bir kanepeye battaniyeyi sarıp uzandım.

4. *İfademin Yeniden Alınışı*

Ertesi sabah beni yeniden yukarı kata götürdüler. Alınan ifademi Başkomser beğenmemiş. Yeniden ifademi alacağını söyledi. Bu arada, benim adımın geçtiği dosyaları çıkarttırmış. Benim bile anımsayamadığım ilginç anılarımın notları bu dosyalarda vardı. Örneğin, fakültede, 1953 ya da 1954'te yapılmış bir şiir matinesinde okuduğum şiirin adını söylüyordu Başkomser. Ya da buna benzer şeyler. Neyse. Biraz geç başladı ifademi almaya. Bu arada işleri çıkıyor, gidiyor, geli-

yor, kaldığı yerden başlıyordu. Öğle olmuştu. Bu arada eşim Rana, bana yemek getirmiş. Onu aldılar, bir süre birlikte oturduk. Belki bugün öğleden sonra Sıkıyönetime gidersem, belki de yarın sabaha kalır dedim. Yarın sabaha kalırsam akşama gene yiyecek bir şeyler getirmesini istedim. Öğleden sonra, ifademi almaya devam ettiler. İfade, çocukluğum, aile çevrem, okuma yıllarım, yetişme tarzım, siyasal düşüncelerimle ilgiliydi. Yazılar, yayınlar, davalar, tutuklanma ve mahkumiyetlerle ilgili sorulardı. Bana isnat edilen hiçbir suç yoktu. Saat 15'e doğru ifadem bittiğinde, "herhalde bugün de gidemeyeceğim" dedim. "Biraz daha işimiz var" dedi Başkomser, "belki yarın sabaha kalabilir". Sık sık da İlhan'ı soruyor, İlhan'da gelseydi iyi olurdu diyordu.

Bu arada masada duran bizimle ilgili bir yazı duruyordu. Bu yazının dördüncü maddesinde, bizim için, "Delil bulunmasa bile... derin uygulama yapılması", belirtiliyordu. Yani bize, ağır işkence yapılması isteniyordu.

5. *İlhan'ın Gelmesini İstiyorum*

Aşağı salona gidince, nasıl bir mantık bağı kurarak vardım şu düşünceye şimdi çıkaramıyorum, İlhan'ın da ben buradayken gelmesinin daha iyi olacağını düşündüm. Ensonu, sorunumuz, basımevinin biran önce açılmasıydı. Ve basımeviyle ilgili suç olacak herhangi bir şey de yoktu. Akşam yemek getirdiler ve görüşme olanağı olursa, bunu ileteyim dedim. En büyük yanlışı, İlhan'ın yaşamına malolacak kararı verdiğimi nasıl bilebilirdim. Akşam geç satte eşim ve halamın oğlu Yunus yemek getirmişler. Beni eşimle, ifadem alındığı için görüştürdüler birkaç dakika. Rana'ya, "İlhan'a söyle, düşünsün, eğer kendisi de doğru bulursa, karar versin, ben buradayken gelsin, birlikte sıkıyönetime gönderirler" dedim. Birkaç kez de yineledim, kararı kendisi versin dedim. Basımevinin biran önce açılmasını ve tasfiye işlemini tamamlamayı istiyorduk. Daha sonra Rana'nın anlattığına göre, Emniyetten çıkanca, söylediklerimi kendisini arabada

bekleyen İlhan'a söylemiş. İlhan, "öyleyse demiş kızımı da alayım". Türküler Gül'ün annesindeymiş. Türküler'le birlikte Mukaddes hanımı (Gül'ün annesi) da almış. Eve gelirken Mukaddes hanım ağlıyormuş, İlhan "Rana ablama bak demiş, kocası içerde seni teselli ediyor; sen niye ağlıyorsun.. Ne var ki şurada. Olsa olsa en çok bir ay gözaltında yatar çıkarız." Akşam, bizden amcama telefon etmiş. Sabahleyin amcam gelmiş. Vahap gelmiş. Birlikte Emniyete gelmişler. Ertesi sabah zaman geçtiği halde beni Sıkıyönetime götürmeleri gecikince, kardeşimin gelmiş olabileceğini düşündüm. Sonra yukarda ifademi tutanağa geçen polis memuru geldi 6. kata. Ona sordum. Kardeşimin geldiğini, ifadesinin alındığını, öğleden sonra ikimizi birlikte Sıkıyönetime göndereceklerini söyledi. Öğle tatili sırasındaydı, kapı açıldı, içeriye kardeşim girdi. Barışta'nın düğününe diktirdiği elbiseleri giymişti. Traş olmuş, kıravat takmıştı. Gülerek içeri girdiğinde ben kardeşime doğru yürüdüm, içerdeki çocuklar kalkıp tokalaştılar. Yanaklarından öptüm kardeşimin. "Böyle iki kardeş emniyette, ağırıma gidiyor İlhan" dedim. İlhan güldü. "Böylesi daha iyi oldu, zaten öğleden sonra Sıkıyönetime gideceğiz, bu iş burada biter" dedi. İkimizin de düşüncesi böyleydi. O arada bana nasıl ifade verdiğini anlattı. İlhan, yaşamında ilk kez ifade veriyordu. Ben, Rana'ya eğer İlhan gelirse, siyasal düşüncelerini açıklayan ifade vermesin demiştim. Günlük siyasetle ilgilendiğini, bunun ötesinde fazlaca bilgisi olmadığını söylesin, yetişir demiştim. Oysa İlhan, sosyalist olduğunu ve ülkenin bağımsızlaşması ve demokratikleştirilmesi doğrultusunda neler yapılması gerektiğine ilişkin düşüncelerini açıklamış. Bana durup durup anlatıyordu. Bu arada, "Ağbey dedi, içi buruk bir sesle, sabahleyin çıkarken Türküler uyuyordu, uyandırmaya kıyamadım, yanaklarından öptüm, çıktım." Ben de, "Böylesi daha iyi" dedim.

6. *Sıkıyönetime Götürülüşümüz*

Saat 14.30 sıralarında bizi bir polis memuru teslim aldı.

Aşağıda, yeşil reno bir arabaya bindik. Silahlı bir de polis bindi. Emniyetin dışında amcam arabasıyla bekliyordu. Sıkıyönetim nezaretine geldiğimizde, bizi Sıkıyönetime getiren araba ve silahlı polis memuru geri döndü. Sıkıyönetim nezaretine girecekken, bir astsubay çıktı, "saat üçte adli müşavirlikten telefon ettiler, ellerinde çok dosya varmış, yeni dosya almayın diye talimat verdiler" dedi. "Götürün, yarın sabah getirirsiniz" diye ekledi. Polis memuru, basınla ilgili olduğumuzu, haber verirlerse belki alacaklarını söyledi. Astsubay önce "nedir" dedi, sonra gene talimat verildiğini yineledi. Biz dışarı çıktık. Geri dönmek için taksi beklerken, amcam arabayla geldi. Rana gelecekmiş, onu bekliyorlarmış. Bizi görünce, Cumhuriyet Savcılığına gönderildiğimizi sanmışlar. Amcamın arabasına bindik. Dışkapıda, birer ayran içtik. Bu arada Yunus, Gül'e haber verdi, Gül hastaneden çıkarak geldi. İlhan, Gül ile görüştü. Biz de neşeliydik. Sabahleyin erkenden gelirsek daha iyi olur diye düşünüyorduk. Emniyete tekrar geri geldik. Rana köfte yapıp gönderecekti nezarete. 6. katta zaman zaman birlikte, zaman zaman nezarette olanlarla konuştuk. Bulunduğumuz yeri öğle üzeri badana yapmışlardı. Yerler ıslaktı, salon kireç kokuyordu. Ters tavanın oyukları hamam böcekleriyle doluydu. Biz, aynalı odaya geçilen kapının köşesinde iki ranzayı ağız ağza getirdik, benim battaniyemi sererek oturduk. Sigara içiyor ve konuşuyorduk. O anda, Mamak tarafından gecekondudan, Leyla adlı genç ve zayıf bir kız geldi, oturdu yanımıza. Üşüyordu; rengi kaçmıştı. İşkenceye götürecekler diye de korkusu vardı. İlhan, biraz sonra, Leyla'yı bizim kanepeye yatırdı, battaniyeyi üzerine örttü. Üşüdüğü için paltosunu da örttü üstüne. Biz, bir başka kanepede oturduk. Zaman zaman da dört-beş adımlık bir yerde volta atarak konuştuk. İlhan son derece rahattı. Ben de ilk kez kaygılı değildim. Daha önceki gelişlerimde, önümde görünen hapislik yılları, şimdi silinmişti. Geleceği, ne olacağını hemen hiç düşünmüyordum. Kendimi zamanın akışına bırakmıştım. Gelecek silik ve renksiz gibiydi. Akşam vakit geçtiği halde, yemeğimiz gelmişti. Görevli arkadaş, öğle-

den kalan yiyeceklerden dağıttı. Sonra, aşağıya telefon ettirdik. Yemeğin geldiğini, göndereceklerini öğrendik. Köfte ve patates kızartmış Rana. O anda bir polis gelerek, Leyla'yı almak istedi. İlhan ve diğer çocuklar Leyla'nın ateşli olduğunu, yattığını söylediler. Sonra gitti, ve yeniden geleceğini söyledi. İlhan, Leyla'ya kalkmamasını söyledi. Ateşi geçtikten sonra da, Leyla, kız arkadaşlarının yanına geçti. Biz yattık. Ama, yattığımız yerde hamam böceği o denli çoktu ki, üstümüze yağıyordu. İlhan'la kalktık. Kanepeleri, daha ortalarda bir yere getirdik. Orada yattık. Ben İlhan'a battaniyemin üçte-ikisini vermek istedim. İlhan, benim kendisini değil, kendisinin beni gözetmesi gerektiği anlamında sitem etti, battaniyenin üçte-birini almaya razı oldu. Ertesi sabah da, Sıkıyönetime giderken Rana'ya bunu gülerek anlatacaktı, "Ağbeyim bana battaniyenin neredeyse hepsini verecekti" diye. Akşam dönüşünde permatik almıştık. Ben akşam, İlhan sabahleyin traş olduk. Savcılığa çıkarsak, elimiz yüzümüz düzgün çıkalım düşüncesindeydik.

7. *İkinci Kez Sıkıyönetime Götürülüyoruz*

Sabahleyin 9.30 sıralarıydı. Bizi Sıkıyönetime götürmek üzere Birinci Şube Grubu polis memurlarından Ziya Bey teslim aldı. Bir taksi tuttuk. Dışkapı üzerinden geçerken, İlhan Gül'e uğramak istedi. Hastanenin girişinde durduk. Gül'e kapıdan telefon etti. Gül aşağı indi. Gözlerinin yaşını siliyordu. İlhan'da ben de neşeliydik. Gül'ün arkadaşları, pencereden el salladılar İlhan'a. Sonra Sıkıyönetime geldik. Dosyamızı 9.30-10 sıralarında, polis memuru, adli müşavirliğe vermişti. Öğleden önce bir karar çıkacağını düşünüyorduk. Gözaltına alınmamızı, pek küçük bir olasılık olarak görüyor, C. Savcılığına dosyamızın havale edileceğini konuşuyorduk. Bizden sonra gelenler oldu. Onların kararı çıktığı, bir kısmı serbest bırakıldığı, bir kısmı gözaltına alındığı, bir kısmı C. Savcılığına gönderildiği halde, bizim için karar çıkması gecikiyordu. Rana bir ara gelerek, bize kahvaltılık bir şeyler ge-

tirdi. Hamide ablam tel peynir getirmiş. Tel peynir ve taze ekmek yedik kahvaltı olarak. İlhan yatkın gibiydi böyle şeylere. Ama gene de hafifçe yüzünün kızardığını, yer yer heyecanlandığını görüyordum. Öğleyin karar çıkmayınca, amcam döner almış getirmişti. Saat ikiye doğru döner yedik. Bu arada gene gelenler, ve gönderilenler oldu. Bizim kararımız gecikiyordu.

Bu bekleyiş sırasında, zaman zaman birbirimizle konuşuyorduk. Amcamın işi olduğu için gitmişti. Vahap, Seyhan'ı eve bırakmak üzere gitti, sonra geldi. Saat 19'a doğru, Ziya Bey çağrıldı. Geldiğinde, dosyanın yarına kaldığını söyledi. Geri emniyete gidecektik. Saat 8 ya da 9 (yani 21) sıralarında Emniyete geldik. 6. kattaki nezarethaneye getirildik. Salonun, boş olan bir nöbetçi ekibinin oturduğu bölümde, aralıklarla dizilmiş, duvara yüzleri dönük, iki işaret parmaklarıyla duvara dayanmış kızlı erkekli on kadar genç vardı. Bugün, pankartlı bombalar patlamış birkaç yerde. Kuşkulu görülüp yakalananlarmış bunlar. Biz içeri geçtik. Nöbetçi memurlar, benim ilk geldiğim akşamki ekipti. Bizim dışarıda oturabileceğimizi söylediler. İlhan'da, ben de böyle bir görüntü içersinde oturmak istemedik. İçeri girdik. Ama istersek, salonun bu ikinci kısmına geçebiliyorduk. Töb-Der ikinci Başkanı İsmet Yalçınkaya, henüz oradaydı. Leyla'nın ifadesini almışlar. İşkence de yapmamışlar. Yirmi kadar nurcu öğrenci de gelmiş, salon oldukça kalabalıklaşmıştı. İlhan'la zaman zaman ayakta, geçmişten ve gelecekten konuşuyorduk. Hiç kaygılı değildik. Biraz kaygılı olsaydık, biraz neler olabileceğini, o zaman nasıl davranacağımızı konuşurduk. Biz, hep, artık bu işin burada biteceği gibi bir düşünce içersinde, geleceğe yönelik konuşuyorduk.

Biraz geç saatlerde, nöbetçi ekipten bir polis memuru, elinde, büyükçe bir pide paketi getirdi. "Bu, sabaha kadar bozulur" dedi, ve kendi eliyle, pideleri birer birer dağıtmaya başladı. Kapının hemen ağzında dolaşıyorduk İlhan'la. Bize de birer tane vermek istedi. Yemek de yemiştik. Israr etti alın diye. Kıramadık, aldık. Polis memuru dışarı çıktığında,

ben bir parça koparmıştım, gerisini de aç olan birisine vereyim diyordum. O arada, İlhan, yüzünü "ne yapıyorsun" der gibisine ekşiterek, "yeme ağbey" dedi. Bu pidenin dışarıda ayakta bekletilen birine gelmiş olabileceğini belirtmek istiyor ve bu pideden bir lokma almanın bile, ağır bir şey olduğunu anlatıyordu yüz ifadesi. Pideyi, birlikte masanın üzerine bıraktık. İlhan'ın bu kavrayışı ve davranışı, sorumluluğunun ve artık benim "usta"m olduğunun ince bir yönünü vurguluyordu. O akşam, altı ay kadar önce, gene burada karşılaştığım, Risale-i Nur okumaktan getirilen Ali Vapur'la karşılaştık. Benim gecemin uzun bir bölümünü aldı gene. Ve gene, bana Said'i Nursi'nin felsefesini özetlemeye çalıştı.

Zaman ilerlediğinde herkesi, bir yer bulmuş, oraya uzanmış bulduk. Nöbetçi polis ekibi, bizim dışarıdaki salonda yatabileceğimizi yineledi. Oysa salonda, on genç, ayakta dikilmiş, duvara parmakları dayalı durdurtuluyordu. Ben burada yatmak istemiyordum, İlhan ise böyle bir yerde yatmaktan adeta işkence duyar gibiydi. Bana, belki bir kusur işlerim diye "Aman ağbey diyordu, sakın dışarıda yatmayalım". Biz, içerde yatalım dedik, Salondaki kanepelerden ikisini istedik. Kanepeleri içerde, kapıya yakın yerdeki boşluğa, yanyana ağızları karşılıklı koyduk. Kanepelerin biri geniş biri dardı. İlhan, beni geniş olanda yatırmak için ısrar etti. Battaniyemizin gene üçte-birini kendisi aldı, ben de paltomu İlhan'ın üstüne örttüm. İlhan, başına yastık olarak çantasını koydu. Tam da İlhan'ın yan tarafında bir Alman vardı. Esrar içen birine benziyor, delilik yapıyor, anormal davranışlarda bulunuyordu. Gündüzki görevli polislerden biri, onu, ayağından kanepeye kelepçelemişti. Pantolonu yırtıktı, ve bedeninde görünen yerlerde insana tiksinti veren yaralar vardı. Gece uyuduk işte. Ama, bu Alman, gece, ayağı kelepçeyle kanepeye bağlı olduğu için, kanepeyi sürükleyerek, ilerdeki yiyecek masasına yaklaşıyor, oradan elma alıp, tekrar geri geliyor, hışırtıyla yiyordu. Sonra su almak için aynı şeyi yapıyordu. Başını İlhan'ın yattığı kanepeye yaslıyor, konuşuyor, gülüyor, insanı rahatsız eden sesler çıkarıyordu. İlhan'ın hemen

başucundaki bu sesler, onu o gece uykusuz bırakmıştı. Sabahleyin kalktık. Gene C. Savcılığına gideceğiz düşüncesiyle, kıravat taktık, kılığımıza çeki düzen verdik.

8. *Üçüncü Kez Sıkıyönetimde*

Sabahleyin 9'u biraz geçe gene Ziya Bey geldi, bizi aldı. Dün akşam konuşmuştuk. Vahap, Rana'yı almış gelmişti. Arabayla Sıkıyönetimin karşısında benzincinin yanında durduk. Rana termos ile çay getirmiş ve poğaça yapmıştı. Poğaça yedik, birer bardak çay içtik. Termosta bir bardak çay arttı. İlhan, onu Rana'ya ikram etti. Rana, sonradan anlattığına göre, "Sen iç İlhan demiş, bir daha nereden içeceksin.." İlhan, "Peki öyleyse, hadi eyvallah" diyerek çayı içmiş. Kahvaltımızı yaptıktan sonra, Sıkıyönetim nezaretine getirildik. Ziya Bey, yeniden dosyayı, Adli müşavirliğe götürdü. Dosya ise, İlhan'ın evinden alınan Engels'in Doğanın Diyalektiği, benim evimden alınan üç kitap, emniyetteki ifadelerimiz, ve emniyetin yazısıydı. Dönüp geldiğinde, hakimin gelmiş olduğunu, görevli assubayın ilk dosya olarak, hemen hakime vereceğini söylediğini bizlere iletti. Saat 10'du. Öğlene kadar bu iş biter diye düşündük. Nezaret, biz geldiğimizde biraz kalabalıktı. İstanbul'dan, bilmem ne ilçesi eski MHP başkanı ile MSP'li ilçe başkanları getirilmişti. MSP'liler sakallıydı genellikle. MHP ilçe başkanı, benim yanıma gelerek, oradan buradan konuşmaya başladı. İlhan ayakta dolaşıyor, ve bana yüz verme diye işaret ediyordu. Ama adam konuşuyordu. Türkeş'i suçluyordu. Sonra kalkınca, MSP'li bir sakallı, "İş yok bu adamda diyordu bana, dün birlikte çalıştığı adamı bugün suçluyor. Yol boyunca hep aynı şeyi yaptı..." ben de adamdan uzaklaşmak için kalkıyor, İlhan'la volta atıyordum. Gene arada Rana geliyor konuşuyorduk. Bir ara amcam geldi. Öğle olduğunda bir sonuç çıkmamıştı. Biz geldiğimizde nezarette olanlar gitmiş, yenileri gelmişti, ama bizim durumumuz açıklığa kavuşmamıştı. Öğleden sonra, bizi C. Savcılığına götürürler, yemeği dışarıda yeriz diye, yemek de aldırmadık.

Saat üçe doğru, Rana, kalan poğaçaları getirdi. İkişer poğaça daha yedik. Yalnızca sigara içiyor, dolaşıyorduk. Bir ara İlhan'ı volta atarken gördüm. Ne kadar güzeldi kardeşim. Heyecandan hafif yüzü kızarmıştı. Kara bıyıkları, kara kaşları ve gözleriyle o gün ne kadar güzeldi. Bir ara, oturduğum yerden yüzüne bakıyordum. Gözgöze geldik, gözlerinin içinde ve yüzünde gülümseme ile karşılıklı gülümsedik, konuşmadan.

9. *Gözaltına Alınıyoruz*

Saat 17'ye gelmiş olmalıydı ki, garnizondan çıkan servis arabalarını gördük. "İlhan dedim, mesai bitti, bu saatten sonra gözaltına alınırsak, tatsız olacak.." İlhan da tatsız olacağı düşüncesindeydi. Bu gecikmenin, gözaltına alınmamız olasılığını artırdığını söylüyordu. Ben ise, C. Savcılığına gönderilirsek, cumartesi ve pazar gününü gene Emniyette geçireceğiz diyordum. Böyle konuşuyorduk ki, nöbetçi assubayın telefonu çaldı, bizi getiren polis memuru adli müşavirlikten çağrılıyordu. Ziya Bey koşarak gitti. Biz de sınav sonucu bekleyen öğrenciler gibiydik. Beş dakika kadar sonra, Ziya Beyin geldiğini pencereden gördük. Başı eğik ve yavaş geliyordu. Pencereden, "Ziya Bey ne oldu?" diye sordum. "Acı haber İlhan Bey, acı haber" dedi. Acı haber ne olabilirdi ki? Ve niye hep bana hitap ederken, İlhan'a hitabetmişti! Sonra nezaretin kapısına geldi. "Şimdi ne yapacağız İlhan Bey?" dedi. "Ne var ki" dedim. "Gözaltı" dedi. İkimiz de göaltına alınmıştık. "Hangi maddeden?" diye sorduk. "Hiçbir madde yazılı değil" dedi, sonra gözaltına alındığımıza ilişkin kağıdı gösterdi.

Amcam ile Rana karşıda bekliyordu. Ziya Bey, amcama arabasını getirmesini işaret etti. İlhan, "Bir bakıma böylesi de iyi oldu" dedi. Sanırım İlhan, hem bir süre içerde kalmayı yaşamış olmayı, hem de çevresinde hemen herkesin içerden çıkardığı anılara, İlhan'da anılarıyla karşılık verebilmeyi düşünerek söylemiş olmalıydı bu sözleri. Amcam arabasıyla geldi. Rana da içindeydi. Bindik arabaya, 28. Tümenin yukarısına, askeri cezaevinin olduğu yere çıkmaya başladık. Ara-

badayken, İlhan, "Kemerlerimizi çıkaralım ağbey dedi, içerde bizim için sorun olmasın.." Önce İlhan, sonra ben kemerlerimizi çıkardık. Amcamın arabasının arka pencere boşluğuna koyduk. A-Blokun önünde dış nizamiye var. Karşısında durduk. Ziya Bey bir sorayım dedi, indi gitti, sonra, burası diye işaret ederek bizi çağırdı. Amcam ve Rana'yla öpüştük. Çantamızı aldık, önden birkaç adım atmıştım ki, İlhan, "Ağbey" diye seslendi, "Rana ablam ağlıyor" dedi. Döndüğümde Rana'nın iki gözünden yaşlar boşanıyordu. İlhan, "Rana abla dedi, ağbeyim ne kadar içeri girdi, ben seni böyle ağlarken görmedim. Şimdi ne oldu?" dedi gülerek. Rana, "Bu başka bir şeye benziyor İlhan" dedi. İlhan, Rana'yı teselli etti. İki kardeşin yürüyüşünü arkadan görüyorardı. Nizamiye binasının önünde, bir erbaş, adli müşavirliğin karar yazısı elinde, pencereden bize görüşümüzü soruyordu. Ben anlayamadım ilkin. "Sağ mı, sol mu" diye soruyormuş. İkimiz de "sol" dedik, adlarımızın yanına "sol" diye yazdı. Aynı kağıdın altında "C Blok" yazılıydı. Demek "C-Bloka" verilmiştik. İlhan'a, "C-Blok, A ve B Bloklardan iyidir, cezaevinin baskın havası (fizik bakımından) yoktur, önü arkası açık arazidir, bu iyi oldu" dedim. Bizi, polis memurunun oradan alarak C-Bloka götüreceğini sanıyorduk. Oysa bizi içeri aldılar. Ziya Bey ayrılıyordu. "C-Blok burası değil" dedim. "buradan gideceksiniz, geçin şöyle" dedi bir er. C-Bloka verildiğimizi ve görüş gününü öğrenmelerini iletmesini söyledik Ziya Beye. Ziya Bey ayrıldı. Orada bizim eşyalarımızı aradılar. Sonra ikimizi kelepçelediler. Bir başka kapıdan çıkararak, hemen 15-20 metre ilerdeki A-Blokun kapısından içeri götürdüler. Oradan bizi merdivenli odaya getirdiler. Bu odaya daha önce de getirilmiştim. Kelepçelerimizi çözdüler. Burada bizden önce getirilenler vardı. İsmet Yalçınkaya, TİKP Çankaya yönetim kurulu üyesi bir genç, biriki kişi daha. Bize, burada ikişer fiş verildi.

İkişer ikişer fotoğraf çekiliyordu. İlhan'la benim yanyana fotoğrafımızı çektiler. İlkin cepheden, sonra yana döndürerek profilden. Önümüzdeki tabelada, dizilmiş harflerden adları-

mız yazılıyordu. Sonra, dönerek birkaç basamak daha inen bir merdivenden indirdiler. Burada bir yatak ve bir sandalye vardı. Sandalyeye oturtup önce benim, sonra İlhan'ın saçımızı ve bıyığımızı makineyle kestiler. Yeniden, bu kez, saçsız ve bıyıksız fotoğrafımızı çektiler. Önce cepheden ve sonra sağa döndürerek profilden. Bu arada bize verilen fişleri doldurduk. Suçumuzun ne olduğunu bilmediğimiz için, karşısına "yayınevi sahibi" yazdık. Masada oturan bir er, beni karşısında hazırola getirerek, listedeki sorulara verdiğimiz yanıtları okuyordu. "Yayınevi sahibi olmak diye bir suç var mı lan" dedi. "Senin suçun yasak yayın bulundurmak. Öğrendin mi şimdi suçunu?" Sonra, "Yayınevi sahibini çizdi, yanına "Yasak yayın bulundurmak" diye yazdı. Fişte, eşgal ile ilgili bir bölüm vardı. Orayı boş bırakmışlardı. Er yüzümüze bakarak, beni sağa ve sola döndürerek, eşkal ile ilgili soruların karşılığını oraya yazdı. O sırada, başını çevirdi, şapka ve copların asılı olduğu askılığa baktı. Copa uzandı. Sonra vazgeçti. Sonra da uzandı şapkasını aldı. Yerime geçtim. Merdivenin en üst basamağında, duvara sırtım dayalı, hazırolda duruyordum. Sonra İlhan'ı çağırdı aynı er. Aynı biçimde ona da "suçu"nu sordu. İlhan'a "lan dedi, yayınevi sahibi olmak suç mu?" Demek, İlhan benimle konuşulanı dinleyememişti. Arkadan, "yasak yayın bulundurmak" diye fısıldadım. İlhan, "yasak yayın bulundurmak" dedi. İlhan'ın da eşkalini yazdıktan sonra, o da geldi, sağ tarafımda bir basamak aşağıda, duvara sırtı dönük hazırolda durmaya başladı.

İlhan'ın yanında aynı biçimde Töb-Der İkinci Başkanı İsmet Yalçınkaya duruyordu. Daha önce İsmet Yalçınkaya'ya, merdiven başında oturan bir er, işini sormuş, o da Töb-Der İkinci Başkanı olduğunu söyleyince, "Töb-Der kaldı mı şimdi lan?" diye ikinci bir soru yöneltmişti. İsmet de, kapatılmış olduğu anlamında bir yanıt verince, "Öyleyse?" diyor, Yalçınkaya yanıtsız kalıyordu. Merdivenli odanın yukarı kısmında bir er, gene Yalçınkaya'ya ne öğretmeni olduğunu soruyor, "Kimya" diye yanıt alınca, bu kez, "öğrencilere bomba yapmayı iyi öğrettin mi?" sorusuyla azarlanıyordu. Konuşmalar-

dan şunu çıkarmak olanaklıydı ki, buradaki erler, "Töb-Der" ve "Kimya" konsunda bilgi sahibiydiler, yani hem siyasal olaylardan ve hem de lise öğretiminden haberliydiler. Bu arada, erin bir sorusuna, Yalçınkaya, ere, "arkadaşım" diye yanıt verince, er, o anda odaya giren bir başka ere, "Şuna bak, bana ne diyor biliyor musun? 'Arkadaşım' diyor!" diyerek gözlerini Yalçınkaya'ya çeviriyor, ve "Komutanım" diyeceksin, "komutanım" anladın mi? Şimdi söyle bakalım!" diyerek, kendisine "komutanım" dedirtiyordu. Yalçınkaya'nın fişini tamamlamak üzere, masa başına çağrıldıktan ve fiş tamamlandıktan sonra, fişi tamamlayan er, kalkarak, ilkin eline aldığı bir copla, Yalçınkaya'nın ellerine, ve sonra, karın boşluğuna ve yüzüne yumrukla vurmaya başladı. Yalçınkaya geriye doğru kaykıldı, kendini tutabildi. Sonra Yalçınkaya'nın yerine geçmesini söyledi.

Bu arada erlerden biri, Yalçınkaya'yı "kafes"e koymayı öneriyor, öteki, "Artık kafes yok, kalktı, siz orada bir yumrukla adam öldürüyorsunuz. Artık gelenler koğuşlara dağıtılacak!" diye yanıtlıyordu.

Burada çalışan erler, bu arada sürekli girip çıkmaya başlamıştı. "Yüzbaşı kafesin anahtarını istiyor..", "Yüzbaşı seni istiyor.." diyerek, giriş çıkışlarda bir trafik artışı gözlemleniyordu. O arada, bir er, gelerek bana, işimi sordu. Yayınevi sahibi olduğumu söyledim; "Yani?" dedi. Soruyu anlayamadım; "Sağ mı, sol mu?" diye soruyormuş. "Sol" dedim. İlhan'a da aynı soruyu sordu. İlhan'da "Sol" diye yanıtladı. Bunu soran er dışarı çıktı. Erlerin giriş çıkışlarının trafiğini tam olarak sıralamak şimdi olanaksız. Ama bir süre sonra, bize görüşümüzü soran er içeri girdi, benim karşıma geldi, elinde cop, başını sallıyordu. Ne dediğini anlayamadım. Elimi açmamı işaret ediyordu. Sağ elimi açtım, hızla iki cop vurdu. Sonra İlhan'a iki cop vurdu. Merdivene aşağıya değin sıradakilere vurmaya devam etti.

Masa başında fişlerini tamamlayan er ise, arada bir merdivenden aşağı doğru iniyor, inerken, Yalçınkaya'ya, karnına, göğsüne, yüzüne yumrukla vuruyordu. Yanında TİKP

Çankaya İlçe Merkez Yürütme Kurulu üyesi genç vardı. Ona, bir ara, neden geldiğini sordu, "parti yöneticiliğinden" yanıtını aldı, bir şey yapmadı. Hangi parti diye sormadı.

Bu baskın ve gergin hava içersinde fişler tamamlanırken, yeni gelenler de oluyordu. Bu arada, bizim aşağıda nizamiyede gördüğümüz, evinde tabanca bulunduran bir şoför ile boyuna bakıldığında 18 yaşından küçük bir çocuk da geldi. Ben masaya yakın olduğum için, bunların gözaltına alma kararı altındaki, "KAFES" yazısını okuyabiliyordum. (Bu iki kişi, ertesi sabah C-Bloka getirilen, ve benim bulunduğum odaya alınıp hemen oradan çıkarılan iki kişiydi. Cezaevi Müdürlüğü yazısında, o gün ve o saatte 4 kişinin C-loka verildiği yazılıdır. Bunun 2'si biz, 2'si bunlardı. Bunlar, bizimle birlikte C-Bloka gönderilmedi. Gönderilseydi, biri görev dışı alınan 4 er, yalnız bizi dövseler, tanık olacaklar; ya da dördümüzü dövseler, İlhan ölmeyecekti. Bu 2 kişinin, biz daha merdivenli odadayken gelmesi, ve orada bizimle yarım saat kaldığı halde, bizimle gönderilmemesi, son derece önemlidir.)

10. *İlhan'ın Benim Küçüğüm Olduğunun Saptanması ve Büyük Araba İstenmesi*

Merdivenli odada sanırım onbaşı rütbesinde fotoğrafımızı çeken bir er, bir süre burada görünmez olmuştu. Sonra, içeri girmiş, aşağıdaki masanın yanında sandalyeye oturmuştu. Bana hitaben, "Romatizman varsa, çömelebilirsin!" dedi. Diz çökerek oturmak daha sıkıcı olacak diye, "böyle iyi" dedim, yalnız ayak değiştirdim. Aynı er, bu konuşmanın ardından, "Hanginiz büyük?" diye sordu. Benim büyük olduğumu söyledim. Aramızdaki yaş farkını sordu. İlhan 12 yaş fark olduğunu söylediğinde, yukardaki masada oturan (daha önce fişlerimizi dolduran) er, "Sen mi büyüksün.. Tuu bir yanlışlık.." "olacaktı" derken, "buraya yanlış yazılmış" diyerek bizden bir kalem istedi, ve adli müşavirlikten gelen kağıtta, yanlış yazılan doğum tarihini düzeltiyormuş anlamında, bizden aldığı kalemle İlhan'ın ya da benim adımızın ve kimliği-

mizin yazılı olduğu yere, göremediğim bir işaret koydu. (Aslında bu, o erin görevi olmadığı gibi, burada bize verilen fişlere de doğum tarihlerimizi yazmıştık. Bu, bana göre, küçük olanımızın öldürülmesinin planlandığı, ve bir yanlışlık yapılmaması yönünde bir denetlemeydi.)

Bu arada, fişlerimizi dolduran er, kapıdan içeri girdikten sonra, orada bulunan telefonu açmış, santral kanalıyla, sanıyorum garajı bulmuştu. Hafif konuşması karşıdan anlaşılmamış olacak ki, bir elini ahize ile ağzı hizasında örterek, "C-Bloka iki gözaltı bulunduğunu" söyledi, ve "büyük" arabalardan birini istedi. Karşıdan büyük araba olmadığı yanıtını almış olmalı ki, "Büyük araba yok mu, yapma be!.. Küçük araba olmaz.." diye konuşmasını sürdürdü. "Reo var mı, ha o olur, reo gönder.." diyerek telefonu kapadı. Ardından da C-Bloka telefon etti. "İki gözaltı bulunduğunu" söyledi ve bir astsubay istedi. Karşıdaki konuşmalardan nöbetçi astsubayın savcılığa tutuklu götürdüğü anlaşılıyordu. Telefon eden er, "Ben araba istedim, siz araba istemeyin, araba ilkin oraya gelecek.." diye ekledi. Bu arada B-Bloka da telefon ederek, gözaltı ya da tutuklu bulunduğunu, gelip almalarını söyledi. (Erin, özellikle "büyük" araba istemesi dışında, C-Bloka telefon ederek yalnızca gözaltıların alınmalarını istemesi gerekirken, C-Blok görevlilerinin yapması gereken görevi, yani arabayı istemiş olması, ve bunu C-Blok görevlilerine ayrıca belirtmesi, son derece önemlidir.)

Burada eşyalarımızı biraz önce arayan gardiyan, gene bir ara içeri girmiş, tam da bizim karşımızda durarak, "Bunlar özel kişilere benziyor" demişti. Daha önce ellerimize ikişer cop vuran er, alaylı bir biçimde gülerek, şu yanıtı veriyordu: "Bunların birazdan hiçbir özellikleri kalmayacak!"

11. *C-Bloka Götürülmek Üzere Teslim Alınıyoruz*

Bu arada, içeri giren erlerden biri, aşağı nizamiyede 20 tane daha gözaltı bulunduğnu, şimdi aşağıdan telefon edildiğini söyleyerek, ellerini çabuk tutmalarını istedi. Bu arada,

B-Bloka gidecek birini, bir er gelerek teslim aldı ve orada ellerini kelepçeleyerek birlikte çıktı. O sırada, içeri bir astsubay girdi ve çalımlı bir ifadeyle, "Hangileri?" diye sordu, ve bizim yüzümüze şöyle bir bakıp, kendisine uzatılan kağıdı imzalarken, arkasında bir er ve kapının hizasında bazı erler bulunuyordu. Assubayın arkasındaki er, bize suçumuzun ne olduğunu sordu. "Yasak yayın" dedik. Görüşümüzü sordu, "sol" dedik. Assubaya oradaki erler, teslim alma kağıdını imzalatıyor olmalıydı. Assubayın arkası bize dönüktü. Sonra, "Hadi alın eşyalarınızı!" dediler. İlhan'ın bir çantası, benim bir çantam ve bir de içersinde battaniye bulunan bir Pazar torbam vardı. Aldık, İlhan'la yanyana merdivenli odadan çıktık. Kelepçe takılmamıştı. Önümüzde iki er, arkamızda iki er vardı. Sağa döndükten 10-15 metre kadar sonra, dışarıya açılan genişçe bir kapı boşluğuna geldiğimizde, arabaya binecektik ki, üstümüzü ve eşyalarımızı yeniden aramak için durdurulduk.

Bu arada, astsubay, bize, "10 yaşındaki bebeleri zehirlediniz, içersi sizin zehirlediklerinizle dolu. Bu yüzden bizim rahatımız yok, (erleri göstererek) bu çocuklar da sizin yüzünüzden geceleri bile uyumuyorlar.." diyerek kinli ve hırslı bir biçimde bize hitap etti. Kendisine hiçbir yanıt verme gereğini duymadık. Yere çömeldik, çantalarımızı boşaltıyorduk. Eşyalarımızın içersinden aldıkları, sabunları, diş fırçalarını, diş macunlarını, gene eşyalarımızın arasından çıkan bir naylon torbanın açık ağzına atıyorlardı. Astsubay, ilkin, "bunları atarsınız" dedi, sonra, yanaşarak ayağıyla şöyle bir karıştırdıktan sonra, "ya da bir başkasına verirsiniz" diye ekledi. İlhan, ökçeleri ezik bir çift pabuç da getirmişti. Erlerden biri "Komutanım bu ayakkabıları ne yapalım?" diye soruyordu. Ayakkabılara baktı astsubay, "Atın" dedi, "ayağında ayakkabın var ya!" diye ekledi. İlhan, "Terlik yerine kullanmak için aldım komutanım" deyince, durdu bir ara, ayakkabılara baktı, sonra, "peki alsın" dedi. Bu arada ben eşyalarımı çantaya tıkmıştım. Erler, hadi diyerek, kapı önünde, arkası kapıya yaklaşmış bir arabaya doğru, kollarımdan itekliediler. Ar-

kamdan copların, tekmelerin, yumrukların inmeye başlaması üzerine, kendimi arabaya dar attım. Araba yüksekti, ve basamak yerinde, çekme kancası takılacak bir topuz vardı. Onun için binmekte biraz güçlük çekiliyordu. Eşyalarımızı, dışardan gelen doğal ışıkta, gün ışığında aramışlardı. Ben içeri girerek, arabanın girişte ön soluna oturdum. Biraz sonra İlhan girdi içeriye, o da ön sağa oturdu. Karşılıklı bakışıp gülümsedik birbirimize. "Bu iş burada bitti" der gibisine. (Topukları ezik ayakkabılar, daha sonra İlhan'ın eşyaları arasında çıkmadı. Sanırım, beni arabaya bindirdikten sonra, İlhan'ın ayakkabılarını yeniden geri almış olmalıydılar. Bunun nedeni olmalıydı. Diş fırçaları ve sabunlar da öyle..)

12. *Araba Hareket Etmeden Dayak Atmaya Başlıyorlar*

Arabanın, sanıklara ve muhafız erlere ayrılan bölümleri arasındaki kapı, şimdiye kadar bindiğim cezaevi arabalarına benzemiyordu. Diğer arabalarda, sanıklar ile muhafızlar arasındaki bölmenin kapısı, tam ortadandı, bunun ise sol yandandı. İlhan'ın yanıma gelmesi ya da benim onun yanına geçmem için arabanın hareket etmesini bekler gibiydim. Bu arada, arabaya binen erler, birden bizim bulunduğumuz kısma, sözcüğün gerçek anlamıyla "hışımla" girdiler. Öndeki er ve belki de onbaşı olan, copunu öne uzatmış hareket ettirerek, bize bir şey söylüyordu. Ben "ne diyor" diye bakarken, İlhan anlamış ayağa kalkmıştı. Arabanın sol yanını işaret ederek, bizi birbirimizden ayrı, hazırola geçirdiler. Ve o anda da dövmeye başladılar. İlkin ellerimizi açmamızı söylediler. Başlangıçta iki er beni, iki er İlhan'ı dövmeye başladı. Copların sesi yükselmişti bir anda. Ellerimizden başlamışlardı ama, hemen ardından, bedenimize, yüzümüze, başımıza vurmaya başlamışlardı. Hırsla, küfürle, seri bir biçimde vuruyorlardı. Ben başımı zor koruyabiliyordum. Bu arada, assubayın, arabanın sağından, ağır ağır ön tarafa yürüdüğünü, parmaklıklı pencerelerden gördüm. Bir süre sonra da araba hareket etti. Tel örgüleri bölen, uzunlamasına demir borular-

dan yapılmış bir kapıdan araba ağır ağır çıktı. Dayak yerken bunları görebiliyordum. Sonra, dışarıyı göremez, izleyemez oldum. Ben birkaç vuruştan sonra bağırmaya başladım. İlhan bağırmıyordu. Bir ara, bana sol yanımdan vuran bir erin coplarının kesildiğinin farkına vardım. Dengemi sağlayabilmek için sağ ayağım biraz önde, ve biraz İlhan'a sırtım eğik gibi duruyordum. Şöyle bir bakınabildiğimde, İlhan'a üç kişi vurmakta olduğunu fark ettim. Ne yapacağımı bilemez, şaşkın bir durumdaydım. Biraz İlhan'a doğru sokulmak, ve üçüncü eri kendime çevirmek düşüncesiyle, İlhan'a doğru yan yan kaçıyordum. Beni döven er, yakama yapışarak, "Şöyle gel itoğlu it" diyerek beni, arabanın sağ üst köşesine doğru sürükledi. Orada dövülürken, bir ara, İlhan'ın yere yüzükoyun düşmüş olduğunu gördüm. Beli tutmadı, dengesini yitirdi sandım. Üç kişi çerçevesinde, tekmelerle İlhan'a, gövdesine ve başına vuruyorlardı. Üzerine doğru yürümek istedim. Yüzüme önce copla, sonra yumrukla vuruluyordu. Dengemi zor sağlıyordum. O arada, biri daha benim önüme gelmişti. O zaman, "Ona vurmayın, onun beli kırılır, bana vurun" diye yalvararak bağırıyordum. Bir ara İlhan'ın ağır ağır doğrulduğunu gördüm. Demek belinde bir şey yok diye düşündüm. Bu düşünceler anlık olarak geçiyordu kafamdan. Bir silsile izlemiyordu. Yüzüme yediğim cop ve yumruklardan hem korunmaya, hem de dengemi sağlamaya çalışıyordum. Yüzüme inen yumruklarla, yüzüm, sağa sola çevrilince, arabanın parmaklıklı pencerelerinden, sokak lambalarının ışığının aydınlattığı ağaç dalları görünüyor, ve arabanın kağnı gibi yavaş gittiğini anlıyordum. Arabanın birkaç kez, C-Bloka gelmiş olması gerekirken, hala gelmiyor ve dayak bitmiyordu. Bize "Var mı sol yayın?", "Var mı yasak yayın?" "itoğlu itler" diyerek basıyorlardı dayağı. İlhan'ın da o arada bağırtısını duymaya başladım. İçerde dört erin küfürleri, bizim yalvarışlarımız, ve cop sesleri, sözcüğün anlamıyla "ayyuka" çıkıyordu. Bir süre sonra araba durdu. "Hadi dediler, eşyalarınızı alın inin aşağı". İlhan'la gözgöze geldik bir an. Ben, "arabada fazla kalmayalım" anlamında İlhan'a işaret ettim. Çantamı ve

battaniyemi aldım, önce ben indim, arkadan İlhan indi. Astsubay Şükrü Bağ da inmiş arabanın arkasına gelmişti.

13. *Arabadan İndikten Sonra Yeniden Dayak Atılıyor*

Cezaevinin önünden geçen yolu, sokak lambaları aydınlatıyordu. Karşımızda, nöbetçi ve silahla erler, silahları ellerinde bize doğru duruyorlardı. Yanyana gelince İlhan'la, girişte solda görünen koğuşların 15-20 adım önündeki tel örgünün hizasındaki giriş kapısına doğru biriki adım yürüttüler. İlhan'la birlikte iki adım attık ki, "Durun lan, gitmeyin" diye bağırdılar. Belli ki Astsubay, o anda bizi ayakta gördüğü için, yediğimiz dayağı yeterli bulmamıştı. O sırada İlhan, başçavuş Şükrü Bağ'a, "Buraya küçük kızımı uyandırmaya kıyamadım geldim, bizi dövdürmeyin komutan" dedi. Başçavuş yanıt olarak, kendisinin de, çocuğunu Kırıkkale'de ateşli hasta bırakıp geldiğini söyleyince, erlerin dördü de, yeniden, kudurmuşçasına üzerimize saldırdı. İlhan'la yanyana, kollarımızla yüzümüzü ve başımızı tutarak, yüzümüze ve başımıza savrulan coplardan kendimizi korumaya çalışıyorduk. Bir yandan da, geriye, üstü tel örgü olan duvara doğru, adım adım geri çekiliyorduk. Astsubay tam karşımızda durmuş seyrediyordu. Gözlerim başçavuştaydı. İkimiz de, "ölüyoruz, dayanamıyoruz, dövdürmeyin!" diye yakarıyorduk. Başçavuş, "Bunu daha önceden düşünseydiniz!" diye bağırdı, erlerin hıncı yeniden bilenmiş gibi, yeni bir hızla bizi dövmeyi sürdürdüler. Assubayın bu arada, yanda duran arabanın sağ yanına doğru ağır ağır yürüdüğünü, gözden kaybolduğunu, ve arabanın ilerisinden çıktığını gördüm. Erler bizi acımasızca, öldüresiye dövüyorlar, küfrediyorlar, bağırıyorlardı. Karşımızda nöbetçi erler, ellerinde tüfekleri, bize bakıyorlardı. On dakika kadar sürdü sanıyorum. Başçavuş geri dönmüştü. Bir ara dayağı kestiler. Dayak yediğimiz yerden, beş-altı adım geriye, yola yukarı yürüttüler. Tam bu sırada İlhan yüzükoyun yere düştü. Erler, küfrediyor ve bağırıyorlardı. İlhan yavaş yavaş doğruldu. Bizi, yeniden "hazırola" geçirdi-

ler. Erler arkamızdaydı. Astsubay karşımızda. Ellerimiz kollarımız kütük gibi olduğu için yanlara tam yapıştıramıyorduk. "Yapıştırın ellerinizi lan", "Ellerinizi iyi yapıştırın itoğlu itler" diye hepsi değişik sesle bağırıyordu. Astsubay Şükrü Bağ, "Bir patlatılmadık hayalarınız kaldı, şimdi onları da patlatırlar" derdemez, erler, yeniden arkamızdan kafamıza, sırtımıza, coplarla vurmaya başladılar. Gene "ölüyoruz, dayanamıyoruz" diye bağırıyorduk, bağırtılarımız, erlerin küfür ve hakaretleri, cop ve yumruk sesleri arasında kayboluyor, astsubay, karşımızda seyrediyordu. Beş-on dakika kadar dövdüler böyle.

14. *Koğuşun Avlusunda Yeniden Dayak Atılıyor*

Sonra, telörgülerin sırasındaki demir parmaklıklı kapıya yürümemizi söylediler. Kapıyı geçtik, tam karşıda koğuşun kapısı görünüyordu. Oraya doğru yürüyorduk ki, aynı erler, assubaydan yeni bir emir almış olmalılar ki, arkamızdan bağırmaya başladılar. "Sağa, sağdaki kapıya yürüyün lan" diye. Arkamızdan koşan erler, "Kaçmayın lan itoğlu itler" diye bağırarak, bizi kapının boşluğuna sıkıştırdılar ve orada dövmeye devam ettiler. Sırtımızı duvara dayayıp kendimizi koruyorduk. Doğrudan yüzümüze ve başımıza vuruyorlardı. Ne kadar dövdüklerini çıkaramıyorum. Arkadan bir ses geldi. Bu ses üzerine, bizim tekrar koğuşun kapısına yürümemizi söylediler. Arkamızdan copları indiriyorlardı. Bu arada kardeşim yere yüzükoyun bir daha düştü. Güçlükle doğruldu. Yeniden giriştiler bize. Koğuşun kapısı önüne gelince, bizi hazırola geçirdiler. İlhan solumdaydı. İki yanımızda buradaki nöbetçi erler vardı. Gene aynı hizada, nöbetçi çavuş, arabadaki erler, arkamızdan küfrederek, "ellerinizi yapıştırın lan", "iyi yapıştır şimdi yersin dayağı itoğlu it" diye bağırıyorlardı. Buradaki nöbetçi erlerden biri, belki de çavuş olan, bizim yanımızda aynı hizada, hazırola, koğuş kıdemlilerine seslendi. Hemen içerde, sağlı sollu kapı ağızlarında duran iki tutuklu, koşarak geldi. Kapıda, tam karşımızda, hazırola

geçtiler. Kapı demirparmaklıklı ve kapalı. Erlerden biri, ve belki de çavuş olanı, kıdemlilere, "Yeriniz var mı?" diye sordu. "Yerimiz var komutanım!" diye yanıt verdi iki kıdemli de. "Bunları kabul ediyor musunuz?" diye yeniden soruldu. "Kabul ediyoruz komutanım!" "Aç kapıyı" diye bağırdı biri. Kapıyı açtılar. (Burada iki noktayı belirtmek gerekli. Birincisi, koğuşta bulunan tutukluların ifadesinde belirtilen dövülmemiz olayı, bu avluda geçiyor. Bunun, arabadan indirildikten sonra, yol üstünde dövülmemizle karıştırılmış olması olasılığı var. İkincisi, burada nöbetçi erler, yanımızda dururken, arkadan gelen erler, bizim arkamızda, bize hakaret ediyorlardı. buradaki nöbetçi erler, görevli olmayanları burada aldıkları, ve sorumlu oldukları için bu durumu inkar ediyorlar.)

15. *Koğuşa Giriyoruz ve İlhan'ın Ölümü*

İçeri girdik, üstümüze kapı kapandı. Girişte sağdaki koğuşa aldılar bizi. Koğuşun girişinde, soldaki yemek masalarının olduğu yerdeki banka yanyana oturduk. Bir iki kişi yanımıza gelebildi. "Su getirin, biraz su getirin" dedim. Pencereden erlerden biri, kıdemliye, "Hangi kouşta kalacaklar" diye sordu. Kıdemli, "Biri bu koğuşta, biri öteki koğuşta kalır komutanım" dedi. O zaman, kıdemliye, "Biz kardeşiz dedim, niye öyle söyledin!" Kıdemli, ere, "Kardeşmişler komutanım, ikisi de bu koğuşta kalsın" dedi. Bu arada İlhan'ın birisi koluna girmişti, onu sağ tarafa doğru götürüyordu. Yanımda duran tutuklu arkadaştan, "biraz su getirin dedim, nefes alamıyoruz.." Yalvarır bir sesle "Biraz bekle" dedi. Ders mi yapıyorlar ne, o sırada koğuştan çıkıp su almaktan korkuyorlardı. Ben de duramadım, kalktım, sola doğru yürüdüm. İlhan dönmüştü. İlhan'la koğuşun ortasında gözgöze geldim. Yüzü kanlıydı. Gözleri kan çanağıydı. Birbirimize şöyle bir an baktık. İlhan beni iki adım geçmişti ki, "Midem bulanıyor, kusacağım" diye bağırdı ve yere yığıldı. Hemen tutuklular koştular, kollarına girdiler, biri, "doktor, doktor" diye bağırdı. Tutuklu-

lar içersinden biri koşarak geldi. "Çabuk şekerli su getirin" dedi. İlhan'ı soldaki yatağa doğru götürdüler. Beni iki kişi tutarak koğuşun içersinde bir yatağa yatırdılar. Bir-iki kişi yanımdaydı. Biri, siyasi düşüncemizi sordu. Ben, Sol Yayınları sahibi olduğumu söyledim. "Biz de devrimciyiz" dedi, sarıldı bana. O sırada, İlhan'ı, benim uzandığım ranzanın boşluğuna getirdiklerini gördüm. Üst tarafını soymuşlardı. İlhan, bir dizi üstüne çökmüştü, kolları yere sarkmıştı, başı öne eğilmişti, ağzı açık, yüzü solmuştu. İki kişi kollarından tutuyordu. Biri, "çabuk yetiştirin lapayı" diyordu. Ben "İlhan İlhan" dedim, ses vermedi. "İlhan İlhan" diye bağırdım. Ses vermedi. "Bir şeyi yok, bir şeyi yok" dedi çocuklar. Sonra lapayı beklemeden, yatağa kaldırmak istediler. Birinin, "Bunun ayakları tutmuyor" dediğini duydum. "Eyvah dedim içimden, felç oldu herhalde.." Sonra, suni teneffüs yaptırdıklarını gördüm. Telaşlandım. Ne dediğimi, nasıl sorduğumu bilmiyorum. "Bir şeyi yok nabzı biraz zayıf da, kuvvetlendirmeye çalışıyoruz" dedi biri. Biriki kişi omuzlarımı, kollarımı tutuyordu. İlhan ve ölüm, o denli birbirine aykırı, o denli uzak iki kavramdı ki, hala ölümü göremiyordum. Ya da ölümü görüyordum ama son bir çaresizlikle, bir şeyler yapmalarını yalvararak istiyordum. İlhan'da kımıltı yoktu. Biri açık ağzından soluğunu üflüyor, bir başkası masaj yapıyordu.

16. *İlhan Benim Ağıtımı Duymuyor Artık*

Kardeşim ölmüştü. Ölmüştü o, Ölmüştü. Koğuşta, birkaç kişinin dışında, herkes yatağında düzgün oturmuş, üstten biri, Atatürk'le ilgili bir kitabın tümcelerini yüksek sesle okuyordu. İlhan'a suni teneffüs yaptırılıyordu.

Sonra sayım düzenine geçilmişti. Kardeşim ölmüştü ama. Orada, o zaman ölüydü artık. O zaman, her zaman ilkel bir anlatım biçimi olarak karşıladığım ağıtlar, akmaya başladı ağzımdan ve dilimden. Bu gerçeği kabul etmek ne denli zordu. Nasıl zordu, bir saat önce gülerek konuştuğum o güzel kardeşim, işte yanımdaki ranzada, solgun bir gül gibi, ağzı

açık, kolları yanda, ayrılmıştı bizden, ayrılmıştı yaşamdan. Çok sevdiği Türküler'den, henüz "baba"yı bilmeyen Alaz'dan, sevdiği eşinden, hepsinden. Ne çok severdi Türküler'i, Türküler ne çok severdi onu. Ne çok severdi yaşamı, coşkuyla yaşamı. Ne çok severdi insanları, ne çok severdi doğayı, dağları, denizleri, bayırları. Ne çok, ne çok, ne çok.

Önce bir nöbetçi astsubay geldi. Sonra nöbetçi bir sağlık teknisyeni. "Ambulans gerekli" dedi. Biraz sonra, uzatıldığı battaniye ile birlikte ranzanın alt yanından uzunlamasına çekip çıkardılar yavaş yavaş. Yalvarıyordum, bir kez öpeyim diye. Çocuklar çocukluk yapıyorlar işte. Omuzlarıma bastırıyorlar, tutuyorlar beni. Yalvarıyorum, bir kez ve son kez öpeyim diye. Daha sıcak olan, son kez sıcak olan yüzünü, gözlerini, ağzını, saçlarını, yaralı gövdesini. Bastırıyorlar yaralı omuzlarıma, kollarıma, bacaklarıma, bırakmıyorlar. Ve götürdüler öyle işte. Biraz sonra, beni kaldırdılar. Devrimci arkadaşlar, sayım düzeninde, ayakta, ağlıyordu. Kıdemli olanıydı sanırım, biraz da avutmak için ağlamamalarını istedi. "Bırak diyecektim, bırak ağlasınlar, o öyle güzel, öyle yüce, öyle pırıl pırıl, öyle temiz, ve o denli genç ve o denli ölümden uzaktı ki, bırakın ağlasınlar, değer onun için, nerede olursa olsun, hangi anda olursa olsun, ona ağlamayı, devrimci düşünce kınamayacaktır." Ama hiçbir şey diyemedim. Ölüm o kadar anlamlı, ölüm o kadar anlamsız.. Bu iki şey arasında, boşlukta, çarpılmış, hamurlaşmış.

Beni kaldırdılar. Dışarı çıkardılar. İki er koluma girmişti. Dövüldüğümüz yerlerden geçerek yürüttüler. Nereye götürdüklerini bilmiyordum. Serin bir yel esiyordu. Bulutlarla karışık bir geceydi. Bedenim terden sırılsıklamdı, çamaşırlarım da. Bir titreme geldi. Duramadım. Yere yığılacak gibi oldum. Kalbim duracak gibi oldu. Yeleğimi çıkardılar, Başıma sardılar. Dizlerim titriyordu. Yürüyerek bir yere getirdiler. Gazinoymuş. Bizi dövdüren astsubay Şükrü Bağ televizyon seyrediyordu. Beni getiren erlerden biri, gazinonun merdivenlerini çıkarken, "Kardeşinin kalbi vardı, niye söylemedin" demişti. Kalbi vardı, altın gibi, pırıl pırıl, tertemiz sevgi dolu

bir kalbi vardı; ama sorulan anlamda "kalbi" yoktu. Ne söyleseydik ki, az mı yakarmıştık assubayın dövdürmemesi için. Böyle hemen ani gelen ölüme hazırlıklı değildi onlar. O kadar. Kardeşim o gece, ya da sabaha doğru ölseydi, bu ölümün üzeri kimbilir nasıl bir gerekçeyle örtülecekti. Güvendikleri bu değil miydi, hesap bu değil miydi! Beni bir yere oturttular. Bir kuru ağaç, bir çürük kütük gibiydim. Ne bir şey diyebiliyor, ne bir şey düşünebiliyordum. Ölüm bu kadar yakınımızda ise, niye ben değildim, niçin o gencecik çocuktu. Niçin, niçin, niçin.. Telefon açıktı. İlerde televizyonun yanında. Telefonun ahizesini elinde tutan er, bana, kardeşimin adını sordu, "komutanım" diye konuşuyordu, söyledi karşıya. Sonra ne sorulduysa, "Muzaffer burada" dedi. Ne acı, ne onulmaz, ne dayanılmaz bir şey benim için. Evet ben buradayım. Kardeşim ise şimdi nerede, nerede, nerede...

Nereye götürdüler onu. Benim bilmediğim ve kendisinin de artık bilmediği bir yerde olacaktı şimdi. Birden bitivermişti her şey. Dağların uçurumundan düşer gibi, boşluktaydım. Düşüncelerim boşlukta akıyordu. Biraz önce birlikteydik. Ne çok, ne denli birlikte olduk. Son gece birlikte bir kanepede. Son gün birlikte aynı nezarette. Son kez birlikte kelepçeli. Son kez fotoğraflarımız alındı birlikte. Dövüldüğümüzde, onurlu yaşamının sanki bir ödülü olarak, ve onurlu yaşamının son anını dövülerek taçlandırırken, gene birlikte. Son kez, omuz omuza verdiğimizde, halkımızı sevmenin, yurdumuzu sevmenin düşüncesini omuz omuza verdiğimizde üzerimize iniyordu coplar. Ve şimdi o, yapayalnız, soğukta, ya bir revirde, ya da ambulansta, ya da bir hastanenin morguna alınıyor. Artık bilmiyor daha kısa bir süre önce dövüldüğümüzü, bir ağbeyi olduğunu, Türküler'i, Alaz'ı, Gül'ü ve bizleri, bacılarını, anasını. Ve artık o şu anda hiç bilmiyor, acun denen bir şey olduğunu da, oturduğu kenti, doğduğu kasabayı ve dostlarını, arkadaşlarını da.. Bir zaman acuna geldiğini ve şimdi, aramızdan, sıradağlar gibi çekilip gittiğini, yüce bir ırmak gibi akıp boşaldığını da..

Beni oradan çıkardılar. Çok iyi çıkaramıyorum ama, sanırım aynı koğuşa götürdüler ilkin. İçeri girerken, arkadan koşan erler döndürdü beni, en üstteki koğuşa (G-Bölümüne) getirdiler. İçeri koğuşa aldılar. Gene arkamdan koşan erler, "oraya değil, oraya değil" diye geri çıkarttırdılar beni. Sol yandaki boş bir bölüme aldılar. Kıtıktan yapılmış eğri büğrü bir döşek serdiler. Üzerine battaniye örttüler. Biri, kadın mıydı, erkek miydi çıkaramıyorum, iğne yapmak istedi. İstemedim. Direttiler. "Novalgine" dediler. İki de hap getirmişler. İçmem diye ısrar ettim. Zorla birini içirdiler. İçerden, devrimci arkadaşlar süt, yoğurt göndermişler. Başucuma bir de su koşdular. Sudan içtim biraz. İçim yanıyordu. Uyumuşum. Uyku değil bir başka şey. Hep İlhan'la konuşuyorum. İlhan'la, İlhan'la. Sonra uyanıyorum, öldüğünü bildiğimi kendime söylüyorum. Pencere de lacivert bir karanlık. Perde mi, pencere mi çıkaramıyorum. Nöbetçi erler, sanki perdeyi aralayıp bakıyormuş gibi, eğilip bakıyorlar ikide bir. Sabah mı oldu, birkaç gün mü geçti, uyuyor muyum, uyanık mıyım, bilemiyorum. İlhan'la konuşuyorum. Konuşuyorum. Uyanınca, İlhan'ın öldüğünü söylüyorum kendime... Sabah oluyor mu, yoksa yeni bir akşam mı? Erlerden biri copla camı vuruyor. "Kalkın lan!. Ne yatıyorsun daha lan!." Ses vermiyorum. "Kalk lan!" diyor. "Hastayım" diyebiliyorum. Gün biraz daha ağarıyor. Belli ki sabah olmuş. Güneş yeniden doğmuş, ama kara bulutlu. İlhan, öldüğünü bilmiyor artık. Bizi Cezaevinin kapısına bırakan Rana da, Amcam da bilmiyor. Aşağıda bekleyen Vahap da.. Gül de bilmiyor. Annem de, ablam da.. Hiç biri bilmiyor. Ben biliyorum, bir tek ben..

Biraz sonra, iki devrimci arkadaş geliyor. Beni kaldırıyorlar. Kollarıma girip tuvalete götürüyorlar. Pantolonumun fermuarını açıyorlar, kapıda kollarımdan tutuyorlar. Sonra gene fermuarı çekiyorlar. Yüzüme biri su sürüyor. Başımızda bir çavuş, "Konuşmayacaksın!" diyor. "Kardeşimin öldürüldüğünü" söyleyebiliyorum. Beni gene koğuştan çıkarıp,

yattığım yere getiriyorlar. Kollarımdan tutarak. Gökte akışan koyu bulutlar. Elime yüzüme yağmur damlaları düşüyor. İlhan, ilk kez bilmiyor sabahın olduğunu. Bu bulutları da. Bu yağmuru da. Bilmiyor artık. Gözlerimden yaşlar boşalıyor.

Getirdikleri çorbayı içemiyorum. Biraz süt yudumluyorum. Arkadaşları ayırıyorlar yanımdan. Sayımdan sonra, bir yüzbaşı geliyor, bizi, emniyette mi, burada mı dövdüklerini soruyor. Bu tahta ranzaları yeni yapılmış üç odalı ayrı bölümde, yalnız yatıyorum. Ne ellerimde, kollarımda, gövdemdeki acılar, ne pencereden görünen bulutlu gökyüzü, ne ikide bir ne yaptığımı denetlemek için kapıdan ve pencereden bakan erler, hiçbir şey duymuyor ve görmüyor gibiyim. Dün bu saatlerde gülerek konuştuğum İlhan'ımın ölümü, inanılmaz bir gerçek olduğu kadar da, ölümü de inanılmaz geliyor.

Tam da bu sırada kapı açıldı. İçeri, iki kişi girdi. Bunlar,. Biz merdivenli odadayken getirilen, ve gözaltı kağıtlarında "KAFES" yazılan iki kişiydi. Bir an ürkek ve şaşkın baktılar bana. Sonra, hemen arkalarından gelen nöbetçi er, onları, benim kaldığım odadan çıkardı, yandaki başka bir odaya aldı. (Cezaevi Müdürlüğünün C-Bloka verildiğini söylediği 4 kişinin ikis bizdik, ikisi bunlardı. Bunların, bizimle birlikte C-Bloka getirilmeleri gerekirken, bizden ayrı tutulmak amacıyla getirilmemiş ve ancak ertesi sabah getirilmişlerdi.)

18. *Askeri Savcılığa Götürülüyorum*

Öğlene doğru, gene bana yardım etmesi için iki arkadaş getiriyorlar, beni kaldırıyorlar, paltomu giydiriyorlar. Ayakkabılarımı da. Başıma kasketi örtüyorlar. Yattığım yerden çıkarıyorlar. Avludan çıkarken, bir er ellerime kelepçe takmak istiyor. Bakıyor bileklerim ve ellerim kütük gibi. "Seni buradan kelepçesiz çıkaramayız ki!" diyor, ve bileklerimin üstünden tutuşturuyor kelepçeyi. Oysa bizi, C-Bloka getirirken kelepçesiz bindirmişlerdi. Orada bekleyen cezaevi arabasına bindiriyorlar. Küçük araba. İçerisi 8-10 sanık alır. Ama ayakta durulamıyor. Ayakta belden eğik durulabiliyor ancak.

Beni A-Bloka getiriyorlar. Orada bir odada havacı binbaşı yargıç, karşı da yanda karacı binbaşı yargıç, yanda bir yüzbaşı doktor, ve daktiloda bir astsubay (sanıyorum) var. İlkin, bana, "başın sağolsun" diyor havacı binbaşı. Hepsinin yüzünde üzüntü ve acı var. Tutamıyorum kendimi. Ağlıyorum. "Ne güzeldi kardeşim, ne güzel, pırıl pırıl, kusursuz bir insandı." Gözyaşlarımın dinmesini bekliyor savcı, sonra, "İfade verebilecek misiniz?" diyor. İfade veriyorum, ama şokun etkisi içersindeyim. Ancak dövme olayını anlatabiliyorum. Söylediklerimi yazıyorlar. "Ailemize haber verdiniz mi" diyorum. "O komutanlığın işi!" diyor ifademi alan savcı. Haber verilmiştir diye düşünüyorum. Sonra geri getiriyorlar yattığım yere. O zaman assubayın konuşmalarının tümünü anımsayamadığımı kendi kendime soruyorum.

Beni revire götürüyorlar. Bir asteğmen doktor giriyor. "Şikayetin nedir?" diyor. "Şikayetim yok" diyorum. Soyundurtuyor beni. O zaman kollarımın mosmor ve kütük gibi olduğunu görüyorum. Sırtımdaki morlukları da. Deftere bir şeyler yazıyor. İlaç bakıyor, yok. Yeniden yattığım yere getiriliyorum. Pansumanı iki devrimci arkadaş yapıyor. Başımızda bekleyen çavuş, "Biz de dövüyoruz ama, böyle de insan dövülmez ki.." diyor. Ya öldürülen kardeşim. Ya o hiç kusuru yokken ölen kardeşim.. Pansumanı yapan Ali, "Üç yıldır buradayım, gelenlerin pansumanını ben yapıyorum, böylesini görmesem inanmazdım!" diyor.

Akşam yemeğini yedirmek için arkadaşlar yeniden geliyorlar. Ispanaktan bir-iki kaşık alıyorum. Mehmet, "Yaşamak için yiyeceksin ağbey!" diyor. "Yaşamak için", ne denli ağır ve zor geliyor bana yaşamak. Akşam, yanımda kalmaları için bu iki arkadaşı veriyorlar. Zaman zaman kendimi tutamıyorum, ağlıyorum.

19. *İkinci Kez Askeri Savcılıkta*

Pazar günü *Cumhuriyet*'i de getirmişler. Benim ve İlhan'ın gözaltına alındığımız yazılı. Ah, ne olurdu öyle olsay-

dı. İki gündür ölü o.. Ve gözaltına alındığı haberini görmeden öldü kardeşim. Belli ki, haber verilmemiş daha ailemize. İlhan'ın öldüğünü bilmiyor kimse. Öğleyi geçerken, beni hazırlamalarını söylüyorlar. Elbiselerimle yatıyorum zaten. Paltomu giydiriyor arkadaşlar, boyun bağımı sarıyor, şapkamı örtüyor, telörgülere kadar götürüyorlar. Oradan, erler, aşağıya doğru götürüyorlar. Askeri savcılığın odasında, bir gün önce, kapıda duran binbaşı yargıç, Sezai Aydınalp. Orada bir de havacı yargıç albay var. "Aynı memleketin insanları" olduğumuzu söylüyor, yani bizi döven ve kardeşimi öldürenlerle bizim. Üzüntülü olduğu belli. Askeri savcı ifademi alıyor yeniden. Biraz daha tamamlayabiliyorum ifadeyi. "Rapor verildi mi size?" diye soruyor. "Muayene ettiler ama, rapor verildiğini bilmiyorum" diyorum. Aynı doktor çağırılıyor. Yanında soyunduruyor beni. Raporu orada yazdırıyor. İspartalı bir asteğmen. Bana beş günde iyileşir diye rapor veriyor. Askeri savcı, "Vicdani kanaatin mi?" diyor. "Vicdani kanaatim!" diyor doktor. Bir ay sonra iyileşecek olan dövülmeden dolayı şiş ve morluklar için verilen bir rapor bu. Askeri savcı, bedenimi, ve özellikle sırtımı görünce, "İyileşir mi, emin misin?" diye soruyor asteğmen doktora, "Bir kardeşi yitirdik, dilim varmıyor ama, birini de sakat bırakmayalım?". Doktor bir kez daha dokunuyor koluma, "İyileşir, geçer.." diyor.

Sonra, askeri savcı, bana, o gün üç erin görevli olduğunu, ayrıca benim dört er olduğunu söylediğimi belirtiyor. Biraz sonra teşhis yaptırıyor. Erlerden yalnız birini, o da merdivenli odada, assubayın arkasında giren, ve bize, suçumuzu ve görüşümüzü soran birini tanıyorum. Diğerlerinin yüzüne bile bakmadık. Merdivenli odadan çıkarken, ikisi önümüzde, ikisi arkamızdaydı. Sonra, kapalı arabanın içersine dördü birden girdiğinde, dayak ile karşı karşıyaydık ve o denli seri ve durmadan vurdular ki, erlerin yüzüne bakabilmek bile olanaksızdı. O arada astsubay da oradaydı. Assubaya erin kim olduğunu sorduğunda, astsubay, kekeleyerek, "Bütün kutsal değerler" deyip, ezberlediği tümcesine yeniden başlayarak, "Bütün kutsal değerlerin üzerine yemin ederim ki, ke-

şif de yaptırabilirsiniz, arabanın kapısı dışardan açılıyor, araba hareket ettikten sonra bindiyse biri bilemem!". Yalancı köpek. Askeri savcı birkaç soru yöneltti. "Erlerin yanında, binbaşının şoförü vardı, belki o binmiş olabilir!" dedi. Adını bilmediğini, ama kendisini şahsen tanıdığını söyledi. Bana da astsubay, "değil mi Muzaffer Bey?" diye bir şey soruyor, ve benden kendisini doğrulamamı istiyordu, uçmuş benzi ile gizli bir yalvarış içersindeydi. Kardeşimin katili köpek.

Aşağıda, F-Bölümünden getirilen üç devrimci genç, ifade için bekliyordu. Ben savcılıktan çıkarken akşam beş sıralarındaydı. Savcı, onları yarın dinleyebileceğini söyledi. Aşağıda, bu arkadaşlarla kısaca konuşabildim. Bana kardeşimi niye öptürmediklerini söyledim. Sonra, beni, yatırdıkları yere getirdiler.

20. *Bir Kez Daha Savcılığa Götürülüyorum*

Pazartesi oldu. O gün 10 Kasımdı. Radyo yayınını mikrofona bağlamış olacaklar ki, mikrofondan bir dakikalık acı akıtan bir müzik parçası yayınlandı. Zorlukla doğruldum yerimden, kalktım, ayaklarımı sürüyerek, yüzümü, erlerin göremeyeceği biçimde duvara dayadım. Şöyle kuruyordum: İlhan'ın tabutu şu anda musalla taşında. Zaman zaman çiseleyen yağmur tabutunu ıslatıyor. Kalabalık kuruyorum. Ağlayanları kuruyorum. Kardeşimin böyle benden ayrı, onun ölüsünü bile öpemeden, tabutunu tutamadan, toprağa verilmekte olduğunu kuruyorum. İlhan'ın yaşam dolu davranışları ile, gülen yüzü, anlatan sesi ile içiçe, ve cenazesinden koparılmış, burada.. Ve ben böyle acı içersindeyim, dışarıda avluda Atatürk'ü anma toplantısı başladı. Söylevler, şiirler başladı.

Öğleden sonra, gene savcılığa götürdüler. Askeri savcı, dördüncü eri bulduğunu söylüyor, teşhis edersem daha yararlı olacağını da. Öyle bir hengame yaşadık ki, kimsenin yüzüne bile bakamadım. Dolayısıyla tanıyamadım da. Ama dört er olduğunu çok iyi biliyordum. Dördü de birden araba-

ya doldular. Dördünün de ellerinde cop vardı. Dördü de birden dövmeye başladılar bizi.

Sonra, Askeri Savcıdan ailemin haberi olup olmadığını sordum. Bilmediğini söyledi. Bizim eve telefon edebileceğini söyledim. "Ben arayayım, siz konuşun" dedi. Santrala evimizin telefon numarasını yazdırdı. Ben, Suları evdedir diyordum, telefonu açınca, "Amcanı gömdünüz mü kızım?" diyecektim. Böyle düşünüyordum. Sonra askeri savcı, "Eve değil, ama bir başka tanıdığınıza söyleyeyim!" dedi. O zaman ilkin amcam geldi aklıma. O da birkaç yıl önce enfarktüs geçirmişti. Büyük amcam geldi aklıma. Birkaç yıl önce 16 yaşında oğlunu yitirmişti. Halit ağbey geldi aklıma. "Avukatımıza haber verin!" dedim. Avukatımızın kim olduğunu sordu. "Halit Çelenk" dedim. Telefon numarasını söyledim. Ama Halit Ağbey evde kalmıyordu genellikle. "Bulamazsak" dedi. Düşündüm, *Cumhuriyet*'ten bulabilirlerdi. Uğur Mumcu bulabilirdi. Ama telefonunu bilmiyordum. Bir posta çağırdı Askeri Savcı, "Aşağıdan telefon rehberini al getir!" dedi. O sırada konuşmalar oldu. Askeri Savcı, "Biz, Pazar günü defin ruhsatını verdim ama.." dedi. "Kimse gelip almadı diye kaldırılabileceği" ima edilir gibi oldu birden. Yeni bir bozguna uğradım. Vahap'ın adresini bilmiyordum. Ama, aynı sokaktaki telefonlardan birinden, sokağın adı çıkarılabilirdi. Bunu söyledim. Biz buluruz dedi. Bu arada, Askeri Savcı, Nurettin Albayı aradı; Nurettin Albay'la konuştu. Bir ölüm haberini vermenin ağırına gittiğini vurguluyordu. Henüz evimizin telefonu da bağlanmamıştı. Bana dönerek, "Sizi götürsünler dedi, biz komutanlığa yazacağız, verdiğiniz adreslerden bulduruz.."

Akşam olmuştu. Bir nöbetçi gelerek, karşı pencereden konuşmamı söyledi. Yanımdaki arkadaşlar, yola bakan pencereyi açtılar. Bir cip, ve yola çıkan bir er. Bana, kardeşimin eşyalarını vermemi istiyordu. "Ailesi geldi, ona vereceğiz" dedi. "Paltosu vardı?" dedim. Elinde İlhan'ın paltosunu gösterdi. "Paltoyu aldık" dedi. "Eşyaları ben de kalsın" dedim. Vermedim. Belki de ayırırlardı onları.

21. *Tahliye Oluyorum*

Ertesi gün salıydı. O gün gazeteleri vermediler. Öğleden sonra avukatı çağırdılar. Halit ağbeyle iki tel bölmeli bir yerde görüştük. Ağlıyordum, anlatıyordum. Halit ağbey de ağlıyordu. Bir yüzbaşı gelerek, Halit Ağbeye, "Sizin de mi akrabanızdı, niye ağlıyorsunuz" diye sordu. Halit ağbey, tahliyem için askeri savcılığın olumlu mütalaa verdiğini, komutanın kararını beklediklerini söyledi bana. Ben de, "Son kez görmek ve öpmek istiyorum" dedim. "Bulunamazsam eğer benim yerime öpsünler, çok öpsünler.. Türküler'i ve Alaz'ı benim yerime siz öpün Halit Ağbey" dedim.

Akşam sayımından sonraydı. Bir astsubay geldi. "Hazırlan tahliyesin" dedi. Arkadaşlar beni giydiriyorlar. Öpüştük onlarla. "Siz de benim kardeşimsiniz" dedim. Oradan beni gazinoya götürdüler. Bir yüzbaşı, bana çay söyledi. Üzülüyordu. Artık bekletilmek istemiyordum. Çıkardılar oradan beni. Gene küçük bir cezaevi arabasına bindirdiler. Gene A-Bloka, merdivenli odaya geldik. Astsubay, bir tabure çıkarttırdı dışarıya. Beni oraya oturttu. Önümde kafesler, kafeslerde, yüzü duvara dönük, altlarında battaniye, yanda bir sürahi su ve ekmek, beş altı kişi diz çökmüş, kımıldamadan duruyordu. Bir inzibat eri geldi, kafestekilere "Yeni mi geldiniz, koğuştan mı geldiniz?" diye sordu. "Koğuştan" dediler. O arada, biz merdivenli odadayken "Bunlar özel kişilere benziyor" diyen gardiyan göründü. Geldi, karşımda durdu. "Sen gene mi geldin lan?" dedi. Yanıt vermedim. "Kaç gün önce gelmiştin?" dedi. Yanıt vermedim. "Ne konuşmuyon lan.." dedi. Baktım olacak gibi değil. "Tahliyeyim" dedim. Bu saatte tahliye edilmemden çıkarmış olacak ki, "Sen mi büyüktün, kardeşin mi?" dedi. "Ben büyüktüm." "Başın sağolsun!" dedi, gitti.

Biraz bekledikten sonra bir onbaşı ya da çavuş geldi. Eşyalarımı alırken, İlhan'ın ayakkabılarından birinin düşmüş olduğunu fark ettim. Arandık orada yoktu. A-Blokun dış nizamiyesinde biraz bekledim. Beni bir odaya çağırdılar. Giriş-

te oturduğumuz fişin arkasını imzalattılar. İmzalamam için fişi bir yüzbaşı uzatmıştı. Yüzüme bile bakmak istemeyen, umursamaz, ve üstelik tahkir edici bir hali vardı. Kimliğimi verdiler geri. Çıktık. Onbaşı, beni, yeniden C-Bloka götürdü. Gazinonun önünde erler yola çıkmış, ayakkabının tekini arıyorlardı. Ah, istemiyordum, bir dakika önce çocukların yanına varmak istiyordum. Kardeşimin yaşamını pervasızca alanlar, şimdi tek bir ayakkabı için incelikler gösteriyorlardı. Bulamadılar.

Dış nizamiyeye geldiğimde, içerde, amcamı ve Yusuf ağbeyimi gördüm. Amcama sarıldım, "Amca dedim, ikimiz gittik,tek geldim, yalnız geldim!" Amcam, "Muzaffer, bana bunu yapma, sana hiçbir şey söyleyemem" dedi. Çıktık. Derviş ve Haluk dışarıdaydı. Arabaya bindik. Bize getirdiler. Gözlerimi örten yaştan hiç kimseyi göremiyordum. Evin girişi, merdivenler, aralıklar, salon doluydu. Beni tutmak istiyorlardı. Tutulacak an mıydı, yer miydi? Bağırmak, ağlamak, çağırmak anı değil miydi? O benim kardeşim, elimle götürdüğüm güzel canım değil miydi?

Bir süre sonra, beni bir odaya aldılar. Yarın kaldıracaklarını söylediler. *Cumhuriyet*'e ilan vermişler, ama *Cumhuriyet*'i Sıkıyönetim kapamış bugün. Hemen iki ilan yazdım. Orhan Duru'yu buldum. *Milliyet*'e koydurmalarını istedim. Sonra Erdoğan Tamer geldi. Ondan, *Hürriyet*'e ilanların konmasını sağlamasını istedim. Ankara baskılarına yetişebildi.

22. *Son Öpüş ve Öpemeyiş*

Sabahleyin beni aldılar, Gülhanenin morguna götürdüler. İçeri girerken, "Biraz daha beklememi" söylediler. "Niye?" dedim. İmam kardeşimi yıkıyormuş. Beklemedim. Girdim içeri. Kollarımdan tutuyorlardı. Karşıda, kapı boşluğuna benzer bir boşluğun gerisinde, imam kardeşimi yıkıyordu. Yüzü, bedeni sabun köpüğü içindeydi. Beni geri çıkarmak istediler. "Bu değil, bu değil" dediler. Ben kardeşimi bilmez mi-

yim, ben canımı tanımaz mıyım? Binlerce insan içersinde, ben onun bir yanını görsem, "bu benim kardeşim" demez miyim? Ben canımın canını bilmez miyim? Çıkmadım. Kollarıma sıkı sıkı yapışmışlardı. İmamın yanında Hafız duruyordu. Zekeriya. Ellerini öne kavuşturmuş, acının heykeli gibi. İlhan'ı, dört gündür sakladıkları yerde bulduklarında, onu artık bir an yalnız bırakmak istemiyor gibi. İmam, yana çeviriyor kardeşimi, bu şimdi ana sütünden bir heykel olan anıtı, bu şimdi susmuş olan, artık gülmeyen, büyük ölüyü yana çeviriyor, sırtını yıkıyor. Ve ellerimi iki yana açarak, ben ağıt yakıyorum. Bu yaz Akdeniz güneşinin kararttığı bedeni karşısında, uzatılmış güzel boyunun, gövdesinin önünde. İmam, su döküyor, sabun köpükleri akıyor. Yüzüne vurulmuş acıyı görüyorum. Hafif aralık kalmış gözlerini de... Eğiliyorum yüzüne, gözlerinden, alnından, yanaklarından, saçlarından, her yerinden öpüyorum, soruyorum: hani yanım, hani yarım, acı nerende kardaşım.

Hacıbayrama gelirken, ilkin Cahit Külebi çıkıyor önüme.. Sarılıyorum. "Ağbey döve döve öldürdüler o güzel kardeşimi" diyorum. Sonra akıyor kalabalık. Tüm demokrat, ilerici, yurtsever yazarlar, ozanlar, gazeteciler, öğretim üyeleri, dostlarımız, arkadaşlarımız, tanıdıklarımız, tanımadıklarımız. Böyle anlarda insan bilinci ne denli berrak oluyor. her şeyi görebiliyor insan, herkesi de. Acının büyüklüğü, İlhan'ın ölümünün anlamını yüceltiyor. İki şey söylemek isterim. Yıllardır polemiklerle kavga ettiğimiz Boratav'ın gelmiş olmasını, İlhan'ın öldürülüşünün, kavgaları, hırçınlıkları, nasıl bir anda çözmüş olduğunu da.. İkincisi, gürültüsüz, acıya boğulmuş, saygıya boğulmuş bir cenaze topluluğu olduğunu da.

Sinliğe vardığımızda, aşağıda, İlhan'ı bekletiyorlardı. Kaya, "Ağbey dedi, siz de uygun görürseniz, buradan ellerde götürmek istiyoruz İlhan'ı.." Solgun kasım güneşinin altında, ağaçların aralıklı gölgesinde, elüstünde taşıdık yukarıya. Bayırda bir yere. Önce çıkaramadım İlhan'ı getirdikleri yeri. Hamide ablam, oğlu Alper öldüğünde, bir sinlik almıştı kendine, orasıydı. İlhan'la kaç kez yanından geçtiğimiz sinlikte,

şimdi İlhan yatacaktı. Tabutun kapağını açtılar. Kefeni içindeydi can oğul, tatlı oğul. Alttan sızan kanlarıyla.. O zaman bir kez daha, bir kez daha öpmek istedim. Ama herkesin önünde yüzünü açmaya cesaret edemedim. Aldılar sinine. Yatırdılar biraz sağına. Omuzu altına biraz toprak verdiler. Örttüler üstünü. Duygu, "Dost İlhan İçin" bir dakikalık saygı duruşuna çağırdı. Acının yeniden vuran uğrağına. O zaman, niçin, son ak giysisi üzerinden öpmedim, niçin, niçin diye sordum kendi kendime. Ve o zaman siz olursanız, açmak istemezseniz yüzünü, öpün son ak giysisi üzerinden..

Ellerim boş şimdi, kollarım boş.. Yanım boş şimdi, yarım boş.. Yanımda ölüşünü mü görecektim senin; ölüne mi sarılacaktım senin; tabutunun altına mı girecektim; üzerine ben de mi toprak atacaktım? Ben mi anlatacaktım senin ölümünü, ben mi yazacaktım senin ağıtını. Nereye koşsam, nerede dursam, nereye baksam, "Yangınındır sarıldığım, alazındır göğe göçen".

Şubat 1981

EK NOT: Biz 7 Kasım 1980 Cuma günü akşamı gözaltına alınmıştık. Basımevi, Sıkıyönetim Komutanlığının 30 Ekim 1980 günlü bir emri ile açıldı. İlhan'ın başvurusunda, basımevinin tasfiye halinde olduğu belirtilmişti. Sıkıyönetim Komutanlığı, tasfiye koşuluyla, basımevini, 30 ekim günlü yazısıyla açmıştı. İçersinde bulunan kitaplarla birlikte. Basımevini açma tarihinden sonra, 7 Kasım günü, sahibi olduğumuz İlkyaz Basımevinde çok sayıda sol yayın bulundurmaktan gözaltına alınacaktık. Basımevinde, Onur Yayınlarından *Okulun Toplumsal İşlevi* kitabının kapağı geçmemiş baskıları vardı. Kapı arkasından Ülke Yayını, Halit Çelenk'in *İdam Gecesi Anıları* kitabından bir iki paket / o kadar.

İLHAN'IN MEZARI BAŞINDA

7 KASIM 2002

Ümit Sarıaslan, "İlhanilhan bir çığlıktır!" diye başlamış "İlhanilhan" yazısına.

Koğuştaki iki-üç tutuklunun kolları arasında, İlhan'ı, beni yatırdıkları ranzanın yanına getirdiklerinde, İlhan orada sağ dizi üstüne çömeldiğinde, solgun yüzü öne düştüğünde, "İlhan! İlhan!" diye seslendiğim an'ın adıdır da İlhanilhan.

Sessizliğin sesini sonsuzluğun emdiği andır, İlhan'ın soluksuz kaldığı an. Saatin tiktaklarında duyumsadığımız gelip geçen bir an olarak algılansa da, geçmiş ile gelecek arasında, tek bir bedenin değil, insanlaşan insanlığın soluksuz kaldığı andır da onun için.

Şöyle dersem abartmış mı olurum: Bu çığlık, bir kardeşin kardeşe çığlığı değil, bir kardeşin insanlığa çığlığıdır. Mağarasına sürüsünü süren çobanın ıslığını uzaya elini uzatan insanın içine çektiği beşbin yıllık insanlığın çığlığı.

Ezilen bilincin, çiğnenen bilginin, parçalanan bilimin çığlığı. Özgürleşen emeğin ve erginleşen emekçinin çığlığı.

o

Okur sanır ki, Engels'in *Doğanın Diyalektiği*'ni evinde bulundurduğu için öldürüldü İlhan. Çünkü, ilkin onun için gözetim altına alınmıştı. Oysa, bir komser, bana, Sıkıyönetimden gelen doldurulmuş bir formun altında elyazısıyla yazılmış iki satırlık ek not göstermişti: "Hiç bir delil bulunmadığı takdirde, derin uygulama yapılması" diye. "Nedir derin uygulama?" diye sormuştu komser. "Nedir?" diye sormuştum ben de. "Derin uygulama, demişti, ağır işkence demektir. Ama biz Gestapo değiliz!" Ardından da eklemişti: "Evet işkence yapıyoruz, ama sırf eziyet olsun diye değil!"

"Derin uygulama", okurda bir şeyler anımsatmalı. Örneğin "derin devlet" gibi. Evet, işte o.

Doğanın Diyalektiği'ni evinde bulundurduğu için mi alındı İlhan gözaltına. Olur mu canım! Hangi mantık açıklayabilir, 1950'li yıllarda "*Doğanın Diyalektiği*" adlı bir kitap için verilmiş bir toplatma kararının, 1970'li yıllarda, birkaç baskısını yaptığımız *Doğanın Diyalektiği*'ni evde bulundurmuş olmanın suç işlemenin kanıtı sayılabileceğini. Ama gene de, bunun, İlhan'ı öldürmek için "iyi" tasarlanmış bir yöntem olduğunu bize duyumsattığı için vurgulanması gerekir. Çünkü Birinci Şubeye getirildiğimde, bir komserin ilk sözlerini doğru yorumlayabilirsem, bir cinayetten de suçlanabilirdik. Bir elin bizi "derin uygulama"dan kurtarmış olması olasıydı, ama ölümden değil. "Derin"deki o sesi duyar gibiyim bugün de: "Siz öldürmezseniz, biz öldürürüz!.."

Çünkü 12 Mart döneminde, Mayıs 1971'de girdiğim cezaevinden Genel Af Yasasıyla çıkacağım Temmuz 1974'e kadar, yıkılmadığımızı görenler yıkılmayacağımızı da anlamışlardı. Bu süre içinde, Sol Yayınları yayın yapamadı, ama ne yayın yapma inancı eksildi, ne gücü azaldı, ne direnci kırılabildi.

Solunu sağını öğrenmiş olsa da, sol'u da sağ'ı da bilmesi

olanaksız, "yayın"ı duymuş olsa da elini kitaba sürmemiş erlerin, bizi aracın içersinde döverken "Sol yayın ha!" diye Metro Golden Mayer'in "arslan"ı gibi "kükremelerinden" de çıkarsanabileceği gibi, yalnızca, Engels'in tek bir kitabı değildi İlhan'ın öldürülmesinin nedeni. Bir bütün olarak "sol" yayınlardı, bilimsel sosyalizmin ve tarihsel/diyalektik materyalizmin tüm klasikleriydi. Ülkede yayınlanan bütün sosyalist yayınlar "adına" simgesel bir öldürümdür İlhan'ın öldürülmesi.

o

Nazım, "kırılmış bir dal gibi gelir içerdeki insana" diyor, "küçük şey deme" diyor. Böyle gönülden yana içerde de hiç bir zaman kırılmadı dalımız; ama İlhan, cezaevine görüşe geldiğinde, bizim binbir çaba ile yayınladığımız, adeta yayınevinde ikinci kez çevrilmiş olan *Kapital* çevirisinin başka bir yayınevi tarafından yayınlandığı "muştu"sunu verdiğinde, gövdeme sürtünen hızarın sesini duyumsayacaktım. Yalnız *Kapital*'in mi? Yalnızca 12 Mart döneminde mi? Değil kuşkusuz. Ama hiç biri içimizi karartamadı. İçimizdeki ateşi karartamayanlar, bizi karartmanın yollarını arayanlar, ülkeyi karartacak olanlardı. Bizi karartamadılar ama, söndürüldü ülkenin ışıkları birer birer; ülke böyle böyle karanlığa girdi, karanlığa gömülüyor.

Öldürümü kendi üstünden bir erin üstüne yıkmayı yeğleyen Sıkıyönetim Komutanlığının bildirisinde öne sürüldüğü gibi, öfkelenen bir erin dipçik darbesiyle değil, bizim anamızı ağlatmaları için emir alan dört erin copları, yumrukları, tekmeleri altında öldürüldü İlhan. CIA tipi bir cinayet. Gladyo tipi bir katliam.

Bunun içindir ki, İlhanilhan yalnızca bir çığlık değil, öldürülmek isteneni yaşatarak, öldürümü öldürmek kavgası bu.

o

Çünkü, faşizmin cangılında yaşanan bir dönemdir sözko-

nusu olan. "Devlet"in devleştiği, gücünü işkence odalarında, "kontrgerilla" hücrelerinde, darağaçlarında gösterdiği dönemdir. Kaidesinde, Deniz'in, Yusuf'un, Hüseyin'in idam edildikleri darağacı, özsel içeriğinde aklın köleleştirilmesi, yani ülkenin geleceğinin karartılması gizlidir.

2 Temmuz Sivas kıyını üzerine yazdığım son yazımın başlığı: "Faili belli, iradesi meçhul" idi. İlhan'ı öldürenlerin faili belli, dolayısıyla "faili meçhul" değil, ama öldürten irade bugün de meçhul. Yalnızca İlhan'ı öldürten irade değil, öldürtenler de meçhul. Meçhul olarak kaldıkça, failler sorgulanacak. Bugün biz sorguluyoruz, yarın tüm insanlık sorgulayacak.

Edebiyat ve Eleştiri,
Sayı: 65, Ocak-Şubat 2003

17 Aralık 1980 günlü *Cumhuriyet*'te yayınlanması için bir ilan vermiştim. Üstte, kardeşim İlhan'ın bir fotoğrafı ve altında alt yazısı: "İlhan Erdost / 17 Aralık 1944'te Artova'da doğdu / 7 Kasım 1980'de Mamak Askeri Cezaevinde dövülerek öldürüldü / Ailesi".

Ne var ki, 17 Aralık'ta *Cumhuriyet*'te ilan yayınlanmadı. Ama sabahın erken saatinde Oktay Kurtböke telefon etti. *Cumhuriyet*'in genel yayın yönetmeniydi. Gazete çalışanlarının, kaygılanarak ilanı gece baskıdan çıkardıklarını anlattı.

Kurtböke, ilan nedeniyle gazetenin kapatılması kaygısını taşıyordu, ben de bu kaygıyı paylaşıyordum. Sitemleştikten sonra, "Mamak Askeri Cezaevinde" ibaresinin çıkarılarak ilanın yayınlanmasını kararlaştırdık. Kısa anlatımıyla, ilan, "Artova'da doğdu / Ankara'da dövülerek öldürüldü" olarak yayınlanacaktı.

Ama ertesi gün, 18 Aralık 1980'de, ilanımız, "Artova'da

doğdu, Ankara'da öldü" diye yayınlandı. Fırtınaya tutulmuş gibiydim.

İlhan'ın öldürülüşünü, Sıkıyönetim Komutanlığı, dört gün sonra, tam da 10 Kasım günü açıklamıştı. 11 Kasım 1980 günlü *Cumhuriyet*'te, 1. sayfadan altı sütuna, Komutanlığın açıklamasına koşut olarak, "Başına vurulan, yayıncı İlhan Erdost öldü" başlığıyla yayınlanmış, o gün de gazete kapatılmıştı. Öldürülüşünden 40 gün sonra ise, "ailesi"nin verdiği ilanda, "öldü"ğü yazılıyordu. Acı bir mektup yazdığımı anımsıyorum. Ertesi gün ilan yeniden yayınlandı. "Artova'da doğdu, Ankara'da öldürüldü" altyazısıyla.

Ne Kurtböke'ye kızacak, ne de *Cumhuriyet*'e küsecek günlerdi. Örneği de yaşanmıştı. *Cumhuriyet*'in Ankara temsilcisi Yalçın Doğan'a üst rütbeli bir subay telefon etmiş, "Dün 'öldü' diye, bugün 'öldürüldü' diye yazdınız, bakalım yarın ne yazacaksınız!" demiş, bir bakıma gazeteyi "sorgulamış"tı.

İlhan'ın 17 Aralık'ta (1944) doğduğunu da, öldürülmeden bir ya da iki gün önce öğrenmiştim. İlhan da, doğum gününün 17 Aralık olduğunu yeni öğrenmişti. Ablamlarda saklanan Kuran'ın ilk sayfasına, babamın elyazısıyla yazdığı, kendi doğum gününü okumuş, bana da Emniyet ile Sıkıyönetim Askeri Savcılığı arasındaki gidiş gelişler sırasında söylemişti. Üç gün boyunca, bizi, Emniyet Sarayından Sıkıyönetim Komutanlığının bulunduğu 28. Tümenin giriş nizamiyesine getirdikleri, akşam geri Emniyet Sarayına götürdükleri sırada. "17 Aralıkta da senin doğum gününü kutlarız!" demiş, gülüşmüştük. Ama kutlayamadık. Çünkü 7 Kasım günü, Sıkıyönetim Askeri Savcılığı tarafından gözaltına alınacak ve Mamak'ta 1 Nolu Askeri Cezaevinden C-Bloka götürülmek için, "özel" olarak istenen reo aracına bindirilirken, araba içersinde, arabadan indirildikten sonra, C-Blok F-Koğuşunun telörgüyle çevrili avlusunda dört ere dövdürülecektik. İlhan, araç içinde, araçtan indirildikten sonra, koğuşun avlusunda yüzükoyun yere kapaklanmış, tekmelenerek kalkmaya zorlanmış, yeniden dövülmüştük. Koğuşa alındıktan bir-

kaç dakika sonra İlhan soluksuz kalacaktı. Son sözleri, "Nefes alamıyorum..." olmuştu.

Bir assubay ve dört er hakkında açılan davanın ilk duruşmasında, İlhan'ın dövülerek öldürüldüğünü anlattığım ve tutanaktan aktarılan pasajlar *Cumhuriyet*'te yayınlandığı zaman, okur, Sıkıyönetim Komutanlığının açıkladığı gibi, İlhan'ın, bir erin tek bir dipçik darbesiyle değil, bir saate yakın dört er tarafından dövülerek öldürüldüğünü öğrenecekti. İlhan'ın öldürülüşünü anlattığım "Canıma can olan kardeşim İlhan Erdost" başlıklı yazım, İngilizce, Fransızca ve Almancaya çevrilmiş, Yunanistan dahil hemen bütün Avrupa ülkeleri gazetelerinde (çoğunda büyük bir sayfa) ve ABD basınında (özellikle de *New York Times*'ta) yayınlanmıştı. *Cumhuriyet* okuru, İlhan'ın dövülerek öldürüldüğünü, yedi yıl sürecek olan yargılama sürecinde yayınlanan her duruşma haberinde, her 7 Kasımda gerçekleştirdiğimiz anma toplantılarının özet haberlerinde, İlhan'la ilgili tüm yazı ve şiirlerin toplandığı *İlhan İlhan* kitabında okudu, biliyor.

Doğal ki, okurun bildiklerini yinelemek için yazmadım bunları.

Sevgili dostum, kardeşim Arif Damar, *Cumhuriyet*'te (4 Eylül 2003), *Edebiyat ve Eleştiri*'de yayınlanan, benim "İki Temmuz / Semah Tanıları"nı "Ayın şiiri" olarak yayınladı. "Portre"min altında da, kardeşim İlhan Erdost'un "dövülerek öldürüldüğü(nün) *öne sürüldüğü*" yazılmış. Belli ki, bir ansiklopediden olduğu gibi aktarılmış. İlk telefonlar, ilkin "öne sürülen" sözleri üzerinde yoğunlaştı. Tanıdık-tanımadık birçok dostun sorusuyla karşılaştım.

Bugün de, akşam üstü, kitabevinden çıkmaya hazırlanırken, Suları odama geldi. Adını bilmediği bir okurun, kitap alırken, "Muzaffer ağbeyin güzel bir şiirini okuduk Cumhuriyet'te. Ama İlhan ağbeyin dövülerek öldürüldüğünün "öne sürüldüğü" biçiminde yazılması bizi üzdü. Bir açıklama da yapılmadı. Açıklama yapmayacak mısınız yoksa!" dediğini aktardı. Açıklama yapmamız gerektiğini vurgulayan dördüncü kişiydi bu. Bugünkü *Cumhuriyet*'in 80 yılı ekinde de "(10

Kasım 1980) gözaltına alınan yazar ve yayıncı İlhan Erdost, Mamak Askeri Cezaevinde öldü." diye yazılıyordu. Özellikle de, "Cavit Orhan Tütengil öldürüldü", "Nihat Erim öldürüldü", "Kemal Türkler öldürüldü" diye yazılan bu Ek'te. Bu nedenlerle yazdım bu notları.

Bitirirken ekleyeyim: Arif Damar'ın "İki Temmuz / Semah Tanı'ları"nı ayın şiiri seçerek *Cumhuriyet*'te yayınlaması gönendirdi beni. Çünkü, *Edebiyat ve Eleştiri*'de yayınlandığı zaman, bunu dergi okurları da "görmedi". Hatta *Cumhuriyet*'te dergilerin tanıtıldığı yazıda, *Edebiyat ve Eleştiri*'nin aynı sayısında yayınlanan Sivas kıyını ile (dolaylı olarak) ilgili yazıdan söz edildi de, bu kıyının farklı yorumunun yapıldığı ve mahkum edilmiş olan *Üç Sivas* kitabının yazarının Sivas kıyınını, çağdaş bir yaklaşımla, insancıl ve evrensel boyutta sorgulayan "Semah Tanı'ları" görmezlikten gelindi.

Arif Damar'ın, "*Göğsümü kanatan hançeri okşuyorum*" dizesiyle başlayan ve semah dönenlerin, izleyen ve görenlerin dizelerinin, "kendini kolayca ele veren dizeler olmadığını" saptamış olmasının da benim açımdan ayrı bir değeri olduğunu belirtmek isterim.

10 Eylül 2003, Ankara / ev

İLHAN'IN MEZARINDA

7 KASIM 2005

12 Eylül öncesi sekerek saklanarak, sokaktaki pusudan kurtarmştık canımızı. 12 Eylül, pusuya yatmş bedenimizi aldı dört duvar arasına koydu. Buna "gözetim altı"dediler. Evimizde, evlerimizde, kendi yayınımız olan, ve hiç bir kısıtlılığı olmayan Engels'in *Doğanın Diyalektiği* bulunduğu için, yani evlerimizde yasak yayın bulundurmaktan alınmştık gözetim altına. Bir sabah korumaların "korumasında" götürüldük sıkıyönetim nizamiyesine konduk. Akşama kadar bekletildik, akşam geri getirildik. 7 Kasım cumaydı; yine sabah götürüldük, akşam oldu, hava kardıktan sonra "gözaltına" alındık. Niçin gözaltına alındığımızı bilemedik. Sonraöğrendik; kitaplarımızın basıldığı basımevinde çok sayıda "sol yayın" bulundurmaktan alınmıştık gözaltına. Bizi aldılar, Hüseyin Gazi Dağı'nın doruğunda Mamak Askeri Cezaevi'nin 1 No'lu bloğunun yanındaki nizamiyeye götürdüler. Kelepçelediler, aldılar, içeride "merdivenli oda"ya soktular. Götürdüler

C Bloğun sonundaki koğuşun önüne döktüler. Oradan avluya, oradan koğuşa. Beni ranzaların arasındaki bir yatağa yatırdı içeridekiler. İki tutuklunun kollar ı arasında İlhan'I yanıma getirdiler. Orada sağ dizi üzerine çömeldi İlhan. Başı öne eğildi. Kaldı öyle.

Tuttular yatağa uzattılar. Soluk aldırmaya çalıştılar. Dışarıdan birileri geldi, "Bu ölmüş" dediler. Üzerine yatırıldığı battaniyeyle alıp götürdüler. O gün cumaydı. Cumartesi, pazar, pazartesi. Salı günü, hava karardığında beni aldılar getirdikleri nizamiyenin önüne bıraktılar. Çantamda İlhan'ın ayakkabısının teki... Amca dedim: "*İkimiz gittik; yalnız geldim.*" Ertesi sabah morgda buldum İlhan'ı. Hacı Bayram'a taşıdık. Karşıyaka'da hafif sağına yatırdık. Üstüne toprak yığdık. Bir süre sonra Halit Çelenk ağbey Sıkıyönetim Savcılığına gitti. Basımevi kapatılmıştı, açılması için. Askeri savcı, Sıkıyönetim Komutanına gidiyor, geliyor, daha önce basımevinin açılması için hazırlanan yazıyı istemiş komutan, onu getirin imzalayayım demiş. Komutan basımevinin açılması için yazılan yazıyı imzalamış. Tarih: 25 Ekim 1980. Biz ise, 3-4 Kasım günleri gözetim altında emniyetteyiz. Yasak yayın bulundurmaktan. 5 Kasım sabahı Sıkıyönetim nizamiyesindeyiz. 6 Kasım sabahı Sıkıyönetim nizamiyesindeyiz. 7 Kasım sabahı Sıkıyönetim nizamiyesindeyiz. 7 Kasım cuma akşamı, mesai biterken gözaltına alınıyoruz. 1917 Ekim devriminin büyükelçiliklerde, konsolosluklarda kutlandığı saatlerde, tam da o saatlerde, canhıraş dövülüyoruz biz. "Var mı lan sol yayın?" diye. *7 Kasım. Bir beden olarak İlhan bir battaniye arasına sığıyor. Bir ölü olarak Türkiye coğrafyasına sığmayacak. Bir beden olarak 80 santim enindeki bir parselin içinde İlhan. Bir ölü olarak tarihe sığmayacak.*

*

12 Eylülün 25. yılı dolayısıyla, 12 Eylül sabahı "Başbakanlık"tan alınıp Zincirbozan'a dinlenceye kapatılan Demirel, yıllar sonra, karşılaşacağı Kenan Evren'e sorar: "11 Ey-

lül günü akan kan 13 Eylül günü nasıl durdu?" Yanıtlamaz Evren. Demirel "Kanın üzerinde oturuyorsun!" diyecektir. 19-24 Aralık 1978 K. Maraş kanlı olaylarının ardından 13 ilde Sıkıyönetim ilan edilmiş, ama sokakta kan azalmamış, artmıştı. Sıkıyönetim ilanından bir yıl sonra, 4 Aralık 1979'da, Genelkurmay Başkanı Kenan Evren, Başbakan Demirel'e, "Biz bu sıkıyönetim işini başarıya ulaştıramadık!" diyecek, kendisinden yetkilerinin genişletilmesini isteyecektir. Askerin yetkisinin genişletilmesinin istendiği günlerde ise, Evren, komutanlarla darbe tarihini belirlemek için toplantılar yapmaktadır, Harp Akademileri Komutanı Bedrettin Demirel ise, bu "askerin yetkisinin arttırılması" istemlerinden çok önce, darbe için Evren'in kendisine "ortamın olgunlaşmasını" beklediklerini söylediğini, darbeden sonra açıklayacaktır. Ortamın olgunlaşması demek, sokaktaki kanın Kızılırmak olup ülkenin bağrından akması demekti. Sayılar gerçeğin iskeletidir. Sokakta kan dökülmeye başlandığı Aralık 1974'ten 11 Eylül 1980 akşamına değin 69 ayda 5.388 kişi siyasal amaçlarla öldürülmüştü. Sıkıyönetimin ilan edildiği 26 Aralık 1978'den 12 Eylül 1980'e değin, yani 21 ay içersinde, siyasal nedenlerle öldürülenlerin sayısı ise, 3.463 kişiye çıkmıştı. Bu, şöyle de açıklanabilir: Sıkıyönetim öncesi dönemde, 48 ayda 1.425 ölü; sıkıyönetim döneminde 21 ayda 3.463 ölü. Sıkıyönetim döneminde/ Ecevit'in başbakanlığı sırasında, 10,5 ayda 713 ölü (ayda ortalama 67,9 ölü); sıkıyönetim döneminde/ Demirel'in başbakanlığı sırasında, 9 ayda 3.463 ölü (ayda ortalama 305,5 ölü ya da günde 10,2 ölü). Aralık 1974'ten 12 Eylül 1980'e değin geçen 69 ayın son 21 ayında, toplam ölü sayısının (yani 5.388 ölünün 3.463'ü) %64'ü sıkıyönetim döneminde meydana gelmişti. Orgeneral Bedrettin Demirel'in anlatımıyla, bir askeri darbe için ortam, beşli cuntanın başı Evren açısından orgunlaşmıştı. Ama sayılara bakarsak, darbe için ortam olgunlaşmamış, olgunlaştırılmıştı. Ortam olgunlaştığı için darbe yapılmamış, darbe yapmak için ortam olgunlaştırılmıştı. Bir askeri müdahale için sokakta kan dökülmesinden ayrı olarak belirtelim ki, Orgeneral

Demirel'in düşündüğü gibi olsaydı, yani "ordu 1978'de müdahale etseydi", ve bu müdahale 1978'in başında gerçekleşseydi, 12 Eylül 1980'e kadar öldürülmüş olan 5.388 kişi yerine 382 kişi öldürülmüş, dolayısıyla 5.006 kişinin canı kurtulmuş olurdu. Ordunun müdahalesi 1980'in sonuna sarkmış olsaydı, 1.142 kişi öldürülmüş, 4.246 kişi canını kurtarmış olacaktı. 1979'un sonunda ordu yönetime müdahale etseydi 1.902 kişi öldürülmüş, 3.486 kişi canını kurtarmış olurdu. Darbeye ortam oluşturmak için kan dökülmüş olması bir yana, darbenin ortamının olgunlaşması için ölü sayısının 5.388 kişiye ulaşması beklenmişti. Sayıların dili, bize, kanın dökülmesini önlemek için verilen görevin, kan dökenleri koruma görevi olarak yerine getirildiğini düşündürüyor. Öncesi ve sonrasıyla 12 Mart da, 12 Eylül de nasıl ki Truman ve Eisenhover doktrinlerine uyarlı "Dolaylı Saldırı Andlaşması"nın öz çocukları ise, 12 Eylül sonrasının işkence odaları, cezaevi hücreleri, darağaçları da bu doktrinlerin ve andlaşmaların Türkiye'yi kuşatan öz çocuklarıydı. Çünkü, 12 Eylül öncesi dökülen kan, kan dökenlerin yolunu açmakla kalmadı, 12 Eylül kan dökme gücünü dökülen kandan aldı. 12 Eylül yönetiminin döktüğü kan, insanın insan olma özgürlüğünün işkenceye yatırıldığı, filistin askısına gerildiği, darağacına çekildiği sistemin (12 Eylül anayasası ve yasaları anımsansın) gücü oldu. Bu anayasa ve bu yasalar, anayasa ve yasa olma gücünü, soluğu alınmış canlardan aldılar. Çünkü ne kadar öldürüldüyseler, kendilerini o kadar güçlü ve o kadar özgür duyumsadılar ve bu nedenle de "hiç korkmadılar". 12 Eylül yönetimi "kanın üstüne oturmuş"tu, ama yalnızca kaidesi kan değildi, kendisi de kan'dan oluşmuştu. 12 Eylül cuntasının oluşturulmasının amacı, ülkeyi kardeş kavgasından, iç savaştan kurtarmak değildi, çünkü kardeş kavgası, iç savaş, tasarımsal 12 Eylül erkini oluşturmak için çıkarılmıştı. İç savaş ve kardeş kavgası büyütüldü ve o, 12 Eylül erki oldu. Bir askeri darbe ortamının yaratılması için ne kadar kan dökülmüşse, 12 Eylül askeri yönetimi o kadar kan döktü: filistin askısında, işkence tezgahında, cezaevi hücresinde, darağa-

cında. Bir kez daha yineleyerek bitireyim: Onlar öldürüldüler. Doğal ki öldü onlar. İnsan olmanın onurunu yüceltti onlar, özgürleşmenin yükselen bayrağı onlar şimdi. Çağdaş kölelikten özgürlüğe giden çetin yolda, işkencelerin, cezaevi baskınlarının, öldürümlerin, darağaçlarının çetin yolunda, boyun eğmeyenlerin, ezilmeyenlerin bilincinde soluk alıyor onlar, direncinde yaşıyor onlar. Biz onlarla övünçlüyüz. Biz onlarla dirençliyiz. Biz onlarla büyüyen bir ateşiz.

7 Kasım 2005, Ankara

İLHAN'LA, İLHANLARLA...

İLHAN'IN MEZARINDA KONUŞMA

7 Kasım 2007

Hiçbirimiz İlhan değiliz. O, öldürüldü çünkü.

Şu var ki, hepimiz biraz da İlhan'ız. Bizim koruduğumuz ve savunduğumuz değerleri koruduğu ve savunduğu için öldürüldüğü, biraz da biz öldürülmüş olduğumuz için.

Şöyle de açıklanabilir: Vurulan, öldürülmek istenen bedeni miydi, yoksa düşüncesi, savaşımı, amacı mıydı? Kuşku yok ki, bedenin donandığı bilimsel bilgi ve devrim bilinciydi öldürülecek olan. Biz, o bilgiyi ve bilinci yaşattığımız için onu ve onları yaşatıyoruz ve biz yaşadığımız için onu ve onları yaşatabiliyoruz.

*

İlhan'ın alınan canının kaidesinde altıbine yakın canı alınmış can var. Tuzağa düşürülmüş Malatya var. Kongrenin yıldönümüne denk düşürülmüş Sivas var (3-4 Eylül 1978). Yüzonbir ölüsüyle Kahramanmaraş var (Aralık 1978), Ma-

yıstan Temmuza (1980) Çorum var. İpekçi'den Tütengil'e, Orhan Yavuz'dan Sevinç Özgüner'e akan binlerce kan var. Boğularak öldürülen var, ezilerek soluksuz bırakılan var, yanmadan yakılan var. Yani Kanlı Pazar var, Bahçelievler katliamı var, 1 Mayıs (1977) var, Üniversite katliamı var.

Onların gerisinde saklı duran 6. Filoyu protesto gösterileri var. Boğazın sığ sularına itelenmiş birkaç Amerikan askeri var. ODTÜ'de yakılan Büyükelçinin otosu var. Üstelik NATO'nun Türkiye'de bir askeri darbe planı var. NATO'nun emrinde, CIA'nın güdümünde, Pentagona bağlanmış 12 Eylül cuntası var.

Emniyetin altıncı katında bir komserin okumam için önüme uzattığı Sıkıyönetim Komutanlığının yakalama yazısına elyazısıyla eklenmiş "Hiçbir delil bulunmadığı takdirde derin uygulama yapılması" tümcesi var. "Asker bilmez" diyor komser, "derin uygulamanın ne demek olduğunu". "Derin uygulama"nın ağır işkence olduğu söyleniyor bana. Yani suç yok, ama biçilmiş ceza var. Elektrik, filistin askısı var, tezgaha germe var. Minare yoksa da kılıf var.

Lütfen yıllara dikkat edilsin:

Biz, Sol Yayınlarının ilk kitaplarını 1965 yılının Kasımında yayınladık. Engels'in *Doğanın Diyalektiği* ilk kez Kasım 1970'te yayınlanmış. 12 Eylüle değin, dört baskı yapmış. Yani kitap hakkında verilmiş herhangi bir yasal kısıtlılık yok. Serbestçe basılıyor, satılıyor. Ama 1950'li yıllarda (bizim yayınladığımız *Doğanın Diyalektiği*'nden yirmi yıl kadar önce) İstanbul'da, yazarı, yayını bizce bilinmeyen adı "doğanın diyalektiği" olduğu savlanan bir kitap hakkında verilmiş kısıtlılık kararı var. Yasaklanmış olsa da, tek bir kitap bulundurmanın suç olmadığı bilinen Yargıtay kararı var. Buna karşın, evimizde kendi yayınımız olan *Doğanın Diyalektiği* bulunduğu için gözetim altına alındık. Üç gün Sıkıyönetim Komutanlığı savcılık nizamiyesine götürüldük. 7 Kasım günü akşamı, yani Ekim Devriminin yıldönümünde akşam üzeri sahibi olduğumuz İlkyaz Basımevinde "yasak sol yayın bulundurmak"tan gözaltına alındık.

Lütfen tarihlere dikkat edilsin:

Sıkıyönetim komutanlığının 7 Kasım 1980 günlü yazısıyla gözaltına alınmıştık. Gözaltına alınmamızın nedeni ise, bu kez "İlkyaz Basımevinde çok sayıda yasak yayın bulundurmak"tı.

Aynı Komutanlığın İlkyaz Basımevini açma kararının tarihi ise, 27 Ekim 1980. Yani gözaltına alındığımız tarihten on gün önce. On gün önceki basımevinin açılması yazısında, basımevinde, yasak yayın bulunduğuna ilişkin tek bir not yok. Sıkıyönetim Komutanlığının basımevini açma yazısını, (İlhan'ın öldürülmesinden bir ay sonra) tebliğ eden Emniyet görevlisi memurun, buradan tek bir kitaba olsun elkoymadığının canlı tanıkları olan, açma kararını imzalayan (tebellüğ eden) sevgili Halit Çelenk ağbeyimiz ve Vahap Erdoğdu kardeşimiz var. Çünkü yasaklanmış tek bir kitap yok basımevinde. Gözaltına alınmamıza imza koymaya üç gün boyunca zorlanmış savcılar biliyor bunu.

Yasak yayın yok ama basımevinde, "sol" yayın var. "Var mı lan sol yayın!" diyerek dört er tarafından dövülerek öldürülen İlhan var. İlhan öldürüldükten üç gün sonra, yani İlhan'ın öldürüldüğünü Mısır'daki Sağır Sultan duyduktan sonra, 10 Kasım Kemal Atatürk'ü anma haberlerinin ardından, geç saatte okunan Sıkıyönetim Komutanlığının açıklaması var. Dövülerek öldürüldüğü çok iyi bilinmekle birlikte, bir erin fevri hareketi sonucu, bir dipçik darbesi sonucu öldüğünü duyuran Komutanlık açıklaması var. Dahası var.

Öldürenleri ve öldürtenleri değil, öldürülmüş olanları yargılayan yargı da var. İpi, yargının elinden alıp, örneğin Doğan Öz'ün katilinin boynundan çıkartıp Doğan Öz'ün boynuna geçiren yargı da var.

Bize: "On yaşındaki bebeleri zehirlediniz, içersi sizin zehirlediklerinizle dolu!" diyen; *muhafız erlere*: "Bunlar birer yılandır, analarını ağlatmazsanız ben sizin ananızı ağlatırım!" diyen; içersinde yarım saat dövüldüğümüz araçtan indirildikten sonra, yeniden dövüleceğimizi anlayan İlhan'ın (araç içersinde beyin kanaması geçirdiğinin kaygısıyla olacak) "Küçük kızımı uyandırmaya kıyamadan geldim, bizi

dövdürmeyin!" yakarışına karşı, "Ben de sizin yüzünüzden küçük kızımı hasta yatağında bıraktım, Kırıkkale'den buraya geldim!" diyen ve el işaretiyle emir veren ve bir keyf sigarası içimi bizi yeniden dövdüren; gözlerinin önünde İlhan bir kez daha yüzüstü yere kapaklandığı zaman, beni engelleyip, "kendisi kalkacak" diyen; yediğimiz dayaktan şişmiş ellerimizi yanlarımıza yapıştıramadığımız için "Bir patlatılmadık hayalarınız kaldı, şimdi onları da patlatırlar!" diyen ve bu kez hayalarımızı da patlatmaları için erlere emir verip bizi bir kez daha dövdüren Astsubay Şükrü Bağ'ın bizi bindirdikleri reo aracının dışarıya ses ve görüntü vermediği, yani bizim dövüldüğümüzü duymadığı ve görmediği vargısıyla, yeniden yargılanması kararı var. "Anlaşarak adam öldürmekten" kesinleşmiş mahkumiyetinin kaldırılarak, bindirildiğimiz reo aracının tutuklu ve muhafızları ayıran bölümün kapısını kilitlemediği için görevi ihmalden yeniden yargılanması var. Askeri Yargıtay Başsavcılığından bir yarbay yargıcın, Nevzat Helvacı'yla bana, tarihe yazılacak sözleri de var: "Biz, Askeri Yargıtay Başsavcılığı olarak İlhan Erdost davasında elimizden geleni yaptık, ama bu iş yukardan kotarıldı!"

Yalnız assubayın yıkanması değil, İlhan'ın öldürülmesi de yukardan kotarılmıştı. Bugünkü iktidar nasıl yukardan kotarılıyorsa öyle. Yukardan aldıkları emirle öldürülmüş bir ölü yatıyor burada. Laik Cumhuriyetimiz kadar yaralı, bağımsız yurdumuz gibi prangalı, Türkiye kadar büyük bir ölü soluk alıyor burada. Bilelim, bilincine varalım.

*

Yineleyerek bitireyim:

Onlar öldürüldüler.

Çağdaş kölelikten özgürlüğe giden çetin yolda, işkencelerin, cezaevi baskınlarının, öldürümlerin, darağaçlarının çetin yolunda, boyun eğmeyenlerin, ezilmeyenlerin bilincinde soluk alıyor onlar, direncinde yaşıyor onlar.

Cumhuriyet, 7 Kasım 2007

Bugün pazar.

Cumhuriyet'te bir "aile" fotoğrafı.

İçlerinden biri bana gülümser gibi. "İlhan" diyorum içimden. Sanisiye gibi bir an. Bir an, Ümit Kaftancıoğlu ne kadar da benziyor İlhan'a diyorum içimden.

Yalnız İlhan'a mı benziyor!

Sevinç Özgüner'e de benziyor biraz. Biraz Abdi İpakçi'ye, Ümit Doğanay'a.

Akın Özdemir, Serdar Alten sanki.

Belki Orhan Yavuz benzemiyor hiç birine. Ama ne çok benziyor Orhan Yavuz'un kalbine saplanan bıçak, Kanlı Pazarın sırtına saplanan bıçağa, Turgut Aytaç'a, Dursun Erdoğan'ın göğsüne girmekte olan bıçağa.

Ne kadar da benziyor bıçaklar birbirine.

Ne kadar da benziyor birbirine kurşunlar.

Nasıl benziyor öldürenler öldürenlere.

Nasıl da benziyor birbirlerine sorgularken sorgulamayanlar.

Yargılarken yargılamayanlar, nasıl da benziyorlar birbirlerine, yani ipi yargının elinden, yani Doğan Öz'ün katilinin boynundan çıkartıp Doğan Öz'ün boynuna dolayanlara.

Nasıl da benziyor Kanlı Pazar tuzağa düşürülmüş Malatya'ya, kapana kıstırılmış Kahramanmaraş'a, kuşatılmış Çorum'a.

*

Tam da "pazar"ın kanlanacağı Kanlı Pazar günü, 16 Şubat 1969'da, *Bugün*'de, Hac'dan, yani riyal'lerin CIA eliyle banka hesaplarına taşındığı Merkez'den yazmış Mehmet Şevket Eygi: "Deccallık yıkılsın, Tevhid yükselsin!" diye. Deccal: Kemal Atatürk. Deccallık: Atatürkçülük.

Müslümanlara, "Komünizm küfrüne karşı derhal silahlan!" diye yazmış ve sürdürmüş: "Hamle kafirden gelsin. Gelir gelmez savaş kösleri çalsın. Bayraklar yükselsin. Hareket başlasın." "Kızıl kafirlerin, Deccal uşağı dinsizlerin tepelerine birer intihar uçağı gibi insin."

İlhan Selçuk'un "Kanlı Pazarı Tahlili"nden okuyalım:

"Üniversite gençliği 16 Şubat Pazar günü "Emperyalizmi tel'in mitingi" yapacak. Yasal izinler alınmış. Onbin kişilik bir topluluk Beyazıt'ta Hürriyet meydanından Taksime yürüyecek, burada konuşacak ve dağılacaklar.

"Sabah, sağcı ve ümmetçi gazetelerde, müslümanlar, kafirleri yok etmeleri için cihad'a çağrılıyor. "Cihad Ordusu" Taksim meydanında mevzileniyor.

"Beyazıt'tan yola çıkan gençlik, 16.20'de Gümüşsuyu'na varıyor. Yürüyüşçülerin bir ucu Taksim meydanına vardığı ve Taksim'de bin kişi toplandığı zaman, Cihad birliklerinin planladıkları gibi, toplum polisi tarafından yürüyüşün önü kesiliyor, gövdesi dışarıda kalıyor. Gençlerden bine yakın bir topluluk, Gümüşsuyu caddesinden kurtulup meydana girdikleri zaman, toplum polisi, yürüyüşün gövdesiyle Taksim'e girenlerin arasını kesiyor, sağ yandan

saldırı başlıyor. Mevzilenmiş polis bu saldırıya yardımcı oluyor. Gümüşsuyu caddesi kesilmiş, yürüyüş kolunun dokuz bini savaş alanı dışında kalmıştır. Taksim'deki bin kadar genç, silahsız ve şaşkın Cihad birliklerinin tuzağına düşmüştür.

"İkinci aşama: Toplum polisi, İnönü Gezisi cephesini açıyor. Dört-beş bin kadar saldırgan ellerinde bıçak, zincir ve sopa ile meydanda kuşatılmış bin kadar silahsız gencin üstüne atılıyor. Canlarını kurtarmak için gençler İstiklal Caddesi ve Sıraselviler tarafına kaçmaya başlıyorlar. Toplum polisi orada barikat kurmuştur. Cihat birliklerinden kaçmak isteyen gençleri göğüslüyorlar, durduruyorlar, avı avcıya teslim ediyorlar.

"İşte o zaman başlıyor katliam."

Hürriyet, bu planlı ve programlı katliamı, "kardeş kavgası" olarak taşıyor manşetine...

Tanrım...

Çünkü bağımsızlık coşkusuyla taşan, yurt sevgisiyle ülkesini kucaklayan gençliğin üzerine saldırtılan parayla tutulmuş "kabadayılar"ın işledikleri cinayetleri "kardeş kavgası" olarak nitelemek olanaklı mıydı?

Kanlı Pazarda işlenen cinayetleri, Kanlı Pazarın başbakanı Demirel, "Genellikle tahrike kapılan halkın karşı hareketi" olarak nitelemişti. "Tahrike kapılan bu halkın" ne olduğunu, kimlerden oluştuğunu ise, Rauf Tamer, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı, bazı kabadayıları kentin dışına çıkardığında açıklayacaktı. "Memleketin en karanlık günlerinde, diye yazıyordu, anarşist gençlerin Beyoğlu'ndaki tahribat hareketlerini bunların mevcudiyetleri önlemiştir." ("Kabadayılar", *Tercüman*, 13 Kasım 1971.)

Aynı tarihlerde, Türkeş'in yönetiminde, 45 ilde kurulmuş olan 49 kampta, Amerikalı iç savaş uzmanları, sabotaj, suikast ve benzeri dersler vermekteydi. Bu kamplarda eğitilen 250 bin komando, gerek devlet kurumlarında, gerek resmi bir kuruluş olmayan gladyo içersinde, gerek ordan oraya taşınan mobil "kuvvetler" olarak, 1 Mayıs, Bahçelievler, Üniversite, Malatya, Sivas, Kahramanmaraş, Çorum gibi kitle-

sel katliamlarda kabadayıların yerine görevlendirilecekler, yani kabadayılar gerekirse, kentlerin dışına da çıkarılacaktı.

Kanlı Pazar, 1963'lerden 1971'e dışarda, yani sokakta, 1971'den 1974'e içerde, emniyette, kontrgerillada, cezaevinde, 1974'lerden 1980'lere değin bir cinayetten bir katliama Türkiye'yi baştan başa dolaşan, ülkeyi bir askeri darbe ortamına sürükleyen bir iç savaşın nirengi noktası gibi. Kanlı Pazar parantezi 1963'lerde açılıyor, 1980'lerde kapanıyor. Kapanmaktan çok, kimlik ya da gömlek değiştirerek sürüyor.

İşte Kanlı Pazar parantezinin açılışına öngelen dönemde, Kanlı Pazarın amacını ve hedefini açıklamaya yarayacak olaylardan bazıları:

27 Ağustos 1964 – Türkiye'de Amerika ve Yunanistan aleyhine gösteriler yapıldı.

9 Nisan 1966 - İstanbul'da 6. filo karşıtı gösteriler.

8 Eylül 1966 - Gazeteci İlhami Soysal kaçırıldı, dövülmüş olarak bir tarlaya atıldı.

7 Ekim 1968 - İstanbul'da 6. Filo karşıtı gösteriler yapıldı.

30 Mart 1968 - MTTB, Ankara'da "Milli Şahlanış Mitingi" düzenledi. "Yasamız ordumuz – islamiyettir yolumuz" sloganı kullanıldı.

15 Mayıs 1968 - NATO'ya Hayır Haftasında 106 öğrenci gözaltına alındı.

15 Temmuz 1968 - 6. Filo İstanbul'a geldi, göstericilerle toplum polisi çatıştı.

17 Temmuz 1968 - İTÜ Yurdunu basan toplum polisi Vedat Demircioğlu'nu pencereden attı.

6 Ocak 1969 - ABD Büyükelçisi Commer'in arabası ODTÜ'de yakıldı.

16 Şubat 1969 - Kanlı Pazar. 2 ölü, 200 yaralı.

Kanlı Pazarın parantezi, denebilirse, 6. filoyu ilk protesto eylemiyle açılıyor ve Kanlı Pazarda, 6. Filoda simgeleşen ABD emperyalizmi karşıtı eylemler, islama yönelik saldırılar olarak kanlı bir biçimde bastırılmaya çalışılıyor.

12 Mart 1971, Kontrgerilla dönemidir, darağaçlarının kurulduğu, binlerce gencin işkenceden geçtiği, cezaevlerini dol-

durduğu dönemden 12 Eylüle kadar 5.388 insan yaşamını yitirecek, burada kalmayacak, 12 Eylül askeri yönetimi altında yüzlerce insan, işkencede, cezaevinde, darağacında, olmazsa sokakta öldürülecektir.

Ne var ki, Türkiye, kanlı olayların girdabında Türkiye kadar büyük bir tuzağa düşürüldüğünü ve emperyalizmin kapanına sıkıştırıldığını bilemeyecek.

*

Kanlı Pazar ayracı içersine sıkıştırmaya çalıştığımız, ama yurda serpilmiş, şurda sabotaj, burada suikast, orda cinayet, ötede katliam biçiminde kendini açığa vuran, gerek Kanlı Pazar, 1 Mayıs, Üniversite Katliamı gibi toplu öldürümlerin, gerek Bedri Karafakioğlu, Ümit Doğanay, Cavit Orhan Tütengil gibi simgesel adların ve bunların aralarına serpilmiş binlerce insanın, tek bir merkezden yönlendirilerek, tek bir nedenle, tek bir amaç için öldürüldüklerini Orhan Tüleylioğlu açıklığa kavuşturmaya çalışıyor - bize ve geleceğe.

Okur, geçen yıl Neden Öldürüldüler'in ilk kitabıyla kucaklaşmıştı. Alt başlığı olan "Babam neden öldürüldü anne!" sorusunu, Taylan Özgür'den Necdet Güçlü'ye, Doğan Öz'den Bedrettin Cömert'e, Necdet Bulut'tan Hakan Şenyuva'ya, Cevat Yurdakul'dan Cavit Orhan Tütengil'e, Kemal Türkler'e 12 Eylül öncesi vurularak öldürülenlerden 12 Eylül yönetimi altında Mamak Askeri Cezaevinde dövülerek öldürülen İlhan Erdost'a değin, annelerin, kardeşlerin, eşlerin ve çocukların, "neden öldürüldüler" sorusunu, neden öldürüldüler sorusuyla yanıtlamaya çalışmıştı.

Bu yıl, *Neden Öldürüldüler?* ikinci kitabıyla okura kavuşuyor. "Bu Kan Kurumaz" kitabın alt başlığı. Kanlı Pazar, Koray Doğan, Orhan Yavuz, Akın Özdemir, Bahçelievler Katliamı, Bedri Karafakioğlu, Abdi İpekçi, Ümit Doğanay, Ümit Kaftancıoğlu, Sevinç Özgüner, bize, nasıl, niçin ve neden öldürüldüklerini soruyorlar. Sorularını yanıtlayamadığımız için, her birinin ardından bir öteki öldürülüyor. Bir ötekiyle daha sonraki arasında, adları yalnızca ad olarak o gün-

kü gazete sayfalarının arka sıralarında belli belirsiz duran onlarca, yüzlerce adı da simgeliyor onlar.

Neden Öldürüldüler? baskı makinelerinin silindirleri arasında kağıda dökülerek binlere ulaşmak için solurken, Orhan Tüleylioğlu, um:ag'ın ve bir yanı Uğur Mumcu'yla yaralı, bir yanı tüm öldürülenlerin acılarıyla parça parça sevgili dost Güldal Mumcu'nun yüreklendirmesiyle üçüncü kitabı, *Neden Öldürüldüler?*'i tamamlamaya koşuyor.

*

Onlar varlıklarıyla, varoluşlarıyla, duruşlarıyla, davranışlarıyla birer direniştiler. Bağımsızlığın, özgürlüğün, özgürleşmenin direnciydiler. Kimi zaman tek başlarına, kimi zaman toplu olarak, kimi zaman yığınların önünde, içinde, arkasında, insanın ve insanlığın ileriye yürüyen bilgisi, bilinci, gücüydüler.

Dinsel köleleştirmeye karşı, küresel egemenliğe karşı, evrensel tutsaklığa karşı, onlar, insandan insanlığa özgürlüğün ve bağımsızlığın bayrağı oldular.

Bir gün alacasında, bir sabah evden çıkarken, gün boyu grevdeyken, dersten çıkarken bir ikindi üzeri, bir kır kahvesinde grubu içerken sevgilisiyle, bir pazar kızını parkta salıncağa bindirirken, düşler içindeyken, kederliyken, gülerken, konuşurken, bir kurşun sırtında, bir bıçak kalbinde, bir bombanın parçaları gövdesinde, yaşamdan koparıldı onlar.

Onlar öldürüldüler.

Çağdaş kölelikten özgürlüğe giden çetin yolda, işkencelerin, cezaevi baskınlarının, öldürümlerin, darağaçlarının çetin yolunda, boyun eğmeyenlerin, ezilmeyenlerin bilincinde soluk alıyor onlar, direncinde yaşıyor onlar.

Eylül 2007, Ankara

Cumhuriyet Kitap, sayı: 931, 20 Aralık 2007

Orhan Tüleylioğlu, *Neden Öldürüldüler? / "Bu Kan Kurumaz!"*, um:ag, Ankara 2007, s. 9-12

BUGÜN İLHAN'IN MEZARINDA

7 KASIM 2009

Elimde tv kumandası, gezinirken durdum. Hangi kanaldı bilemedim. Konu "12 Eylül"dü. Emekli bir general, 12 Eylül öncesi ve 12 Eylül sürecinde sokakta, işkencede, hücrede, darağacında kaybedilenlerin fotoğraflarıyla yürüyenleri konuşmasına katarak, "Amaç, Türk Silahlı Kuvvetlerini küçük düşürmek, yıpratmak!" diyordu.

General, Türk Silahlı Kuvvetlerini küçük düşürenleri değil, küçük düşürenlerin teşhir edilmesini, silahlı kuvvetlerin küçük düşürülmesi olarak niteliyordu. Bu, suçluların suçlanmasını suçlayan negatif bir suçlamaydı.

Somutlaştırmak da isterim: 12 Eylülün yıldönümlerinde, ilk iki yürüyüşte ben de vardım. İlkinde, Alaz İlhan'ın, Türküler Doğan Öz'ün, ben de Mustafa Suphi'nin fotoğrafıyla yürümüştüm. İkinci yürüyüşte, bir elimde İlhan'ın bir elimde Mustafa Suphi'nin fotoğrafı, göğsümde 78'lilerin idam edilenler için yaptırdığı Erdal Eren'in idam gömleğiyle

yürüdüm. Kesinlikle Türk Silahlı Kuvvetlerini yıpratmak ya da küçültmek gibi bir duyguyla değil. Ama silahlı kuvvetlerin içersinde, silahlı kuvvetleri küçük düşürenleri tarihe taşımak, sorgulamak için yürüdüğüm açıktı.

Emekli generalin karalamasına göre, biz, siyasal ve ideolojik görüşlerimizden dolayı, siyasal ve ideolojik amaçla öldürülenleri tarihe fotoğraflarıyla not düşerken, Silahlı Kuvvetleri yıpratmak, onun saygınlığını zedelemek için yürüyormuşuz!

Hemen ekleyeyim: "Ergenekon" derler ne idüğü belirsiz bir salgın davayla kendini açığa vuran ve binbir entrika ile yürütülen askeri yıpratma oyununu, 12 Eylül askeri yönetiminin sorgusal eleştirisi ile lütfen karıştırmayalım. 12 Eylül askeri darbesine toplumsal ortamı hazırlamak için, planlı ve programlı olarak sokağı kana bulayan, emekçi halkı birbirine kırdıran, NATO-PENTAGON-CIA kuşatması altında sürdürülen iç savaş, suikast ve sabotajları da 12 Eylül yönetimi altında sokakta, işkencede, hücrede, darağaçlarında işlenen cinayetlerden ayırmayalım!

Ne tek bir illegal etkinliğimiz, ne tek bir yasak yayın, ne de hakkımızda tek bir soruşturma sözkonusuydu. Benim ve kardeşim İlhan'ın yakalanmasını, hiçbir delil bulunmadığı takdirde derin uygulama yapılmasını emreden, yasak yayın bulundurmadığımız halde, yasak yayın bulundurduğumuz savlamasıyla bizi gözaltına aldırtan, sahibi olduğumuz ve tasfiye halinde olan basımevinde yasak tek bir yayın olmadığı kendi imzasıyla tescil edilmiş bir komutanın, bizi yasak yayın bulundurduğumuz savıyla gözaltına aldırarak Mamak Askeri Cezaevine kapatan, yetmedi, anamızı ağlatmak için dövdürten, dövdürtüp İlhan'ı öldürten, İlhan'ın nasıl öldürüldüğünü bildiği halde, öldürdükten dört gün sonra, "bir askerin fevri hareketi sonucu başına vurulan bir dipçikle" öldüğü biçiminde açıklama yapan Sıkıyönetim Komutanı ile, soruşturmayı yürüten askeri savcıları, otopsiye katılarak, İlhan'ın bir dipçik darbesiyle değil, uzun süren tekme ve cop darbelerinin yanında, başına sürekli vurulması sonucu beyin

kanamasından öldüğünü saptayan asker doktorları ve asker savcıyı da, burada aynı kefeye koymayalım. Birileri ne denli Silahlı Kuvvetlerin onurunu çiğnedilerse, birilerinin de o denli Silahlı Kuvvetlerin çiğnenen onurunu korumaya çalıştıklarını gözardı etmeyelim. "Bunlar birer yılandır, analarını ağlatmazsanız ben sizin ananızı ağlatırım" diyen, ve bizi emir vererek dövdürten assubayın, bindirildiğimiz aracın tutuklular ile muhafızlar arasındaki bölümü kitlemediği için görevi ihmalden ve en alt düzeyden ceza almasını sağlayan Askeri Yargıtay 5. Dairesi yargıçları ile, "İlhan Erdost davasında, Askeri Başsavcılık olarak üzerimize düşeni yaptık, ama bu iş yukardan kotarıldı!" diyen askeri yargıçları da aynı kefeye koymayalım ve sorgusal eleştirilerimizi "kurum" olarak Silahlı Kuvvetlere yönelik eleştiri ve yıpratma olarak nitelemeyelim.

Şöyle de sorabiliriz: İlhan Erdost'u, bunlar birer yılandır, analarını ağlatmazsanız ben sizin ananızı ağlatırım diyerek dövmeleri ve öldürmeleri için erlere emir veren assubayın, Silahlı Kuvvetlerin onurunu temsil ettiği mi savlanacak? Assubaya, cezaevinde, A-Bloktaki odasında anamızı ağlatmak için bizi dövdürmesini emreden yüzbaşının, bu yüzbaşıya emir vermiş olması gereken, Cezaevi Müdürü Raci Tetik'in, ki yıllarca önce, İlhami Soysal'ı, Cemal Tural için yazdığı bir yazı nedeniyle kaçırarak döven ve Polatlı yolunda bir tarlanın kıyısına atan Raci Tetik'in, Silahlı Kuvvetlerin saygınlığını koruduğu mu savlanacak? Basımevinin sahipleri gelsin, açma yazısını öyle imzalayayım diyen, on gün sonra da aynı basımevinin sahiplerini basımevinde yasak yayın bulundurduğu savıyla gözaltına aldırtıp dövdürterek öldürten o günün sıkıyönetim komutanının, Silahlı Kuvvetlerin saygınlığını temsil ettiği mi ileri sürülecek?

Biz, 12 Eylüllerde laik Cumhuriyetin ve bağımsızlığımızın güvencesi askeri yıpratmak için yürümedik. Silahlı Kuvvetleri, kendi içinde, cezaevi gardiyanlığı, işkenceci, idamcı derekesine indirgeten, ülkemizi tutsak alan ve "ılımlı İslam" adı altında, laik cumhuriyeti, dindar cumhuriyete dönüştüre-

rek köleleştiren Amerikan emperyalizmini ve onun büyük ailesi NATO'yu, NATO ile korunan sistemi, yani emperyalist-kapitalist sistemi korumak için ilerici ve devrimcileri yok etmiş olanları sorgulamak için yürüdük. NATO'ya ve Pentagon'a Türkiye'yi prangalamış bulunan ABD'nin egemenliği için değil, kendi bağımsızlığımız ve özgürlüğümüz için savaşan ilerici devrimcileri, karalama ve hain anlamında "komünist" savlamasıyla, binbir hile ve entrika ile kendi halkına kırdıranları, yok edenleri sorgulamak, ve yok edilenleri tarihin karanlığından geleceğin aydınlığına taşımak için yürüdük.

İşte sonu: İki yıl önce İlhan'ın mezarında yaptığım konuşmamdan aktararak bitireyim.

Yasak yayın yok ama basımevinde, "sol" yayın var. "Var mı lan sol yayın!" diyerek dört er tarafından dövülerek öldürülen İlhan var. İlhan öldürüldükten üç gün sonra, yani İlhan'ın öldürüldüğünü Mısır'daki Sağır Sultan duyduktan sonra, 10 Kasım Kemal Atatürk'ü anma haberlerinin ardından, geç saatte okunan Sıkıyönetim Komutanlığının açıklaması var. Dövülerek öldürüldüğü çok iyi bilinmekle birlikte, bir erin fevri hareketi sonucu, bir dipçik darbesi sonucu öldüğünü duyuran Komutanlık açıklaması var. Dahası var.

Öldürenleri ve öldürtenleri değil, öldürülmüş olanları yargılayan yargı da var. İpi, yargının elinden alıp, örneğin Doğan Öz'ün katilinin boynundan çıkartıp Doğan Öz'ün boynuna geçiren yargı da var.

Bize: "On yaşındaki bebeleri zehirlediniz, içersi sizin zehirlediklerinizle dolu!" diyen; muhafız erlere: "Bunlar birer yılandır, analarını ağlatmazsanız ben sizin ananızı ağlatırım!" diyen; içersinde yarım saat dövüldüğümüz araçtan indirildikten sonra, yeniden dövüleceğimizi anlayan İlhan'ın (araç içersinde beyin kanaması geçirdiğinin kaygısıyla olacak) "Küçük kızımı uyandırmaya kıyamadan geldim, bizi dövdürmeyin!" yakarışına karşı, "Ben de sizin yüzünüzden küçük kızımı hasta yatağında bıraktım, Kırıkkale'den buraya geldim!" diyen ve el işaretiyle emir veren, bir keyf sigarası

içimi bizi yeniden dövdüren, gözlerinin önünde İlhan bir kez daha yüzüstü yere kapaklandığı zaman, beni engelleyip, "kendisi kalkacak" diyen; yediğimiz dayaktan şişmiş ellerimizi yanlarımıza yapıştıramadığımız için "Bir patlatılmadık hayalarınız kaldı, şimdi onları da patlatırlar!" diyen ve bu kez hayalarımızı da patlatmaları için erlere emir verip bizi bir kez daha dövdüren Astsubay Şükrü Bağ'ın, bizi bindirdikleri reo aracının dışarıya ses ve görüntü vermediği, yani bizim dövüldüğümüzü duymadığı ve görmediği vargısıyla, yeniden yargılanması kararı var. "Anlaşarak adam öldürmekten" kesinleşmiş mahkumiyetinin kaldırılarak, bindirildiğimiz reo aracının tutuklu ve muhafızları ayıran bölümün kapısını kilitlemediği için görevi ihmalden yeniden yargılanması var. Askeri Yargıtay Başsavcılığından bir yarbay yargıcın, Nevzat Helvacı'yla bana, tarihe yazılacak sözleri de var: "Biz, Askeri Yargıtay Başsavcılığı olarak İlhan Erdost davasında elimizden geleni yaptık, ama bu iş yukardan kotarıldı!"

Yalnız assubayın yıkanması değil, İlhan'ın öldürülmesi de yukardan kotarılmıştı. Bugünkü iktidar nasıl yukardan kotarılıyorsa öyle. *Yukardan aldıkları emirle öldürülmüş bir ölü yatıyor burada. Laik Cumhuriyetimiz kadar yaralı, bağımsız yurdumuz gibi prangalı, Türkiye kadar büyük bir ölü soluk alıyor burada.*

Bilelim, bilincine varalım.

7 Kasım 2009, Ankara

30 YIL SONRA İLHAN'LA...
MEZARINDA KONUŞMA
7 KASIM 2010

Yaralanmış-berelenmiş, ama yürüyebilen bir gövdeyi getirdi erler, bir telörgünün önüne koydular. Kararmış, morarmış bir "tomruk" da denebilirdi. Kımıltısız kaldı "tomruk" konduğu yerde.

Parmakla sayalım: 7 Kasım 1980 cuma, 8 Kasım cumartesi; 9 Pazar; 10 Pazartesi. 11 Kasım salı.

Demek ki salıydı, ikindi üzeriydi. Kımıltısız duran "tomruk"un üstünde Hüseyin Gazi Dağının bulutu, karşısında ise saatine bakan bir adam vardı. "Tomruk" o adama ulaşacak, o adamın sesiyle buluşacaktı.

Kımıldamak istedi "tomruk", kımıldayamadı. Kaldırmak istedi elini, kaldıramadı. Çok değil, sekiz-dokuz adım ötesine sesini ulaştıramadı.

Tanır gibi oldu "Tomruk"u, "Tomruk"un karşısında duran adam. Bakışını yoğalttı, bir adım, bir adım daha yaklaştı. Baktı o. Karşı karşıya geldiler telörgünün iki yanında.

Tomruğun sesi, ona, "Ağbey" diyordu, "Kaldırıldı mı?" diye sordu.

Sorular soruları kovalarken aldı yanıtını. "Yarın" diye bir ses konuverdi telörgüye, düşüverdi içindeki ateşe. O zaman "Orada olmak istiyorum!" dedi "tomruk".

İki ses ayrıldı birbirinden. "Orada olmak istiyorum!.." sesinden ayrılan adam, sesi aldı, Askeri Savcılığa götürdü.

Tomruğu üç er getirdi, yatırdıkları yatağın yanına koydular. Bir şeyler getirdi koğuştakiler, tabakta kaldı. Cezaevine geldikleri akşam gibiydi, hava gene kararmıştı. "Eşyalarını al" dediler. Eşyalarını aldı. İlhan'ın çantasını da. 28. Tümenin nizamiyesinde, "*Amca*" dedi, "*İkimiz gittik, yalnız geldim*!".

"Yarın" oldu. Sabah oldu. Buldu İlhan'ı. Morgda. Teneşirde yıkıyordu imam. Onu kucakladı. Hacı Bayram'a getirdi. Kucakladı burada toprağa yatırdı. Hafifçe sağına.

o

İbrahim oğlu Yusuf ailesinde iki İlhan var.

Biri beş yaşında ölen İlhan. Adını ben koymuşum. 5 Mayıs 1941'de öldü.

Biri öldürülen İlhan. 17 Aralık 1944'te Artova'da doğdu. 7 Kasım karanlığında, Mamak Askeri Cezaevinde C Blok F Koğuşunda, iki tutuklunun kolları arasında sağ dizi üstüne çömeldi. Kollar yana sarktı. Başı hafif öne düştü.

"İlhan... İlhan..." dedim, sesim havada kaldı.

Üstüne uzattıkları battaniyeyle aldı götürdüler.

O gitti, ben kaldım.

o

Öldürülen de iki İlhan var.

Biri, burada, toprağın altında sonsuzluğu soluyan İlhan.

Biri toprağın üstünde büyüyen İlhan. Her yıl değil, her gün yeniden büyüyen bir İlhan var.

İlki olduğu için ilk olarak Uğur'un yazısından başlamak

istedim:

Uğur Mumcu'nun "İlhan Erdost" yazısıyla, soluk bedeni soğumadan soluk almaya başlayan İlhan var.

Muzaffer İlhan Erdost'un "Canıma Can Olan Kardeşim İlhan Erdost" yazısıyla, Ufuk Güldemir'in uluslararası basın kuruluşlarının toplantısına, yurtdışına taşıdığı ve ordan dünya basınının sayfalarında soluk alan İlhan var.

İlhan Selçuk'un "Diriler ve Ölüler" yazısıyla büyüyen İlhan var.

Oktay Akbal'ın "Türküler Babasını Hep Bekleyecek" yazısıyla, Alaattin Bilgi'nin "Kitapların Ölümü" yazısıyla, Vahap Erdoğdu'nun "İlhan" yazısıyla, Şenal Sarıhan'ın "Yaşamı Savunmaya" yazısıyla yaşayan İlhan var.

Erbil Tuşalp'ın "İlhan'ın Öyküsü", Muzaffer İlhan Erdost'un "Biz İkimiz İki Kardeş" yazılarıyla yeniden yeryüzüne dönecek bir İlhan var.

İlk şiir olduğu için ilkönce belirteyim:

Talip Apaydın'ın "İlhan İçin" şiirinde yeniden soluklanan İlhan var.

Can Yücel'in "Olmuyor", Vecihi Timuroğlu'nun "İlhan Ağıtlaması", Turgut Uyar'ın "Gülün Kanından", Cemal Süreya'nın "İlhan'ın Anısına Türkü", Tului Sönmez'in "Sana Selam Var", Nurten Çelebioğlu'nun "Adını Siz Koyar mısınız?", Özcan Yalım'ın "Birelme", Kemal Bayram Çukurkavaklı'nın "Ölüm", Mehmet Kıyat'ın "Birdenbire", Tuna Şenyuva'nın "Resmine Baktım" şiirlerinde soluğu yumuşayan ve ısınan İlhan var.

Metin Demirtaş'ın "İlhan'a Ağıt", "İlhan Erdost'lu Resimler", "İlhan'a", "Merhaba", "Yoksa Bugün", "İlhan Kardeşe" şiirlerinde bir bacağından vurgun yemiş kardeşin kardeşe soluk verdiği şiirlerle gülen ve yaşayan İlhan var.

Ataol Behramoğlu'nun "Bir Şehit Kızına", Ragıp Gelencik'in "Ötelenmiş Ağıt", "İlhan'la Kale Parkında", Attila Aşut'un "Alaz Ağıdı", Azer Yaran'ın "Ağıt", "Diriliş", Nihat Behram'ın "Türküler İçin", Ülkü Uluırmak'ın "Bir Menekşe Bir Hüzün", Gültekin Emre'nin "Aralıklar", Hamit Geyla-

ni'nin "İlhan'a Türküler" şiirlerinde yediveren güle dönüyordu İlhan.

Ahmet Telli'nin "İlhan İçin Dörtlükler" şiirinde, bu yaz yitirdiğimiz Metin Güven'in "Görülmüştür", Yalçınkaya ile Bağrışen'in "Biz İkimiz İki Kardeş", Tuğrul Asi Balkar'ın "Cinayet Sureleri / İlhanilhan Suresi", Ahmet Ada'nın "Küçük Eskizler", Yaşar Cevher'in "Bir Sevda Bekçisi", Hüseyin İlbey'in "Adı Yok Teselli"nin, Nazlıhan'ın "İlhan'a", Ömer Ateşdağlı'nın "Erdost"a, Billur C. Yılmazyiğit'in "İlhan Erdost'a", Ragıp Ünalan'ın "Düşündüm de" şiirlerinde bir çiçek bahçesidir İlhan.

Gül Erdost'un "Bilsem", "Yalnız Seninle", "İlhan'a Özlem" şiirlerinde acının özlemle kucaklaştığı bir gelecekti İlhan. Seyhan Erdoğdu'nun "Hüznümüz" şiirinde, yaprağa, çiçeğe geliyordu İlhan.

Benim "Türküler Günlüğü"nde ile "Ağustosun Son Günlerinde", Oktay Akbal'ın "İlhan İlhan", Yılmaz Onay'ın "Tarih Olurken Gelecek Olmak", Sargut Şölçün'ün "Ölüler Genç Kalır ya da İlhan'ın Dönüşünün Düşündürdükleri", Şule Büyükçizmeci'nin "Acının Yakıcı Alazı", Öner Yağcı'nın "Gülüşün İlhan Abi" yazılarında kanatlanan İlhan var.

Hasan Cemal'in "Tank Sesiyle Uyanmak", Mustafa Balbay'ın "Cinayet Gözaltında İşlendi", Çağlar Kırçak'ın "Türkiye'de Gericilik", Neyyire Özkan'ın "Tutanaklardan Mamak'ta Bir Güz Akşamı", M. İ. Erdost'un "İlhan'ın İkinci Ölümü" yazı ve kitaplarında, öldürümün derinliğine çözüldüğü İlhan var.

Hamdi Konur "İki Öldürümün Öyküsü" yazısında, CIA'nın dövdürerek öldürttüğü Lumumba ile dövülerek öldürülen İlhan'ın özdeşleştiği tarihin sırıtan gizi var.

İlhan Selçuk, "Kitap ve İnsan"da, "Adımıza Ad Katanlar"da, 7 Kasımlarda yineledi engin bilgeliğiyle İlhan'ı.

Mustafa Ekmekçi, 10 Kasım etkinlikleri yazısını bitirirken işitmişti İlhan'ın öldürüldüğünü, her 7 Kasımda yazdı İlhan'ı. Gencay Gürsoy'un, Nefise Özay Erkılıç'ın Aydınlar Dilekçesi savunmalarında dile getirdikleri İlhan var.

Süleyman Ege, Öner Ünalan, Fahri Özdemir, Musa Uysal, Mihri Belli, Sevim Belli, Mehmed Kemal, M. Mahzun Doğan, kitaplarında, yazılarında, anılarında bütünlediler yaşayan İlhan'ı.

Remzi İnanç'ın "Burada Olmayan Dostlar: İlhan Erdost" yazısında, Zafer Çarşısının yeniden yükselen devrim dalgasıyla bütünleşen anıları var.

Muzaffer İlhan Erdost, "O bir Gülüştü", "Onu Anlat İşte" yazılarını yazdı, Rana Erdost'un Mamak tepesinde, Cezaevinin kapısı karşısında, İlhan'dan, "zor günlerinin desteği"nden ayrılışını şiirleştirdiği "Yüreğime Bir Od Düştü"yü yayınladık İlhan İlhan'ın ikinci baskısında.

Durmadı aktı şiirler, yazılar, anılar, ezgiler, çizgiler.

Fakir Baykurt "İlhan Erdost Yazıtıyla", Şanar Yurdatapan "Türküler Türküsü"yle ve Melike Demirağ'la oluşturdukları bir kasetle, Nurer Uğurlu "İlhan İlhan" şiiriyle, devrimci devinimimizin dipten vuran dalgası Arif Damar "Da İlhan" şiiriyle, M. Emin Değer "Kasım Türküleri"yle, Abdulkadir Paksoy "Karşıyaka'da Sabah"la, Bilal Kayabay "Konumuz İlhan"la, Aşkın Keskin "Çocuk İlhan'a", Bülent Eryılmaz, Emirhan Oğuz, Bülent Durukan, Mehmet Haşim Yanık, Çiğdem Akarnur, Şahap Ayar şiirleriyle, yazılarıyla İlhan'ı daha bir zenginleştirdiler.

Parti liderlerinden, yalnızca Bülent Ecevit'ten mektup aldım. Hasan Cemal elden getirmişti eve, Yalçın Doğan'la birlikte. "Tank Sesiyle Uyanmak" kitabına alacağı öldürümü anlattığım yazımı o gün evde vermiştim Hasan Cemal'e.

Fikret Otyam'ın, Aziz Çalışlar'ın, Erdal Orhan'ın, Ertuğrul Kürkçü'nün, Server Tanilli'nin, Şaban Ormanlar'ın, Ali Gümüş'ün, İlhan'ın kardeşleştiği Mevlüt Korkmaz'ın sesi ve sözleriyle Dudu ve Asiye Korkmaz'ın mektuplarıyla kucaklandı İlhan. Aziz Nesin, beş mektubunda, beni sürekli teselli etmeye çalıştı.

Turhan Selçuk'un: dalga dalga yükselen dorukta ve aydınlıkta bir kitap: Onur Yayınları, baştaşı yerinde: İlhan İlhan kitabı, zifiri karanlıkta zamanın derinliğinden gelen ve

ağzındaki zeytin dalını İlhan anıtına bırakacak olan beyaz bir kuş. Altında: "7 Kasım 1980'de kitap düşmanları tarafından dövülerek öldürülen İlhan Erdost anıldı. (Basından)", *Milliyet*'te yayınlanan çizgisel yapıtı kitabın öldürülemezliğinin sessiz sesi gibi.

Cemal Süreya'nın "İlhan Türküsü"nün türküsü oldu bir kaşıyla, bir gözüyle yarım bıyığıyla Filiz Başaran Özayten'in İlhan çizeği.

Atilla Kanbir, Ertan Aydın, çizimleriyle yeniden yaşattılar İlhan'ı.

Mungan'ın, Fikret Otyam'ın, Ferit Yurtsever'in, Muzaffer'in öldürümü ölümsüzleştiren resimleriyle zenginleşti İlhan'ın yeni dünyası.

Koma Amed, "Kulilka Azadi" adıyla Kürtçe ezgiledi İlhan Türküsü'nü. Nevzat Karakış, Ali Asker, Ferhat Tunç, Hüsnü Arkan, Sevinç Eratalay, Deniz Türkali, Edip Akbayram, Grup Baran, Mehmet Gümüş, Maksut Göksu, Erhan Ok ezgiledi, Muzaffer İlhan Erdost'un, Gül Erdost'un, Nurer Uğurlu'nun, Hüseyin İlbey'in şiirlerini.

Şaban Ormanlar, Leningrad Savunmasını simgeleyen, başlarını ileri uzatmış soluyan atları stilize eden anıtı örnek aldı ve bu mezarı çizdi. İlhan bu soluyan atbaşında harflerle adlandı. Engin ve dingin duruşuyla "Onur Yayınları Kurucusu ve Emekçisi" olarak sunuldu geleceğe.

Burada durmadı yaşam.

Aktı şiirler, yazılar, anılar, 7 Kasım konuşmaları.

Her 7 Kasımda konuşmaları ve yazılarıyla büyük bir sevgi ve özveriyle kucakladı Halit Çelenk İlhan'ı, İlhanları. Şekibe Çelenk hiç yalnız bırakmadı İlhan'ı. Dava dostları Nevzat Helvacı ve Emin Değer mezarı başında da faşizmin kanlı kimliğini sergilediler.

Yazıya dökülmedi ama, şimdi aramızda olmayan Sadun Aren, Hüsnü Göksel, Duygu Berk, nice dost her 7 Kasımda İlhanilhan'da birlikte oldular bizimle.

7 Kasımdan 7 Kasıma, Sol ve Onur Yayınları kataloğunda toplandı bu konuşmalar.

Şiirlerle, ezgilerle, çizgilerle, yazılarla, anılarla büyüdü İlhan.

o

O, sininde, toprağın altında, sonsuzluğu uyurken, doğruldu. İlhanlar olarak büyüdü, İlhanlar olarak çoğaldı İlhan.

Büyüdü ve çoğaldı İlhan. 12 Eylülün zindanlarında, boğulan, yakılan, asılan, demire gömülenlerin karanlığından, zulme karşı, faşizme karşı, direnişin ve direncin bir bayrağı da İlhan oldu.

o

Çok sevgili, hüznümüz bir kızımız var. Amca kızlarından. Emes. Yatağa bağlı. Yüzüne baktığımda acı ve hüzün sarıyor içimi.

İki yıl önce, bir bayram ziyaretinde, bana, "Muzaffer amca dedi, İlhan amcamı sen öldürmüşsün doğru mu?"

"Doğru Aslı, dedim, ben öldürdüm..."

Hiç yanlışı yoktu, yalanı da. İlhan'ı ben öldürmüştüm.

O bana canını vermişti.

Ben ona kendimi verdim.

İlhan doğruldu, İlhanlar oldu.

Ben öldüm.

7 Kasım 2010,
Karşıyaka Mezarlığı

TANİLLİ İLE ANKARA'DA İLHANİLHAN KİTABEVİ'NDE

Bugün, emperyalist gericiliğin kanlı kimliğini, onun bir "alet"i olarak Türkiye'yi cinayetler ülkesine ve kan gölüne çeviren faşist saldırıları, yarım kalan bedeninde simgeleyen Server Tanilli ile Cumhuriyetin başkenti Ankara'da / İlhanilhan Kitabevi'nde kucaklaşıyoruz.

Bu buluşma, 12 Eylüle ortam hazırlayan "kan"ın, 12 Eylül'ün aldığı "can" ile buluşmasıdır da.

Cezaevi aracı içinde, can alıcıların kasırgasında, İlhan'ı, yüzükoyun kapaklanmış olarak gördüğüm "Beli kırıldı!", "Belini kırdınız!" diye çığlıklandığım anda, İlhan'ı Tanilli'nin bağlandığı sandalyede, Tanilli'nin yerinde düşümsediğimi hiç unutmadım.

Bu buluşma, emperyalist gericiliğin, aklı körinancın, bilimi dinin buyruğu altına almaya ve Türkiye'nin 1923'te ışıyan ışığını karartmaya başladığı bir dönemle de örtüştüğü için ayrı bir önem taşıyor.

Bu buluşma, emperyalist egemenliğin, yeni sömürgeciliğin bayrağını Avrasya'nın kalbi Türkiye'nin kalbine dikmeye hazırlandığı günlerle örtüştüğü için de önem taşıyor.

Darağaçlarında, kanlı pusularda, işkencelerde, cezaevleri baskınlarında yaşamımızı olduğu gibi özgürlüğümüzü de bir zerdali dalı kırar gibi kırdığı, ilerici ve devrimci yazarların vahşice öldürüldüğü günlerle de örtüşüyor.

Ama umutsuz değiliz. Çünkü, bugün, Tanilli'nin gövdesindeki kurşunun, Tütengil'in, Doğan Öz'ün, Akın Özdemir'in, Doğanay'ın, Aksoy'un gövdesindeki kurşunla bütünleştiğinin daha çok bilincindeyiz; Tanilli'nin gövdesindeki kurşunu tetikleyen iradenin, İpekçi'nin, Kaftancıoğlu'nun, Türkler'in, Öztürk'ün canını alan kurşunun iradesinde bütünleştiğinin de daha çok bilincindeyiz bugün. 16 Mart Üniversite katliamını, Eylül 1978 Sivas, Aralık 1978 Kahramanmaraş, Mayıs-Temmuz 1980 Çorum halk katliamlarının, Tanilli'ye sıkılan kurşunların "doğurduğu" kurşunlar olduğunun da daha çok bilincindeyiz bugün. Tanilli'nin gövdesindeki kurşunun amacı ile İlhan'ların, Mumcu'ların, Göktepe'lerin, Sıddık Bilgin'lerin, Hakan Şenyuva'ların, Erdal Eren'lerin, Kışlalı'ların canını alanların amacının birbirlerini bütünlediğinin de daha çok bilincindeyiz bugün.

Tanilli, bu bilinci, yaralı bedeniyle bin yıldır bize çığlıklıyor, bu bilinci bilgi ve bilinç olarak yığınsal güce dönüştürmenin yüzbin yıldır kavgasını veriyor. Bizim irademizi kan dökerek tutsağı durumuna düşürmüş bulunan karanlıktaki erkin ipoteğinden bizi kendi irademizle kurtarmaya çağırıyor. Dolayısıyla, bu buluşma "derin"de büyüyen ve döktüğü kanlarla "güçlenen" karanlıktaki "erk"in ya da "erkler"in güneşe çıkarılmasını çığlıklıyor.

Bu buluşma, kurşun sussun, baskı bitsin, işkence bitsin, emekçi emekçiyle kardeşleşsin, özgürlük ışısın diye çığlıklanıyor.

27-28 Kasım 1991 / imza günü

ÇELENKSİZ ÇELENK
ŞEKİBE ÇELENK İÇİN BİR KOLAJ

1

Muzaffer İlhan Erdost

"Biz İkimiz İki Kardeş"

İlhan İlhan

s.73-74

"Şimdi bu yazıları yazdığım küçük odamda İlhan çeviriyor, kuşatıyor beni. Duvarlarda fotoğrafları, fotoğrafları, fotoğrafları. Raflarda, her birinde, her tümcesinde emeğinin aktığı yüzü aşkın kitap. Raflarda, çoğunu cezaevine getirdiği, üzerinde elyazısıyla adımı, koğuşunu yazdığı kitaplar. "Osmanlı İmparatorluğunda Mülkiyet İlişkileri" için Ansiklopedi fasikülleri. İlhan'ın, Şekibe ablayla, gece cezaevine geldiği, bir gardiyanla içeri gönderdiği, şimdi odamın duvarında çerçeveli pusula:

MUZAFFER ERDOST
5. Madde iptal edildi.
2-3 güne kadar gözlerinden öpmek üzere ellerinden öperim. 2.7.74.
İlhan Erdost.

Hemen altında Şekibe ablanın elyazısı:
"**Topyekun gözümüz aydın.**
Ş. Çelenk."

Dolabımda son pişirdiği pilavdan kalan bulgur, mercimek. Çay, biraz şeker. Evde birlikte olduğumuz son gün içtiğimiz rakıdan kalan rakı. Gözaltına alındığımızda, cezaevine götürülürken, çıkarıp, amcamızın arabasının arka camına koyduğumuz iki kemer. O gün yanında götürdüğü çanta. Cebinde kalan yaralı samsun paketi. Cebinde kalan cüzdanı. Kırılmış tükenmez kalemi. Ölümünden bir ay sonra, askeri savcıyla birlikte gittiğimiz cezaevinden aldığım ayakkabısının teki. Ve kanlı paltosu İlhan'ın.

2
Erbil Tuşalp
"İlhan'ın Öyküsü"
İlhan İlhan
s. 18-32

"Askeri Savcı Sezai Aydınalp, yeniden ifadesini aldıktan sonra, Muzaffer'e, "Anımsarsan ilk ifade verdiğinde tesadüfen oradaydım. Sonra dosya bana verildi. Dikkat ettim iki ifadende de sizi dört erin dövdüğünü söyledin. İyice emin misin?" dedi. "Eminim" dedi Muzaffer. Bize gelen yazıda üç er olduğu belirtiliyor, onun için soruyorum." Düşünmedi Muzaffer: "Dört er olduğunu iyi biliyorum!" Savcı, Assubay Şükrü Bağ'ı çağırttı, sonra Ahmet Şeker'i. Dördüncü erin (görevli olmadığı halde özel görev verilmiş olan erin) "Kısmet Çağlar" olduğunu saptadı.

Pazartesiydi o gün. 10 Kasım. Savcılıktan ayrılmadan önce, Muzaffer, "İlhan'ı toprağa verdiler mi?" diye sordu. Askeri savcının bakışından evin hala haberi olmadığını sezinledi. İki telefon söyledi. Biri evin, öteki Avukat Halit Çelenk'in. Askeri Savcı, evin telefonunu santrala iletti. Ama duraladı. Haberi Komutanlığın vermesi gerektiğini söyledi. Muzaffer'in götürülmesini istedi.

İnci geçmiş olsuna gelmişti. Rana'yla otururken, Gül girdi. Sıkıyönetime gitmiş. "Rana abla dedi. oralardan kuş uçurtmuyorlar. Her yana nöbetçi dikmişler. İlhan'ın gocuğunu veremedim." Rana, "İçerde bir olay olmuştur, dedi, onun için bırakmamışlardır!" İlhan ile Muzaffer nizamiyedeyken izin alarak görüştüklerini ekledi. Buraz oturdu. Türküler bekler, geç kalmayayım, dedi Gül, ayrıldı.

İnci ile yalnız kaldı Rana. Telefon çaldığında heyecanlandı. Ahizeyi kaldırdı. "Erdost mu?" dedi ses. "Evet" diye yanıtladı Rana. "Ben Mamak'tan arıyorum, Muzaffer Beyin sağlık durumu iyi, biraz önce buradaydı onu iletecektim!" "İlhan nasıl?" diye sordu Rana. "Fazla bir şey söyleyemeyeceğim!" dedi ve kapadı.

Rana, akşama pastırmaya yumurta kırdı. Yemeğe oturacaklardı. Kapı çalındı. Şekibe Çelenk, Halit Çelenk, Kaya girdiler.

3

Halit Çelenk

"İlhan Erdost"un Kanlı Paltosu"

Barış Savaşçıları

s. 126-129.

"1980 yılı kasım ayı. Bahçelievler'deki evimizin salonunda bir savunma üzerinde çalışıyorum. Günlerden pazartesi. Saat 16'ya doğru telefon çalıyor. Ahizeyi kaldırıyorum. Telefonda bir ses:

"- Ben Mamak'tan arıyorum. Sıkıyönetim Komutanlığı basın subayıyım. İlhan Erdost adında bir kişi öldü. Sizin

onun avukatı olduğunuzu öğrendik. Gelin elbiselerini alın..."

Telefon kapanıyor. Başım dönüyor. İlhan, o güzel insan, özverili, o sevecen insan belleğimde canlanıyor. Kızım Serpil Güvenç ile örnek dostlukları, ağabeyi Muzaffer Erdost içerdeyken cezaevi kapılarında beklemeleri, koşuşturmaları, gözlerimin önünde canlanıyor. Haberi eşim Şekibe'ye açıyorum. Perişan oluyor. Şekibe ile ne yapacağımızı, kime haber vereceğimizi konuşuyoruz. Vahap Erdoğdu ve İlhan'ın amcası İsmail Erdost ile birlikte Mamak nizamiyesinin kapısına geliyoruz. Nizamiyedeki görevliye durumu anlatıyorum. Bir görevli ile birlikte A Bloka çıkıyoruz. Cezaevi nizamiyesinden içeri giriyor nöbetçi odasının penceresine yaklaşıyoruz. İçeride bir subay oturuyor, sandalyeye kaykılmış, ayaklarını önündeki masanın üzerine uzatmış, dışarıya bakıyor: Pencereden sesleniyorum:

-Ben avukatım. Adım Halit Çelenk. İlhan Erdost'un savunucusuyum!

-Ha evet anladım diyor ve "POSTA!" diye kapıya bağırıyor. İçeri giren ere: "İçerde İlhan Erdost'un elbiselerini getir!" diyor.

Biraz sonra pencerenin önüne bir pardesü seriliyor. Gri bir pardesü. Tüm düğmeleri kopmuş, kanlar içinde. Nöbetçi subay bana:

-İşte paltosu. Bir tek de ayakkabısı var. Öteki tekini bulamadık diyor ve bir çift ayakkabının tekini uzatıyor. Düğmeleri kopuk kanlar içindeki bu pardesü ve tek ayakkabı bize her şeyi, İlhan'a yapılan vahşeti anlatıyor. Vahap Erdoğdu ve İsmail Erdost'la dönüyorum.

Pardesüyü ve tek ayakkabıyı bizim eve getiriyoruz. Kanlı pardesüyü evimizde bırakarak Şekibe ile birlikte Erdost'lara gidiyoruz. Rana Erdost, Vahap Erdoğdu, İsmail Erdost, İlhan'ın eşi Gül Erdost ve Türküler oradalar.

Ertesi gün cezaevinde Muzaffer Erdost'u görmeye gidiyorum.

Muzaffer Erdost, İlhan'ın nasıl öldürüldüğünü anlatıyor, İlhan'ın cenazesinde bulunmak istiyorum, diyor.

Cezaevinden çıkıp Sıkıyönetim Adli Müşavirliğine gidiyorum. Kurmay Başkanı, bu isteği Sıkıyönetim Komutanına ileteceğini, Muzaffer Erdost'un salıverilmesi için gerekli işlemleri yaptıracağını söylüyor.

O akşam eşim Şekibe ile birlikte Erdost'ların evine gidiyoruz. Sıkıyönetimce bir can pahasına salıverilen Muzaffer Erdost eve geliyor.

Ertesi gün bir hukuk serüveni başlayacak. Bir askeri cezaevinde, yasak yayın bulundurmak sav ve bahanesiyle gözaltına alınan, tutuklanan, önceden planlanarak Reo marka askeri bir arabada dövülerek, işkenceyle vahşiyane biçimde öldürülen sevgili İlhan Erdost'un (yedi yıl sürecek) hukuk serüveni...

4
Muzaffer İlhan Erdost
12 Eylülün İki Yüzü
s. 7-10

Bir akşam yola çıkmaya hazırlanıyordum. Çavlan'ı İstanbul'a götürecektim. Evin telefonu çaldı. Açtım, Uğur Mumcu'ydu. Şekibe Çelenk telefon etmiş, Halit ağbeyin götürüldüğünü haber vermiş. *abece* dergisinde yayınlanan yazısından dolayı almışlar. Uğur, aynı dergideki yazımdan beni de alabileceklerini, söylüyordu ki, kapının zili çalınmıştı. Gelenler birinci şube memurlarıydı.

abece, 12 Eylülün yıldönümünde, eylül sayısını 12 Eylüle ayırmıştı. Benim yazım "Demokrasi ve 'Demokrasi' " adını taşıyordu. Halit Çelenk yazısında 12 Eylülü faşizmle özdeşlemişti. Ama bizi "komünist parti kurmak" için propoganda yapmış olmaktan gözaltına almışlardı. Devlet Güvenlik Mahkemesi savcılarının yazılı emriyle.

Beni de, Birinci Şube Müdürü Dedeoğlu'nun odasına götürdüler. Odaya girdiğimde Halit Çelenk ağbeyi, orda, Dedeoğlu'nun masasının yanında otururken görecektim. Beni de oturttular. Dedeoğlu'nun telefonları çalmaya başladı. Birini

açıyor, birini kapatıyordu. Kimi telefonları yanıtlamak için odadan dışarı çıkıyordu. Bazan da telefon edenlere, kapalı bir şeyler söylüyor, kapatıyordu. Birinde de dayanamadı; Halit Ağbeye dönerek, "Şekibe hanım Ankara'yı ayağa kaldırdı!" dedi. Ertesi sabah Devlet Güvenlik Mahkemesine götürülürken öğrenecektik ne demek istediğini. SHP'li milletvekilleriyle, yazarı, çizeri, aydını, yığınla insan, Çevre Sokak'taki DGM'nin içini doldurmuşlardı. Doğal ki, ilgi, Halit Çelenk'in üzerinde odaklanıyordu.

Halit Çelenk, şimdi hasta, binbir sağlık sorunuyla, genellikle yatakta.

7 Kasımda, İlhan'ın mezarına gelemedi. İki yıldır ileti hazırlıyor, iletisini Şekibe Çelenk sunuyordu. Bu yıl Şekibe Çelenk de gelmemişti Karşıyaka'ya, İlhan'ın mezarına.

Ertesi gün eşim Rana'yla Halit ağbeylere gittik. Halit ağbeye doktor yürümeyeceksin demiş, yürürsen kemiklerin kırılır. Gözlerinde birkaç yıldır ilerleyen bozukluk, okumasına elvermiyor. Okuyamıyor yani. Serpil'e, oksijen vermiyor musunuz artık dedim. Artık en yüksek dozda kortizon veriyorlarmış, soluk alabilmesi için.

Şekibe abla, rengi açılmış, hareketleri yavaşlamış, dingin, sessiz, daha çok dinliyor. Biraz oturuyor, çıkıyor, geliyor. Dinliyor. Durgunluğunun bir nedeni olmalı diyorum içimden. Halit ağbey, ayzmyır başlangıcı diyor. Şekibe abla ve ev, bana İlhan'ı anımsatıyor: Ben cezaevindeyim. Denizlerin savunmasını Halit Ağbey hazırlamış, İlhan daktiloya çekmiş! Şekibe abla çay getiriyor, yemek hazırlıyor. Bazı günler, devrimci devinimin mutfağını paylaşıyorlar. İşkencede kalanları, hücreye götürülenleri. Ve bir gece, Deniz-Yusuf-Hüseyin'in idamları için evden alındığını Halit Çelenk'in ve o geceyi, gecenin derinliğini, kanlı yüzünü...

Hey analar, hey bacılar
Derinde yüzer acılar
Gülüşür can alıcılar
Bilmeyeni bilmez misin

5

Muzaffer İlhan Erdost

"Halit Çelenk'le"

Türkiye'nin Kararan Fotoğrafları

s. 25-26

Halit Çelenk'in 80. yaşgününü kutlama programında sunduğum, Halit Çelenk ile Şekibe Çelenk'in tek irade, tek özlem, tek duygu olarak kucaklaştıkları paragrafları birlikte okuyalım:

"Başkomutan, tarih yazılmaz, yapılır der. Yaptığımız şanlı tarihimiz vardı, kirli bir tarihimiz de oldu. Kanlı Pazar gibi, kanlı 1 Mayıs gibi, 12 Mart, 12 Eylül gibi. Bizim yaptığımız bir tarih değil, bize yaptırtılan bir tarihti bu. Giz içinde bir tarihti ya da binlerce giz'in tarihiydi. Bu gizli tarihin karşısında, karşı cephede, gecenin yıldızından şafak vaktinin ağartısıyla aydınlanan bir başka tarih de vardı: emeğin ve emekçilerin tarihi.

Namluların üstüne çevrildiği bu yabanıl cangılda, kalem tutmuş, kitap çatmış, tırpan sallamış, çekiç vurmuş olanların, insanı, kanın karanlığından insanlığın aydınlığına çıkaracak olan sosyalizmin cephesi vardı. Bir yanımız işkencede, bir yanımız sorguda, bir yanımız ip altında olsa da, ideolojik partisiyle, devrimci sendikasıyla, dev dernekleriyle, bilimsel yayınlarıyla emeğin cephesi, baskıyı göğüsleye göğüsleye, siyasal ve toplumsal alanı kucaklamaya başlamıştı.

Bu cephe içinde, gözaltına alınanların, işkence görenlerin, tutuklananların, yargılananların, mahkum olanların yargısal alanda da cephesi oluşacaktı. Bu cephe, yürüyüşte vurulan öğrencilerin, işkencede burulan gençlerin, falakaya yatırılmış grevci işçilerin, yargılanan yayınların, yazarların, çevirmenlerin, yayıncıların savunulduğu yargısal bir cephesiydi emeğin. Kimi zaman birkaç savunman omuzladı bu cepheyi, kimi zaman bir grup savunmanın ellerinde güçlendi bu cephe. Bilinçli ellerde kurumsallaştı. Kurumsallaşan bu

yargısal cephenin ilk, önde gelen adı, bu cepheyi azalmayan ama artan bir kararlılıkla sonuna değin sürdüren, tartışmasız Halit Çelenk'ti.

Devrimci devinimimizin her alanında, partisinde, sendikasında, basınında, yayınında, yargısında, savunman olarak savunma kürsüsünde, savunduğu değerlerin sanığı olarak sanık sandalyesinde, saldırıya uğradığı cezaevleri koridorlarında, görüş yerinde, gönlü ile hücreye/taşa gömülerlerle, yüreği ile ip altında gülenlerle, nerede dursa orada, devrimci kavgamızın önde dalgalanan onurlu bayrağı oldu Halit Çelenk.

Burada, Marx'ın, "Büyük toplumsal devrimler kadın mayası olmadan gerçekleşemez!" özlü sözünü anımsamamak olanaklı mı? Yani, bilinci ve bilgisiyle, sevgisi, tutkusu ve özverisiyle onu bütünleyen, tüm varlığıyla bu devrim hamurunun mayası olan, Halit Çelenk ışığına ışık olan ve bizi ışıtan Şekibe Çelenk'i, burada sevgiyle kucaklamamak olanaklı mı?

o

Kızıl saçlı hukuk öğrencisi, sevgili,
Sevincin vadisinde çiçeğe durmuş nar ağacı,
Devrimin en güzel koşusunu koşanların yaralı annesi,
Kaygılı, karanlık günlerimizin bacısı
Solgun yüzünde insanlığın dinmeyen acısı,
Suskun sessizliğinde,
Sana sevgi, sana sevgi, sana sevgi

24 Aralık 2010, evde.